

Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

- + *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
- + *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
- + *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
- + *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página <http://books.google.com>

CAVTELÆ

CIRCA

PRÆCOGNITA

JURISPRUDENTIÆ
ECCLESIASTICÆ

IN USUM

AUDITORII

THOMASIANI.

HALÆ MAGDEBURGICÆ A. 1712.

PROSTAT IN OFFICINA RENGERIANA.

ILLUSTRISSIMO ET EXCELLENTISSIMO
V I R O
DN. MARQV. LUDOVICO
DE PRINTZEN,
POTENTISSIMI REGIS BORUSSIÆ
MINISTRO STATUS INTIMO,
ORDINIS REGII AQUILÆ NIGRÆ
EQVITI,
REGII PALATII PRÆFACTO
CONSISTORII PRÆSIDI,
RERUM ECCLESIASTICARUM ET FEUDALIVM
DIRECTORI,
COMITAT. RUPPINENSIS ET TERRÆ BELLINENSIS
PRÆFACTO,
cetera.

DOMINO SUO GRATIOSO

S. P. D.

CHRISTIANUS THOMASIVS.

Vemadmodum à primis
statim Christianismi temporibus, imò à primo rerum publicarum ortu si non collisio aperta, saltem æmulatio inter sacerdotium & imperium perpetuò intercessit, quoties utrumque horum unius hominis aut corporis arbitrio vel directioni non fuit subjectum; ita non diffitendum est, eos qui imperium civile adversus vim vel fraudem sacerdotii factum tectum conservare vel voluerunt,
vel

DEDICATIO.

vel debuerunt, duos potissimum errores commisisse. Vel enim intempestivis honoribus ac divitiis nimis sacerdotium sibi obsequens reddere ac delinire cupientes, hoc ipso imprudenter illi arma suppeditarunt, non solum se eximendi potestati civili, sed & hanc plane sub jugum suum mittendi, atque auctoritatem ejusdem tantum non pedibus conculcandi. Vel aliam plane et contrariam viam ingressi sacerdotium bonis omnibus spoliare ac coram populo contemptum reddere allaborarunt, aut vires proprias non juste metientes intempestiva reformatione morum sacerdotii aut ceremoniarum ab eo inventarum, auctoritatem suam stabilire cupientes, occasionem dederunt incauti, ut vel populus tantum non omnem religionem ac pietatem vilipenderet, sine quibus tamen nulla societas, tantum abest Respublica conservari potest, vel ut sacerdotium majoribus viribus, etsi occultioribus pollens, motibus internis excitatis summa imis misceret, & de adversariis Politicis, sive Regibus, sive Regni ministris triumpharet, atque victorius talibus semper deterius redderetur. Nec diffitendum, rarissimæ prudentiæ specimen esse, si princeps media inter impietatem & superstitionem via sacerdotium debitis honoribus & præmiis

DEDICATIO.

miis afficiat, & simul tamen auctoritatem suam ita tueatur, ut sacerdotium sentiat, Ecclesiam esse in Republica, non Rempublicam in Ecclesia, & ne in Republica biceps potestas collateralis oriatur, aut ne potestas ecclesiastica politicam plane deglutiat. Cum vero Academiae deberent esse seminaria Reipublicae & Ecclesiae, deberent utique & in Academicis, potissimum vero principum protestantium, tractari fundamenta genuina doctrinae de jure principum circa sacra, nec sacerdotium honore & sustentatione debita, nec principem imperio justo defraudantia. Sed deberent. Postquam enim etiam in Academicis principum protestantium doctrina vera politica, seu de prudentia legislativa, haecenus fere neglecta aut superne tractata fuit, postquam ibidem in facultatibus Juridicis Professores, potissimum Juris Canonici, piaculum se commissuros esse putarunt, si à traditis hujus juris, verae doctrinae de jure principum circa sacra planè repugnantibus, vel latum unguem recederent, tantum abest, ut illa fundamenta in Academicis haecenus fuerint debito modo exposita, ut potius de illis vel non fuerit cogitatum, vel etiam, si qui de illis cogitare voluerint, illi metu potentiae eorum, quorum interest, arcanam hæc Politica Papatus non detegi, facile
fuo-

DEDICATIO.

fuerint deterriti. Equidem illustris Samuel Pufendorffius, in dissertationibus eruditissimis de Monarchia Papali & de habitu religionis ad Rempublicam, inter Lutheranos primus hic glaciem fregit, ac præcipua fundamenta arcanorum politicorum papatus feliciter destruxit. Sed ut tamen regulariter fieri solet, ut qui primi errores corrigunt, non omnia videant, sed multa relinquunt diligentia aliorum emendanda aut supplenda; Ita & tentavi hæcenus, ut variis scriptis vel doctrinam Pufendorffii bene positam adversus communes errores defenderem ac stabilirem, vel etiam omissa ab eo aut prætermissa supplerem, aut ubi opus esset, modeste emendarem. Atque hic etiam primarius scopus est cautelarum præsentium circa præcognita Jurisprudentiæ Ecclesiasticæ, cum ad caput decimum septimum, quod peculiare cautelas circa doctrinam de jure summarum potestatum circa sacra tradit, tanquam ad commune centrum colliment omnia reliqua capita tam antecedentia, quam consequentia, ut ex inspectione totius tractatus cuilibet Lectori extra partes posito, tacite patebit. Quod vero libellum hunc TIBI, VIR ILLUSTRIS & EXCELLENTISSIME, offerre ausus fuerim, rationes equidem è longinquo petendas non afferam.

Postu-

DEDICATIO.

Postulabat enim id ausum non solum debita gratitudo, ob multa haecenus immerenti mihi exhibita beneficia, sed & idem exigebat obligatio, quo TIBI ut Supremo Curatori Academiae Fridericianae rationes reddere doctrinarum mearum obstrictus sum. Omnium vero maxime me ad id impulsus esse confiteor admiratione virtutum Tuarum, magis per nativam ingenii & genii bonitatem, quam per manuactionem doctrinarum Academicarum acquiratarum, quibus, dum jussu **POTENTISSIMI REGIS** Sacro rerum Ecclesiasticarum Consistorio praes, functionem eam ita expedis, ut et **SACRAE REGIAE MAJESTATIS** imperium circa sacra nullum patiatur damnum, & ut tamen sacerdotio debitus honor & protectio conserveatur, quo ipso ipsum, etsi rarissimum, **POTENTISSIMI REGIS** exemplum, feliciter imitaris, Cujus pietas exteris pariter & subditis cognita, ita prospicit sacerdotio non Suo solum, sed & subditorum Suorum, ut omnia, quaecunque salva majestate Regia ab **IPSO** expectari poterant beneficia & privilegia, etiam non imploratus clementissime eidem indulgeat. Ergo vel
hæc

DEDICATIO.

---

hæc ipsa consideratio me non potuit non impelle-
re, ut meditationes has meas censuræ TVÆ subji-
cerem, ut, sicubi hinc inde lapsus fuero, ad nutum
TUUM eadem in posterum emendentur. Neque
despero, fore, quin de sincera mea veneratione
certissimus, hoc ausum meum serena fronte sis
accepturum, ac submissè precor, ut & in posterum
gratiam ac favorem TUUM continuare in me
non dedigneris, à Deo vero optimo maximo sta-
bilem & perennem felicitatem TIBI animitus ap-
precor. Dabam in Academia Fridericiana cir-
ca finem Septembris 1712.

b

PRÆ.

PRÆFATIO.

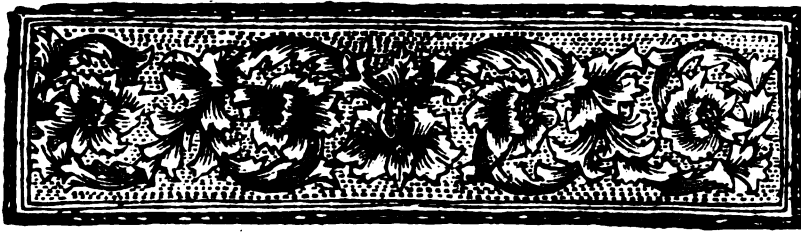
Romisi ante biennium, cum cautelas circa præcognita Jurisprudentiæ publici juris facerem, quod & reliquas partes doctrinarum fundamentalium in ejusmodi cautelas redactas edere vellem. Jam igitur sisto priorem sectionem partis quartæ, seu priora capita septem illius partis quartæ, quarum rubricæ sunt 1. de Historia Ecclesiastica veteris foederis. 2. de Hist. Eccles. Novi foederis usque ad Constantinum; 3. de H. E. inde ad Carolum Magnum, 4. & inde ad Carolum V; 5. ac porro inde ad nostra tempora, 6. de utilitate, quam studiosus juris ex studio historiæ Ecclesiasticæ sibi promittere debeat, 7. de habitu religionis ad rempublicam. Sed, uti collatio cautelarum præsentium cum istis septem capitibus ostendet, planè alia est facies cautelarum, quam doctrinarum illarum fundamentalium. Harum enim priora sex capita nil nisi excerpta vel potius indicem summarissimum & nimis generalem dicendorum ex Arnoldina historia Ecclesiastica, tam majore, quam minore desumptum, caput septimum autem talem indicem ex Pufendorffii tractatu de habitu religionis ad rempublicam excerptum continent, lectoribus, si non accedat lectio utriusque auctoris aut expositio oralis, partim proficuum. In capite vero sexto pauci conceptus de usu studii historiæ Ecclesiasticæ intuitu jurisprudentiæ proponuntur & ipsa multæ explicationis indigentia. At in præ-

PREFATIO.

presentibus cautelis, etsi singula capita historiae Ecclesiasticae non fuerint repetita; etsi paucissima ex Putendorfii libro de habitu religionis ad Rempublicam fuerint allata, longe plenior tamen introductio ad lectionem historiae Arnoldinae & aliorum Auctorum selectiorum cum iudicio faciendam hic continetur, eo primario collimans, ut praepararetur studiosus juris ad sanam doctrinam haecenus neglectam de iure principis circa sacra, quae singula in doctrinis istis fundamentalibus deficiebant. Ac prima quidem vice has cautelas usque ad caput decimum septimum circa finem anni 1707. & initium anni 1708. selectioribus quibusdam auditoribus describendas dedi, accedente interpretatione viva & ostensis scriptoribus hinc inde allegatis. Cum vero professio iuris Canonici vel Ecclesiastici mihi interea mandata fuerit, non diutius differendam putavi editionem harum cautelarum, adieci tamen a capite decimo octavo primas lectiones juris Canonici anno superiore publice expositas, de origine, incrementis & autoritate juris Canonici, ut quod ipsum caput etiam ad praecognita juris Canonici pertinet. Hac aetate exposui differentias Juris Canonici & civilis. Sequenti anno Deo dante exponam institutiones Juris Canonici ad ductum Lancelotti, & forte institutiones Lancelotti cum notis variorum simul publici juris faciam, ostensurus arcana Politica papatus sub doctrinis Juris Canonici latentia. Tu interim Lector his utere laboribus nostris in honorem Dei, & commodum proximi.

Index Capitum.

I. De Jurisprudencia Ecclesiastica in genere.	p. 1
II. De Historiæ Ecclesiasticæ neglectu, usu, & scopo peculiari studiosi juris circa illud studium.	p. 7
III. De Cautelis circa Historiam Ecclesiasticam generalibus.	p. 16
IV. De Cautelis circa historiam Ecclesiasticam a tempore creationis ad tempora diluvii.	p. 39
V. De Caut. circa H. E. a temporibus diluvii ad Mosen.	p. 48
VI. De C. c. H. E. tempore Mosis.	p. 51
VII. De C. c. H. E. a tempore Mosis ad captivitatem Babylo- nicam.	p. 63
VIII. De C. c. H. E. a tempor. captiv. Babyl. ad adventum Christi.	p. 70
IX. De Cautelis generalibus circa H. E. Novi Testamenti.	p. 82
X. De C. c. H. E. seculi primi a Christo nato.	p. 96
XI. De C. c. H. E. seculi secundi.	p. 115
XII. De C. c. H. E. seculi tertii.	p. 139
XIII. De C. c. H. E. seculi quarti.	p. 149
XIV. De C. c. H. E. seculi quinti.	p. 158
XV. De C. c. H. E. seculorum sequentium usque ad tempo- ra Reformationis.	p. 166
XVI. De C. c. H. E. a tempore reformationis.	p. 174
XVII. De Cautelis circa doctrinam de jure summarum po- testatum.	p. 182
XVIII. De Origine Juris Canonici.	p. 198
XIX. De progressu Juris Canonici ad collectionem Gratiani	p. 215
XX. De progressu Juris Canonici a collectione Gratiani huc- cusque.	p. 230
XXI. De Autoritate Juris Canonici in Germania usque ad tempora reformationis.	p. 245
XXII. De Autoritate Juris Canonici post reformationem, in terris potissimum Principum Protestantium.	p. 276
XXIII. De utilitate ac neglectu studii Juris Canonici in Acade- miis etiam Protestantium, & methodo illud docendi.	p. 296

PRÆFATIO. HUIUS CONTENTA.

SECTIO I. *Utilitas historię juris naturalis. Prima linea hujus historię anno 1694. projecta. Sect. II. Historia juris naturalis anno 1701. a D. Ludovici publice edita. Sect. III. Præfationis in versionem Germanicam Grotii de anno 1707. contenta, & quid per eam historię juris naturalis accesserit. Sect. IV. Plenior elaboratio illarum primarum linearum historię juris naturalis anno 1711. in calamum dilatata, nunc impressa. Sect. V. Secunda linea historię juris divini positivi universalis. Sect. VI. Editio secunda Ludoviciane historię juris naturalis anno 1714. & ejus usus. Sect. VII. Variamonia de aliis autoribus historię juris naturalis & de usu appendicis duplicis.*

I.

Um ad melius intelligendas controversias cujuscunque disciplina multum conducatur historia ipsius doctrina ejusque progressus, inde ab eo tempore, quo secunda mearum institutionum Jurisprudentiæ divini editionis hic Hale prodibat, hoc est ab anno 1694. sollicitus fui, ut earum explicationi privata in discursu præmitterem Historiam Juris Naturæ & juris divini positivi universalis, atque simul judicium ferrem de scriptoribus Juris Naturæ

tura. Sed cum aliis laboribus impediret, quo minus debita cum diligentia ac cura hanc historiam paulo distinctius & plenius proponere possem, saltem ordinis & memoriae gratia tum in chartam conjiciebam positiones sequentes brevissimas, materiam prolixiori circa singulas discursui suppeditantes.

PRIMÆ LINEÆ HISTORIÆ JURIS NATURALIS &c.

1. **P**hilosophia in lato suo ambitu totam sapientiam complectitur.

2. Et hoc respectu triplex est : rationalis, naturalis, moralis.

3. Ad moralem pertinet Jus Naturæ.

4. Introductis Academiis Philosophia Medicinæ, Jurisprudentiæ & Theologiæ fuit opposita. Philosophia hauriebatur ex Aristotele, Medicina ex Galeno, Jurisprudentiæ ex Justiniano, Theologia ex sententiis Lombardi.

5. Nulla tamen professio peculiaris Juri Naturæ fuit data, imo vel ideo hæc disciplina a Philosophis neglecta fuit, quia de ea nihil tradiderat Aristoteles. (*conf. Patr. Philos. Præf., Tabula de Legibus & Consiliis*)

6. Eadem etiam a Jurisconsultis fuit neglecta, cum pro piaculo haberetur, ultra Justinianum velle sapere.

7. Igitur disciplinam derelictam occuparunt finium extendendorum maxime studiosi, Theologi Scholastici.

8. Inde tot volumina Moralistarum de justitia & jure, puta Molinæ, Lessii, Escobarii, Dianæ, Durandi de S. Porciano &c.

9. Sed & hi præterquam, quod fundamento destituerentur, Jus Naturæ ex ineptiis Metaphysicis, & grillis, quibus doctrinam de Dei essentia incomprehensibili conspurcave-

caverant, deducere volentes; præterea etiam, omnia jura, divina, humana, naturalia, positiva misere miscuerunt.

10. Debuisset igitur post reformationem, præprimis, postquam Lutherus tam serio detestatus erat Philosophiam scholasticam & Aristotelicam, hæc disciplina utilissima a sæcibus istis & sordibus purgari. Sed debuisset.

11. Nam partim cura Philippi, partim opera successorum Lutheri Theologia scholastica & Philosophia Aristotelica in integrum restituta, & hoc modo etiam simul propagata fuit illa Ethica Aristotelica & Pseudo-Theologia moralis.

12. Jurisconsulti vero videntur emendationem neglexisse, partim ne irritarent Theologos, partim ne detraherent autoritati Justiniani, partim quia disciplina hæc non ita aurea ipsis esse videbatur, ut aurea praxis.

13. Instituit vero repurgationem juris naturæ, atque id in formam artis redigere intendit in Gallia ex Belgio exul Hugo Grotius, vir omnigena eruditione instructus, suasu Nicolai Peireskii, in Anglia vero Thomas Hobbes, vir subtilis ingenii, cujus vita peculiari tractatu nunc edita est. Vitam Grotii aut potissima ejus capita suo in Grotium commentario præmisit Joh. Adamus Osiander.

14. Thomas Hobbes varia scripta edidit, quæ conjunctim etiam prodierunt. Ex memoria succurrunt: Liber de homine, Leviathan, & qui huic potissimum pertinet tractatus de cive. Fundamentum posuit lubricum & falsissimum, jus omnium in omnia, & statum naturalem humani generis bellum omnium contra omnes.

15. Huic se opposuerunt multi, Gisebertus Coquius, Templerus in idea Theologiæ Leviathanis, Franciscus Julius Chopius de potestate & obligatione, Robertus Scharrokius de officiis secundum Jus Naturæ, Richardus Cumberland

land de legibus naturæ, Samuel Strmesius in Praxiologia Apodictica & Dominus a Pufendorf, De singulis dictum.

16. Hugonis Grotii intentio fuit, in libris de jure belli & pacis separare jus naturale a jure positivo, divinum ab humano. Fundamentum posuit partim obscurum & falsum, Scholasticorum convenientiam cum sanctitate divina, partim, verum, & olim jam a Cicerone de officiis inculcatum, convenientiam de socialitate humana. Immiscuit etiam multa Theologica, vnde multi in eum commentati sunt.

17. Primus, quod sciam, stricturas in eum scripsit Johannes a Felde, cui vindicias infeliciter opposuit Theodorus Graswinckelius, pro merito exceptus a Feldeno in iterata editione stricturarum. Dictum hic etiam de libellis Gvilielmi Grotii & Hugonis de Roy de eo, quod justum est, item de Bœcleri commentatione in Grotium non absoluta, nec absolvenda; de dubiis in scriptis Bœcleri sæpe multiplicatis & rarissime resolutis, de judicio Sarmasii de Bœclero &c.

18. Secutæ sunt Casparis Ziegleri notæ in Grotium breves, elegantes, & quibus nihil deest, nisi quod optandum esset, ut in proveciori ætate secundas curas iis adhibuisset Jurisconsultus sine exemplo celebris.

19. Johannes Adamus Osiander Theologus Tubingensis in observationibus ad Grotium, politica pleraque ex Zieglero, etiam suppresso eius nomine, exscripsit. Theologicas censuras potissimum ex Scholasticis hausit & pro more prolixa eorum loca magno cum legentium tædio inseruit, vir alias subtilis quidem, sed non exacti iudicii. Dictum etiam de eius typo legis naturalis. (*Quid tum dixerim patet ex Dn. Ludovici Histor. Jur. Nat. §. 28. p. 19.*)

20. Henricus Henniges in notis suis ad Grotium potissimum stabilire intendit doctrinas politicas Johannis Friderici Hornii, acres subinde stricturas adiciens contra Zieg-

Zieglerum, Limnæum, Struvium, alios, non tamen sine iudicio. In juventute scripsit & alios etiam tractatus juris publici de potestate imperatoris edidit.

21. Valentinus Velthemius, Professor Jenensis, secundum hypotheses Theologiæ moralis scholasticæ ad Grotium commentatus est, unde, quæ supra §. 9. de Scholasticis dixi, hic repetenda erunt.

22. Edidit etiam Grotium cum notis noster collega, Dn. Consiliarius Simon. Sunt notæ eruditæ quidem, sed, ut videtur, extemporaneæ. Dissertationes ejus ad specialia quædam capita ex Grotio cum majori cura elaboratæ sunt & commendationem merentur.

23. Mihi se præ reliquis commendavit clarissimi Kulpii Collegium Grotianum, partim ob iudicium, partim ob concinnam bevitatem.

24. In quæstiones Grotianum opus redegerunt Klenkius, Schefferus, Vitriarius.

25. Nuperrime Dn. Joh. Christoph. Becmanus Grotium edidit cum notis variorum, vel excerptis ex notis variorum. Gronovii notæ breves sunt, nec magni momenti.

26. Idem Dn. Becmanus ex aliis scriptis notus, videlicet, de dignitatibus illustribus; historia terrarum geographica & civili; meditationibus politicis; politicis, parallelis; lineis doctrinæ moralis. Est vir multæ lectionis & raræ, & non contemnendi iudicii. Ipse solus ex Germanis in meditationibus politicis hypotheses Hobbesii contra Pufendorfium defendere intendit, sed ejus quidem rationibus, ut puto, facile satisfieri potest.

27. In Belgio eandem intentionem habuit Lambertus Velthuyfius, Medicus, in tractatu de principiis justitiae & decori, sed vereor, ut ejus defensio sit ad mentem Hobbesii. Ejus opera conjunctim edita sunt, & præ reliquis tractatus de

pudore commendandas, ad suppeditandus, cum præcedente ultiores meditationes; de differentiis justii & decori.

28. Venio ad Pufendorfium. Is sub manuactione Weigellii primus in Germania cogitavit moralia principia ad scientiam redigere in elementis Jurisprudentiæ universalis, methodo mathematica conscriptis, ubi Grotio & Hobbefio se multum debere fateatur. Ferebant istum tractatum sine oppositione Philosophi Aristotelico-Scholastici, quia ipsorum ineptias non diserte oppugnaverant.

29. At postquam majus opus de jure naturæ & gentium publicavit, in quo aperte disputavit contra sententiam Scholasticorum, mox crabrones irritavit, ut litigia inde orta ultra quatuordecim annos duraverint.

30. Primus prodiit index novitatum, autore Josua Schwarzio, obstetricante Nicolao Becmanno, contra quem Pufendorfius edidit apologiam.

31. Cum vero ob hunc indicem, qui in aula Suecica ut libellus famosus considerabatur, Becmannus professione juris privaretur, & relegaretur, varia virulenta scripta Becmannus adversus Pufendorfium edidit, quæ scriptis satyricis partim ab ipso Pufendorfio, sub persona Petri Dunæi, Pedelli, partim a fictitio quodam Rolleto, cui verum nomen Klingeri erat, (quique ob causam Pufendorffii carcerem & inquisitionem prope Hispanicam Jenæ sustinuerat) vindicata sunt, quanquam stultitia Becmanni non melius, quam ex ipsius scriptis contra Pufendorfium cognosci possit. Post relegationem etiam transiverat in castra Pontificiorum.

32. Josua Schwarzius, Theologus Londinensis, prætexendo, indicem se incio fuisse a Becmanno publicatum, pœnam evaserat, & quamvis in Apologia & aliis scriptis a Pufen-

Pufendorffio subinde notaretur, tacuit tamen, usque dum post bellum Danico-Svecicum, ipse ob adhortatos Svecos, ut Regi Daniæ homagium præstarent, cogeretur aufugere ex svecia. Tunc enim sub persona privigni Severini Wildschütz ante paucos annos scriptum virulentum adversus Pufendorffium edidit, quod non tantum Pufendorffius satyra quadam sub nomine Schwarzii ad Wildschütziū, sed & amicus quidam Pufendorffii, satyra selectissima contra omnes studiorum ineptias, sub persona Nicolai Becmanni Wildschütziō de devicto Pufendorffio gratulantis, debito modo excepit.

33. Interim Scherzerus ex invidia ab indice novitatum occasionem sumens, proceribus aulæ Saxonicæ suadebat, ut de Pufendorffii libro, tanquam maxime suspecto ex Aula ad Academiam scriberetur. Quare Pufendorffius, epistola ad Scherzerum ipsum, eum modeste provocabat; Scherzerus vero, more sui similibus Pseudo-Theologorum, disputationem cum adversario tali ac tanto detrectans, impetrabat rescriptum ex aula, in quo disputatio ipsi interdicebatur.

34. Scripserat interea fanaticus quidam, nomine Lyserus, sub larvâ Sinceri Wahrenbergii pro polygamia. Adversus hunc inter alios calamum strinxerat Superintendens Gardelebiensis, Gesenius, Christianum Vigilem se nominans. In eo scripto non obscure indicaverat Gesenius, quod putaret, sub Sinceri Wahrenbergii nomine latere Pufendorffium. Contra hoc assertum exceperat quædam Pufendorffius in Apologia. His opposuit Gesenius scriptum sub titulo: Iniquitas Pufendorffii contra jus naturæ, & (cum huic etiam scripto quædam opposuisset Pufendorffius in epistola ad Scherzerum) aliud sub titulo: Christiana benedictio ad impiam & immanem maledicentiam Pufendorffii. Utrumque scriptum characterem exprimit Theologi Pseudo-Christiani, hypocritæ, hæreticis.

35. It-

35. Incipiebat etiam Valentinus Velthem, Professor moralium Jenensis, anno 1674. in duabus disputationibus scholasticam perfectam moralitatis actuum juris naturæ defendere. Hujus objectionibus breviter respondit Pufendorfius in Epistola dicta ad Scherzerum, tum & in specimine controversiarum. His regesserat etiam non nulla Velthemius, passim in introductione ad Grotium anno 1676. publicata. Et pro Pufendorffio contra Velthemium scripserat Rolletus in scripto adversus Becmannum, propterea Jenæ incarceratus.

36. Præterea etiam Samuel Strimesius & Johannes Joachimus Zentgravius, Professores, ille Francofurtanus, hic Argentoratensis, Pufendorffio litem moverunt de fundamentali propositione juris naturæ, quibus responsum est a Pufendorffio in specimine controversiarum.

37. Diutissime omnium duravit controversia cum Valentino Alberti Professore Lipsiensi. Hic in præfatione ad collegium MSc. super librum Grotii de jure belli & pacis, tum postea in compendio juris naturæ subinde suggillaverat Pufendorffium, qui ei in specimine controversiarum respondit. Alberti regessit in specimine vindiciarum. Secuta fuerunt ex parte Pufendorffii Eris Scandica, ex parte Alberti Eros Lipsicus. Hunc excipiebat pro Pufendorffio invengstus pullus Veneris Lipsicæ. Præterea Seckendorffium præter ipsius voluntatem huic controversiæ immiscuerat Alberti, eumque etiam ignarum defendere voluit Tobias Pfannerus. Tandem interponentibus se amicis lis cum Seckendorffio & Alberto fuit composita.

38. Edidit porro Pufendorffius sub nomine ficto Monzambani dissertationem de statu imperii Germanici. Fundamenta ibi posita evertabant hypotheses communiter receptas. Unde concursus adversariorum: Pacifici a Lapide,

de, Martini Schoockii, aliorum, & inter hos etiam Caroli Scharfchmidii. His respondit Pufendorfius in appendice ad dissertationes suas, & in specie contra Scharfchmidium Rolletus edidit libellum, cui titulus: Scharfchmidius vapulans.

39. Dicta denique nonnulla sunt de Pufendorffii tractatu de habitu religionis ad rempublicam.

PRIMÆ LINEÆ HISTORIÆ JURIS DIVINI POSITIVI UNIVERSALIS.

40. Jam pauca quædam dicenda restant ad historiam juris divini positivi universalis pertinentia: Lex divina communiter dividitur in moralem, ceremonialem, forensem. Ita discunt pueri nostri ex compendio Hutteri. Lex moralis, naturalis, decalogus a plerisque habentur pro synonymis. Jungenda his est illa communis assertio: Principem solutum esse legibus, exceptis divinis seu naturalibus, & fundamentalibus, (quæ tamen potius pacta sunt.) Vides hic nihil commemorari de jure divino positivo universali.

41. Cum vero fanaticus Lyserus receptam sententiam, quod Polygamia sit contra jus naturæ, multis scriptis strenue oppugnare non desineret, & in Polygamia triumphatrice contra sententiam communem triumphum canere non erubesceret, senserunt quidam viri acutioreſ, etiam Theologi, v.g. Scherzerus & Osiander, refugiendum esse ad jus quoddam positivum universale, Principes etiam obligans, quod jus, ni fallor, ab ipsis Theologis tum temporis vocabatur morale positivum.

42. Hujus juris necessitas & usus exinde quoque apparebat, postquam disputatione publica, anno 1685. Lipsiæ habita, de crimine Bigamiæ ostenderam, ne quidem muliebris Polygamiam prohibitionem ex solo iure naturæ demonstrari posse, murmurantibus quidem multis eruditis, sed ob deficientiam rationum evidentium, publice contradicere non audentibus. Ut jam taceam, nullas libidinis species ex jure naturali

naturali sufficienter impugnari posse, quod ostendi cap. 2. libr. 3.

43. Sperabam igitur, Theologos nostros, ut qui valde turpiter habiti erant a Lysero, illam juris speciem ex tenebris in lucem producturos esse. Sed evolvens cum maximo desiderio novissimos illius temporis tractatus Theologicos de Theologia morali, ne verbum quidem ea de re, sed solum communis sententiæ supra §. 40. recentitæ repetitionem ibi deprehendebam.

44. Sperabam etiam, Kulpisium id præstiturum esse, postquam in Collegio Grotiano id se facturum promiserat. Sed hic ad negotia aulica vocatus studia Academica quasi derelinquere cogebatur.

45. Ergo ipse tentavi in præsentibus institutionibus, primus, (quod absque iactantia dictum sit) jus divinum positivum univèrsale a jure naturali exacte separare, non tantum definitionem & differentias per spicue tradendo lib. I. sed & leges ipsas, quæ ad istam Jurisprudentiam pertinent, & quidem ad causas matrimoniales & præcepta de pœnis libro 3. cap. 3. & 7. distincte exponendo.

46. Cum vero ita cogerer, multa paradoxa asserere, & simul in libro I. momenta potissima controversiarum Pufendorffio motarum, addito iudicio, succincte recensuissem, ac hypothesin Pufendorffianam defendissem, ægre id ferebant Theologi Lipsienses, & maxime D. Alberti, unde fundamentum primum persecutionis meæ Lipsiensis, de qua paucis, secundum ordinem controversiarum, a facultate philosophica, ministerio Ecclesiastico, Masio, Pfeiffero, facultate Theologica Lipsiensi, ac denique Theologis Wittenbergensibus mihi motarum, dictum fuit.

II. Quemadmodum autem brevès hac historia juris naturalis delineatio non solum grata & accepta erat studiosæ juventuti; ita optabant multi, ut ejusdem explicatio, in discurſu facta, in
secur-

secundis curis ipsi delineationi & textui a me adjicerentur; Imo ipse, ut id fieri posset, optabam, cum deprehenderem, partim ab iis, qui discursum calamo exceperant, mentem meam non fuisse bene perceptam, imo saepe alienam mentem, & doctrinæ meæ oppositam fuisse mihi affectam, partim quod non pauci vel ex malitia & cum intentione mihi inimicos parandi, vel ex libidine & cupiditate adversariis meis insultandi, judicia a me de autoribus recensitis libere quidem, sed moderate lata, additis aliis vel immutatis meis verbis referrent, ut eo fortius dissentientes pungerent. Sed non permittebant ordinaria mea negotia tum temporis, & extraordinaria etiam magis necessaria, ut desideriis & votis istis satisfacere possem. Unde rem mihi valde gratam faciebat honoratissimus Collega Ludovici, cum anno 1701. delineationem historiae juris divini naturalis & positivi universalis ederet, in qua non solum multa eorum deprehendebam meliori fide relata, quæ in discursu proposueram, sed & eadem per allegationem scriptorum huc pertinentium, ab ipso Dno. Autore debita diligentia inspectorum, confirmata, & insuper alia etiam, vel à me ommissa, vel quæ post primas meas lineas in hoc scribendi genere in republica litteraria contigerant, pariter relata ac suppleta esse. Quare etiam ab illo tempore in lectionibus privatis super historiae juris naturalis & divini positivi universalis ad minimum duabus vicibus isto libello Ludoviciano, loco primarum illarum linearum, Sectione I. adductarum, usus sum.

III. Neque tum putabam, ulteriori diligentia mea opus esse, cum historia illa Ludoviciana sufficere posset incipientibus, nec tum etiam tempus mihi superesset, prolixiora meditandi. Sed accidit anno 1707. ut bibliopola Lipsiensis, versionem germanicam librorum Hugonis Grotii de jure belli & pacis edere cupiens, a me peteret, ut præfationem huic versioni adjicerem. Exhibet ea historiam juris natura usque ad Grotium, & de dignitate ac utilitate versionis germanica differit. In specie vero, quod historiam attinet, docui, communem miseriam humanam esse, quod

omnes velint felices esse, & tamen propria infelicitatis fabri sint; sum ostendi, quodnam sit commune remedium adversus hoc malum, qua occasione egi de prudenti usu luminis naturalis, & supernaturalis, ne illa confundantur; de sensibili differentia utriusque luminis; de communibus eruditorum erroribus a sensibili illa differentia recedentibus; de duabus primariis horum errorum causis, nimirum irrationali doctrina, ac si hæc duo lumina sint opposita, & inepta methodo, incipiendi a supernaturalibus, et si difficilioribus, & plane negligendi naturalia. His præmissis disserui de corruptione universali Philosophia moralis apud Ethnicos; de brevi duratione sane & Christiana & Apostolica doctrina moralis; de errorum ethnicorum introductione in Christianismum per eruditos, usque ad tempora Constantini Magni; de nimia a tempore Constantini Magni exaltatione luminis naturalis ex philosophia Platonica; de totali neglectu ex altera parte luminis naturalis, tam in Philosophia rationali, quam naturali & morali; de duabus præcipuis Christianorum sectis, Orthodoxorum & Mysticorum, & horum oppositis doctrinis; de harum sectarum comparatione, discrepantia & convenientia; de communi & pene universali inter Christianos ignorantia & servitute, orta potissimum ex rejectione vel suppressione rectæ rationis & veritatum sensibilem; de miserima conditione scholarum tam superiorum, quam inferiorum; item de origine quatuor Facultatum Academicarum; de navis Ethicæ Aristotelicæ & Scholasticæ; de navis Jurisprudentiæ naturalis in Facultate Juridica; de misera conditione Theologiæ Academicæ Orthodoxorum; de testibus veritatis quoad agnitionem illius miseria ante reformationem; de origine Theologiæ mysticæ, & de hujus statu & conditione sub Theologis Scholasticis; de causis, cur per & post reformationem miseria illa non fuerit emendata, sed potius navis Theologiæ Orthodoxorum pariter & Mysticorum rursus introductæ & stabilitæ fuerint; de statu Philosophiæ moralis & juris natura initio sæculi decimi septimi, ac denique de Hugone Gro-
tio,

tio, tanquam singulari divine providentia instrumento, jus natura ex tenebris in lucem protrahente. Cum vero postea banc præfationem cum primis illis lineis historia juris naturalis Sectione I. exhibitis, conferrem, deprehendebam, magnam historia accessionem per illam. præfationem factam esse, atque adeo eam commentarii loco saltem ad priores 12. positiones istarum linearum esse posse.

IV. Quare, cum anno 1711. iterum in lectionibus privatis historiam juris natura explicare instituissem, tentavi & reliquas positiones primarum illarum linearum paulo distinctius proponere atque auditoribus novam elaborationem curavi in calamus dictari, in ipsis lectionibus discursu ulterius exponendam. Atque hæc est, quam typis impressam jam sisto, historia plenior juris naturalis, sex constans capitibus. Priora capita quinque repetunt saltem dicta, in præfatione Grotiana modo memorata, eaque in linguam latinam versa exhibent, additis solummodo hinc inde paucis declarationibus aut allegationibus aliorum a me scriptorum, vel aliorum autorum, qui fufius de doctrinis, ibi memoratis, egerunt, & additis etiam aliquando, sed rarissime, novis paragraphis, in præfatione illa non contentis; interim tamen majoribus illis præfationis paragraphis hic in plures easque minores paragraphos divisit; Sic primum caput historia presentis, paragraphis 27. constans, in prioribus 21. paragraphis repetit priores octo paragraphos præfationis, quæ vero in paragrapho 22. sequentibus continentur, in præfatione illa frustra queres. Fata Jurisprudentia naturalis in Gentilismo & Judaismo usque ad adventum Christi summatim proposuit unicus §. videlicet 9. in præfatione: longe distinctius vero caput secundum presentis historia, in 18. paraphis, non nulla etiam de novo addens. Caput tertium i. 48. paragraphis repetit saltem novem paragraphos præfationis, videlicet a §. ibi 10. ad §. 18. inclusive. Septem sequentes paragraphos, decimum nonum ad vegeftimum quintum habes hic in 30. paragraphis capituli quarti & reliquos quatuor a §. 26. ad 29. in 13. paragraphis capituli

capitis quinti. Caput sextum & ultimum huius presentis historia plenius exhibet primarum linearum paragrafum 13. usque ad 39. in quo operam dedi, partim ut, qua in primis lineis nimis succin-cte dicta erant, plenius & perspicuiore ordine exhiberentur, ita tamen, ut ea, qua hac parte jam a D. Ludovici explicata erant, paucis verbis indicarentur, addita remissione ad eius historiam.

V. Quod autem primas lineas historia iuris divini positivi universalis supra a §. 40. ad finem descriptas, attinet, volebam quidem & hanc peculiari capite plenius proponere, idque eo magis videbatur esse necessarium, quia jam illo tempore egomet ipse hanc iuris divini speciem, quam primus antea stabiliveram, primus etiam iterum destruxeram. Sed impediabar aliis laboribus improvisis, sic, ut cogerer, saltem in discursu explicare istos paragraphos primarum linearum, modo indicatos, & qua historia illi illustranda aut continuanda inservire poterant, istis breuibus positionibus memoria gratia incluseram.

SECUNDÆ LINEÆ HISTORIÆ JURIS DIVINI POSITIVI UNIVERSALIS.

1. Assertioni iuris cujusdam divini positivi universalis occasionem dederunt varia dissidia inter Theologos Protestantés & Politicos circa controversias conjugales: (de Pontificiorum enim ineptiis, collectis a Sanchezio in opere de matrimonio, & ab aliis, dicere non attinet.) Referam saltem controversias potissimas-

2. Prima fuit de conjugio cum defunctæ uxoris sorore inter Strauchium & Bucholzium, cui postea se immiscuit Havemannus. (Dicitum hic de occasione controversiæ, scilicet de lite Strauchii cum Calixto super significatione *fornicum*, & de responso Rintelensium Jurisconsultorum, Calixto dato.) Accedunt responsa Germanica collecta in causa Oettingensi. (Ut de lite, anno 1718 inter Kettnerum & Gæzium resuscitata, nunc nihil dicam.)

3. Secunda de polygamia. Huc pertinet scriptum Sinceri Wahrenbergii, contra quem scripsere Brunsmannus, Dærmannus, Feltmannus, Christianus Vigil, Musæus. His opposuit defensor, sub nomine Theophili Alethæi & Athanasii Vincentii Polygamiam triumphatricem, in quo scripto eos, qui ex principiis juris naturæ poly-

polygamiam oppugnare voluerunt, false & non sine iudicii acumine, exagitavit. Huc pertinet etiam scriptum Daphnzi Arcuarii, in quo responsum Lutheri & Melanthonis maxime notabile extat.

4. Tertia de conjugio Eunuchi, circa quam responsa collegit Hieronymus Delphinus.

5. Quarta de conjugio consobrinorum, vbi controversiam circa explicationem dicti Levit. XII. vers. 11. Theologis movit iterum non sine iudicio Samuel Bohlius.

6. Possent adhuc aliz controversiz similes oriri de incestu parentum & liberorum, de divortio, de sodomia, de concubitu cum menstruata, per dicta in Institut. Jurisprudentiz divinaz in capite de conjugio.

7. Postquam igitur ex his & aliis rationibus & ex desiderio doctissimi Kulpisii operam dedissem, ut istius Juris divini existentiam & essentiam demonstrarem, in dictis institutionibus, displicuit doctrina hzc mea multis.

8. Quoad ipsum principium Hieronymo Brucknero in decisionibus matrimonialibus: quoad conclusiones & decisiones in causis matrimonialibus, partim Scholasticis Theologis in Borussia, partim Pseudo-Mysticis in *Sicht und Recht*.

9. Contra aliis placuit, vt Buddeo, Webero, & in Pomerania Palthenio. Sed voluerunt tamen hi, ad evitandam invidiam aliorum, admiscere orthodoxiam scholasticam & adeo meis inventis solum lucrari laudem absque odio. Sed accidit iis, vti in genere illis, qui volunt esse Neutralistz, cum tamen magis ad przvaricatorum classem referendi sint, (nequaquam ad classem committentium crimen przvaricationis.)

10. Lipsienses adversarii (de quibus vide apologiam post Brenn-eisenii *Fürsten-Recht*) inferebant conclusiones meas thesibus Atheisticis per Pfeifferum, quibus tamen satisfaciebam in peculiari collegio.

11. Quid autem nunc memoverit, ut mutaverim sententiam, dixi potissimum in cap. proæmiali fundam. Jur. nat. & gent. § 8. seq.

12. Id tamen non credendum est, simul & vno momento, sed pedetentim factum esse.

13. Potissima ratio, ibi omissa, fuit agnitio intima miseriz Theologiz Pseudo-Mysticz, quz jubet rationem abjicere.

14. Vide-

PRÆFATIO. SECT. V.

14. Videbam, quosdam alios meo vitulo arasse, & tamen simul doctrinas suas mysticas immiscuisse, unde non potuit non ex hac mixtura tantum non ubique doctrina sibi ipsi contradicens oriri, quam perspicue sentiebam, ipsi autem, rationem omnem abiicientes, minime sentiebant.

15. Quærebam ipse, teste Philosophia mea morali, subsidia in emendatione doctrinarum, a Mysticis traditarum, legebam Mysticos multos & Cabbalistas cum magna cura & attentione; neque statim sentiebam fraudem latentem, cum ipsi non ita crasse juberent rationem abiicere, sed purgare saltem.

16. Tandem in perfectione tractatus mystici de vita Theresiæ palpabam evidenter, fundamentum præcipuum Theologiæ mysticæ quæri in plenaria abjectione rationis, & subjectione absoluta voluntatis propriæ directioni hominis maxime irrationalis, & tantum non bestialis, modo esset Clericus.

17. Sentiebam aliquos ex Mysticis nostrorum temporum sub prætextu illuminationis rapi vel ad Enthufiasmum, vel ad actiones omnino turpes, & deesse reliquis medium rationale (abjecta videlicet ratione) illos convincendi.

18. Sentiebam, alios (cum Bernhardo & aliis ex medio Papatu) abduci ad principia Pseudopolitica & tantum non Jesuitica.

19. Scilicet, quod quidam eorum nollent ferre dissentientes, sed eos evidenter calumniarentur, alii vero se immiscerent in omnia negotia politica sub prætextu promovendæ gloriæ divinæ; alii pertinares essent, & ad palliandam hanc pertinaciam provocarent ad conscientiam suam; alii iactarent falsa miracula; alii commendarent Separatistum; alii introducerent ac foverent dissidia domestica, ac sub specie visitationum domesticarum vellent pedetentim acquirere regimen singularum familiarum; alii, resisterent mandatis Principum, si non essent ad eorum palatum, sub prætextu, Deo plus parendum esse, quam hominibus; alii denique vellent tollere aut corrigere ordinationes politicas secundum suam phantasiam; & tamen in his omnibus vellent persuadere aliis, quod se gerant mere passive.

20. Uno verbo, sentiebam, eos fieri incorrigibiles.

21. Et tamen in hos omnes errores eos seductos esse bona fide per abjectionem rationis & enthusiasticam illuminationem illius Theologiæ Pseudo Mysticæ.

22. Igitur

22. Igitur emendavi doctrinam de jure naturæ & jure divino positivo universali in fundamentis juris naturæ & gentium.

23. Sed hæc emendatio displicuit Genskio, Webero, Buddeo, qui in oppugnatione emendatæ huius doctrinæ gloriam quæsi-
erunt, quam equidem ipsis non invideo, miror magis.

VI. Porro anno 1714. prodiit nova & secunda editio *Historia Ludoviciana juris naturalis & juris divini positivi universalis*, in qua non solum in historia juris naturalis addidit Vir Consultissimus judicium de nonnullis autoribus, qui post primam illius historia editionem jurisprudentiam naturalem scriptis suis illustrare voluerunt, sed & objectionibus nonnullis respondit & in historia juris divini positivi universalis summam causas recensuit, cur opinionem priorem de illo jure divino positivo mutaverim. Ut adeo, si ibi pag. 186. seq. dicta jungas, cum illis, quæ ipse disserui partim in præfatione ad prudentiam consultatoriam, partim in capite præfationali ad fundamenta juris naturæ & gentium, ea commentarii loco esse possint ad ea, quæ in modo exhibitis lineis secundis de causis mutata prioris sententia summam dixi, exceptis illis, quæ ibi a §. 13. ad §. 21. de mystica Theologia abusu notavi, quæ etiam, cum paulo distinctius sint proposita, non adeo magna explicatione opus habent, præterquam quod etiam ea, quæ in præfatione plenioris historiae juris naturalis capite 3. 4. & 5. de Theologia mystica dicta sunt, ad illorum intellectum distinctiorem multum conferre possint. Reliqua, quæ in primis lineis Sect. I. §. 40. seq. & in secundis lineis, prioribus septem paragraphis, de occasione & causis introducti in rem literariam juris divini positivi universalis dicta sunt, ex eadem historia Ludoviciana §. 108. seq. multum luminis accipiant. Quid? quod etiam intuitu eorum, quæ in præfatione plenioris historiae juris naturalis noviter addidi, aut ratione ordinis referendi mutavi, auditoribus meis utile futurum sit, historiam Ludovicianam conferre, cum non pauca deprehensuri sint a me, ideo potissimum, quod jam ibi extent, omissa esse, & præterea quandoque, ut in cap. ult. §. 14. & 16. lectores ad illam remiserim.

C

VII. Sed

VII. Sed nec inutile erit, etiam alios conferre, qui post meos conatus historias juris naturalis scripserunt, inter quos praecipue commendo virorum clarissimorum, Jacobi Friderici Reimmanni & Gottlieb Stollii, ex variis haecenus editis eruditissimis scriptis celeberrimorum, historias juris naturalis, ab illo anno 1713. ab hoc anno 1718. editas, utpote in quibus varia supplementa autorum, de quibus etiam in praesenti pleniore historia vel ex defectu memoria, vel etiam ob certas & justas rationes nihil dixi, invenient. Utile etiam foret, historiam de hostibus Jurisprudentia naturalis & in specie Pufendorffii, cujus in cap. ult. §. 50. seq. umbram saltem adjeci, paulo distinctiorem peculiari capite proponere. & regulas quasdam de charactere autorum, qui vel Jurisprudentiam naturalem scriptis ipsi illustrare, vel de his judicium ferre conati sunt, tradere. Sunt enim illi vel eruditi, vel ignorantes; vel praesuditiis immersi, vel ab illis se liberare conantes; vel inimici juris natura aut Pufendorffii, vel amici. Utraque classis continet inimicos aut amicos, vel apertos vel occultos. Occulti inimici vel laudant, sed cum additione invidiarum censurarum, vel scepticismum occulte profitentes, judicium suspendunt, interim tamen ambiguè hinc inde censuris mordent. Occulti amici abstinent ab encomiis virorum celeberrimorum, ne Patronos, aut Hypocritas potentes, qui ipsis nocere possent & vellent, irritent. Urget typographus, ut pluribus mentem meam exponere non valeam. Interim quaedam in discursu lectionum publicarum proxime instantium, ea de re addam, & speciminis cujusdam loco esse poterunt appendices duae, cum notis meis, item judicium illustris cujusdam viri de Pufendorffio, cum censuris Barbeyracii & Weberi, ipsorum editionibus opusculi Pufendorffiani de officio hominis & civis adjectum.

CONTEN-

CONTENTA

IN HISTORIA JURIS NATURALIS.

CAPUT I.

CAUTELÆ CIRCA ACCURATAM DISTINCTIONEM LUMINIS NATURALIS ET SUPERNATURALIS.

Miseria hominum communis, quod omnes desiderant in summa felicitate vivere, & tamen omnes sint autores maxima infelicitatis suae.

§. 1. Pauci vero infelicitatem suam cognoscunt, pauciores de mediis aptis sunt solliciti, paucissimi ea media applicant. §. 2. Cujus infelicitatis iterum autor est homo, non Deus. §. 3. Potissima causa miseria hujus est confusio luminis natura & gratia. §. 4. Summus apex sapientia, cognoscere differentiam natura & gratia. §. 5. Lumen naturale vel supernaturale vel latè accipitur vel strictè. §. 6. Fines luminis naturalis, latè sic dicti angustiores intuitu objecti & mediorum. §. 7. Augustiores contra luminis supernaturalis. §. 8. Qui scilicet transcendunt fines luminis naturalis. §. 9. Differentia Theologia à facultatibus reliquis Academicis. §. 10. Neglectus differentia illius, ejusque effectus triplex. 1.) Subtilis sed obscura doctrina de natura & gratia. §. 11. 2.) Imputationes mutuae confusionis effectuum utriusque luminis. §. 12. 3.) Expunctiones alterutrius ex his luminibus. §. 13. Duo præjudicia primaria, unde isti errores prodierunt. §. 14. I. Oppositio intempestiva horum duorum luminum, cum tamen nequaquam sibi sint opposita. §. 15. Harmonia luminis naturalis cum supernaturali. §. 16. Et hujus cum illo. §. 17. Naturale, cum subordinatum sit supernaturali, nunquam debet seponi. §. 18. Questio irrationalis, utrum in casu contradictionis lumen naturale supernaturali, an hoc illi cedere debeat. Et irrationalis responsio utriusque partis. §. 19. II. Inversio methodi. Nam cum deberet incipi à lumine naturali, tanquam notiore & faciliore, §. 20. communiter Doctores luminis supernaturalis naturale data opera ignorant. §. 21. Distinctiones disciplinarum ex lumine naturali provenientium. §. 22. Veritas simplex in omnibus disciplinis luminis naturalis. §. 23. Causa tamen corruptio-

nis universalis non in intellectu, sed in voluntate quarenda. §. 24. Scilicet in ambitione & inde orto studio corroborandi imperium violentum. §. 25. Doctrina communes cum in finem introducta. §. 26. Fructus hujus doctrina, deceptio imperantium & parentium. §. 27.

CAPUT II.

DE FATIS JURISPRUD. NATURALIS USQUE AD TEMPORA NATIVITATIS CHRISTI.

Connexio capitis hujus cum precedente. §. 1. Causa prima corrupti luminis natura, tyrannis. §. 2. Et ignorantia ac fraudulencia Sacerdotum Ethnicorum. §. 3. Philosophorum Gentilium errores communes. §. 4. In specie Philosophia Barbarica, §. 5. Poetica, §. 6. Jonica, §. 7. Italica, §. 8. Socratis, §. 9. (Communis omnium error, voluntatem emendari per solum emendationem intellectus. §. 10.) Platonis, §. 11. Cynica, §. 12. Stoica, §. 13. Epicurea §. 14. Aristotelica, §. 15. (Neglectus communis Jurisprudentia naturalis, §. 16.) Romana, §. 17. Hebraica. §. 18.

CAPUT III.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS AB ADVENTU CHRISTI IN CARNEM USQUE AD ORIGINEM ACADEMIARUM.

Christus simplici sua doctrina emendavit etiam communes errores Philosophia gentilis. §. 1. Causa, quod errores illi iterum caput erexerint. §. 2. Odium eruditorum, tam Judaeorum quam Paganorum erga Apostolos Idiotas, §. 3. Transitus Phariseorum & Philosophorum Gentilium ad Christianismum. §. 4. Odium mutuum, Christianorum, Judaeorum & Philosophorum. §. 5. Misera conditio Christianorum à temporibus Constantini M. §. 6. Partim abutendo lumine naturali ad scrutanda mysteria essentia divina, §. 7. ope Philosophia inanis Platonica. §. 8. Quod paucis probatur. §. 9. Partim negligendo usum luminis naturalis in Philosophia, I. Rationali. §. 10. Modis disputandi ac docendi sophisticis. §. 11. Exemplo Lactantii. §. 12. Unde facile judicari poterit de statu

tem-

temporum presentium. §. 13. *Abusus interpretationum Allegoricarum.*
 §. 14. II. in *Philosophia naturali* §. 15. *Insufficiens doctrina de differentis creaturarum invisibilium & visibilium.* §. 16. *Controversia de Antipodibus.* §. 17. III. in *Philosophia morali.* §. 18. *Qua tamen veritas hodiernum valde exosa est* §. 19. *Sed tamen frustra occultatur.* §. 20. *Commendata cum in finem scripta Sculteti, Dupinii, Clerici, Baylii.* §. 21. *Ut & praefatio Barbeyraci ad Pufendorfiani operis de Jure Naturae versionem Gallicam.* §. 22. *Necessaria observatio duplicis classis Doctorum Ecclesiae* §. 23. *Quarum una fuit speculantium veritates divinas & emendationem vita negligentium:* §. 24. *Alteri emendantium voluntatem, atque de speculationibus parum sollicitorum.* §. 25. *Uno verbo, orthodoxorum & mysticorum.* §. 26. *Horum inter se comparatio intuitu veri & erroris, tolerantia & persecutionis ob errores:* §. 27. *Intuitu regia potestatis.* §. 28. *Intuitu bona & mala fidei, item traditionis & scriptura:* §. 29. *Intuitu doctrina de viribus intellectus & voluntatis humana.* §. 30. *Intuitu comparationis cum Philosophia Ethnica & Platonica:* §. 31. *Intuitu mediorum ad scopum perveniendi, etiam oppositorum.* *Methodus Orthodoxorum,* §. 32. *Mysticorum:* §. 33. *Intuitu acquisitionis voluptatum, divitiarum, imperii per vota plane opposita:* §. 34. *Denique intuitu arcanorum Politicorum Papatus.* §. 35. *Commendatio Hospiniani de historia Monachatus.* §. 36. *Propagatio praedictorum intellectus per utramque sectam.* §. 37. *Orta inde maxima & arrogans ignorantia.* §. 38. *Distinctionis in Clericos & Laicos origo.* §. 39. *Nimius & intolerabilis contemptus Laicorum.* §. 40. *Tam intuitu luminis supernaturalis, quam naturalis.* §. 41. *Orta inde maxima servitus & caeca credulitas Laicorum.* §. 42. *Ac summa ignorantia Clerici ac barbaries.* §. 43. *Item tyrannis antea nunquam audita.* §. 44. *Laicorum conditio misera in illis seculis.* §. 45. *Cleri indulgentia in Laicos supidos & heresifices.* §. 46. *Laici etiam usu sensus communis privabantur.* §. 47. *Quod exemplo declaratur.* §. 48.

CAPUT IV.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS AB
ORIGINE ACADEMIARUM AD TEMPORA
REFORMATIONIS.

Interitus scholarum publicarum sub seculo 6. & 7. §. 1. Restitutio earum
 seculo

seculo nono. §. 2. Harum conditio prima intuitu disciplinarum. §. 3. Secundum doctrinam Augustini. Doctrina Aristotelica odium §. 4. Introductio ejus in scholam Parisiensem. §. 5. Origo trium facultatum superiorum. §. 6. Remissio ad Autores. §. 7. Ignorantia primorum Magistrorum, libris certis propterea quasi alligatorum. §. 8. Secundum singulas facultates Academicas. §. 9. Misera conditio Philosophia Moralis ac juris natura sub Philosophis. §. 10. Item Politica. §. 11. Misera conditio juris natura sub JCeis, partim ob rationes corpus juris Justinianei respicientes: §. 12. Partim ob conditiones ipsorum Professorum juris. §. 13. Misera conditio juris natura apud Canonistas. §. 14. Misera conditio juris natura sub Theologis primis Academicis, in specie Petro Lombardo. §. 15. Et ejus glossarioribus in sectas mox divisus. §. 16. Ad se tamen quasi rapientibus doctrinam moralem, & juris natura. §. 17. Commendantur Tribbechovii & Hospiniani scripta. §. 18. Item jam antereformationem scripta Aventini, Vivis, Agrippa, Reuchlini. §. 19. Maxime Erasmi. §. 20. Misera Jurisprudencia naturalis sub Mysticis. Origo Theologia Mystica. §. 21. Partim ex Cabbala Judaeorum. §. 22. Partim occasione doctrinae Simonis Magi. §. 23. Quam refutare volebant Patres & praecipue Clemens Alexandrinus. §. 24. Primi Autores Theologiae Mysticae. §. 25. Fructus & incrementa Theologiae Mysticae seculo quarto & quinto. §. 26. Dissensus Orthodoxorum & Mysticorum post introductas Academias. §. 27. Licet Bernhards cum Abelardo. §. 28. Unio doctrinae Scholasticae & Mysticae. §. 29. Potissimum seculo decimo tertio. §. 30.

CAPUT V.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS A TEMPORE REFORMATIONIS USQUE AD HUGONEN GROTIUM.

Cur genuinus usus luminis naturalis & supernaturalis per reformationem non omnino fuerit restitutus. §. 1. Scilicet ob infaustum dissidium in articulo de cena. §. 2. Restauratio orthodoxiae Scholasticae ejusque pretextus §. 3. Fructus noxii hujus restorationis. §. 4. Reviviscentia Theologiae mysticae & ejus causa prima, nempe auctoritas Lutheri. §. 5. Secunda causa

da causa, sollicitudo de vita impia inter protestantes, etiam eruditos. §. 6. *Iohannes Valentinus Andrea. Commendantur ejus scripta.* §. 7. *Nexus eorum unicus, Theologia mystica. Hujus commoda & incommoda.* §. 8. *Miseria conditio juris naturalis initio seculi decimi septimi sub Pontificiis Theologis.* §. 9. *Item sub Jctis.* §. 10. *Ac Jesuitis, tam Scholasticis, quam mysticis.* §. 11. *Sub Protestantibus eruditis.* §. 12. *Fruetus hujus rei inter Protestantes.* §. 13. *Hugo Grotius instrumentum divina providentia.* §. 14. *Ejus encomium & aptitudo ad jurisprudentiam naturalem emendandam.* §. 15.

CAPUT VI.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS A
TEMPORIBUS HUGONIS GROTII AD NOSTRA.

Benedicti Wincleri liber de principiis juris. §. 1. *Navi precipui operis Grotiani.* §. 2. *Iohannis à Felde annotata in Grotium, ejusque responsio ad Theodori Graswinckelii stricturas.* §. 3. *Guiljelmi Grotii enchiridion de principiis juris naturalis.* §. 4. *I. H. Bœcleri commentarius in Grotium.* §. 5. *Cassparii Ziegleri nota subitanea in Grotium.* §. 6. *Iob. Adami Ostiandri observationes in Grotium.* §. 7. *Henrici Henniges observationes Politica & morales in Grotium.* §. 8. *Transitus ad Hobbesium.* §. 9. *Thoma Hobbesii tractatus de cive, & Leviathan.* §. 10. *Hobbesii adversarii.* §. 11. *Ejundem defensores.* §. 12. *Seldenus de J. Nat. & Gent. secundum discipl. Hebraeorum.* §. 13. *Pufendorffii elementa, & libri de J. N. & Gent.* §. 14. *Index novitatum.* §. 15. *Christiani Vigilii dissertatio de Polygamia Sincero Warenbergio opposita.* §. 16. *Pufendorffii Apologia.* §. 17. *Christiani Vigilii iniquitas Pufendorffii contra jus natura.* §. 18. *Pufendorffii Epistola ad Scherzerum.* §. 19. *Christiani Vigilii Christiana benedictio.* §. 20. *Velthemii disputationes de aëlibus per se honestis.* §. 21. *Pufendorffii appendix adjecta dissertationibus Academicis.* §. 22. *Velthemii introductio in Grotium.* §. 23. *Nicolai Becmanni libellus famosus sub nomine Veridici Constantis.* §. 24. *Pufendorffii Epistola ad amicos per Germaniam.* §. 25. *Nicolai Becmanni legitima defensio.* §. 26. *Petri Dunai epistola ad Becmannum.* §. 27.

Rolletti

Rolleti discussio calumniarum Becmanni, §. 28. Pufendorfi specimen controversiarum, §. 29. Zentgravii de origine juris naturalis secundum disciplinam Christianorum, §. 30. Valentini Alberti specimen vindictiarum, §. 31. Strimesii praxiologia Apodictica & origines morales, §. 32. Pufendorfi Spicilegium controversiarum, §. 33. Alberti Paranesis, Zentgravii vindictia, Strimesii Epicrisis, §. 34. Julii Rondini dissertatio Epistolica pro Pufendorfo, §. 35. Alberti defensio, Pufendorfi Eris Scandica, §. 36. Seckendorfi judicium de controversia inter Pufendorfum & Albertum, §. 37. Querela Pufendorfi adversus istud judicium, §. 38. Alberti Eros Lipsicus, §. 39. Pufendorfi invenustus pulus veneris Lipsica, §. 40. Alberti Epistola ad Seckendorfum, Item Seckendorfi nota, §. 41. Pufendorfius modestia admonitus, §. 42. Severini Wildschüz discussio calumniarum Pufendorfi, §. 43. Nicolai Becmanni Epistola gratulatoria ad Wildschüzium, §. 44. Josua Schwarzii dissertatio Epistolica ad Sever. Wildschüz, §. 45. Alberti judicium de nupero scripto Pufendorfiano, §. 46. Pax inter Seckendorfum & Pufendorfum, Item inter hunc & Albertum, §. 47. Institutiones nostra jurisprudentia divina, §. 48. Pufendorfi epistola gratulatoria ad Albertum, §. 49. Alia via dua occultiores adversariorum Pufendorfi, §. 50. Vel commendando studium juris natura sed simul nimis commendando Grotium, §. 51. Vel oppugnando studium juris natura. Praesbii scripta huc pertinentia, §. 52. Autor der ersten Entdeckung des Lichts und Rechts, §. 53.

G. B. D.

R. C. D.

CAPUT I,
CAUTELÆ CIRCA ACCURATAM
DISTINCTIONEM LUMINIS NATURALIS
ET SUPERNATURALIS.

I.

Omnes homines à Natura æquali miseriæ sunt immerfi, ut cum omnes à natura desiderio *Miseria ho-*
teneantur diu & feliciter vivendi, i. e. vi- *minum com-*
tam in jucunditate, rerum sufficientia, & *munis, quod*
honore ab aliis exhibendo transigendi; *omnes desi-*
Omnes tamen simul à juventute studio & *derent in*
data opera talia agere soleant, unde necessario vel injucun- *summa feli-*
da vita, vel rerum indigentia ac paupertas, vel illaudabili- *titate vivere,*
lis ac turpis vita, vel omnes hi tres defectus conjunctim, *et tamen o-*
sua sponte profluunt, ac simul naturalis vitæ humanæ ter- *mines sunt*
minus sensibilibiter diminuitur. Ac ita ipse homo omnis suæ *xime infeli-*
infelicitatis, in qua vitam transigit, autor ac faber est. *citatis suæ.*

II. Augetur vero illa communis humana miseria, quod *Pauci vero*
pauci homines miseriam istam communem debite ac suffi- *infelicitatem*
cienter expendant. Adhuc pauciores, cognita illa miseria, *suam cogno-*
scunt, pau-
o-
ciiores de me-

A

diis aptis sunt solliciti, paucissimi ea media applicant. operam dent quærendi media rationalia, quibus emergant ex illa miseria; paucissimi vero in ipsa mediolorum inquisitione caute ac provide procedant, vel etiam, inventis mediis convenientibus, vires suas adhibere velint, ut miseriam istam amoveant.

Cujus infelicitatis iterum autor est homo, non Deus. III. At vero & hujus miseriæ causa ubique non auctori naturæ Deo, sed iterum soli homini est adscribenda, cum Deus homini suppeditaverit & concesserit doctrinas, media, ac vires partim naturales partim supernaturales, quibus evaderi queat istam infelicitatem, ut adeo vel pertinaciæ vel negligentia humanæ imputari debeat, quod istas doctrinas, media ac vires nolit agnoscere & adhibere, aut oblatas acceptare, sed ex mera libidine eas abjiciat, & quasi pedibus conculcet.

Potissima causa miserie hujus est, confusio luminis naturalis & gratia. IV. Inprimis vero ratio hujus miseriæ in eo quærenda est, quod homo lumen naturale & supernaturale, rectam rationem & revelationem divinam, naturam & gratiam confundat, ac ita omnem cognitionem pervertat, sanam doctrinam, ut erroneam, traducat, ac persequatur, errores autem loco veritatum aliis proponat, ac eos omnibus viribus ac mediis violentis corroborare gestiat. Ita enim non potest non à recta veritatis semita aberrare, aliosque etiam bona fide, & dum iis succurrere vult, maximo cum eorum damno seducere, ac secum infelicitati profundius immergere.

Summus apex sapientie cognoscere differentiam naturæ & gratia. V. Non defuerunt tamen & antiquis & hodiernis temporibus, sinceri veritatis inquisitores, qui distincte agnoverunt, summum genuinæ sapientiæ apicem in eo consistere, ut agnoscatnr, debito modo, differentia rectæ rationis & divinæ revelationis, naturæ & gratiæ. Unde nec mirandum, quod nostro tempore tam in Gallia, quam in Germania nostra eruditi quidam de hoc themate peculiaribus

bus libellis mentem suam aperuerint, & cum aliis ea de re disputaverint. †)

†) *In Gallia controversiam hanc tractarunt Arnoldus & Malebranchius, in Germania B. Spenerus edidit tractatum, von Unterscheid Natur und Gnade. De quibus sumatim dictum in discursu.*

VI. Veritas simplex est, neque adeo est opus aut profundis & subtilibus meditationibus, aut disputationibus, si modo quis in simplicitate circumspēctā, eam inquirere velit. Lumen rationis & divinæ revelationis proprie intellectum, natura vero & gratia actiones voluntatis respiciunt. In tiori tamē significatu lumen rationis etiam prædicatur de viribus naturalibus voluntatis & gratia etiam denotat cognitionem supernaturalem intellectus.

Lumen naturale & supernaturale vel late accipitur vel stricte.

VII. In hoc latiori significatu differentia luminis naturalis & supernaturalis sequenti modo perspicue cognoscitur: Lumen naturale quidem ope sanæ rationis etiam sine revelatione divina agnoscit miseriam humanam intuitu hujus vitæ; inprimis vero idem manuducit humanum genus, ut quilibet præcipuè de propria miseria sit sollicitus. Docet etiam homini media, per quæ eluctari possit hanc miseriam, atque transire ad statum felicem intuitu hujus vitæ, & quidem ope virium naturalium sine concursu speciali gratiæ supernaturalis.

Fines luminis naturalis late sic dicti angustiores intuitu objecti & medicorum.

IX. Sed lumen divinum supernaturale aut immediatum pro objecto habet felicitatem æternam, amissam per lapsum hominis, docetque adeo primo statum inuocentiæ hominis integri post creationem, tum quomodo per lapsum seipsum detruserit in statum infelicem temporalem & æternum; docet item, quod post hanc vitam alia vita & resurrectio mortuorum futura sit, & quænam sit differentia inter æternam felicitatem ac infelicitatem electorum ac damnatorum; agit item de mediis à Deo destinatis ad adipiscen-

Angustiores contra luminis supernaturalis.

scendam felicitatem æternam & vitandam æternam damnationem, ac unde veniant vires supernaturales ista media applicandi & quomodo homo hic se gerere debeat.

*Qui scilicet
transces-
dunt fines lu-
minis natu-
ralis.*

IX. Ista vero omnia fines luminis naturalis transcendunt. Neque enim ratio sibi relicta aliquid certi cognoscere valet de statu integritatis, de lapsu hominis, de immortalitate animæ, de vita æterna, de pœnis inferni, de Christo & ejus merito, de fide in Christum, tanquam medio unico, illud applicandi; neque vires naturales ac sibi relicte voluntatis humanæ sufficientes sunt ad æternam felicitatem acquirendam. Sed omnis homo opus habet intuitu intellectus, revelatione speciali, eaque divina, intuitu voluntatis, assistentia divina ac supernaturali.

*Differentia
theologia à
facultatibus
reliquis aca-
demiciis.*

X. Atque in illa differentia luminis naturalis & supernaturalis latet simul differentia simplex & perspicua Theologiæ & Philosophiæ ceu Sapientiæ humanæ; vel etiam Theologiæ & reliquarum trium facultatum academicarum. Nam Theologia explicat doctrinam luminis supernaturalis, contra Jurisprudentia, Medicina, & Philosophia, stricte dicta, doctrinas suas deducunt ex lumine naturali.

*Neglectus
differentia
illius ejusque
effectus tri-
plex:*

*1) Subtilis sed
obscurum do-
ctrina de na-
tura & gra-
tia.*

XI. Uti vero hætenus memorata differentia luminis utriusque ita simplex, plana & perspicua est, ut etiam ab homine minime erudito facile comprehendendi possit; ita eo magis mirandum; quod etiam à doctissimis ea negligatur ac impugnetur. Sunt enim, qui quidem multa in genere de utroque lumine & eorum differentiis disserunt, dum vero de speciali criterio utriusque & ejus applicatione sermo est, nemo discendi cupidos debito modo instruere vel vult vel potest.

*2) Impu-
tationes ma-
jora confu-*

XII. Ex ista à doctis affectata ignorantia terminorum utriusque luminis alia disceptatio oritur, dum utraque pars alteri imputat, quod una operationes naturaliter bonas vel malas

malas doceat esse supernaturales vel divinas vel diabolicas, altera vero virtutes divinas aut mala diabolica doceat esse effectus virium humanarum vel deceptiones fraudulentas.

*hinc effectum
um utriusq;
luminis.*

XIII. Forte hæc utraque confusio & disceptatio memorata aliis occasionem dedit, ut in alterum extremum prolapsi fuerint, alterutrum ex his luminibus plane tollendo. Alii enim omnia ad solum lumen & vires naturales retulerunt, tollendo omnia supernaturalia; contra alii solum lumen supernaturale pro vero lumine agnoverunt, contra lumen naturale ac rationem rectam ac vires naturales voluntatis humanæ plane improbarunt, vel etiam ad effectus & operationes diaboli referre non dubitarunt. *)

*3.) Expun-
tiones alte-
rarius ex
his lumini-
bus.*

*) Prius imputatur Pelagianis & Socinianis, posterius Quakeris. De Mysticis max distinctius videbimus.

XIV. Quamvis autem multiplices & variæ rationes sint, quæ occasionem dederunt istis erroribus & disceptationibus eruditorum; mihi tamen videntur istæ causæ duæ si non primariæ, saltem ex præcipuis fuisse; Scilicet vel nimis accurata ac subtilis collatio & trutina utriusque luminis; vel inepta methodus ac indecens ordo, in inquisitione utriusque luminis.

*Duo præju-
dicia prima-
ria unde isti
errores pro-
dierunt.*

XV. Secundum doctrinam nostram simplicem de utriusque luminis differentia, facile comprehenditur, temporalem & æternam felicitatem sibi invicem nequaquam opponi, sed potius in multis punctis & articulis convenire, differentiam vero utriusque potissimum in gradu perfectionis & duratione ac invariabilitate consistere. Unde sequitur sua sponte, quod dua lumina ad obtinendam hanc duplicem felicitatem homini à Deo concessa, pariter quidem in multis differant, sed nunquam tamen sibi adversentur, aut adversari possint.

*1.) Oppositio
intempestiva
horum duo-
rum lumi-
num, qua ta-
men nun-
quam sibi
sunt oppo-
sita.*

*Harmonia
luminis, na-
turalis cum
supernatu-
rali.*

XVI. Potius undique pulcherrima harmonia utriusque luminis apparet. Intellectus equidem humanus ignorat res supernaturales, sed postquam Sacra Scriptura eas revelavit, nihil in revelationibus illis deprehendit, quod rectæ rationi repugnet, sed potius ex rebus revelatis Sapientiam, Justitiam & Omnipotentiam divinam distinctius agnoscit, imo lumen naturale hominibus suppeditat varia argumenta, v. g. doctrinam de Trinitate divina, de immortalitate animæ, de resurrectione carnis &c. etsi non probantia, tamen minimum illustrantia, ac demonstrantia, in istis mysteriis supernaturalibus, nihil, quod contra naturale dici possit, deprehendi. *)

*) *Similia dicenda sunt de harmonia luminis naturalis & supernaturalis intuitu actionum voluntatis circa bonum & malum. Virtus philosophica & theologica differunt gradibus perfectionis. Deus etiam in gentilibus exemplo Regis Ninive intentionem cordis inspicit. Dilectum Petri notum. Nun erfahre ich in der Wahrheit &c., Sed ha virtutes non sufficiunt ad obtinendam aeternam salutem. Hoc enim intuitu omnes sumus miseri peccatores.*

*Et huius
cum illo.*

XVII. Vice versa homo recta ratione utitur suo modo etiam in explicatione Scripturæ Sacræ, ita videlicet, ut, cum Deus, & à Deo impulsus Viri sancti scripta sua in usum hominum rationalium, nequaquam vero in usum bestiarum ratione carentium collegerint, etiam regulæ interpretationis rationalis in explicatione Scripturæ Sacræ adhiberi debeant, contra omnes irracionales cavillationes, & ejusmodi interpretationes, quæ contradictionem, impossibilitatem, aut aliud quid manifestè irrationale supponunt, maximopere caveri debeant.

*Naturale,
cum subor-
dinatum, fit*

XIIX. Etsi igitur lumen supernaturale propter æternam beatitudinem, ad quam hominem ducit, naturali haud dubie longe præferendum sit, propterea tamen naturale non

non plane abjiciendum est *), sed perpetuo in hac vita si-
mul retineri debet, cum alias nulla subordinatio inter hæc
duo lumina concipi possit Ita v. g. inter duas lineas re-
ctas parallelas subordinatio quædam est, sed non oppositio;
& si inferiorem lineam plane tollas, omnis subordinatio &
parallelismus cessat.

*) Unde magis ad rem quadrat comparatio luminis naturalis cum oculo humano, quam cum candela, & supernaturalis cum perspicillis vel microscopiis, quam cum luce solari. Equidem si sol luceat, candela non habemus opus, sed oculos nunquam abjicimus, si velimus uti microscopiis.

XIX. Ergo cum constet lumen naturale pariter ac
supernaturale tanquam dona Dei singularia nunquam sibi
invicem contraria esse, simul patet, controversiam *) in-
ter eruditos ortam, frustraneam omnino esse, & plane in-
utilem, dum se invicem torserunt circa quæstionem, an in
casu contradictionis lumen naturale supernaturali, an hoc
illi præferendum sit? **) Cum enim quæstio ista conditio-
nem irrationalem, quasi duo hæc lumina sibi contradicere
possint, præsupponat, nullum est dubium, utramque par-
tem graviter errare, tam illorum, qui lumen naturale ita
normam faciunt scripturæ, ut nihil credere velint, nisi
quod per causas naturales & rationales demonstrari possit,
quam istorum, qui Scripturæ Sacræ interpretationem irra-
tionalem affinxerunt, & eos, qui ipsis hunc errorem mo-
deste monstrarunt, increpare ac persequi solent, sub præ-
textu inani, quod lumen naturale supernaturali cedere, aut,
ut loqui amant, ratio sub fide captivari debeat.

*) Huc pertinent scripta Ulrici Huberi de Fide & Ratione.

**) Quod alius voluntatis attinet (quorum sum respicere videmus dissentientes in questione de immutabilitate juris nat.) v. g. dum Abrahamus jussus est Isaacum sacrificare, dum Israelita jussi sunt rafa ab Ægyptiis

*Ægyptiis mutuo accepta auferre, cum etiam falso supponitur, ac si lumen naturale & supernaturale pugnent, sed potius primum cri-
nomenon est, unde sciatur iustum & instinctum illum esse divinum. At
hujus rei criteria tradere pertinet ad Theologos, sed utinam traderent.
Quid si enim hodie quis discat se v. g. instinctum Abrahamiticum sentire?*

II. *Inverso
methodi,
Nam cum
deberet inci-
pi a lumine
naturalis, tan-
quam notio-
re & facili-
ore,*

XX. Deinde regula illa de methodo palpabilis evi-
dentia est, quod in inquisitione differentia seu finium dua-
rum rerum diversarum incipiendum sit à re notiore & fa-
ciliore. Jam vero lumen naturale tractat de rebus facilio-
ribus & notioribus; Ac propterea lumen supernaturale
in intellectu humano fidem, non scientiam producit, quia
intellectus humanus in hac vita de rebus supernaturalibus,
etiam post earum revelationem divinam, cognitionem non
nisi obscuram habet, eaque quasi in speculo intuetur. Qua-
re tam regula bona methodi, quam ipsum nomen rerum
supernaturalium postulat, ut à rebus naturalibus incipi ¶),
& earum fines distincte concipi debeant, antequam de re-
bus supernaturalibus ratiocinari quis aut earum definitio-
nem tradere velit; Etenim id profecto valde irrationale est,
quod quis ea pro supernaturalibus venditare velit, quæ qui-
libet, sana ratione saltem & sensu communi utens, eviden-
tibus rationibus esse mere naturalia demonstrare potest *).

†) *Etiam in questionibus de voluntate & ejus actibus à jure naturali
tanquam notiore incipiendum est. Hoc vero neglecto non mirandum,
unde orta tot dissensiones de lege universalis in legibus Mosaicis con-
tenta.*

*) *Huc pertinet exemplum cremati in Hispania aegre cum equo mul-
ta admiranda faciente, sub pretextu criminis magia.*

*Communiter
Doctores lu-
minis super-
naturalis,
naturale da-
ta opere i-
gnorant.*

XXI. Sed dolendum, quod paucissimi ista utantur me-
thodo, i. e. ut a philosophia incipiant, ac auditores suos eo
manuducant, ut, ubi definunt fines philosophia, demum in-
cipiat doctrina rerum supernaturalium. Id potius quotidiana
testatur experientia, plurimos Dd. luminis supernatura-
lis,

lis, parum aut nihil profecisse in scientiis naturalibus, sub quibus etiam Ethicam & omnes scientias circa actiones humanas ac differentias bonorum ac malorum occupatas, & quidem præ cæteris, comprehendo. Ita vero non potest non fieri, quin ex illa ignorantia rerum naturalium oriantur doctrinæ maxime irrationales de rebus supernaturalibus, eæque juventuti incautæ, ut articuli fidei inculcentur, & dolo pariter ac violentia propagentur ac sustineantur.

XXII. Luminis vero naturalis cum objecta varia sint, inde etiam disciplinæ variæ ex lumine naturæ descendunt, quæ pro diversitate objecti varia fortiuntur nomina. Vel enim sunt res, mere contemplabiles; & quas homo pro lubitu *) condere ac efficere nequit, vel sunt ipsæ actiones humanæ, de quibus lumen naturale dicitur an sint faciendæ an omittendæ. Unde fluit distinctio Philosophiæ in theoreticam †) & practicam, seu ut nos alibi **) exposuimus, inter doctrinam veri & boni. Posses enim ita dicere. Intellectus humanus contemplatur vel res extra hominem vel se ipsum, & quidem vel totum compositum & quæ ipse communia habet cum aliis rebus extra se, vel seorsim ea, in quibus ab aliis rebus differt, tam intuitu intellectus, & ejus virium, quam intuitu voluntatis. Ex hoc fundamento videtur orta divisio Philosophiæ Stoicorum, in rationalem, naturalem & moralem ††). De subdivisione harum trium Philosophiæ partium singularum, partim ab Aristotele, partim à Scholasticis, orta, partim moribus introducta, non opus est, ut hic plura addamus, cum ad scopum nostrum ea non faciant ***).

Distinctiones disciplinarum ex lumine naturali provenientium.

*) Dico: pro lubitu. Nam nec hominem pro lubitu homo producere potest.

†) De quâ vide sævex dicta in Instit. jur. div. l. 1, c. 1. §. 22. seq.

**) Vid. causol. circa præcogn. Jurispr. cap. 1.

†) *Vide tamen de injusta oppositione philosophia naturalis & moralis cap. I. Fund. J. N. & G.*

***) *Vide interim Jurispr. div. d. lib. I. c. I. & caus. circ. prac. Jurispr. l. 1. c. 3. §. 5. & 7. ab init.*

Veritas simplex in omnibus disciplinis luminis naturalis.

XXIII. Hic vero ante omnia repetendum: simplicem esse veritatem, &, si manudictione fideli & exemplo homines à juventute educarentur, non opus habere sapientiam, ut secundum regulas artis, & certæ cujusdam methodi disciplinæ luminis naturalis doceantur, ac a discentibus memoriæ mandentur, sed absque scholis & Academiis *) aliud agendo præcepta sapientiæ inculcari & imprimi posse humano generi, si unica illa veritas, clavus ad omnes artes, scientias, facultates fundamenti loco ponatur, hominem natura sua esse animal miserrimum; †) si exinde profluentes veritates doceantur, ††) videlicet intuitu Philosophiæ rationalis: paucissima esse, quæ icimus, & ratiocinationem omnem corrumpi à solis affectibus. &c. respectu Philosophiæ naturalis: essentias rerum ignorari, **) multo minus ergo comprehendendi posse essentiam causæ primæ, hominis tamen essentiam non in intellectu sed voluntate quærendam &c. denique respectu Philosophiæ moralis: moralium demonstrationem non esse impossibilem, sed facilem & palpabilem, voluntatem non emendari ab intellectu, sed intellectum à voluntate.

*) *Adde omnino Tom. I. obs. sel. Halens. obs. 10.*

†) *D. obs. 10. §. 20. seq. Caus. circ. præcogn. Jurispr. c. I. §. 57. & mult. in seq. ††) Adde d. Obs. 10. §. 21.*

**) *Alia huc pertinentia vide in dict. cautel. s. 6. n. 29.*

Causa tamen corruptionis universalis non in intel-

XXIV. Cum tamen quotidiana experientia testetur, contraria plane principia inculcata fuisse omnibus temporibus in scholis & Academiis & adhuc, si non omnia, tamen plurima eorum adhuc inculcari, etiam apud illos, qui jam

jam per aliquot secula de luce evangelii gloriantur, paucis *lectu, sed in* monstrandum erit, qua ratione id fieri potuerit, ut tam *voluntate* simplices & palpabiles veritates, per tot plurima secula *querenda.* ex mente humana extirpari, & contraria principia etiam sensui communi adversantia, in omnium pene animis tam altas radices agere potuerint; ut eorum eradicatio pene sit impossibilis. Hic vero ante omnia cavendum, ne originem mali adscribamus intellectui, *) cum principia illa vera omnibus ab affectu vacuis sint evidentissima, sed potius secundum modo memoratam ipsorum principiorum veterum doctrinam, fons omnis corruptionis in affectibus humanis, & quidem in affectu omnium astutissimo, ambitione scilicet, quærendus est.

*) *Gaut. circ. præcogn. Jurispr. cap. 14. n. 43.*

XXV. Scilicet cum, ut alibi *) dictum fuit, primum *Scilicet in* per violentiam Cainitarum summum imperium & Respu- *ambitione &* blica introduceretur, & vero jugum illud servitutis impa- *inde orto* timentissimè ferrent homines libertati hætenus aduerti, opus *studio corro-* fuit non solum ut passionibus eorum vitiosis, adjugum pa- *borandi im-* tienter ferendum, indulgeretur ab imperantibus, sed & *perium vio-* maxime videbatur conducere ad absolutum Imperium fir- *lentum.* mandum, si à natiuitate subditis inculcarentur doctrinæ, unice eo tendentes, ut cum extirpatione veritatum hætenus dictarum, radices agerent propositiones veritatibus istis oppositæ. Ad hunc vero finem eligebantur sacerdotes, iique se sponte ad id offerebant, & aptissimi ad eum obtinendum erant, ob persuasionem populi, quod cum Diis conversarentur.

*) *Vid. Tom. I. observ. Halens. obs. 19. §. 17. p. 302.*

XXVI. Igitur initio veritas non subito mutata, ne *Doctrina* fraus sentiretur, sed potius doctum fuit, hominem esse qui- *communes* dem animal miserimum, si non uteretur ratione recta, sed *eum insincm* tamen *introducita.*

tamen præstantissimum entium sublunarium, si sapientia sit præditus. Hactenus bene. Jam vide, quomodo bene cœpta male deserint. Addiderunt enim, sapientiam consistere in cognitione veritatis: veritatem autem esse rem plane absconditam, & inventu difficilem, nec inveniri, nisi ab amicis Deorum, hos vero esse sacerdotes. Igitur reliquos mortalium ad veritatem non posse pervenire, nisi credant autoritati sacerdotum; doctrinam porro de bono & malo plane sub demonstrationem & scientiam non cadere, sed hic Deos per sacerdotes esse consulendos, & nihil pro bono & malo habendum, nisi quod à sacerdotibus tale esse dicatur.

*Prædictus ha-
jus doctrina,
deceptio Im-
penitentium &
parentium,*

XXVII. Cum vero initio sacerdotes Imperantibus persuaderent, hæc principia valde favere stabiliendæ autoritati, & de honore & obedientia regibus præstanda, item de studio virtutum & justitiæ multa in doctrinis suis immiscerent, & populus & Reges decipiebantur, illi, quod putarent, nec suspiriis quidem utendum sub durissimo jugo, hi vero, quod crederent, se jam pro lubitu omnia facere posse; sed eventus docuit, id inventum solis profuisse sacerdotibus, hoc pacto etiam imperium, tantum non absolutum in ipsos Reges sibi pededentim vindicantibus, de quo alibi pluribus. *)

*) *Vide interim cautel. circa præcogn. Jurispr. cap. 6. §. 25. 26. 27.*

CAPUT II.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS USQUE AD TEMPORA NATIVITATIS CHRISTI.

§. I.

Suppositis cautelis, in capite præcedente enarratis, de *Connexio*
 confusione luminis naturalis & supernaturalis ejusque *capitis hu-*
 origine, non difficile erit indagare causas, cur tam *jus cum præ-*
 crassi errores circa disciplinas ex lumine naturali deducen- *cedente.*
 das, imprimis autem circa Philosophiam moralem & Jus
 Naturæ orbem universum invaserint, ac tam diu prope re-
 gnaverint.

II. Adami & Patriarcharum ante & post diluviano- *Causa pri-*
 rum sapientia simplex erat, *) absque subtilitatibus & *ma corrupti*
 artificio; Contra ut à Cainitis derivavimus modo †) con- *luminis Na-*
 fusionem luminis naturalis & supernaturalis in genere, ita *tura, tyran-*
 etiam iidem Cainitæ & postea Noachi posterii à simplici ve- *ni.*
 ritate & sapientia recedentes haud dubie etiam corrupe-
 runt singulas Philosophiæ partes, rationalem, naturalem
 & moralem, inprimis cum Republicæ per violentiam in-
 troducerentur, & ita tyrannorum interesset, ut funda-
 menta ratiocinandi occultarentur, ne subditi ita distincte
 perciperent jugum servile, ut occultarentur doctrinæ de
 natura rerum, ne populus sentiret falsitatem miraculo-
 rum, quibus ministri tyrannidis i. e. sacerdotes pagani
 quotidie decipiebant plebem, & ne fundamenta genuina
 Philosophiæ moralis ponerent, denique ut occultaretur
 doctrina sana de natura actionum humanarum, **) ne vi-
 delicet populus doctrinam justii, honesti, & decori aliunde
 peterent, quam a convenientia cum voluntate Principum

14 CAP. II. DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS

absolute & pro lubitu regnantium, aut sacerdotum, se ministros deorum esse profitentium.

*) *Repete d. c. 1. §. 23. & totam obs. 19. T. I. obs. Hallenf.*

†) *c. k. §. 25. Adde de prima origine civitatum ac legum ea, qua docui in dissertatione de conceitione morum cum jure scripto §. 6. seq.*

***) *Vide cap. 1. fundam. jur. nat. gent.*

Et ignorantia ac fraudulentia sacerdotum ethnicorum.

III. In specie quod sacerdotes ipsos ethnicos attinet, ab aliis †) jam fuit sufficienter demonstratum, quod religio gentilium idololatrica non potuerit consistere cum sana doctrina morum, & de regulis justitiae ac decori, cum ipsi dii gentilium, ut autores & fautores omnium vitiorum ac injustitiae depingerentur, & cum loco veræ virtutis & pietatis inculcaverint virtutem fucatam in solo cultu externo & liberalitate erga ministros idolorum, ac coeca credulitate & obedientia consistentem. *)

†) *Vide Lactantii institutiones divinas & Augustinum de civitate Dei passim.* *) *Adde Barbeyrac. in prefat. ad Pufend. §. 6.*

Philosophorum gentili-um errores communes.

IV. Philosophos quod attinet, jam alibi †) fuit ostensum, quam capitales errores ut veritates indubitabiles ab omnibus Philosophis gentilibus fuerint suppositi, tam circa naturam divinam, & originem universi, quam circa differentiam inter materiam & res immateriales, ut & circa naturam ipsius hominis & differentiam intellectus & voluntatis,

†) *Vid. caut. circ. præcogn. Jurispr. §. 25. seq.*

In specie Philosophia barbarica.

V. In specie *) quod Philosophiam Barbaricam concernit, uti paucissimas reliquias habemus doctrinae Chaldaeorum, Aegyptiorum, Persarum, Indorum, Celtarum &c. ita ex illis, quas habemus, apparet, omnes illos populos philosophiam moralem & jus naturæ, vel plane neglexisse vel superficialiter tractasse, & paucissimis veris aut tolerabilibus

bus præceptis plurimas doctrinas superstitiosas pseudomy-
sticas & phantasticas immiscuisse, quarum specimina non
pauca jam aliorum diligentia †) collegit.

*) *Ad hunc & sequentes paragraphos confer Stanlei Historiam Philo-
sophia.*

†) *Barbeync. d. l. §. 11. 12. 13. 14. Dn. Gundling. Hist. Philos. mor. capit.
6. prior. Colloquia mea menstr. Tom. 2. p. 599. seqq. (ubi in specie
de Confutio.) Nota tamen, non confundi debere, quod nonnulli fa-
ciunt, Theologiam cum Philosophia morali, etsi nullum sit dubium,
Theologiam suo modo esse fundamentam Philosophia.*

VI. Græcos quod attinet, horum Philosophia anti- Poetica.
quissima fabulosa seu poetica est. Sed hujus defectus in-
signes intuitu philosophiæ moralis jam abunde notavit do-
ctissimus Barbeyracius, *) & peculiarem dispectionem
meretur inquisitio, cur Homeri scripta ultra meritum tanti
fuerint habita à Græcis, ut ea, tanquam fundamenta om-
nis sapientiæ continerent, fuerint commendata, cum ta-
men doctrinæ maxime insipientes & periculosa in singulis
fere paginis occurrant †)

*) *d. l. §. 15.* †) *Quadam hac scientia jam indicavi in cau-
sel. circ. præogn. jurispr. c. 8. §. 12. lit. 4.*

VII. Porro secta Ionica, quæ à Thalete Milesio incepit, Ionica.
uti philosophiæ naturali potissimam dedit operam, ne-
glecta plane philosophia morali; ita dicta moralia Thale-
tis & reliquorum *) septem sapientum Græciæ saltem ge-
neralia quædam præcepta continent, non sufficientia ad
plenam & salutarem instructionem juventutis.

*) *Conf. Barbeync. §. 16. & 18. Buddci dissertationes de septem sapien-
tibus Græcia.*

IX. Pythagoras Sectæ Italicae Autor, quamvis val- Italica.
de commendetur à Scheffero †), uti tamen nulla scripta
ejus

ejus supersunt, ita dicta ejus moralia *) pleraque obscura sunt, & ambigua, absque ratiocinatione & probatione, ac inde Theologia mystica, de qua inferius plura dicemus, nonnulla mutuata est.

†) *In tractatu de Philosophia Italica.*

*) *Hic pra Scheffero valde commendandus Stanleius. Conf. Barbeyrac. d. l. §. 17.*

Socratis.

IX. Socrates Philosophorum gentilium præstantissimus & sincerissimus, qui etiam omnem industriam adhibuit †) ad excolendam philosophiam morum, unde etiam communiter philosophiæ hujus parens & instaurator fuit habitus; eo tamen nævo laboravit, ut cum reliquis Philosophis Græcis non deduxerit doctrinas morales ex consideratione genuina ac rationali animæ humanæ & virium naturalium, sed passim admiserit errores fundamentales, quibus non poterant superstrui sana doctrinæ.

†) *De Socrate vide Barbeyrac. §. 19. Adde Carpentarii vitam Socratis & memorabilia Xenophontis à me in idioma Germanicum translata.*

(Communis omnium error, voluntatem emendari per solam emendationem intellectus.)

X. Verum quidem est, quod intellectus humanus in cognitione boni & mali corrumpatur per desideria voluntatis, & adeo, quamdiu in eo statu permanet, lumen naturale sit instar ignis fatui, adeoque omnino in usu genuino luminis naturalis opera danda sit, ut intellectus corrigatur & cognitio humana debito modo instruat, sed ostendit etiam experientia quotidiana, hanc emendationem solam non sufficere ad consecutionem veræ sapientiæ, sed præterea etiam requiri doctrinas peculiare de curandis cupiditatibus voluntatis humanæ. Etenim quilibet in se ipso partim, partim in aliis hominibus deprehendit, quod videamus meliora probemusque, deteriora tamen sequamur, & vice versa, quod improbemus mala, ea tamen non fugiamus. Medicus quidem circum-

cum spectus eo incumbit, ut ulcera, ex impuritate sanguinis orta emplastris curentur, sed tamen propterea non negligit medicamentis debitis emendare ipsam sanguinis impuritatem. Nihilominus omnes Philosophi Græcorum, ne quidem Socrates sapientissimo eorum excepto, unanimiter docuerunt, sufficere ad acquirendam vitam virtuosam, si modo intellectus humanus probe informetur de differentia exacta boni & mali, justii & injusti. *)

*) *Vid. cautel. circ. præcogn. Jurispr. c. 14. §. 13. lit. a.*

XI. Plato discipulus Socratis non solum laudabilem & perspicuam docendi methodum præceptoris sui omisit, & ejus loco subtilem modum disputandi de speculationibus inutilibus introduxit, sed & in eo peccavit, quod passim doctrinas suas non tantum ex interno omnibus hominibus communi assensu & certitudine, verum insuper ex fallacibus, ac falso pro divinis revelationibus venditatis oraculis, tanquam rebus indubie fide dignis derivaverit, eaque confusione effecit, ut plurimi ex ejus auditoribus eo delapsi fuerint, ut omnia dicerent esse dubia ac incerta, hoc unico excepto, quod omnia incerta sint. Ut taceam, Platonem *) plane non intendisse tradere præcepta moralia bene connexa, & adeo Ethicam Platoniam, si quæ sit, comparandam esse Reipublicæ Platonice, i. e. phantasticæ. Unde facile jam patet, quid respondendum sit ejusmodi commendatoribus & admiratoribus.

Platonica.

*) *Adde de Philosophia Platonica caut. circ. præc. jurispr. c. 14. §. 15. lit. c. Barbeyrac. §. 20.*

XII. Cynici †) etsi multa egregia de studio virtutis docerent, cum tamen doctrinam decori plane negligerent, & vitam plane singularem ac impudentem affectarent, in absurdissimas conclusiones prolapsi sunt, ut jam ab aliis notarum,

Cynica.

†) *Orti ab Antisthene altero Socratis discipulo, Adde cautelas d. c. 14. §. 16. Barbeyrac. §. 21.*

C

XIII.

Stoica.

XIII. Stoici Cynicam sectam emendare intendentes, & decorum justo jungentes multa quidem primo intuitu excellentia præcepta de virtute & differentiis boni & mali dederunt, sed tamen occasione erroris cõmmunis modo *) notati variis modis in devia delapsi partim †) de sapiente suo multa paradoxa, ac divinæ bonitati est sapientiæ adversa dogmata proposuerunt, partim etiam diffiteri non potuerunt, sapientem suum nusquam deprehendi, sed inter chimæras esse referendum, ut taceam eorum logomachias de extirpatione affectuum. &c.

*) §. 10. †) *Cautel. d. l. §. 18. Barbeyrac. §. 26.*

Epicurea.

XIV. Epicurus etsi Platonis ac Stoicis pariter exosus, ac variis calumniis ab illis notatus, multa tamen bona dogmata in præceptis suis de qualitatibus sapientis proposuit; *) Sed tamen haud expectari possunt principia sana in Philosophia morali ab eo, qui tam periculosas & profanas doctrinas de Deo & providentia divina, item de ortu mundi casuali & fortuito, ac de materialitate & corporeitate animæ humanæ, fundamenti loco posuit.

*) *Cautela d. l. §. 20. Barbeyrac. §. 25.*

Aristotelica.

XV. Tandem Aristoteles Platonis discipulus multa quidem in doctrina morali præceptoris sui mutare ac emendare intendit, †) propterea tamen eam non meliorem reddidit, ac fatentur moderatissimi Philosophorum Aristotelicorum hodiernorum, quod doctrina de mediis ad acquirendam per Consilia ac Leges *) virtuosam vitam vel plane sit neglecta, vel saltem superficialiter exposita.

†) *Barbeyrac. §. 23. Cautela §. 17.* *) *Vide Patris Tabulas Philos. Pract.*

*§ Neglectus
communis
Jurispru-
dentia na-
turalis.)*

XVI. Idem neglectus Philosophis reliquis græcis cum Aristotele communis est, ut adeo facile pateat, quod Jurisprudentia naturalis ab illis omnibus frustra petatur.

XVII.

XVII. Tentavit equidem hunc defectum græcicæ Philosophiæ supplere Cicero in tractatu de officiis, sed quid in hoc opere desiderandum sit, (ut & in Plurarchi & Senecæ scriptis moralibus, etsi ad caput sequens, alias pertinentibus) & ab aliis & à nobis jam alibi *) fuit satis distincte ostensum.

Romana.

*) Barbeyr. §. 27. Causel. d. l. §. 21.

XVIII. Hebræi, ut & de his quædam addamus *), etsi doctrina morali simplici ac plana usi fuerint, eaque per providentiam divinam in scriptis Hebræorum conservata sit, ac Salomonis proverbialia, & Ecclesiastes, item Syracidis Ecclesiasticus facile præferendi sint omnibus Philosophorum Græcorum & Romanorum scriptis, neglexerunt tamen, ultimis fere ante adventum Christi in carnem temporibus, simplicem istam, ac evidentem doctrinam, ac in varias sectas ex commercio cum Græcis & Romanis dilapsi, puta Pharisæorum, Essenorum, Sadducæorum, Hillelianos item & Shammæanorum omnem sanam doctrinam morum turpiter corruperunt, ita ut tempore nativitatis Christi totus mundus insipientibus dogmatibus ubique fuerit infectus.

Hebraica.

*) Barbeyrac. §. 7. Causel. c. 6. §. 17. 51. seq. & c. 14. §. 14. & 22. Dn. Gundling in Histor. Philos. mor. c. 7. §. 1. lit. h. p. 72. & §. 3. p. 82. seq.

CAPUT III.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS AB ADVENTU CHRISTI IN CARNEM, USQUE AD ORIGINEM ACADEMIARUM.

I.

JAM igitur sperandum fuisse, ut verus usus luminis naturalis per doctrinam Christi & Apostolorum iterum emergeret, atque corruptiones istas penitus extirpare

Christus simplici sua doctrina emendavit etiam

*communes
errores Phi-
losophia
gentilium.*

debuisset. Quamvis enim doctrina Christi & discipulorum ejus primario agat de lumine supernaturali ejusque genuino usu; neque sententia nostra eo tendat, ac si Salvator noster & ejus discipuli intenderint scribere systema Philosophiæ sive rationalis, sive moralis, certum tamen est, in nullo alio scripto Philosophorum gentilium, sed in sola scriptura novi fœderis reperiri solidam ac perspicuam demonstrationem errorum capitalium Philosophiæ gentilis supra *) indicatorum, imprimis mixturæ intellectus & voluntatis, & stolidæ emendationis intellectus solius; ac præterea inventi ibi manuductionem ad verum usum luminis naturalis in emendatione voluntatis, item ostensionem evidentem trium vitiorum capitalium, voluptatis, ambitionis & avaritiæ &c.

*) *cap. preced. §. 4. & 10.*

*Causa, cur
errores isti
mox iterum
caput erexe-
runt.*

II. Quod vero in media hac sanæ doctrinæ luce errores pristini ac confusiones luminis naturalis & supernaturalis mox post resurrectionem & ascensionem Christi in cœlos etiam adhuc viventibus Apostolis iterum caput erexerint, mortuis autem Apostolis, si non omnium, saltem pene omnium, Christianorum nomine superbientium, animis se insinuaverint, ex historia ecclesiastica manifestum est, etsi paucissimi solliciti sint de inquisitione causæ tam subitaneæ mutationis, & hujus loci non sit, ut causam profundius & prolixius eruamus. Interim multum inserviet scopo nostro, si ea de re saltem primas ducamus lineas.

*Odiūm eru-
ditorum, tam
Judaorum
quam Paga-
norum erga
Apostolos
idiotarū.*

III. Sapiencia sive ex lumine naturali sive supernaturali oriens simplex est, & plerique errores subtilibus eruditio debent originem. Quamdiu igitur doctrina Christi cordibus simplicium piscatorum & idiotarum impressa maneret, tamdiu in bonitate & puritate sua persistebat. Sed non erat ad gustum Phariseorum, philosophia ethnica imbuto-

butorum: donec Christus post resurrectionem suam Paulum Pharisaicum per miraculum extraordinarium converteret. At quæ non passus est Paulus tam à Pharisaïs & Saducæis, quam à paganis Stoicis & Epicuræis, cum hanc simplicem doctrinam Christi, scandalum Judæis præbens, & à Græcis tanquam mere stultam traductam, secundum vocationem suam etiam inter gentiles propagare allaboraret.

IV. Postea cum tam ex Judæis multi pharisaizantes, quam ex Ethnicis multi eruditi & imprimis Stoici quidam aut Platonici christianam doctrinam profiterentur, puritatem doctrinæ statim principiis Philosophiæ paganæ polluebant. Id est, inculcabatur iterum, solum intellectum, & quidem per subtiles & inutiles quæstiones esse emendandum.

*Transitus
Pharisaorū
& Philo-
sophorum gen-
tilium ad Ju-
daismum.*

V. Hac occasione vero valde collidebantur eruditi Judæi & Ethnici, & ex hac collisione ortum odium acerbum, quod adhuc vivente Paulo tempore Concilii Hierosolimitani cum magnis dissidiis eruperat, mortuo Paulo, majores quotidie vires nanciscebatur. Quamdiu Judæi numero inter Christianos vincerent Ethnicos, hos valde suppresserant, & primæ hæreses potissimum in quæstionibus subtilibus ex Judaica Cabbala ortis consistebant; Postquam autem Ethnicorum major evaderet numerus, hos ordo & potestas persequendi dissentientes tangebatur, atque potestate hac sua tam strenue adversus judaizantes utebantur, ut Judæorum persecutiones præcedentes erga eos, qui ex gentilibus ad Christianismum se contulerant, præ persecutionibus subsequenter horum adversus judaicas doctrinas nihil haberent præcipui, sed facile ab his vincerentur. Atque posterior hæc scena potissimum Constantini M. tempore acta fuit.

*Odium mu-
tuum Chri-
stianorum,
Judæorum
& Philo-
sophorum*

VI. Et quidem ab illo tempore edita scripta polemica Doctorum celeberrimorum, ut & historia rixarum &

*Miseræ con-
ditio Chri-
stianismi à*

*temporibus
Constantini
M.*

hæresium fatis ostendunt, quisnam fuerit status ac conditio orbis eruditi tum vigentis inter sic dictos Christianos, & quomodo postea per aliquot secula status hujus conditio non melior sed quotidie pejor effecta fuerit.

*Partim ab-
tendo lumi-
ne naturali
adscrutanda
mysteria es-
sentia divi-
na.*

VII. Jam enim alii usum luminis naturalis nimis extendebant, & ejus ope essentia divinae mysterium, inter omnia incomprehensibilia maximum, comprehendere ac funditus eruere studebant, non contenti videlicet, quod Christus & ejus Apostoli mysterium voluntatis divinae doctrina simplici & etiam ab idiotis palpabili proposuerint.

*Ope Philoso-
phia inania
Platonica.*

IIIX. Introducebatur usus inutilis Philosophiæ Platonicae, initio sub prætextu, ut ejus ope Philosophi Platonici Ethnici, Christianos strenue persequentes & calumniantes, eo melius refutari ac iis ora obturari possent. Sed nimius ac nimis properans amor hujus luminis vel ignis fatui, eo abducebat ejus amasios, ut mediante illo lumen divinum illuminare stulte auderent. Quodsi sinceriores *) conquerebantur de hoc abusu, & docerent, hoc modo lumen divinae revelationis potius obscurari, præmii loco hæretificabantur, (liceat enim rem barbaram barbaro termino significare.) à prioribus, & cogebantur chimæras platonicas, ut articulos fidei suscipere, ut ita christianismus primus ac genuinus & apostolicus, non extingveretur quidem penitus, sed tamen supprimeretur & occultaretur, & contra Christianismus Platonicus ubivis imperium teneret.

*) *Conf. quoad hanc §. le Platonisme dévoilé, sed cum cautela ratione secta autoris.*

*Quod paucis
probat.*

IX. Neque assertio præcedens falsitatis argui potest. Præterquam enim quod ea, quæ in conciliis seculi quarti & quinti gesta ac disputata sunt, magnam partem respicerent terminos ex Philosophiâ Platonica desumptos, magnus insuper Augustinus, ab omnibus pro præcipuo inter Patres

tres Ecclesiæ habitus, præ reliquis Philosophis Platonem in libris de civitate Dei †) subinde extollit & prædicat, quam in rem etiam consuli poterunt glossæ Ludovici Vis & Leonhardi Coquei.

†) Vide ibi indicem in utroque tomo. Et maximè lib. 8. cap. 4. seq. lib. 22. c. 28. & ibi Coqueum.

X. Jam vero alii genuinum usum luminis naturalis in tribus sanæ philosophiæ partibus, rationali, naturali, moralis negligebant. Etenim Constantini Magni tempore eruditi ex Ethnicismo in Christianismum transferebant modum docendi verbosum quidem & amœnum, *) sed & simul sophisticum, oratorium, rixantem, & affectus ubique testantem. Et cum solliciti esse debuissent, ut veritas doctrinæ christianæ à falsis doctrinis Philosophiæ ethnicæ per sinceram, mansuetam, perspicuam & simplicem viam purgaretur, & errores Paganismi hoc modo confunderentur, & extinguerentur, potius tamen utebantur modis disputandi perversis & fallacibus Ethnicorum.

Partim negligendo usum luminis naturalis in Philosophia 1.) rationali.

*) Vid. Tom. 2. obs. sel. 8. §. 38. seq. usque ad §. 44.

XI. Modo enim affingebantur Ethnicis opiniones, quæ ipsi nunquam in mentem venerant, & postea iracundis & vehementibus disputationibus hæ chimææræ refutabantur: Modo loco refutationum rationabilium utebantur exclamationibus, interrogationibus oratoriis, aut investivis & verbis maledicis parum aut nihil ad rem facientibus: Modo omittebant responsionem ad dubia proposita, & loco responsionis usurpabant digressiones longe quæsitæ *) ac sanas & sobrias doctrinas christianas argumentis insufficientibus confirmabant.

Modis disputandi ac docendi sophisticis.

*) Vide potiss. Lactant. lib. 2. cap. 8. seq. & ibi Scultet. in analysi p. 134. seq.

Exemplo La-
Bantii.

XII. Memini, quod ante plures annos B. Pater, dum Lipsiæ Professor Oratoriæ esset, in publicis lectionibus auditoribus suis analyses disputationum quarundam Lactantii †) adversus Ethnicos secundum regulas bonæ methodi disputandi in calamum dictaverit, & nævos hæctenus memoratos in magna copia ibi monstraverit, *) quas adhuc in ejus MSC. possideo.

†) *De Justino Martyre vide Obs. Hallens. Tom. 2. obs. 7. & 9. De Ambrosio vide Barbeyrac. P. XXVII.* *) *D. Tom. 2. obs. 8. §. 40.*

Unde facile
judicari po-
terit, de sta-
tu temporum
sequentium.

XIII Cùm igitur hic celeberrimus ecclesiæ doctor & præceptor Constantini, cujus bona & sincera intentio alias in ejus scriptis ubique conspicitur, istas scopulas non evitaverit, & non tam propria culpa, quam miserrima conditione Philosophiæ rationalis apud Christianos pariter ac Ethnicos in illa præcipitia fuerit prolapsus, facile judicari potest, quod in temporibus sequentibus, in quibus studia ratiocinandi quotidie magna decrementa, contra rixæ & pugnæ Andabaticæ magna incrementa caperent, nævi illi non emendati, sed potius aucti fuerint.

Abusus in-
terpretatio-
num allego-
ricarum.

XIV. Illud etiam intuitu Philosophiæ rationalis non omittendum, quod, etsi jam supra fuerit monitum, Scripturam S. utriusque fœderis secundum regulas interpretationis rationalis explicari debere, atque Evangelistæ pariter ac Apostoli, si aliquando allegoricis interpretationibus adversus Judæos ad hominem usi fuerint, hunc docendi modum non pro fundamentali doctrinæ Christianæ habuerint, sed eum saltem illustrationis causâ ad convictionem Judæorum usurpaverint; postea tamen docentes consueverint, intellectum rationalem, ac literalem Scripturæ sacre ut carnalem rejicere, atque interpretationes allegoricas, V. & N. fœderis ex Stoica & Platonica Philosophiâ derivatas, ut fundamenta
Christia-

Christianismi inculcare, atque tanquam modum docendi spirituales *) commendare. Etenim multi Protestantium Theologorum, imprimis vero B. Lutherus noster, Chytraeus & alii, imo etiam Autores Catholici de hoc abusu interpretationis, à Philone, Ambrosio, Origene & aliis Ecclesie Patribus commisso conquesti sunt, & adhuc conquerrantur. Commendari etiam merentur, ad meliorem intellectum hætenus dictorum Samuelis Werenselsii Tractatus eruditus, de Logomachiis eruditorum, ac meteoris orationis.

*) *Vt Tertullianus. Adde Glasii Philol. Sacrum à p. 371. ad p. 454. Gant. circa præc. juriæpr. cap. ult. §. 42.*

XV. Sufficiunt ista de Philosophia rationali. De ^{2.) In Philo-} Philosophia naturali utinam meliora allegare possimus. Sed ^{sophia na-} temen & hic non multum sanæ doctrinæ etiam apud fami- ^{tumli.} geratissimos Ecclesie Patres deprehenditur. Equidem negari non potest, quod errorem capitalem Physicæ paganæ de æternitate mundi, & duobus principiis coæternis, Deo & materia primâ, laudabili intentione oppugnaverint, & fundamentum Physicæ Mosaicæ de creatione rerum invisibilium pariter & visibilium adversus illam defendere anxie fuerint solliciti. An vero illa intentio ubique cum debita prudentia & sufficientibus mediis in effectum fuerit deducta, nimis prolixum foret, si hoc loco vellemus inquirere. Certe ea, quæ jam superius *) annotavimus, facile monstrabunt, quod figmenta Platonica & hic ubique fuerint admixta.

*) *Hoc capite §. 8.*

XVI. Sufficit quod in doctrina de natura differentia ^{Insufficiens} & essentia creaturarum invisibilium & visibilium, funda- ^{doctrina de} menta parum solida neque ab erroribus corruptæ Philoso- ^{differentiæ} phiæ Platonice & Judaicæ purgata deprehendantur, sed ^{creaturarum} potius ubique Paganæ & Judaicæ superstitiones emineant. ^{invisibilium} Quin imo non contenti fuere, hos rectæ rationi & sensui ^{& visibili-} ^{um.}

D

com-

communi hominum à præjudiciis vacuorum adversantes errores Christianis proponere, sed & eosdem ut articulos fidei maxime necessarios per hæretificationes & tormenta conscientiarum Laicis obtruserunt, & dissentientibus violento modo ora obturarunt, cum id rationibus haud possent perficere.

Controversia de Antipodibus.

XVII. Atque, ut hætenus dicta unico saltem exemplo illustrentur, commendamus lectionem eorum, quæ circa controversiam: an globus terraqueus rotundus sit, & an dentur Antipodes, Servatius Gallæus & Joseph Blacanus ad Lactantium, item Ludovicus Vives & Leonhardus Coqueus ad Augustinum de civitate Dei annotarunt. Pariter Aventinus libro 3. fusius commemorat, quod seculo octavo Bonifacius Germanorum Apostolus Vergilium Presbyterum, saltem quod adversus istum Lactantii & Augustini errorem defenderit, dari Antipodes, hæreticum declaraverit, quasi dogmata valde perniciofa & salvificæ doctrinæ Christi & Scripturæ Sacræ advertantia disseminaret, & quomodo Papa Zacharias processum hunc plane irracionalem Bonifacii approbaverit, ita ut pauper Vergilius nolens volens hæreticorum catalogo fuerit insertus. Ut adeo satis mirari nequeas coecitatem & miseram confusionem luminis naturalis & supernaturalis illorum temporum, cum nostris temporibus etiam scholarum trivialium discipuli cognoscunt, Vergilium à Bonifacio & Papa Zacharia contra omnem rationem & prima Christianismi principia maxima injuria fuisse affectum.

3.) In Philosophia moralis.

XIX. Equidem lubentissime excusarem Doctores Ecclesiæ, quod de essentiis creaturarum terrestrium & coelestium parum fuerint solliciti, si modo hæc negligentia originem deberet sinceræ & attentæ cupiditati eo melius indagandi naturam humanam; si modo scripta eorum non doce-

docerent contrarium, quod nempe naturam humanam non inquisiverint mediante lumine naturali cuilibet congenito, sed quod secundum doctrinas Philosophiæ gentilis felicitatem humanam in speculatione rerum inutilium & propagatione opinionum ab hominibus errantibus inventarum posuerint, atque adeo cognitionis sui ipsius & reflexionis in se ipsos fuerint obliti. Et quamvis hinc inde multa de introitu intra se ipsum fuerint inculcata, non tamen per illum introitum, ut fieri debuisset, sensibilem ac palpabilem certitudinem intellexerunt, sed tota doctrina tandem in Platoniam deificationem & enthusiasmum desitit. Unde jam sua sponte sequitur quam frigide & impertinenter illis temporibus Philosophia morum & Jurisprudencia naturalis fuerit exposita.

XIX. Et satis mirari non possumus, qui fiat, ut multi etiam inter Evangelicos ferre nequaquam possint, ut vel minimæ tantum annotationes de dogmatibus Patrum Ecclesiæ proponantur, quæ vel exiguam particulam eorum sanctitati titulari & auctoritati, tantum non omnipotenti, detrahere valeant. Adhibentur statim investivæ & hæretificationes, cum magno abusu Scripturæ dictorum, in eos, qui ex amore veritatis ignaros sanæ doctrinæ de erroribus ammonent. Declarantur hi esse maledicti, empectæ, detegentes pudenda Patris Noæ. Imo tandem usus luminis naturalis plane abjicitur, ita ut malint, se & alios privare ratione recta, à Deo tanquam nobilissimo dono concessa, quam ut depouant intempestivum & irrationalem amorem erga homines imbecillitatibus humanis præditos, & non infallibiles. Notum est, quantas hæcenus calumnias & increpationes passi fuerint viri quidam eruditi, qui veritatem illam docuerunt. *) Nec ipse adhuc audeo, rem hanc plenius exponere, vel saltém ab aliis exposita fufius referre, quam-

*Quæ tamen
veritas ad-
huc bodic-
num valde
exosa est.*

vis demonstratio hujus assertionis maxime ad scopum nostrum pertineat,

*) *Dallaus, Clericus, Balins.*

*Sed tamen
frustra, oc-
cultatur.*

XX. Hoc tamen non obstante, studiosi sapientiæ desiderio suo plura de hac re sciendi aliunde satisfacere poterunt. Hæc ipsa suppressio & abjectio rectæ rationis ad maxime arcana inventa Papatus politici pertinet, quod primi Reformatores Ecclesiæ Protestantium statim detegere non poterant, utpote qui potissimum controversias Theologicas examinabant; neque Politici etiam advertabant, cum in Universitatibus nequaquam manuducerentur ad veram & rationalem Politicam, & in Papatu saltem errores Theologicos non vero astutias Pseudo-Policorum arcanorum observarent. Et hæ tenebræ per aliquot secula regnarunt in orbe Eruditorum. Jam vero per Dei singularem gratiam lux meridiana tenebras istas discussit, & artificia omnia astuta ac violenta insufficientia sunt, ut non possint amplius, luminibus ubique perrumpentis veritatis officere.

*Commenda-
ta cum in fi-
nem scripta
Sculcteti, Du-
pini, Cleri-
ci, Baylii,*

XXI. Singularem providentiæ divinæ adscribendum est, quod initio ante seculum celebris Theologus reformatus Abrahamus Scultetus medullam Theologiæ Patrum ediderit, atque non solum doctrinas eorum sanas verum cum tædiosa prolixitate propositas, sed & nævos ac errores in Compendio exhibuerit, ita ut etiam Politici, qui alias tempus omnium rerum carissimum lectione Patrum perdere non poterant, quasi in speculo miseram conditionem illorum temporum cognoscere possent. Postquam vero illud mysterium vel arcanum semel detectum fuit, etiam nonnulli autorum Catholicorum (quorum alias maxime interest, stabiliri auctoritatem Patrum) crediderunt, frustra eam doctrinam amplius dissimulari, uti celeberrimi Galli Dupi-

nii

nij Bibliotheca Patrum fere ubique demonstrat. Præterea doctissimi Clerici varia scripta, in quibus hanc materiam passim ex fundamento probat, in plurimorum manibus sunt, atque à multis veritatis cupidis cum tanta delectatione leguntur, ut frustra laborent, qui veritatem hanc, jam in vulgus pene notam, ulterius occultare velint. Ut adeo non opus sit ablegare lectores ad scripta Petri Baylii, ex variis causis exosi, qui alias hanc materiam etiam hinc inde fusius explicavit.

XXII. Cui vero tempus & occasio deficient, præfatos & alios Autores consulendi, ei valde commendanda est, eruditissima præfatio Barbeyracii, quam versioni gallicæ operis Pufendorfiani de jure naturæ & gentium præmisit, utpote qui laudabili & à Politicis & JCtis grata mente agnoscenda industria, quicquid de hac materia apud autores sibi lectos invenit, collegit, & clarissime monstravit, quod Athenagoras, Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Origenes, Cyprianus, Lactantius, Basilus, Gregorius Nazianzenus, Ambrosius, Chrysofomus, Hieronymus, Augustinus, Leo, Gregorius Magnus, (en catenam Patrum Ecclesiæ præcipuorum & passim pro sanctis habitorum,) non solum in doctrina morali parum aut nihil sciverint, sed & in explicatione Scripturæ Sacræ aut alias, occasione ita ferente, varia noxia & erronea, ac non solum luci Evangelii, sed & juri naturæ adversantia dogmata (ut ipse loquitur) in animis auditorum suorum disseminaverint.

utis præfatio Barbeyracii ad Pufendorfiani operis versionem gallicam.

XXIII. Ut autem arcana Politica Papatus eo melius intelligantur, & Protestantes eo cautius eadem vitare, & simul eo distinctius comprehendere possint, qua occasione lumen naturale, inprimis vero doctrina morum & politica, item Jus Naturæ magis magisque obscurata & corrupta fuerint, veritatis studioso sequens ad profundiorum notitiam

Necessaria & observatio duplicis classis doctorum Ecclesiæ.

historiæ ecclesiasticæ manuducens, sed communiter etiam à novissimis & alios errores annotantibus *) Scriptoribus neglecta observatio valde commendanda est. Nimirum Patres Ecclesiæ omnium seculorum & scriptis & factis suis clarissimi in duas easque sibi adversas & repugnantes classes dividi commodissime possunt.

*) e. g. Arnoldo & aliis.

Quarum una fuit speculantium veritates divinas & emendationem vitæ negligentiam.

XXIV. Harum una quæsit viam ad æternam felicitatem perveniendi, in vero & subtili conceptu mysterii essentia divina, & supposita superius memorata doctrina de emendatione voluntatis sua sponte sequente emendationem intellectus, de cætero de christiana ac Deo placente vita parum fuit sollicita. Sed hanc curam soli divinae reliquit providentiæ. Hoc vero modo inculcarum fuit auditoribus intuitu vitæ christianæ, Deum esse Patrem indulgentissimum, qui non adeo rigoroſe examinaret actiones liberorum suorum charissimorum, qui se Christianos dicerent, sed patientissime ferret opera carnis, tanquam imbecillitates humanas, ac propterea Christum in hunc mundum miserit, ut liberos hos liberaret à jugo legis Mosaicæ, intuitu autem opinionum de divina essentia, ac æternis emanationibus ac operationibus, item de opere salvationis, per Christum, esse Deum zelotem & severum, atque velle, ut omnes Christiani circa hæc doctrinæ capita unanimes sententias secundum certas formulas facerent, ac confiterentur, atque ut hæc formulæ à supremis doctoribus secundum morem concludendi in conventibus politicis receptum per pluralitatem votorum conciperentur, & ut illi, qui ab istis formulis dissentirent, atque vel minimum apicem in iis mutare intenderent, etiam si alias fiduciam suam in Deo ponerent, atque omnibus viribus eo allaborarent, ut actiones suas secundum ejus & Jesu Christi præcepta instituerent, non

non solum à Deo sine omni clementia & misericordia pœnis æternis ac infernalibus afficerentur, sed &, ut à Magistratu politico, qui sanctos Episcopos adjuvare, aut potius ab iis tanquam spiritualibus capitibus & patribus, ut brachia secularia, & filii spirituales obedientissimi dirigi deberent, ut scelestissima & maxime infamia monstra, igne, gladio, furca & rota punirentur.

XXV. Altera classis præcedenti plane opposita, oppositas etiam fovit doctrinas. Nempe ista dogmata de Deo & Christo, non solum doctrinæ Veteris sed & Novi Testamenti ac præceptis Christi plane adversari: Christum non sustulisse decem præcepta sed præceptum charitatis, in quo tanquam in centro fundatus esset totus Decalogus, discipulis suis strenue inculcasse, atque eodem sæpius adhortatum esse, ut ea in re ejus exemplum sequerentur. Contra in Christi & Apostolorum doctrina paucissima inveniri de certis fidei formulis, sed has demum in subsequenti seculis, ubi puritas & fervor pristinæ charitatis jam valde repida & turbata evaserat, ortas esse: Christum Dominum in extremo judicio non examinatum esse, quid quilibet circa mysterium essentia divinæ crediderit, sed, ut ipse mysterium voluntatis divinæ à perniciosis traditionibus Pharisæicis purificaverit, ac discipulis suis inculcaverit, ita etiam de præceptis charitatis officiis in illa die examen institutum, atque eos, qui eadem præstiterint aliis, ut oves ab hædis separatum esse, etsi hi non solum ad veras de divina essentia opiniones, sed & ad prophetias & miracula sint provocaturi. Ergo non adeo opus esse, ut quis de emendatione intellectus sit sollicitus, sed potius ut incumbat emendationi voluntatis. Et cum communiter homines abuterentur libertate voluntatis à Deo ipsis indulta, serio & cum firmo proposito, ac zelo vere sincero istud opus esse

Alteri emendantium voluntatem, atque de speculationibus parum sollicitorum.

esse subeundum; renunciandum esse, & quasi moriendum tribus cupiditatibus vitiorum cardinalibus, voluptati, ambitioni & avaritiæ, & potius illis opponenda esse vota castitatis, paupertatis, & humilis obedientiæ, tanquam valde exinanientia istas pravas cupidines; confortandum esse spiritum crucifixione carnis, cum ejus desideriis & cupiditatibus; vitam caute esse instituendam secundum certas, & ab expertis & piis ac sanctis viris cum magna circumspeditione inventas vitæ regulas & canones; ab inexpertis præterea ex iis viris piis & sanctis, eligendas esse certas personas, atque his directionem conscientiarum esse committendam, horum doctrinas & consilia esse sequenda, etsi eadem videantur inexpertis parum prudentia aut rationabilia; potius ejusmodi cogitationes esse habendas pro tentationibus diabolicis aut operationibus rationis corruptæ, cujus insidiæ non melius evitari queant, quam si cœcæ huic rationi plane repudium mittatur, eaque sub fide captivetur. &c.

*Uno verbo
Orthodoxo-
rum & My-
sticorum.*

XXVI. Ut vero ea, quæ de his duabus classibus sibi oppositis dicenda restant, eo brevius proponi queant, comparabimus utramque inter se, & primam, quæ orthodoxiam strenue inculcavit, & hæreticationibus illustris fuit, evitandæ prolixioris descriptionis gratia, uno verbo recte opinantes vel orthodoxos, alteram, quæ purificationi cordis maximam navavit operam, & simul pene ubique urfit Scripturæ Sacræ interpretationem arcanam, ac allegoricam seu mysticam, arcanos seu mysticos vocabimus. *)

*) *Posset etiam orthodoxos appellare eruditos, mysticos pios, quia illi in eruditione (pœtissimum metaphysica) absque pietate, hi in pietate absque omni eruditione (rationali) salutem quarebant.*

*Horum inter
se comparationem,*

XXVII. Utraque classis optimam habebat intentionem, veritatem scilicet & justitiam. Utraque multas doctrinas

strinas proferebat insigniter bonas & utiles, sed & utraque ob non adhibitam debitam prudentiam in studio veri & boni errores immiscuit plurimos, & scandala dedit maxime cavenda. Utraque classis alteri adversabatur, eamque persequabatur pro viribus. Utraque alteri occinebat tempore persecutionis, non conveniens esse rectæ rationi, aliorum intellectui ad diversas opiniones inclinanti vim adhibere velle, & utraque tamen, quamprimum superaret alteram & brachio seculari pro lubitu uti posset, defendebat, pulcrum, æquum, justum & utile esse dissentientium intellectui habenas injicere, eosque violentis modis ad assensum adigere. Merentur eam ob rem curatius inspicere historia ecclesiastica de secta Donatistarum, & epistolæ Augustini de persecutione dissentientium nostris temporibus à Patronis persecutionis iterum impressæ. *) In eo tamen erat differentia, quod orthodoxi ea felicitate, ut brachium seculare sibi haberent obnoxium, sæpius gauderent, præ mysticis, cum doctrinæ fundamentales orthodoxorum aptiores essent ad gustum aularum, quam doctrinæ mysticorum, nimis austeræ & melancholicæ, utpote quæ ob carentiam decori & monasticos mores, moribus aulicis pene erant intolerabiles.

tio, intuitu veri & erroris, tolerantia & persecutionis ob errores.

*) *Adde Barbeyrac. d. l. § 9. p. XXX. ubi simile quid de Gregorio Nazianzeno refert p. XXVI.*

XXIX. Utraque secta reges alias secundum lumen naturæ haud quaquam laude dignissimos ter beatos prædicabat, si modo omnia facerent, quæ Doctores vellent, & loco realis gratitudinis dabant regibus aurea verba, & magnos titulos ac cognomina Magnorum, Piorum, Sanctorum. Quamvis ex hætenus dictis facile judicari possit, cur multi Reges Magni, pauci sancti, pauciores pii dicti fuerint, *) Contra utraque maledicebat Regibus, & damnabat Im-

Intuitu regia potestatis.

E

peran-

perantes, non quidem impios, sed solum vel in minutiis desiderio eorum adversantes, aut certe non in omnibus eorum dicta & facta approbantes & promoventes. Id tamen sic intelligendum, si modo docentes haberent occasionem & potestatem, ea adversus imperantes faciendi. Alias enim vindictæ studium dissimulabant, & principibus adulabantur, Hac vero ratione utraque secta suo modo potestatem & auctoritatem supra laicos & regentes acquirebat, & pedibus suis eos subjiciebat. Et hoc intuitu utraque secta inter præcipua fulcra papatus numerari meretur.

*) *Ita Constantinus, Theodosius, Carolus, Otto, Imperatores Magnorum, contra Henricus tertius Imperator & Ludovicus Rex Gallia Sanctorum, titulum acceperunt. Solum Ludovicus Caroli M. filius Pius dictus fuit.*

Intuitu male & bone fidei, item traditionis & Scripturæ.

XXIX. Utraque accusabat alterutram, quod quasi contra conscientiam sponte & data opera falsas doctrinas defenderet, & innocentes & incautos seduceret; & tamen in utraque secta erant homines non solum astuti, qui inter orthodoxos sub prætextu orthodoxiæ, & inter mysticos sub prætextu directionis conscientiarum intendebant imperare humanæ voluntati & intellectui, sed & viri probi & simplices, qui se ab astutis circumduci patiebantur, vel ex nimia simplicitate ipsi eo dilabebantur, ut sincere crederent, quod opus Deo gratum facturi sint, si doctrinas supra dictas, quocumque modo propagarent. Orthodoxi quidem præcipue allegabant traditiones Ecclesie, non tamen videri volebant, quasi quid Scripturæ adversum docerent. Mystici vero doctrinas suas ex sacris literis deducebant, sed putabant tamen etiam, quod magis convenirent cum moribus ecclesiæ primitivæ. Utraque Scripturam attemperabat doctrinæ suæ, cum potius suam doctrinam Scripturæ Sacræ subjicere debuisset.

XXX.

XXX. Utraque secta nimis extollebat vires animæ humanæ; orthodoxorum intellectum, mysticorum voluntatis libertatem, & sic utraque abutebatur lumine naturali; orthodoxorum fines & terminos intellectus humani transgrediendo, & hujus viribus essentias rerum penetrare volendo, quarum cognitionem Deus homini tanquam ipsi inutilem, non dederat, contra autem voluntatem ejusque emendationem negligendo: Mysticorum autem, nimis extendendo vires voluntatis, & nimis hortando, ad rejiciendum usum luminis intellectus & rationis humanæ.

Intuitu doctrina de viribus intellectus & voluntatis humane.

XXXI. Utraque increpabat ethnicos, & philosophiam gentilem, & tamen utraque orta erat ex seminario philosophiæ Platoniciæ, aut discipulorum ejus: Orthodoxorum, ex subtilibus disputationibus Platoniciis de divina essentia; Mysticorum verò ex doctrina Platonica de fine veræ sapientiæ, nempe unione divina per vias purificationis & illuminationis. Et sic tandem omnia utrobique degenerabant in inutiles speculationes, & entusiasmos cum jactura Christianismi simplicis & virtuosi. Quamvis enim utraque pars docentium inculcaret laicis, melius esse & beatius dare, quam accipere; Ipsi tamen per actiones suas confirmabant oppositum axioma, accipere esse beatius, quam dare.

Intuitu comparationis cum philosophia ethnica & Platonica.

XXXII. Utraque operam dabat, ut confirmaret doctrinas suas piis fraudibus, manifestis fabulis & falsis miraculis. Utraque doctrinas suas incipiebat methodo plane opposita, sed tamen in fine conspirante. Orthodoxi delicias honoris ac gloriæ temporalis nimis gustabant, & initio doctrinam melancholicam ac quasi misanthropam mysticorum irridebant, postea tamen, cum viderent, contemptu hoc adversus mysticos æque parum ac persecutionibus profici, cum subinde mysticis multitudo plebis adhæreret, propius

Intuitu methodorum ad scopum perveniendi etiam oppositorum. Methodus orthodoxorū.

mysticis accedebant, ac eorum tria vota, castitatis, paupertatis & obedientiæ pariter apud se introducebant, ac discipulis suis etiam certas vivendi regulas præscribebant, unde & hi Canonici vel regulares (quasi qui secundum certas vivendi regulas actiones suas instituerent) nominabantur. Sed paulo post iterum tædio hujus servilis & coacti vivendi generis capti, incipiebant animis paulo deliciarioribus aliquid indulgere, & intuitu eorum circa rigorem vivendi dispensare, unde postea Canonici in regulares & irregulares (quod idem est ac si dixeris, in Canonicos & in non Canonicos,) distinguebantur. Et tamen laici hæc omnia placide concoquere cogebantur, nec citra piaculum contradictiones has vel irridere, vel easdem indigne ferre iis permittebatur.

Mythicorum. XXXIII. Contra Mystici initio docebant, separationem esse christianis instituendam à consortio mundanorum, & vitam eremiticam, aut monasticam esse eligendam, id est, extra villas & civitates seorsim vivendum esse. Mox tamen Monachi (nam quod de Eremitis narratur, penotum fabulam sapit,) conjunctim in monasteriis vivere incipiebant; mox multa monasteria in mediis urbibus extruebantur, mox se omnibus negotiis politicis immiscebant, juxta verficulum; *Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.*

Intuitu acquisitionis voluptatum, divitiarum, imperii, per vota plane opposita. XXXIV. Ergo tandem utraque secta mysterium invenerat, per media plane contradictoria acquirendi res contradictorias, per votum castitatis omnis generis voluptates, per votum paupertatis omnes divitias, & per votum obedientiæ omne imperium, tantum non absolutum, ac summos honores; atque ista omnia non gustabant solum, sed & quiete possidebant, ac plenissime iis fruebantur.

XXXV.

XXXV. Utraque adeo secta utebatur arcanis papatus, tanquam potissimis fulcris, saltem cum ea differentia, quod Papa mysticos eximeret quidem inspectioni orthodoxorum, iisque tanquam militibus prætorianis uteretur, adversus potentiam & auctoritatem orthodoxorum, potestatem papalem subinde nec sine successu infringere ac deprimere conantium; neque tamen plane opprimeret orthodoxos, ne forte mysticorum potentia in immensum cresceret, ac ipsi tandem pariter metuenda foret.

*Denique in-
tuisu arca-
norum poli-
ticorum pa-
pali.*

XXXVI. Et quis tandem omnia enarraret, in quibus oppositæ hæc duæ doctrinarum classes amice conspirabant. Pauca hæc hæc hactenus recensita ad nostrum scopum sufficiant. Si quis plura de iis meditari cupiat, ei commendamus *Rudolphi Hospiniani*, viri de historia ecclesiastica meritissimi, opus eruditum *de origine & progressu monachatus*, qui abunde suppeditabit argumenta, istas comparationes extendendi ulterius.

*Commenda-
tio Hospinia-
ni de historia
monachatus.*

XXXVII. Licebit tamen addere hanc unicam comparationem, ut quæ scopo nostro præ reliquis inservit, quod tandem utraque classis privaret auditores suos usu sanæ rationis, tanquam singularis Dei doni, dum videlicet orthodoxi laicos alligarent formulis, à se inventis, contra mystici motibus internis, seu enthusiasmis, & sic duo præjudicia capitalia intellectus humani in toto orbe christiano propagarent, ac fulcirent, orthodoxi quidem præjudicium autoritatis humanæ, mystici vero præjudicium præcipitantiæ.

*Propagatio
præjudicio-
rum intelle-
tus per u-
tramque se-
ctam.*

XXXVIII. Simul vero in utraque classe, suppositis di-
ctis circumstantiis, crescebat indies crassissima ignorantia, eaque pariter arrogantissima & maxime insolens, cum neutra pars ferre posset, ut aliquis vel tantillum auderet verum usum luminis naturalis & supernaturalis, vel veritatem, possi-

*Orta inde
maxima &
arrogans i-
gnorantia.*

tissimum in doctrina de actionibus humanis, & de natura boni & mali ex tenebris in lucem protrahere, aliisque eam communicare.

*Distinctionis
inter clericos
& laicos
origo.*

XXXIX. Jam à Constantini M. temporibus, vel paulo post orbis Christianus per apertissimam torturam sacrarum litterarum dividebatur in clericos & laicos, seu in spirituales & temporales. Cum enim ductu Scripturæ Sacræ tam audientes, quam docentes, fors electa Domini esse, atque non carnalia sed spiritualia operari, & in mundo quidem, sed non de mundo esse, id est, non secundum mores stultos mundanos vivere deberent; Doctores soli titulum spiritualium, & cleri affectabant, & contra auditores per contemptum laicos aut mundanos vel temporales vocabant.

*Nimius &
intolerabilis
contemptus
laicorum.*

XL. Neque contemptus hic in solo titulo terminabatur, sed etiam ulterius se extendebat, ut laici omnes à summo Rege, usque ad vilissimum mendicum haberentur pro plane ineptis, ut actiones suas, tam ad intellectum, quam ad voluntatem pertinentes, possent rationabili & Deo placente modo instituere, si ipsi soli secundum propriam conscientiam ratione sua uti aut Scripturam Sacram intelligere intenderent; Sed potius iis opus esse, si beatitudinem consequi, aut etiam in hac solum vita felices esse vellent, ut omnia crederent, & agerent, quæ ipsis credenda aut agenda à clero præscriberentur, aut mandarentur.

*Tam intuitu
luminis su-
pernaturalis,
quam natu-
ralis.*

XLI. Ad istum vero scopum obtinendum, interdicebatur laicis à clero, (quantum ad lumen supernaturale) usus & lectio Scripturæ Sacræ; intuitu vero luminis naturalis laicis inculcabatur, id esse omnino corruptum, in tantum, ut veritates, ejus ope inventæ, hominibus, quoad veram felicitatem etiam hujus vitæ sint noxiæ, si eæ non antea à clero, utpote qui solus lumine supernaturali illuminatus esset, probe examinatæ essent, atque approbatæ.

XLII.

XLII. Jam vero facile intelligitur, cur supra *) docuerim, suppressionem luminis naturalis esse unum ex præcipuis fulcris papatus. Cum enim laicis semel esset persuasum, ut omnia crederent, ipsis esse facienda & credenda, quæ à clero præscriberentur, & ut ab hac persuasione ipsorum felicitas temporalis ac æterna dependeret, sua sponte inde sequebatur cæca obedientia & præcipitium necessarium, in extremam servitutem.

Orta inde maxima servitus, & cæca credulitas laicorum.

*) *Suprà §. 23. 35. 37.*

XLIII. Hoc autem semel obtento, clerus non amplius habebat opus studiis ac lucubrationibus, quibus mediis laicos sub jugum mitterent, sed quotidie magis magisque immergebantur crassissimæ ignorantiae, ita ut tandem vix latine scribere aut legere nossent, tantum abest, ut literis humanioribus ac artibus liberalibus, & disciplinis ad veram sapientiam necessariis, dedissent operam.

Ac summa ignorantia cleri & barbaries.

XLIV. Quodsi vero unus & alter ex laicorum numero, lumine naturali aut etiam Scriptura Sacra debito modo uti, & huic ignorantiae & ambitioni clericali obviam ire vellet, non tamen magnus inde progressus sperari poterat, sed potius justo & in virum constantem cadente metu deterrebat, ne tanquam homo sceleratissimus omnibus bonis & honore, imo ipsa vita, propterea à clero privaretur, imprimis cum in illis seculis barbariei res jam eò devenisset, ut clerus etiam ipsos Imperatores, Reges & Principes ob hanc solam causam, quod recta ratione uti, & se non pro truncis aut asinis haberi vellent, excommunicatione, dethronificatione, & aliis arcanis status clericalis supprimeret, & tantum non pedibus calcaret.

Item tyrannia nunquam antea audita.

XLV. Reliqua vero laicorum turba in officiis aulicis vel militaribus, aut etiam in rebus œconomicis ad agriculturam pertinentibus adulta vix de genuino usu sanæ rationis

Laicorum conditio miseram in illis seculis.

tionis cogitabat. Etenim à natura omnes homines stultitiis & actionibus rationi adversis immersi sunt, & rarissime eorum aliquis sine manuactione aliorum ad viam sapientiæ sua sponte transfertur. Talis vero manuactionis tum temporis frustra à clero ob rationes, modo dictas, speranda erat.

Cleri indulgentia in laicos stultos & heretifices.

XLVI. Accedebat, quod Clerus eo omnibus incumberet viribus, ut potentiores, ditiores, ac acutiores ex laicis in stultitia & cupiditatibus suis confirmarent, ita ut mitissime eos tractarent, ac omnia illis indulgerent, si modo venerentur clerum, si ad pias causas, monasteria, hospitalia, orphanotrophia, ac ptochotrophia sive per actus inter vivos, sive per ultimas voluntates magna dona conferrent, ac paucissimos illos ex laicis, qui clero se opponere auderent, exilio, fustigationibus, gladio, rota, vivicomburio &c. persequerentur.

Laici etiam usu sensus communis privantur.

XLVII. Quæ artes & media, quamvis sensu etiam communi essent adversa, nec adeo profundis meditationibus opus esset, ad ea animadvertenda, non tamen licebat laicis, etiam sensu communi, sine indulgentia & approbatione cleri, uti. Quod si vero quis semel eò pervenit, ut rebus à se apertis oculis visis, & apertis auribus auditis &c. non credat, facillime ab alio persuaderi etiam potest, ut pro lubitu ejus etiam in ignem & aquam se præcipitet, uno verbo, ut secundum ejus directionem citrà omnem ulteriorem meditationem actiones maxime alienas à rectæ rationis dictamine, naturæ humanæ adversas, turpes, injustas, sub persuasione, quod eadem sint actiones rationi convenientissimæ, jucundissimæ, honestissimæ ac justissimæ, suscipiat.

Quod exemplo declaratur.

XLVIII. Atque ut vel unico exemplo observationem hanc declaremus, si clerus laicos non privasset usu sensuum, quomodo alias fieri potuisset, ut laicis superstitio & ido-

& idololatria stultissima fuisset persuasa, ut videlicet hostias, (quas omnium oculi vident, manus palpant, nares olfaciunt, linguæ gustant, non esse panem sed hostias,) initio crederet, ante consecrationem panem esse, non hostiam, post consecrationem vero in corpus esse transubstantiatum, & quod cum Iohannes Apostolus auditoribus suis non firmiori modo persuadere posset sinceritatem doctrinæ suæ, quam quod ea ipsis annuntiaret, quæ oculis suis viderat, manibus palpaverat, & auribus audiverat, potius clero contra credendum sit, id certissimum esse, quod oculi non videant, nec manus contrectent, & cuius comprehensionem plane oppositam sensibus percipiant.

CAPUT IV.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS AB ORIGINE ACADEMIARUM AD TEMPORA REFORMATIONIS.

L

Quæ hætenus diximus, eo minus miranda sunt, si quis consideret, qualis conditio scholarum illis seculis in orbe Christiano fuerit. Rem totam alias prolixam, in brevem summam contrahemus. *) Postquam imperium occidentale per varias gentes Germanicas & Scythicas, & orientale per Saracenos suppressum & pene desolatum fuisset, à seculo sexto scholæ publicæ in Regno occidentali, per Italiam, Angliam, Galliam, Hispaniam & Africam, à seculo septimo etiam in imperio orientali, per Asiam, Græciam, Ægyptum &c. penitus desierunt.

Interitus scholarum publicarum sub seculo 6. & 7.

*) Vide præ aliis quoad hunc & sequentes paragraphos. Conringii Antiquitates Academicas.

F

II. Equi-

*Restitutio
earum secu-
lo nono.*

II. Equidem Benedictus Abbas in seculo quinto multa nova monasteria instituerat, ac regulas novas vivendi in usum monachorum conscripserat, sed hæ scholæ non publicæ erant, sed monachis propriæ. Ut adeo post interitum scholarum publicarum soli monachi pro eruditis haberentur, donec seculo nono *) Rex Asphredus Oxoniæ in Anglia, & Carolus M. Luteriæ Parisiorum in Gallia iterum scholas publicas erigerent, quas postea alibi aliæ subinde sequebantur.

*) *Scilicet in ecclesia occidentali. Nam in orientali & apud Græcos Scholastica Theologia jam seculo octavo, tempore Iohannis Damasceni, re-
gnare incepit. Dn. Heinecc. de Eccles. Græca Parte I. c. 2. §. 35. p.
119. De fructibus hujus Theologiae Scholasticæ in Græcia confer-
endum P. 2. c. 5. §. 18. p. 173. c. 6. §. 6. p. 185.*

*Harum con-
ditio prima
intuitu di-
sciplinarum.*

III. Harum scholarum conditio primis temporibus talis fuit. Magistri harum scholarum sumebantur ex monasteriis: in monasteriis tum regnabat summa ignorantia, & pro magistro & venefico habebatur, qui vel tantillum in philosophia, imprimis naturali, & mathesi intelligeret. Quatuor facultates Academicæ hodiernæ illis temporibus nondum erant in usu, scilicet Theologica, Juridica, Medica & Philosophica. In scholis inferioribus, quas hodie scholas simpliciter vel communes aut vulgares (*gemeine Schulen*) dicimus, partes orationis, quæ hodie sub Donati nomine veniunt, docebantur; in scholis superioribus autem septem artes liberales, *) Grammatica, Dialectica, Rhetorica, & quatuor scientiæ mathematicæ, Arithmetica, Geometria, Astronomia & Musica; quamvis communiter tribus prioribus scientiis *logisticis*, seu ad sermonem, pertinentibus inhærent Magistri scholarum, illisque per totum vitæ tempus ultra meritum incumbere discentes pariter ac docentes, contra vero accuratior inquisitio scientiarum mathematicarum

carum negligeretur. Nam parum utile videbatur clero & monachis, ut laici in talibus scientiis profundius informarentur, aut exercerentur, quæ omnem auctoritatem humanam respuunt, & vel rationes palpabiles, vel assensum sensus communis desiderant, quales præ cæteris sunt scientiæ Mathematicæ.

*) *De his vid. Tom. I. obs. Hallens. obs. 4.*

IV. Explicabantur vero artes liberales in scholis secundum doctrinam S. Augustini, de quo jam supra fuit mentionum, quod Platoni potissimum fuerit addictus. Metaphysica, physica & ethica doctrina primis temporibus in scholis non proponebatur. Postquam autem *) Saraceni Aristotelis opera ex tenebris iterum in lucem protraxerant, & in linguam Arabicam verti curaverant, ac hoc modo scripta Aristotelica per Arabes etiam in Hispania cognita esse inceperant, mox etiam quidam Professores artium, scholæ Parisiensis gustum inde capiebant, atque in schola Parisiensi ejus lectionem introducere cupiebant. Valde vero instituto obstabant veteres Professores, atque artibus callidis papas eo disponebant, ut Aristotelis libri per conclusum Concilii Parisiensis prohiberentur, atque nonnulli primorum commentatorum Aristotelis, Petrus Abelardus, Petrus Lombardus, & alii, male audirent, tanquam Magistri suspecti ac periculosi. Inprimis autem S. Bernhardus omnibus viribus adjuvabat inimicos alios Abelardi, ut is hæreticus declararetur.

Secundum doctrinam Augustini. Doctrina Aristotelica odium.

*) *Adde quoad hunc S. Hornii Histor. Philosophicam, Bulai Histor. Acad. Paris. Lamoii de varia fortuna Aristotelis, Histor. Sap. & Scultii. T. I. cap. 6.*

V. Cum vero papa & clerus rem paulo attentius ponderarent, & intelligerent, Aristotelis metaphysicam, physicam & ethicam luminibus auctoritatis clericalis non obfcuras

Introductio ejus in scholam Parisiensem.

ruras esse, cum parum vel nihil contineant, quibus ad genuinum usum luminis naturalis uti quis posset, quin potius appareret, Aristotelicam Philosophiam multum profuturam esse ad augendam auctoritatem clericalem, priora decreta papalia mox mutabantur in favorem philosophiæ Aristotelicæ, & lectiones ac professiones philosophiæ, quæ realis vocatur, scilicet metaphysicæ, physicæ, ethicæ secundum principia Aristotelis in schola Parisiensi publice introducebantur.

*Origo trium
facultatum
superiorum.*

VI. Facultas Theologica, & præcipue Sorbona, adhuc hodiernum florens, postea sub linea Capetinga fuit fundata, subsequenter temporibus etiam facultates Juridicæ, & initio quidem cæsarei, postea etiam pontificii juris fuere ortæ, donec tandem etiam facultas medica ex monasteriis, in quibus hæctenus per aliquot secula latuerat, in scholas publicas protracta fuerit.

*Remisso ad
autores.*

VII. Qui plura de origine & progressu quatuor facultatum Academicarum scire cupiet, in *Conringii* dissertationibus de *antiquitatibus Academicis*, B. Jacobi *Thomasii* meditationibus de *Philosopho Aristotele* (Tomo 6. Observ. Hallens. insertis) Claudii *Fleurii* tractatu de *selectu & ordine studiorum*, sitim suam restinguere poterit. Nec omittenda ipsi erunt aut superficialiter consideranda diplomata & documenta à Iohanne *Launoio* hinc inde libris de *varia fortuna Aristotelis in Academia Parisiensi*, inserta, utpote quæ varia non ubi obvia suppeditabunt curioso antiquitatum Academicarum indagatori. Si ex titulo iudicium ferendum esset, etiam tractatus Iohannis *Filesaci* de *origine statutorum Facultatis Theologica Parisiensis* libro primo selectorum ejus A. 1621. Parisiis editorum annexus, commendari deberet. Sed vereor tamen, ut multa notabilia ibi reperiantur, siquidem de libro non inspecto iudicare liceat ex illis, quæ B. Pater hinc

hinc inde excerptis, & quod Conringius paucissima ex hoc autore in usum dissertationum suarum attulerit. Istum tamen defectum cum fœnore supplebit Stephanus *Pascbasius* in eruditissimis *inquisitionibus Francicis*, †) qui plurima suppedabit, ad hunc scopum facientia, ab aliis non observata *).

†) *Libro potissimum ultimo.*

*) *Et adhuc plura Bulaeus in Tomo VI. Historia Acad. Parisiensis.*

IX. Neque tamen illa observatio de statu primævo Professorum in studiis universalibus, (unde Universitatum postea nomen ortum fuit,) à scopo nostro aliena erit. Monachi qui juventutem informare in studiis debebant, ut modo dictum, maxima ignorantia laborabant ipsi, atque adeo non erant capaces, ut lumine naturali intellectus humani ipsimet debito modo uti possent. Igitur opus erat, ut illis, qui aliorum intellectum dirigere atque in activitatem transferre deberent, certi quidam libri, instar sustentaculorum in manus darentur, ut ipsorum intellectus pedetentim ope illorum progredi paulatim assuefieret. Suberat etiam arcanum politicum clericale: Metuebant enim, si primis professoribus libertatem reliquissent, ut in disciplinis, quas profitebantur intellectu suo pro lubitu uti potuissent, ne ipsimet mysteria clericalis & papalis potestatis & autoritatis pseudo divinæ introspicerent, atque arcana illa laicis propalarent. Igitur postulabat astutia clericalis, ut Magistri alligarentur quasi ad certos quosdam libros, ut si hoc modo ipsi sub præjudicio humanæ autoritatis quasi sepulti essent, idem præjudicium tanquam fundamentum Papatus eo majori cum successu in animis auditorum firmas ageret radices.

Ignorantia primorum Magistrorum, libris certis propterea quasi alligatorum.

IX. Hactenus Philosophi septem artes liberales secundum Augustinum aut Cassiodorum tradiderant. Postea incipiebant libros Aristotelis metaphysicos physicos & ethicos eri-

Secundum singulas facultates Academicas.

etiam exponere. Successu temporis, rejectis Augustini & Cassiodori libellis, videntur Organum Aristotelis & Rhetorici libri ejusdem in priorum locum successisse, & cum in Aristotelis operibus non invenirentur institutiones mathematicæ, studia mathematica, accedentibus rationibus, modo *) memoratis, quotidie magis magisque negligebantur. Theologi, ut mox latius explicabimus, ad sententias Petri Lombardi erant adstricti; Jcti ad duo corpora juris, civilis nempe & canonici; Medici ad Galenum. Sic vero cuilibet facultati certi fines ac spatia, intra quæ intellectum suum exercerent, & quorum terminos tanquam servi, ad triremes damnati, egredi non possent, erant præscripta.

*) Scilicet §. 3.

Miseræ conditione philosophia moralis ac juris naturæ sub Philosophis,

X. Videamus jam, quænam fuerint fata Philosophiæ moralis & juris naturæ in universitatibus. Incipiamus à Philosophis. Aristotelis libri ad Nicomachum ejusque magna moralia sunt quidem libri non undiquaque absurdi, aut spernendi, interim tamen passim inutilibus subtilitatibus, atque tædiosa prolixitate, pro more Aristotelis, in tantum laborant, ut e. g. in exiguo Epieteti enchyrido melior methodus & plura realia, ut in scholis loquimur, occurrant, quam in magnis istis voluminibus Aristotelis. Adde, quod Aristoteles id principium cum reliquis sectis Philosophorum Græcorum commune habeat, sufficere emendationem intellectus ad emendationem voluntatis. Multa quidem de virtutibus disseruit, sed naturam earum, & quomodo fictæ virtutes à genuinis accurate discerni deberent, ut & media virtutes acquirendi, vel plane non attingit, vel superficialiter saltem & obscurissime, quamvis multis verborum ambagibus adhibitis, exposuit. Id certum est, quod de prudentia consultatoria & legislatoria, item de Jurisprudencia naturali nullos reliquerit libros. Ut adeo, ut
 . . . . . mox

mox videbimus, Theologi doctrinam de justo & injusto ab illis temporibus totam sibi solis vindicaverint, & Philosophis nihil, quod de justo & injusto auditoribus suis proponerent, reliquerint. Certe ethica Philosophorum in Academiis, à Papis institutis, tam jejuna fuit, ut ad nullum plane vel minimum usum in vita civili ejus doctrina potuerit adhiberi. *)

*) *Plura hac de re dixi in Programmate Germanico de novis ethica Aristotelica Tom. I. der Kleinen teutschen Schriften p. 71. seq.*

XI. Professio Politices in Academiis per aliquot secula fuit incognita, & sero in quibusdam Academiis protestantibus orta est. Et jam *Pufendorfus* in discursu de *Monarchia Papali* notavit, quod ad arcana papatus pertineat, ut doctrina politica vel plane non tractetur, in Academiis, vel certe sic doceatur, ut cum interesse cleri non pugnet. Unde etiam factum est, ut clerus ipsam titulum Politicorum in malam partem detorserit, & nescio cujus criminis vel erroris noxii suspectum reddiderit. Sed ea dispectio postulat aliam occasionem, *) dum politica, jus naturæ & ethica, quamvis communiter misceantur, tamen variis modis differant.

Item Politica.

*) *Vide, qua differui de prudentia consultatoria cap. 3. ferè per integr.*

XII. In Corpore Juris Justiniani, quod JCTis in manus dabatur, ut id studiosis explicarent, multæ quidem bonæ doctrinæ ex jure naturæ extabant, sed id parum prodesse poterat Professoribus novellis juris in Academiis. Initio enim JCTi Romani non ex professo tractaverunt de jure naturæ, sed saltem hinc inde in explicatione Juris Romani & quasi obiter mentionem fecerunt juris naturæ & gentium. Quare nec in Corpore Juris ostensæ fuerunt differentiæ accuratæ inter Jus naturæ & civile Romanum, quatenus tale. Accedit, quod ipsi JCTi Romani, diversis sectis addicti, sæpius inter se dis-

Miseræ conditio juris naturæ sub JCTi, partim ob rationes corpus Juris Justiniani respicientes.

se dissentirent, & quod ipsum Corpus Juris ex his differentibus opinionibus magnam partem compositum esset. Ut taceam differentiam, quæ inter istos JCTos est, ratione graduum eruditionis. Ex quorum scriptis pandectæ sunt compositæ, si non omnes, plerique tamen, homines insigniter eruditi, & juris naturæ non ignari fuerunt. Sed JCTi circa finem tertii & subsequentium seculorum, quorum opera pleræque leges codicis conceptæ sunt, non amplius ea eruditione & scientia juris naturæ fuere præditi, cum illis temporibus jam inciperent secula barbariei & ignorantia. Unde non mirandum est, quod in ipso Corpore Juris sæpe occurrant doctrinæ, in quibus principia juris gentium cum principiis, Juri Romano peculiaribus, fuerent confusæ, uti v. g. in capitibus de patria potestate, de potestate dominorum in servos, de modis acquirendi dominium jure gentium, de captivitate & jure postliminii, partim ab aliis, partim alibi id fufus fuit ostensum. Ita peculiari disputatione docui, quod JCTi, qui Diocletiano persuaserunt, ut in emtione & similibus contractibus indulgeret restitutionem ex capite læsionis ultra dimidium, neque principia philosophiæ moralis, neque juris naturæ, neque naturam emtionis venditionis intellexerint, & quod illa lex Diocletiani non nisi æquitate cerebrina nitatur, quæ nunquam usum practicum habuerit, neque habere unquam possit.

*Partim ob
conditiones
ipsorum Pro-
fessorum Ju-
ris.*

XIII. Quicquid tamen sit de ipso corpore juris, ipsi certè Professores primi juris, qui in Facultate juridica noviter institutarum Academiarum hoc corpus juris juventuri exponere debebant, ferreis quidem capitibus & plumbeis, ut ipsi loquebantur, natibus erant præditi, sed ista requisita non sufficiebant ad genuinam legum interpretationem. Carebant mediis primariis corpus juris exponendi, scilicet studio

studio philosophiæ & imprimis philosophiæ moralis & politicæ, item historiæ & antiquitatum Romanarum. Ergo in magna quidem copia glossis suis illustrare volebant leges Romanas, & istæ glossæ mox parem auctoritatem nanciscantur cum ipsis legibus, sed ubique tamen se produnt plurima indicia, quod disciplinam juris naturæ, non quidem ex propria culpa, sed pro genio illorum temporum plane ignoraverint. Et quamvis tandem plures fuerint secuti, qui studium historicum & alia studia amœniora & humaniora cum studio jurisprudentiæ conjungerent, alii tamen ex ipsis dilabebantur ad litigia pure grammaticalia; alii strictius sequebantur principia juris Romani, & rarissime tractabant controversias juris naturæ & gentium. Imo utraque classis tam Glossatorum, quam Humanistarum, uti vocabantur, communi persuasione erant imbuti, quasi controversiæ inter Reges & Principes vel Respublicas diversas tantum ex corpore juris possint & debeant definiri, quod etiam, quotiescunque ferret occasio, perficere intendebant. Docent id abunde scripta v. g. celeberrimorum Jurisconsultorum, apud Hispanos Didaci Covarrubiæ, & Ferdinandi Vasquii, apud Gallos Francisci Hottomanni, & Iohannis Bodini.

XIV. De Canonistis adhuc plures observationes quam de legistis afferri possent, cum notum sit, papam corpus juris canonici eum in finem condidisse, & ut in Academiis id explicaretur, instituisse, ut legistæ, qui ubique incipiebant jura imperatorum adversus tyrannidem cleri ex corpore juris Justiniani utcunque defendere, eo magis confunderentur. Juris Naturæ in jure canonico rarius fit mentio, quam in Jure Justiniano. Sæpius quidem ad legem divinam & sacras literas provocat jus canonicum, atque eo modo proponuntur ejusdem decreta, ut credulis & simplicioribus facile persuadeatur, doctrinam juris

Misera conditio juris naturæ apud Canonistas.

G

cano-

canonici esse plane supernaturalem & sanctissimam. Sed prudentiores, & qui arcanorum politicorum cleri papalis vel tantillum gnari sunt, facile deprehendunt, primum scopum juris canonici eo tendere, ut funditus destruantur doctrinæ rationis sanæ de genuina differentia actionum bonarum & malarum, justarum & injustarum, item de imperio & magistratu politico, atque ut ipsum imperium, clero malis artibus sub specie zeli super gloria Dei quæsitum, ope inanium doctrinarum de regimine ecclesiastico conservetur. Optandum esset, ut Jcti protestantes jam dudum eo incubuissent, quo arcana pseudo-politica juris pontificii omnibus palpanda detegerentur; & certo sum persuasus, ne unicum quidem titulum in decreto & decretalibus deprehendi, *) cui non immixti fuerint ejusmodi regulæ rationis status clericalis.

*) *Quod nunc demonstrant notæ ad Lancelottum.*

Miseri conditio juris natura sub Theologia primis Academicis, in specie Petro Lombardo.

XV. Quod facultatem Theologicam noviter institutarum universitatum attinet, initio supponenda est notitia de ejus origine, quæ talis videtur fuisse. Jam supra *) monitum fuit, valde displicuisse scholæ Parisiensi, quod Petrus Abælardus & Petrus Lombardus loco Augustini libros Aristotelis explicarent. Sed mox accidebat, ut Petrus Lombardus, qui Principis Regii informator antea fuerat, in episcopum Parisiensem eligeretur, atque adeo sua autoritate magnum pondus adderet doctrinæ Aristotelicæ, & intercessione sua apud Reges Galliarum id efficeret, ut, quæ hætenus non fuerat in usu, peculiaris facultas Theologica constitueretur. Atque id vel exinde redditur verosimilius, quod postea Professores Theologiæ loco Sacræ Scripturæ exponerent libros sententiarum Petri Lombardi. Constat istud opus ex quatuor libris. In primo agebat de unitate Dei & Sancta Trinitate: in secundo de creatione, angelis

gelis, homine & gratia divina: In tertio de adventu Christi in carnem, de virtutibus & vitiis: In quarto de sacramentis, morte, judicio extremo, vita æterna ac inferno. Verosimile est, quod uti Lombardus in his libris voluit doctrinam Augustini cum Aristotelica unire, ita etiam in toto opere Theologia & Philosophia inter se confusæ, & Scriptura Sacra ex principiis philosophiæ paganæ exposita, simul vero in doctrinis moralibus & ad jus naturæ pertinentibus ignorantia vetus & errores communes propagati fuerint.

*) *Suprà §. 4.*

XVI. Iste vero liber sententiarum tum erat fons sapientiæ theologicæ, in quem viri tum Professores Theologiæ glossas suas scribebant, uti Jurisconsulti in corpus juris. *Et ejus glossatoribus in sectas max divisit,* Wilhelmus Antissiodorensis, Albertus Magnus, Thomas Aquinas, Bonaventura, Guilielmus Durandus, Johannes Duns Scotus, Occamus, Estius, commentariis suis in Lombardum editis, quasi de præmio certabant, quisnam ex illis præ reliquis mentem Lombardi rectè exponere valeret. Et cum sæpius in explicatione sua inter se dissentirent, & tamen quilibet sententiam suam, ut veriorem, tueretur, statim inter hos scholasticos ratione orthodoxiæ sectæ orbantur, Albertistarum, Thomistarum, Scotistarum, Occamistarum, quas inter secta Thomistarum ob autoritatem Thomæ Aquinatis fere pro præcipua habebatur. Siquidem Thomas non solum commentariis illustraverat libros sententiarum Lombardi, sed & ipse novum systema sive Summam Theologiæ scripserat, quod multis sic placebat, ut quasi obliti sententiarum Lombardi, commentaria in hoc systema Thomæ Aquinatis scriberent, uti fecerunt Thomas de Vio, Cajetanus, Bartholomæus Medina, Gabriel Vasquez, Franciscus Svarez, & alii. Interim in his omnibus commen-

mentariis tam super sententias Lombardi quam super summam Thomæ frustra quæres doctrinas utiles & à sana ratione profectas, sed omnia repleta sunt autoritatibus, subtilitatibus, inanitatibus. *)

*) *Vid. Tribbeck. de scholast. toto cap. 4. & 6. p. 152. seq.*

*Ad se tamen
quasi rapien-
tibus doctri-
nam moralem
& juris
naturæ.*

XVII. Cœperunt etiam scholastici Theologi jus naturæ & philosophiam moralem sub variis titulis eripere philosophis, & sibi solis vindicare. Scribebantur Summularæ à Sylvestro Prieriate, relectiones morales à Francisco de Victoria, resolutiones morales ab Antonio Diana, Theologia Moralis ab Antonio de Escobar, casus conscientiæ à Bartholomæo Medina & Iohanne Azorio, volumina de justitia & jure à Dominico à Soto, Ludovico Molina, Leonhardo Lessio, aliis. Inprimis autem Jesuitæ operam dederunt, ut principia maxime noxia & periculosa in doctrina morali inculcarentur, & adhuc hodie id faciunt. Nam ex hætenus memoratis Gabriel Vasquez, Franciscus Svarez, Iohannes Azorius, Ludovicus Molina, Leonhardus Lessius, Antonius Escobar Jesuitæ fuerunt.

*Commen-
dantur Tri-
beckovius
& Hospinia-
ni scriptæ.*

XVIII. Qui hætenus dictorum illustrationem ulteriorem desiderant, iis commendamus libellum eruditum Adami Tribbeckovii, de *Doctõribus scholasticis & corrupta per eos divinarum humanarumque rerum scientia*, Gieslæ, Anno 1665, publicatum, in quo diligenter, quæ ad præsentem scopum faciunt, collegit plurima, ut adeo nova editio valde desideretur à cupidis antiquitatum & historiæ literariæ. Invenies etiam in libris Rudolphi Hospiniani de origine & progressu Jesuitarum non pauca huc pertinentia.

*Item jam an-
te Reforma-
tionem scri-
pta Aveni-*

XIX. Fuerunt equidem semper pauci, qui confusio- & doctrinis erroneis scholasticorum, orthodoxiæ tamen operam dantium, contradixerunt. Sed tamen illi ab his, tanquam numero eos vincentibus, ad imitationem primorum

rum seculorum, de quibus capite præced. locuti sumus, ^{ni, Vitis,} ^{Agrippa,} ^{Reuchlini.} preffi & tanquam hæretici, persecutionem passi fuere, sic ut pauca testimonia de illis ad nos pervenerint. Interim paulo ante reformationem & circa eandem nonnulli graviter & distincte de ineptiis studiorum scholasticorum conquesti sunt. *Adventinus* *) in *Annalibus Bavaricis* de corruptione veræ sapientiæ & eruditionis per theologiam scholasticam sæpius conquestus est. Pariter *Ludovicus Vives* in libris *de causis corruptarum artium & disciplinarum* hoc thema secundum singulas liberalium artium & philosophiæ partes tractavit. Scopus libri, quem *Cornelius Agrippa* de vanitate scientiarum edidit, primario eò tendit, ut ostendatur vanitas scientiarum, prout ea tum temporis in universitatibus tractabantur à Professoribus. *Iohannes Reuchlinus* in *epistolis obscurorum Virorum* sale satyrico eos bene perfricuit, postquam ab illis satis diu vexatus esset, utpote qui intenderent, ut *Reuchlinus*, tanquam hæreticus, condemnaretur.

*) *Loca Adventini citat & excerptis Tribbeckov. cap. 5. §. 4. p. 103.*

XX. Nemo tamen ex istis plus nocuisse videtur ^{Maxime E-} ^{rasmi.} scholasticis, quam *Erasmus Roterodamus*, dum non solum in scriptis suis passim errores eorum theologicos & philosophicos notavit, sed & stylo acuto & mortificante monachorum & Professorum malitiam, stultitiam, & ignorantiam, partim in *colloquiis familiaribus*, partim in *Encomio Morie* ad vivum depinxit. Vir quondam illustris *Esaïas Pufendorfus* hos *Erasmi* libellos, dum in itinere esset, temporis fallendi causa secum habebat. Mirabar equidem ante viginti quinque *) annos, cum in itinere per *Lipsiam* transiret, & colloquia *Erasmi* penes ipsum conspicerem, quid rei viro politico, & Regii status Ministro cum libello hoc scholastico esset, sed responsum ferebam, etiam prudentissimos in colloquiis & encomio *Morie* suas le-

ctiones reperturos, quod iudicium seu consilium ab eo tempore in frequenti horum libellorum lectione sæpius deprehendi esse verissimum, quare & aliis id commendo, qui papatum occultatum hodiernum, etiam in illis locis, ubi paucissimi eum quærendum esse arbitrantur, cognoscere laborant.

*) *Nunc triginta.*

Miseria jurisprudentia naturalis sub mysticis. Origo Theologiae mystica.

XXI. Satis de classe orthodoxorum, pergendum ad mysticos. Supra*) jam notavimus, hos usos fuisse principiis doctrinæ plane diversis & oppositis methodo docendi orthodoxorum; sed tandem tamen utramque desuisse in abusus & fulcra papatus. Multa memorabilia de origine & progressu theologiæ mysticæ collegit B. Pater, in schediasmate historico, cujus ante paucos annos novam editionem paravi sub titulo, *originum historia philosophica & ecclesiastica*. Cum vero illæ observationes non solum conducant ad illustrationem jam supra annotatorum, sed etiam ad meliorem intellectum eorum, quæ porro de mysticis dicemus; non inutile erit, si illi, qui profundius ea de re meditari cupiunt, libellum illum conferant ipsi. Excerpemus hoc loco saltem potissima.

*) *c. 3. §. 23. seq.*

Partim ex Cabbala Judæorum.

XXII. Notum est, quod apud Judæos jam ante plura secula doctrina arcana, quam cabbalam vocant, fuerit recepta, quam ipsi volunt a Deo Mosi, cum legem ipsi diceret, separatim esse manifestatam, ab hoc vero doctrinam cabbalisticam *) per traditionem oralem communicatam esse Josuæ vel septuaginta duobus senioribus, & ab his rursus ad successores esse propagatam. Jam nullum est dubium, quod multi Judæorum, ad doctrinam Christi conversorum, huic doctrinæ cabbalisticæ fuerint addicti, & ita prima quasi fundamenta theologiæ mysticæ jecerint.

*) *Adde Tom. II. Obs. Hallens. Obs. I. cuius Auctor est D. Buddeus. Uem ejusd. Introd. ad Histor. Philos. Hebr.*

XXIII.

XXIII. Sed nec etiam dubium est, quin ab ethnica *Partim occasi-*
 philosophia, & maxime Platoniorum & Stoicorum major *one Simonis*
 pars fundamentorum theologiæ mysticæ fuerit petita. Si- *Magi doctri-*
 mon Magus, viventibus Apostolis, nefandam hæresin inter *na.*
 Christianos disseminaverat, dum ex doctrina Zoroastris
 duos Deos, unum bonum, alterum malum, & ex com-
 muni philosophia Græcanica duo principia coæterna, De-
 um & materiam primam, pro fundamentis sectæ suæ posu-
 erat, & his fundamentis vitam turpem & impiam super-
 struxerat. Ejus auditores & discipuli in primo & secundo
 seculo sub pluribus iisque diversis hæreticorum nomi-
 nibus in Historia Ecclesiastica notati per totum Christia-
 nismum se diffundebant, & se tamen in contemptum dissen-
 tientium spirituales, Gnosticos, (seu scientes,) & perfectos
 nominabant.

XXIV. Cum igitur doctores ecclesiæ omnibus viri- *Quos refu-*
 bus, pestilentibus illis hæreticis se opponerent, ac dogmata *tare volebant*
 eorum refutare conarentur, istis quidem non displicebat, *Patres, &*
 quod veri Christiani deberent esse perfecti & spirituales, *precipue Cle-*
 atque scientia & gnosi rerum salutarium præditi. Sed ta- *mens, Ale-*
 men aliam plane viam à via hæreticorum illorum plane *xandrinus.*
 differentem monstrabant, quomodo veri Christiani ad
 hanc gnosi, perfectionem & spiritualitatem pervenire
 possent. Atque ea de re præ reliquis Clemens *Alexandrinus*
 valde erat sollicitus, atque peculiarem librum, cui *Padagogi*
 titulum dedit, de manu ductione Christianorum scripsit,
 imò in libris *stromatum* plurima habet de differentia Gnosti-
 corum & hæreticorum.

XXV. Id tamen maxime dolendum est, quod opti- *Primi Auto-*
 mus hic Pater & Doctor ecclesiæ laboraret maxima ob- *res Theolo-*
 scuritate & amethodia, & omnia sine ullo ordine tracta- *gia Mystica.*
 ret promiscue, imò data opera ista confusione & obscuri-
 tate

tate uteretur, *) ut videlicet haberent perfecti & gnostici, qui scilicet soli ista arcana intelligere deberent, quæ eruerent & meditarentur. Præterea celebris hic doctor ecclesiæ nimis addictus erat philosophiæ paganæ Stoicæ & Platoniciæ, atque exinde, ubi vel minima saltem se offerret occasio, aliquid doctrinæ Christianæ assuebat. Modo enim maximam partem Stoicorum paradoxorum de sapiente suo, item de *ἀνωθέντα* seu carentia omnium affectuum, ad Gnosticos Christianos applicabat: Modo ex Platoniorum doctrina, de effluxu animæ humanæ ex essentia divina, item de quatuor gradibus virtutum (quod videlicet per quasdam homines ex statu bestialitatis ad statum humanitatis, per alias ex statu humanitatis ad statum angelicum, rursus per alias ex statu angelico ad statum divinum ac denique per alias ex statu divino ad statum supremæ divinitatis perducerentur,) tres postea sic dictas vias Theologiæ mysticæ primus in scenam producebat, quæ subsequenter temporibus, à Pseudo-Dionysio Areopagita prolixius fuere descriptæ atque plurima alia ex cabbala Judaica hisce figmentis platoniciis fuerunt addita, quod facile cuilibet apparebit, qui doctrinas istas Dionysii de classibus angelorum, cum doctrinis cabbalæ Judaicæ conferre voluerit.

*) Vide locum ap. Barbeyrac. in *Præf. ad Pufend. sub Clemente Alexandr.*

Fruetus & incrementum Theologiae mysticæ seculo quarto & quinto.

XXVI. Quemadmodum vero Clemens Alexandrinus ista seculo secundo post Christum natum docuit, ita hæc doctrina mystica, omnem sanam rationem ut supra jam fuit monitum, abiciens illos produxit fructus, ut in quarto seculo hæresis inde Massilianorum oriretur, qui omnem laborem respuebant, & nihil agere volebant, quam ut, quemadmodum hodie tales loqui solent, de uno exercitio pietatis & conventiculo cum animabus piis, transirent in aliud; præterea etiam de revelationibus divinis gloriabantur, atque

que propterea etiam Enthufiaftarum nomine infigniebantur. Adjuvabat hæc omnia monachus, circa ifta tempora ortus, unde pofttea etiam ex hac monachica doctrina myftica & perfuafione, quod homines in hac vita affectus extirpare poffint, in feculo quinto natus Pelagianismus.

XXVII. Quemadmodum autem fupra docuimus, quod orthodoxi ac Myftici quidem initio doctrinas fibi plane adverfas propofuerint, mox autem unanimiter potentiam cleri & autoritatem papatus ftabiliverint; ita fimilis obfervatio locum habet, fi consideremus fecula, in quibus Aristotelis doctrina in Academiis pro fundamento Philofophiæ pariter & Theologiæ affumebatur. Initio quidem non poterant non Scholaftici orthodoxi valde diffentire à myfticis, quia ipfe Aristoteles à Platone in multis diffentent, Scholaftici vero intendebant folum Aristotelem, ejefto & relegato quafi Platone, in cathedris Academicis exponere, à Platone vero, uti dictum, ortum duxerat doctrina myftica.

Diffenfus orthodoxorum & myfticorum poft introductionem Academicas.

XXIIIX. Accedit, quod hiftoria ecclefiaftica doceat, quod Bernardus monachus, qui etiam ab iis, qui doctores myfticos accurate norunt, inter præcipuos myfticos refertur, primum Doctorem Scholafticum Petrum Abælardum, ob doctrinam Aristotelicam maximo cum zelo perfecurus fit, & fit venia verbo, hæretificaverit. Nam cum uterque horum fuos haberet difcipulos & affectas, facile concipi poteft, feftas myfticorum & fcholafticorum valde fuiſſe inter fe inimicas atque invidas.

Lic Bernardi, cum Abælardo.

XXIX. Sed his tamen non obftantibus, utraque claffis in eo mox conveniebat, ut pene eodem tempore, quo orthodoxi inciperent theologiam orthodoxorum in formam artis & ſystemata, aut, uti tum vocabantur, libros ſententiarum redigere; Richardus Victorinus primus pariter e-

Unio doctrinae ſcholafticæ & myfticæ.

deret systema Theologiæ mysticæ. Paulo post Iohannes Erigena Scorus, doctor scholasticus, Dionysii opus hierarchicum transferebat in idioma latinum, atque doctrinas mysticas Dionysii, inter scholasticos propagabat. Hinc initio seculi decimi tertii oriebatur hæresis Almerici, qui ex doctrinis Theologiæ mysticæ in ejusmodi errores erat prolapsus, qui prope cum hodierno Spinofismo conveniunt.

*Potissimum
seculo deci-
mo tertio.*

XXX. Eodem seculo decimo tertio florebat Albertus Magnus & Thomas Aquinas, magna illa lumina Theologiæ orthodoxæ scholasticæ. Hi incipiebant duas istas docendi methodos, sibi adversantes, conciliare, dum non solum, ut supra monitum, commentaria scriberent, in Lombardi libros sententiarum, sed etiam multos libros mysticos componerent, atque sic suo exemplo rursus confirmarent, utramque doctrinam in eo conspire, ut homines usu rectæ rationis & libertate sentiendi privarentur, ac sub jugum despoticum non solum quoad corpus, sed & intuitu animæ & conscientiæ, mitterentur.

CAPUT V.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS A TEMPORE REFORMATIONIS, USQUE AD HUGONEM GROTIUM.

I.

Cum genuinus usus luminis naturalis & supernaturalis per Reformationem

JAm porro inquirendum est, qui factum fuerit, ut per reformationes Lutheri, Zwinglii & aliorum instrumentorum, quibus divina providentia in opere reformationis usa fuit, præter alias emendationes antiquorum errorum, non etiam differentia & genuinus usus luminis naturalis & supernaturalis, tam in cathedris ecclesiasticis quam academi-

academicis, fuerit restitutus. Equidem in eorum scriptis *non omnino fuerit restitutus?* contra papatum deprehenduntur multæ bonæ ad istum scopum pertinentes doctrinæ, *) dum partim ineptias Aristotelicæ communiter receptæ doctrinæ, seriis observationibus passim notarunt, partim vivis coloribus eam delinearunt, quod ad nihil aliud quam ad rixas & litigia inania apta sit. Inprimis autem in controversia de transubstantiatione ostenderunt, quod etiam in quæstionibus theologis lumen naturale non plane seponi, aut verba Sacræ Scripturæ contra regulas rectæ rationis exponi debeant.

*) De Lutero vid. Tom. I. Hist. Sapient. & Stultit. ab initio.

II. Sed quemadmodum alias non unius hominis, nec unius ætatis humanæ est, errores, qui altas radices egerunt, statim emendare; ita & infaustum diffidium inter duos reformatores ecclesiarum evangelicarum seu protestantium super eodem articulo de sacra cœna, *) & super eadem quæstione primaria de usu luminis naturalis in interpretatione sacrarum litterarum ortum, & postea huc usque magis magisque auctum, si non unica, certe ex præcipuis causis una fuit, cur ista disquisitio maxime necessãria impedita fuerit, & cur potius in utraque ecclesia duæ illæ classes scholasticorum orthodoxorum, & mysticorum, quarum utraque, ut hætenus monstravimus, illi disquisitioni obfuit, iterum caput erexerint.

*) Hic dissentiunt, quisnam sit autor rixarum. Vid. unterthänigste addressé & scripta eam sequentia: potissimum Historie der ersten religions motuum und Christliche Erwegung derselben.

III. Doctrina scholastica se sub eodem prætextu iterum insinuabat, sub quo post ascensionem Christi in cœlos doctrina Platonica primis doctoribus ecclesiæ se commendaverat, *) nimirum, ut theologis pontificiis, qui gladio theologiæ scholasticæ uterentur, eo melius resistere possent,

& ne audire cogentur, quasi ignari essent philosophiæ scholasticæ. Accedebat persuasio, quasi nimirum doctrina illa orthodoxiæ scholasticæ per tot secula à Christo nato Theologis arma suppeditasset, quorum ope lupos, per artificium disputandi, olim Platonicum, nunc Aristotelicum, ab ovili christianiæ ecclesiæ removissent. Unde timebatur, si istis armis non uterentur amplius, & hæretificationes non in perpetuo manerent exercitio, Professores academicos non amplius occasionem habituros esse, disputandi (seu ut vulgus, dum putat, disputationum pugnas saltem in verbis consistere, ex ignorantia loqui solet, rixandi,) & pugnandi; & ita interituram esse Theologiam Platoniam, quæ tamen tam diu floruerit, quam diu per orthodoxos de veritate disputatum fuerit, & quælibet disputantium pars pertinaciter in sua sententia permanere voluerit. Hoc vero supposito, jure suo timebant Professores academici, ne Principes impensas, hætenus in eos factas, frustraneas fuisse judicarent, & sic cum eorum maximo damno, impensas illas ad usus magis rationabiles sint applicaturi.

*) Hic potissimum Philippus Melancthon fundamenta jecit, emendando vel quasi Philosophiam scholasticam, unde creabantur Professores Dialectica Philippæ.

*Fructus no-
xii hujus re-
stitutionis.*

IV. Præterea illa Theologia nimis activa & inquieta fomenta quotidie præbebat, continuandæ pugnæ inter Theologos Pontificios & Evangelicos, sed & præterea eadem, maxime utilis erat ad omnino impediendum; ne forte duæ ecclesiæ protestantium ad pacem & unanimitatem pervenire possent, cum nemo majus interesse haberet, ne id unquam fieret, quam orthodoxia illa scholastica, papatus præcipuum fulcrum. Imo etiam inter ipsos protestantes, si maxime quædam induciæ pugnarum aliquando essent, suscitabat tamen ista orthodoxia scholastica lites domesticas & hæ-

& hæretificationes, per plurimos annos. *) Possent assertio hæc per singula secula, imo per singulas annorum decurias post reformationem ex historia ecclesiastica multis exemplis illustrari, si præsens scopus id pateretur.

*) v. g. inter *Wittenbergenses, Ienenses, Helmstädienses*, prioribus videlicet omnibus pene negotiis se immiscensibus.

V. Sed his tamen non obstantibus, etiam inter protestantes reviviscebatur iterum Theologia mystica. Cujus reviviscentiæ variæ reddi possunt causæ. Initio enim B. Lutherus Theologiam Germanicam (*die teutsche Theologie*) qui titulus libri mystici est, iterum imprimi curaverat, & hunc libellum præfatione ornaverat, in quo multa ad commendationem scripti dixerat. Quamvis tota doctrina Lutheri ejusque vita satis testaretur, quod nequaquam fuerit Theologus mysticus, sed potius multæ adsint coniecturæ, Lutherum id fecisse ex indignatione erga theologiam scholasticam, *) utpote cujus arcana & astutias optime cognoverat, dum vitam monasticam profiteretur. Accedebat, quod deprehenderet, Theologos mysticos urgere sanctam & Christianam vitam, (quod merito in illis commendationem & laudem mereretur,) neque adeo contentos esse sola emendatione intellectus, ut faciunt Theologi scholastici.

*) *Utitur quidem Lutherus in multis locis (vid. Tom. I. Hist. Sap. & stultit.) in expos. Apocal. interpretatione mystica. Sed plerumque hæc interpretatio tendit ad increpandos & damnandos scholasticos.*

VI. Neque illud tamen omittendum, quod, cum in ecclesiis & Academiis nostris theologia scholastica ad summum prope fastigium se elevasset, serio contristarentur quidam, etsi pauci Christianorum Theologorum, quod orbis Evangelicus perpetuo detineretur in rixis & litigiis inextricabilibus per Theologiam polemicam. Considerabant insuper vitam impiam, & aoticam studiosorum in Academiis

& imprimis studiosorum Theologiæ, & quod talis vita impia & aſotica in omnibus ſtatibus orbis evangelici propagaretur, ſi ejuſmodi ſtudioſi poſtea ad functiones eccleſiaſticas, aut ſcholasticas. Ergo credebant, melius eſſe, ſi loco Theologiæ polemicæ doceretur Theologia pacifica, quia Chriſtus ſit utique Princeps pacis, & Apoſtoliſ ac diſcipuliſ ſuiſ charitatem tanquam characterem genuinum commendaverit. Sed metus tamen autoritatis & potentiaſ doctrinaſ ſcholasticæ deterrebat viroſ hoſ optimoſ, & de damno Joſephi ſollicitoſ, ne mentem ſuam ſtatim in publiciſ ſcriptiſ aperirent.

*Iohannes
Valentinus
Andrea.
Commenda-
ntur ejuſ
ſcripta.*

VII. Iohannes Valentinus Andreaſ, Theologuſ prudens & providuſ, qui initio ſeculi 17. multa ſcripta edidit, omnibuſ impartialibuſ veritatiſ ſtudioſiſ merito commendanda, variiſ modiſ, mox per colloquia brevia, mox per acutaſ & doctiſ fabulaſ ac parabolaſ, mox alia methodo miſeriam communem & corruptionem Chriſtianiſmi, præcipue autem vitæ academicæ, tam intuitu docentium, quam diſcentium, viviſ coloribuſ depinxit, ac ſincera & benevola conſilia dedit, quibuſ mediis huic malo ſit obviam eundum.

*Natus eo-
rum unicus,
theologia
myſtica. Hu-
juſ commo-
da & incom-
moda.*

IX. Sed dolendum tamen eſt maxime, quod vir doctuſ & Chriſtianuſ in iſtiſ temporibuſ ignorantiaſ inciderit in laqueoſ Theologiæ myſticæ. Ita enim & ipſe involvebatur communibuſ myſticorum fatiſ. In oſtentione enim oculariſ communis miſeriaſ & corruptioniſ, & in demonſtratione ſtultitiarum doctrinaſ ſcholasticæ excellunt Theologiſ myſticiſ communiſ, ac propterea etiam commendari merentur, quod inculcent vitam virtuoſam & chriſtianam, eamque ubique urgeant. Sed ſi poſtea de praxi monitorum optimorum conſilia ſuppeditanda ſint, tum communitè aqua iſ hæret, ita, ut bona quidam fide & hic non
pauca

pauca dare soleant, sed tamen aut fallacia, aut certe talia, ut in praxin deduci nequeant. Ostendunt autem scripta memorata Ioh. Valentini Andreae, & præcipue ejus institutio civitatis christianæ, idem judicium etiam de eo ferendum esse.

IX. Itaque initio seculi decimi septimi, doctrina de virtutibus & vitiis, sive de differentiis justii & injusti, boni & mali, de jure naturæ &c. tam apud pontificios, quam apud evangelicos miserrimo & pene incurabili morbo laborabat. Scholastici pontificii in libris, qui titulis de justitia & jure vel similibus insigniebantur, talia dogmata insinuabant animis discipulorum, quæ solum inserviebant incremento papatus & clericatus, & supprimebant autoritatem & potentiam Principum & ordinum politicorum & laicorum. Præterea diversissimas res inter se miscebant, jura Naturæ, Gentium, Mosaica, Judaica, Græca, Romana, Imperialia, Pontificia, colligendo videlicet ex istis, quicquid inde peti poterat, ad scopum modo memoratum. Interim unus alterum feliciter & sine pudore exscribebat. Impellebant Reges ad gerenda bella omnino injusta, sub prætextu propagandi nominis Christiani, & infideles sub jugum religionis Christianæ adigendi, atque multa eum in finem proferebant ex Aristotele & sui similibus scriptis, de talium bellorum justitia. Quicquid laici facerent ex obedientia erga clerum, bonum esse docebatur, laudabile, justum, & cui vita æterna quasi ex jure stricto deberetur. Contra quicquid iidem facerent, secundum ductum sanæ rationis, vel etiam secundum claram & perspicuam literam Scripturæ Sacræ, malum esse docebatur, turpe, injustum, & pœnis infernalibus dignum, si scilicet non conveniret cum scopo & interesse scholasticorum. Ex Jesuitis Mariana incipiebat defendere, justum esse interficere Reges hæreticos, id est, non

Miseræ conditio juris naturæ initio seculi 17° sub pontificiis Theologia.

non satis orthodoxos, & vel in minimis apicibus a clero dominante dissentientes.

Item J. Civ.

X. Adhærebant etiam Theologis scholasticis & adstebant iisdem in hoc articulo Jureconsulti, sive id facerent ex justo metu, ne in classem hæreticorum ab illis detruderentur, si id facere omitterent, sive ad id excitarentur encomiis juris Justiniani, quod scholastici in tractatibus de justitia & jure subinde etiam allegabant atque laudabant; sive denique eum consensum postularet mos receptus, quod nempe ipsimet J. Civ. assveti essent, controversias juridicas omnes, etiam de jure publico Regum & principum, ex Jure Justiniano & canonico definite, quasi omnia, quæ in utroque juris corpore extant, capitula, canones, leges, quantum quasi essentiam juris naturæ & gentium continerent, ex qua controversiæ imperantium definiendæ essent.

*De Jesuitis
tam schola-
sticis quam
mysticis.*

XI. Jesuitæ, uti semper fuere astuti, ita etiam hic favebant & Scholasticorum & Mysticorum classi, dum aliqui eorum propagarent doctrinas scholasticas; alii autem tentarent, unionem Theologiæ scholasticæ cum mystica. Notum enim est, quod jam Ignatius Lojola fundator sectæ Jesuitarum raptibus enthusiasticis fuerit vexatus, & quod præterea initio seculi 17. Franciscus Svarez, & mox Maximilianus Sandæus mysticam Theologiam methodo scholastica incepterint proponere.

*Sub prote-
stantibus
eruditus.*

XII. Protestantes Theologi, Jureconsulti, Philosophi, uno verbo omnes, quorum professiones involvunt, ut subinde de differentiis boni & mali, justii & injusti ratiocinentur; putabant in his quæstionibus de justitia & jure se sine ulla circumspæctione vel cautela tuto posse sequi scriptores pontificios, quia scilicet confessio Augustana notet saltem errores Theologicos pontificiorum, non autem morales & juris naturæ, vel quoscunque alios juridicos. Quare,

hi

hi omnes in dissertationibus, tractatibus, compendiis, systematicis suis scriptores pontificios sine ulla discretione, tantum non totos exscribebant, & pro diversitate scriptorum horum, modo Theologiam mysticam, modo scholasticam, modo glossas civiles, modo canonicas disseminabant inter protestantes.

XIII. Inde fiebat etiam, ut ubique in Academiis protestantibus doctrinae morales & iuridicae ex plurimis iisque sapientius dissentientibus autoribus fuerint sine iudicio collectae, & sic in discussione quaestionum, de iustitia actionum, verborum quidem & variarum sententiarum magna copia, fundamentalium vero doctrinarum, & iudicii parum, saepe nihil adhiberetur. Imo si ex altera parte mysticus de quaestione tali differeret, recta ratio plane rejiceretur, & dictatoria autoritate loco decisionis proponeretur id, quod Spiritus ejusmodi doctori mystico per motus internos distasset.

Frustrus boni rei inter protestantes.

XIV. Igitur cum summa ignorantia & confusio ac suppressio luminis naturalis per aliquot seculorum decades inter gentes ethnicas & Christianas, & novissime inter Protestantes aequae ac Catholicas tantas radices egisset, quis quaeso praevidere vel ominari potuisset, istam corruptionem & confusionem emendari ac in ordinem redigi unquam posse, tantum abest, ut sperare potuisset, eam emendationem proxime expectandam esse. Sed divinae providentiae nihil est impossibile. Omnia agit suo, id est, debito tempore. Et ubi error summum attingit fastigium, adventus veritatis appropinquat. Confusio veri & falsi per Doctores in cathedras ecclesiasticas & Academicas introducta erat, tres facultates Academicae, Theologica, Iuridica, Philosophica, nugis scholasticis erant addictae. Suscitabat igitur divina sapientia virum, qui neque Doctor Ecclesiasticis, neque

Hugo Grotius instrumentum divinae providentiae.

neque Academicus esset, qui neque Theologiam, neque Jurisprudentiam, neque Philosophiam tanquam Professor publicus doceret, simul tamen & egregius Theologus & excellens Jctus & Philosophus eximius esset. Propagatum erat malum per Orthodoxiam Scholasticam & per Theologiam mysticam in universo orbe eruditorum: opus igitur erat, ut is, qui illud eradicare deberet, nec scholasticus esset, nec Mysticus, interim tamen scholasticorum doctrinam intelligeret, (nam Mysticos nemo intelligere potest, cum ita scribant, ut à nemine intelligi, & lumen rationis plane seponi velint,) atque ejus insufficientiam probe cognosceret. Opus erat ejusmodi Doctore, qui jam expertus erat persecutionem scholasticorum, & qui ab aliis eruditis non scholasticis ad id opus difficile suscipiendum impelleretur. Scilicet, ut ex una parte caute versaretur cum Philosophia morali scholasticorum, ne hujus bilem adversus prudentiam naturalem & rationalem ex latebris productam nimis irritaret, ex altera vero parte non adeo magnopere metuendum haberet odium scholasticorum, sed in protectione potentiorum aliquo modo fiduciam poneret. Talis vero erat vir incomparabilis, & nunquam satis laudandus Hugo Grotius.

Ejus encomium & apertudo ad Jurisprudentiam naturalem emendandam.

XV. Conveniebant Grotio requisita omnia hæcenus memorata. Etsi vero applicatio eorum prolixius ostendi posset, sufficit tamen hoc loco paucis id ostendere, cum non scribamus panegyricum summo Viro; Erat Grotius jam in ætate tenera & juvenili præ aliis eruditus, & multis Professoribus comparandus. Promotus erat in ætate nondum virili ad munera politica patriæ magni momenti. Infelicitati ejus aut potius felicitati adscribendum est, quod ortis turbis & dissidiis civilibus parti imbecilliori adhæreret; & propterea ad carceres perpetuos condemnaretur, sed ta-

men

men miro artificio uxoris fidelissimæ exinde liberaretur. Quærebat protectionem, eamque inveniebat in Gallia, & illustris Peirescius ipsum instigabat, ut tentaret, annon tandem aliquando in Philosophia morali vera doctrina possit ab ineptiis scholasticis purgari, & ut jus gentium secundum ductum genuini luminis naturalis describeret. Obsequabatur Grotius, atque operi titulum; de Jure Belli & Pacis dabat, ut ostenderet, controversias Regum, Principum, aut diversorum populorum, unde plerumque bella oriuntur, non ex Jure Justiniano aut canonico, sed ex solo jure naturæ decidendas esse. Cautè procedebat, & quamvis operam daret, ut ea, quæ hætenus Scholastici confusissime tradiderant, miscendo videlicet jura divina, communia, Mosaica, cum legibus humanis particularibus, iterum separaret, ac distingueret, non tamen statim eorum fundamentales errores oppugnare tutum putabat, sed potius eos in prolegomenis laudabat, & operam dabat, ut eorum fundamentalem propositionem de Jure Naturæ, etsi obscuram & falsam cum socialitate Ciceronis conciliaret. Atque ista cautela ad hoc ipsi proderat, ut ejus doctrina non cum tanto ac tam hostili impetu impugnaretur, quem postea alii sunt experti, qui absque dissimulatione grillos scholasticos aperte oppugnare instituerunt. Paucis; Grotius erat instrumentum, quo divina sapientia utebatur, ut initium faceret, tollendæ confusionis adeo diuturnæ luminis naturalis & supernaturalis. Dico: *Initium*. Quemadmodum enim divinum Numen pedetentim non uno imperu ex die noctem, & ex nocte diem facit, ita etiam eadem methodo utitur in mutatione veritatis & errorum. Præcedit auro-ra & hic diem, & inter primas diei horas & meridianam, lucem pariter magna differentia est. Sed manet tamen Grotio laus primæ inventionis, & quod alijs ad mini-

num viam ostenderit, erroneas doctrinas à veris separandi.

CAPUT VI.

DE FATIS JURISPRUDENTIÆ NATURALIS A TEMPORIBUS HUGONIS GROTHII AD NOSTRA.

§. I.

*Benedicti
Wincleri li-
ber de prin-
cipiis juris.*

Edidit Grotius suum opus de Jure Belli & Pacis Anno 1625. Decennio ante Lipsiæ anno 1615. Benedictus Winclerus Soltquellensis libros quinque *principiorum Juris* ediderat. In quorum primo agere voluit de lege omnia primo movente ac gubernante, in secundo de Jure primo ac proprie sic dicto, in tertio de jure naturali, in quarto de Jure gentium, in quinto de Jure positivo seu civili. Scriptum illud equidem pro genio illius seculi valde eruditum est, cum autor præter mores illorum temporum autores græcos & latinos diligenter legerit, ac inde optima quæque excerpserit, ut non sine ratione hunc Winclerilibellum commendaverit Excell. *Beierus Notis. Autor. Jurid. Specim. 1. n. 2.* ubi & synopsis totius opusculi exhibet. Sed tamen non comparandum est hoc scriptum cum Grotio. Præterquam enim, quod autor saltem generalia principia Juris naturæ exponat, nec ad specialia, ut Grotius fecit descendat, valde obscuram reddidit doctrinam suam, quod fundamenti loco statim libro primo & secundo supposuerit Platonicam divisionem legum, in legem divinam, cœlestem, naturalem & humanam. Neque etiam distinctionem summe necessariam inter jus pro lege & attributo personæ acceptum proposuit, sed potius utramque speciem juris ubique

que confudit. Neque etiam satisficient lectori, quæ libro tertio capite decimo de Polygamia differit, alia ut jam taceam.

II. Sunt tamen & in Grotii aureo opere de Jure Belli & Pacis nævi quidam, summam hic indicandi. Ut enim taceam ejus obscuritatem, quæ subinde interpretibus occasionem dedit, multa cum cura in verborum Grotii sensum genuinum inquirendi; ipse Grotius in fundamentalem propositionem juris naturæ non inquisivit cum debita diligentia, sed nimis superficialiter hoc thema tractavit, forte ne Scholasticos irritaret. Sæpe etiam nimis sollicitus est in conquirendis Græcorum & Latinorum scriptorum testimoniis, dum aliquid juris naturæ & gentium esse probare voluit. Nec legis homonymiam sustulit, sine qua tamen tractatione in doctrina juris naturæ tuto progredi non licet. Adde, quod lumen revelatum & naturale ubique fere misceat, ac in explicatione textuum scripturæ, Rabbinorum & Socinianorum traditiones & interpretationes nimis æstimet, unde occasionem sumserunt Theologi, variis stricturis Grotii doctrinam notandi. Sed & jus gentium non debita diligentia exposuit, supponendo saltem, jus gentium esse speciem juris voluntarii; alia ut taceam.

Nævi præcipui operis Grotiani.

III. Cum vero hoc pacto Grotius multa doceret, à communi doctrina Aristotelica, quæ tum in Academiis Germaniæ, (etiam Protestantium) ubique regnabat, aliena, non mirandum, quod opus Grotianum paulo tardius cœperit explicari in his Germaniæ Academiis, interim tamen harum Academicarum Professoribus debetur, quod primi in Grotium commentarios & annotata edere ausi fuerint. Horum primus fuit Iohannes à Felde, Professor in Academia Julia; qui Anno 1653. brevia annotata Amstelodami publicavit in Grotii libros de Jure B. & P. in quibus tamen non tam inten-

Iohannis à Felde annotata in Grotium e- jusque responsio ad Theodori Graswinckelii stricturas.

dit, Grotii mentem, aut jus naturæ explicare, sed saltem ex principiis Aristotelicis hinc inde dubia movit contra doctrinam Grotii pro sententia Aristotelicorum. Voluit equidem suppetias Grotio ferre JCrus Belga, Theodorus *Graswinckelius*, sed cum hic in philosophia rationali parum esset exercitatus, contra Feldenus magis calleret methodum disputandi, tantum abest, ut *Graswinckelius* publicatis Anno statim sequente, 1654. *Stricturis in censuram Feldeni*, applausum eruditorum meruerit, ut potius à *Feldeno* in noviore editione annotatorum Ienensi 1663. quibus immixtæ erant *responsiones ad stricturas Graswinckelii* acrius, quam par erat exceptus, ac ad silentium redactus fuerit. Etsi vero *Graswinckelius* non esset idoneus defensor Grotii, neque tamen etiam *Feldeni* illa annotata multum nocuerunt operi Grotiano. Erat enim Johannes à Felde totus Aristotelicus, & magis ad dubia movenda natus, quam ut ipse in doctrina juris naturalis applausum aliorum adeptus fuerit, nimis insuper deditus speculationibus, subtilibus quidem, sed inanibus, & parum utilibus, ut vel ex ejus opere plusquam quinquaginta annorum *de scientia interpretandi Helmstadii* 1689. edito, aliisque scriptis pater.

*Guilielmi
Grotii En-
chiridion de
principiis ju-
ris naturalis.*

IV. Edidit etiam frater Hugonis Grotii, *Guilielmus*, JCrus Delphensis, *de Principiis juris naturalis Enchiridion*. Editio prima in Belgio quando prodierit, dicere nequeo, sed tamen idem libellus sæpius Jenæ à Georgio Gæzio, Iohanne Georgio Simone, & Iohanne Jacobo Mullero etiam cum notis ab Anno 1669. iterum excusus est. Infelicis conatus liber, cujus autor fratris gloriam non feliciter æmulatus est. Nihil enim solidioris Philosophiæ attulit, mille præjudicii à veritatis indagatione exclusus: Rarissime ratione naturali, ubique testimoniis Philosophorum & JCroram Romanorum asserta sua probatum ivit, quasi jus natura

turæ autoritate hominum niteretur. Et nimium profecto dixit *Gœzius* in *Prefatione*: vix superesse quippiam, quod tyro studii juris naturalis post hunc libellum requirere possit amplius. Omissum enim est jus pœnarum, fœderum, & belli; plerique porro juris naturæ indeque fluentium regularum cōceptus non recte applicati; quæ omnia curatius erant observanda, si, quod *Gœzius* asserit, autor pædiam ad opus fratris de *Jure B. & P.* intendisset. Nec sufficit *Cap. 6. §. 14.* dixisse, ea non esse hujus disquisitionis; sed ad Politicam spectare. Conceptus enim justus spectat ad jus gentium publicum, tanquam speciem juris naturæ, neque politicæ, quatenus juri naturæ contradistinguitur, aliquid restat, præter quæstionem, quid utile sit. Sed & fratrem non ubique intellexit autor, licet eum sæpius describat. Sic recte de *Guilielmo Grotio* judicavit *Excell. Beierus* *Specim. 4. n. 4.* ubi tamen etiam pauca, quæ in isto libello illi placeant, addidit & excerpfit.

V. Interim in Germania nostra Grotianum opus uti *I. H. Bæcleri* valde placebat Politicis, ita odio maximo illud prosequerentur Scholastici, seu Professores academici pene omnium facultatum, qui videlicet hætenus ultra carduos nihil amœnioris cibi gustaverant. Aliter longesentiens eruditissimus Elector Palatinus jussit, ut in Academia Heidelbergensi Grotii liber juventuti explicaretur *). Pariter *Iohannes Henricus Bæclerus*, Professor Argentoratensis, qui inter paucissimos Philosophiæ Professores in Germania illo tempore ultra Aristotelem aut nugas Scholasticorum sapere, & elegantioribus literis ac lectione optimorum Autorum, Græcorum pariter & Latinorum, operam dare cœperat, & *Forstnero* ac *Boyneburgio* aliisque eruditorum Mecænatibus se valde commendaverat studiis suis; cœpit opus Grotianum Auditoribus suis si non exponere, certe commendare. Hoc in-

*I. H. Bæcleri
commenta-
rius in Gro-
tium.*

indigne ferentes Collegæ, &, ut videtur, potissimum Jcti, contemptim & *Grotianorum* nomen invenerant, †) & Bœcleri institutum sugillantes, aut Grotii obscuritatem notantes, Grotianum opus à nemine intelligi, ††) docerive posse, dixerant, nisi qui ipsum Grotium audivisset, consulissetque. Imo & ipsam jurisprudentiam naturalem oppugnantes objecerant, **) usum doctrinæ de officiis secundum jus naturæ in vita humana non posse demonstrari, cum talis status, in quo sola illa obligatio obtineret, nunquam fuisset, aut futurus esset, item nihil certi ex hac juris naturalis philosophia peti posse, †††) & omnia, quæ hic disputentur, in ambiguo relinqui debere, (haud dubie ex doctrina Aristotelicorum, quod moralia non cadant sub demonstrationem.) Sed his cordate respondit Bœclerus edito A. 1663. Commentario in librum primum operis Grotiani, Baroni Boyneburgio dicato. In alloquio ad lectorem, & erudita præfatione agit de operis Grotiani occasione, titulo, argumento, præfidiis, artibus, nævis, partitione, laudatoribus, & obrectatoribus. Adjunctæ etiam fuere tabulæ in totum opus Grotianum, secundum methodum docendi tum receptam, & dissertationes quinque ad varia loca operis Grotiani. Anno sequente 1664. secuta est commentatio ad libri secundi capita saltem priora septem. Nec ultra processit industria Bœcleri; Etsi enim post mortem ejus fama ferret, hæredes publicaturos esse ea, quæ restant, commentaria ad reliqua capita libri 2. & librum 3. acutiores tamen judicarunt, id nunquam esse futurum, cum caput octavum libri secundi, & multa alia capita sequentia apud Grotium vix intelligerentur à nudo Philosopho, & qui non simul operam egregiam dedisset, intelligendo juri Romano, ex cujus doctrina intimiore multa ibi fuere partim repetita, partim examinata. Ipsum commentarium Bœcleri quod attinet, jam anno

anno 1669. Schurzfleischius sub ficto Sarcmafii nomine de eo notavit, ***) quod magis ex Commentariis, quam ex ingenio sapiat, & in rebus morum sæpe frigide scribat, juris naturalis & gentium controversias perplexe definiat, ac decidat dubitanter; ipsum quidem in studio antiquitatis nemini cedere, & vel præstantissimo cuique in hac arena palmam dubiam facere; sed tamen si ab elegantia styli & peritia historiarum, præsertim Romanarum abstrahas, eum multos æquales, plures etiam superiores habiturum esse. Imo cum Bœclerus præ reliquis, tum à Schurzfleischio iudicio libero notatis, libertatem hanc indigne ferret, & excitis Schurzfleischio variis difficultatibus eum pariter irritaret; hic postea liberius *) , quam antea, in Bœclero notavit, stylum adscitum, durum, asperum esse; orationem tumidam, vehementem, inæqualem; antiquitatis Germanicæ notitiam exiguam, tenuem, vulgarem; iudicium de judiciis frigidum, præceptis, jejunum incomptumque esse; in Bœcleri commentationibus Grotianis farraginem potius quam ordinem apparere; loquentiæ multum, sapientiæ parum; adeo hiare ibi omnia & arere; compilationem historiarum, forte historicum qualemcunque probare, non morum doctorem; ferri hoc utcunque potuisse, si saltem juris publici latices paulo melius imbibisset; sed & in hac parte iterum pauperem esse & jejunum. Quæ omnia quilibet impartialis verissima esse deprehendet in lectione operum Bœclerianorum; neque tamen propterea Bœclerus censuram adeo acera meruisset, nisi eam illaudabili iracundia, & plus quam pedantico ardore vindictæ in Schurzfleischium †), quasi libertate sua crimen læsæ Majestatis scholasticæ commiserit, provocasset

*) Bœcl. in *Præf. ad Grotium* p. 41. †) *Idem* in *alloquio ad Iohannem X* 2. Adde *infra* *appendicem* 1. ††) *Ibid.*)(5.

) *Idem in Praefat. p. 31.* ††) *Ib. p. 36.* *) *Facit etiam ibi mentionem litis cum JCtus Argentoratensibus, eaque in parte ipsum commendat.* *) *In scripto Xavierii Parani, seu initio vindictarum pro Sarcenasio c. 3. b. & c. 4. a.* †) *Aliud exemplum simile vide in appendice ad conductorem Carolinum, Dissertat. Acad. Bacleri Tom. II. p. 78. seq.*

Casparis
Ziegleri no.
ta subitaria
in Grotium.

VI. Scilicet requirebat Grotius commentatorem, qui & Philosophus eximius esset, sed absque pedantismo, & JCtus excellens, sed absque leguleismo, & Theologus prudus, sed absque orthodoxismo & mysticismo. Hæc vero requisita omnia, quatenus quidem tempora ista eadem admittebant; possidebat decus Academiæ Wittebergensis, & Facultatis Juridicæ ibidem Ordinarius, Caspar Zieglerus. Hic JCtus sine pari; præter mores istius seculi, recte opinabatur, per studium juris naturalis plus accedere *) Jurisprudentiæ, quam per tetricam & spinosiorē atque anxiam legum Romanarum contemplationem, nihil inter- dum ad ornandum juvandumque vitæ usum pertinentem: Rectissime porro docebat, †) seculi sui (utinam non etiam nostri) hanc labem esse, quod in Academiis ad leges Romanas ita asuefieri cogantur juvenes, ut in omni controversia, etiam ubi inter summos Principes lis vertitur, non aliunde decisionem petendam credere oporteat, quam ex Jure Romanorum, & legibus, isti uni Reipublicæ accommodatis. Quocirca illum **) demum veram non simulatam philosophiam affectare, gravissime arbitratur, qui civile jus ad altiora & superiora principia revocat, & in illis verum justū & æqui fundamentum inquirat. Et hoc quidem in libris illis intendisse Grotium, in quo hoc unicum optat, veræ religioni eum fuisse addictum; in cæteris faciliorem esse cum eo collationem, præsertim si res ipsas, de quibus agit, in se spectes sine integumento testimoniorum, ex variis doctoribus allato; Neque tamen & illud in Gro-

Grotio probari posse; quod sæpe generale aliquod axioma per inductionem exemplorum constituat, atque inde juris gentium esse concludat, non attendens, dari æque exempla in contrarium, nec ullum tantum flagitium esse, quod defendi exemplo non possit. Ipse igitur in explicando Grotio dedit operam, ut veritas rerum nullo apparatu eruere-
 tur; de illis vero, quæ in auxilium accersita sint a Grotio, v. gr. exemplis, oratorum & poetarum sententiis, patrum ecclesiæ monitis & ejusmodi aliis, parum plerumque fuit sollicitus. Concepit igitur inter infinita impedimenta, quæ latius describit in elegantissima præfatione, †) notas brevi & philosophico fere stylo, verba Grotii vel probans, vel confutans, vel limitans, sed ubique observata modestia, absque iracundia & maledicentia; easque Anno 1666. publici juris fecit. Notas hæc Schurzfleischius editis judiciis ex Parnasso A. 1669. ob nervosam scribendi brevitatem, insignem item & prope admirabilem divinarum humanarumque rerum noticiam commendaverat, judicaveratque, Zieglerum omnes in Grotium Annotatores, ipsumque ad eo Bœclerum etiam antecellere. Ægre hoc ferentes vel Bœclerus, vel Bœcleri adoratores, absque eruditorum applausu frigide commendarunt ***) notas Zieglerianas, quod laudentur quidem à nonnullis Theologica illa, quæ ad librum primum persecutus sit, sicut nec reliqua hujus libri displiceant, attamen viros non indoctos existimasse, intra non magnum dierum numerum posse tales in Grotium notas procudi. Et credo, Bœclerum maximopere iussisse judicium illud Ziegleri, verum utique & exactum, de nimia cura Grotii, in adducendis exemplis, ac testimoniis oratorum, poetarum, historicorum, patrum ecclesiæ &c. ut, quem Grotii nævum non solum imitatus erat Bœclerus: in Commentario, sed & prolixè commendaverat, tum in

alloquio ad lectorem, †††) tum in præfatione *) de Grotiani operis præfidiis. Alii Bœclerianæ doctrinæ quidem studiosi, sed moderatiores †), fatebantur, Bœclerum à Zieglero superari perspicuitate, quia loca difficiliora clarioribus tantum verbis subinde exprimere studeat; sed rursus Zieglerum à Bœclero superari dicebant, accuratiorē & pleniorē deductione illorum, quæ Grotius paucis annotata nondum satis eliminaverat; quem finem Zieglerus in aotis, suis sibi non proposuisset. Interim nec ipse Zieglerus diffusus est, notas suas saltem subitarias esse, sed uti id in ipso titulo statim fuit professus, ita etiam in præfatione justissimis causis adductis ea de re se excusavit. Unde dolendum maxime, quod JCro incomparabili non licuerit, ob graviora negotia secundis curis dare magis præmeditata. Nullum enim dubium, quin multa excellentiora tum exhibiturus fuisset.

*) *Ziegl. in præfat. ad Lectorem* (6. b. †) *Ibid.* (7. a. **) *Ibid.* (X. 7. b. ††) (8. a. ***) *In Petri Nasurtii judicium de judicium. p. 20. 21.* †††) *Alloq. ad lect.* (X. 3. seq. *) *Præfat. p. 20. seq.* †) *Vide colloq. in Parnasso inter Apollinem &c. C. 4. b.*

*Job. Adami
Osiandri ob-
servaciones
in Grotium.*

VII. Post Ziegleri notas edidit Anno 1671. Joh. Adamus Osiander Theologus in Academia Tubingensi observationes maximam partem theologicas in opus Grotianum, satis quidem prolixas, sed si loca autorum & maximam partem scholasticorum demas, & ea quæ ex Bœclero & Zieglero, etiam illis non nominatis, (nisi quod in præfatione sibi gratuletur, quod deprehenderit eos in idem fere, per omnia secum conspirasse) in sua horrea transtulit, longe tenuiores futuras. Ipsæ observationes monstrant, autorem in theologia morali scholasticorum non parum exercitatum, cujus etiam, ut in genere Aristotelicæ doctrinæ defensorem ubique agit. Neque meliora & saniora deantore

tore sibi promittere poterant, qui ejus typum legis naturæ anno 1669. publicatum legerant, *) qui totus speculationibus scholasticorum subtilibus & inanibus ita repletus est, ut cuicumque lectori, solidioribus dapibus adueto, facile nausea & horror moveri possit. Nactus tamen est applausum, ut ipse memorat, Nicolai Myleri, simili scribendi genere in juris publici prudentia, gaudens. Laudandus etiam est Viri conatus, quod Grotium, ubi devius à veritate Biblica esset, †) admonere, idque auditoribus suis indagare voluerit, si modo pro *veritate biblica* non habuisset interpretationem scripturæ Scholasticorum Theologorum in Academiis, etiam Protestantium, post reformationem diu regnantem, quam & statim convenientiore *veritatis Theologica* **) nomine insignivit (quasi duæ sint contradictoriæ veritates.) Et quamvis ubique sæcundus fit, in dubiis & ratiunculis quibuscunque contra sententiam Grotianam corradendis, passim tamen judicium logicum desideratur, passim nimium studium hæretificandi apparet. Et tamen istis observationibus, quæ de veritate Theologica tractant, putat tenacius esse inhærendum, ††) in cæteris facile dissentium admittit, quod pertinaciæ, & propriæ autoritatis vitium ipsi adhuc cum aliis in Academiis etiam protestantibus commune est, & ad reliquias orthodoxismi & papatus politici referendum.

*) *Conf. Beieri Notit. autor. Specim. 3. n. 11.* †) *Vide ipsius Prefat. p. 1.* **) *Ibid. p. 2.* ††) *Ibid. d. p. 2.*

II. Interim Jcti Germanici & protestantes antiquum obtinentes ridebant fere conatus Grotii & glebæ juris suorum adscripti pergebant juvenes à studio juris naturæ & lectione Grotii deterrere, *Grotianorum* nomine, ut Bœclerus supra conqueritur, tanquam contumelioso notantes eos, qui extra jus civile vel canonicum sapere quid vellent.

Henrici Hennings observationes politica & morales in Grotium,

vellent. Imo ipse memini, Wittenbergensibus JCtis ab aliis vicinis diu *Moralistarum* nomen datum, quandoque etiam aliud affinis soni, sed magis contumeliosi, *) nullam aliam ab causam, quam quod Zieglerus, facultatis juridicæ Ordinarium, autoritate sua & existimatione, ac editis in Grotium notis effecerat, ut collegæ (illius videlicet temporis) benignius de jure naturæ & Grotio sentirent, ac ea propter æquiores sæpius in controversiis forensibus sententias ferrent, quam à vicinis, glossas suas & dictata præceptorum, ac observantiam judicalem, (ut cæci alios coecos,) sequentibus, haud fieret. Sed dum ista sic geruntur, Vir illustris, & potentissimi Regis nostri ad Comitata Ratisponensia, nunc ad Francofurtensia legatus, cujus mors inopinata, dum hæc scribimus, narratur, tum temporis quidem, juvenis, ac paucissimis notus, sic tamen secum ratiocinabatur: †) Ad JCtum utique pertinere, ut in legum civilium naturam, reſtitutionem, obligationem, felici judicio inquirat, de jure interrogantibus æquius ac melius respondeat, probet honestatem legum, in speciem pugnantia conciliet; Sed ista tamen ex Romana Jurisprudencia sine aliis adminiculis, non nisi turbide & maligne, hauriri posse, adeoque inprimis necessariam esse notitiam juris naturalis & gentium, tanquam cancellorum & limitum legislatoricæ potestatis, extra quos licentiose vagari nefas sit. Non posse autem examen legum latarum vel ferendarum instituere eum, qui in hisce juribus hospes nil præter textus digestorum & codicis crepare noverit. Quare opportuna conclusione colligebat, jungendam omnino sibi cum juris civilis studio fore connatæ honestatis æternam regulam, & necessariæ rerumpublicarum compaginis rationem, quam qui ex Triboniani institutionibus haurire velit, supra hominem sapere debeat. Elegit itaque bono

omine

omine Grotium, eoque intra triennium fere decies perlecto, cum subinde aliquid ipsi occurreret, aut uberiore explicatione aut honesta censura dignum, idoneum ipsi præbere visus est argumentum Grotii hic liber, tentandi privatim ingenii vires, tum memoriæ juvandæ causa, quæ ipsum interdum cogitatorum numero & varietate deficiebat, tum lævigandi styli causa inter asperos Romanæ Jurisprudentiæ sentes obtusioris facti. Atque sic ipsi natæ sunt observationes politicæ & morales in opus Grotianum, quas postea A. 1673. publici juris fecit. Deprehendes ibi cogitationes non ex locis communibus conscriptas, sed ex lectione Autorum celeberrimorum, Ziegleri, Struvii, Limnæi, Conringii &c. horumque collatione cum doctrina Grotiana, maximam partem vero ex proprio ingenio, quo jam tum, singulari plane & raro, pollebat, ortas, quas adeo eo magis suas **) vocare poterat, quo paucioribus adjumentis usus fuerat. Inveniet in iis quilibet, qui ab affectu vacuus est, quæ multum faciunt ad intelligendum aut emendandum etiam Grotium, ubi opus est, & quæ variam viri lectionem, diligentiam & quod omnibus reliquis præferendum est, judicium spirant, ut vix concipere liceat, quomodo illo tempore juvenis, qui Altorffii & Jenæ, ubi tum Jcti Jurisprudentiam naturalem negligebant, studiis incubuerat, ad lectionem optimorum Autorum & judicium ferendum de sententiis communiter receptis & autoritate famigeratissimorum Jctorum munitis, pervenire potuerit. Interim tum quidem à plerisque negligebatur liber eruditissimus, in tantum, ut, quamvis de Grotii non solum, sed & virorum reliquorum famigeratissimorum, quos jam nominavimus, sententia liberrime recederet, ac acriori quandoque stylo, quod tamen in præfatione deprecatur, usus esset, non tamen meminerim, ipsi ob istam libertatem tum molestias à quoquam creatas esse,
five

sive Ziegleri & Conringii modestia & mansuetudo ac prudentia eos docuerit, dissentientes patienter ferre, sive quod inglorium putatum fuerit, cum homine in certamen descendere, qui se ipsum in præfatione †) cum materia prima comparaverat, eo, quod nondum ulla functione publica esset ornatus, quique extra Academiam viveret, & à quo non adeo metueretur damnum autoritatis Professoriæ, sive denique occultæ causæ fuerint, quæ ipsi hæc otia & quietem paraverint, qua alias raro fruuntur aut certe illis temporibus fruebantur, qui dissentire liberius à viris celebribus audebant. Effecit tamen hic commentarius Grotianus, ut Autor ex eo innotesceret illustri viro Friderico à Jena, Ministro Status Electoralis Brandenburgici, qui familiaritate ejus per aliquot annos usus, ac deprehendens, quod ad graviora negotia quam ad Academica aptus esset, Hero suo eum ad primum gradum muneris honorifici, cui immortuus est, commendavit, ac ut id pro merito suo obtineret, effecit.

*) Scilicet Moriolistarum. †) Vide ipsum in præfatione):(8. a.
**) Ibid.):( ):(3. ab init. ††) circa finem.

*Transitus ad
Hobbesium.*

IX. Forte etiam quod adversus Henningesii judicia liberiora nulli motus orientur, causa fuit, quod illo tempore omnes, qui litem movere illi potuissent, vel jam in armis essent contra terribiliorem hostem, Pufendorfium nempe qui A. 1672. opus suum de jure naturæ & gentium ediderat, vel certe attenti ad pugnam inter hunc & ejus adversarios obliviscerentur Henningesii. De Pufendorffio autem, antequam aliquid dicere pergam, memoranda etiam sunt fata Hobbesii, imprimis cum Pufendorffio multa sui operis fateatur se utrique & Grotio & Hobbesio debere.

X. Tho-

X. Thomas Hobbesius Malmesburiensis in Gallia *Thomas Hob-*
 degens A. 1642. edidit libellum de cive, in quo fontem *bessii tracta-*
 omnis obligationis & legis naturalis ex præcepto de pactis *tus de Cive*
 servandis deducere voluit, supponens in statu naturali jus *& Levi-*
 esse omnium in omnia, ac inde oriri bellum omnium in *athan.*
 omnes, hoc vero ut tollatur, pacem esse incundam, quæ
 non nisi mediantibus pactis iniri possit. &c. Quamvis vero
 alibi satis declaraverimus, quæ in his Hobbesii doctrinis fun-
 damentalibus desideremus, hujus tamen loci, ubi historiam
 juris naturalis scribimus, non est, ut disputemus contra
 Hobbesium, sed sufficit annotare, quod edito hoc libello non
 statim adversarios expertus sit Hobbius, quin potius ut ipse
 scribit: *)

Postque duos annos edo de Cive libellum,
 Qui placuit doctis, & novus omnis erat,
 Versus & in varias linguas †) cum laude legebar,
 Gentibus & late nomine notus eram,
 Laudabat mediis in Erynibus Anglia & illi,
 Quorum consiliis cognitus hostis eram.

Scilicet nondum tetigerat Hobbesius in illo libello re-
 gnum tenebrarum, id est Theologiam Scholasticam, &
 artes politicas papatus & ejus reliquias inter protestan-
 tes. At postquam A. 1651. edito Leviathane non solum il-
 las doctrinas in tractatu de Cive propositas fusiùs expli-
 cuisset, sed etiam in hujus sectione ultima, quam *de regno*
tenebrarum inscripsit, inquirere cœpisset in arcana politica
 papatus, & à capite 44. ad finem libri de tenebris spiritua-
 libus, ab interpretatione non recta scripturarum ortis, item
 de dæmonologia & reliquiis aliis religionum ethnicarum,
 porro de tenebris ab inani philosophia, & de quæstu, à cle-
 ro papali ex his tenebris quæsito, paulo liberius mentem suam
 L ape-

aperuisset, atque in his ipsis meditationibus (censuram utique passim merentibus.) reliquias tenebrarum etiam inter protestantes vivis coloribus subinde depinxisset, statim ira Theologorum (Academicorum potissimum) adversus illum exarsit, magis tamen per insidias haud laudandas illius famam petens, quam (uti tamen decebat) errores Hobbesii justis argumentis refutans:

Sed meus ille liber, *inquit*, **) simul atque scholaribus illis

Lectus erat, Jani dissiluisse fores,
 Nam Regi accusor falso, quasi facta probarem
 Impia Cromwelli, jus scelerique darem.
 Creditur: Adversus in partibus esse videbar,
 Perpetuo jubeor Regis abesse domo.

Ergo doctrinam ejus ab illo tempore Academici & Ecclesiastici condemnabant fere omnes, ††) laudabant nobiles & viri docti ex laicis. Stante inter amicos & inimicos quasi in æquilibrio, fecerunt illi, ne ob doctrinam non opprimeretur, hi, ne augetur. Sed tamen postea Rege Carolo II, in regnum restituto apud eum in perpetua gratia vixit Hobbesius, & ut Sorbierius notat, Rex aliquando dixit, ***) se Hobbesio uti ut urso, ad molossorum dentes acuendos & tentandos. Plura vide apud scriptorem vitæ Hobbesianæ, anonymum quidem, sed quem suspicor esse Iohannem Albericum, vulgo Aubery. p. 91. verbis: *vir publico bono magis* &c. juncta p. 113. verbis: *quam mihi solum modo* &c. Eundem etiam autorem denotari arbitror, sub literis initialibus I. A. p. 68. 70. 72.

*) Vide p. 121.

†) In Anglicam & Gallicam. Vit. p. 91.

***) Vita

p. 123.

††) Ibid. p. 9.

fiana.

***) Crusius in notis ad acta Sarcma-

XI. Qui libellus vitæ Hobbesianæ, cum in multorum *Hobbesii ad-*
 manibus sit, & p. 96. seq. syllabum tractatum contra Hob- *versarii.*
 besium editorum recensuerit, nolo prolixè catalogum il-
 lum hic repetere, sed saltem de uno & altero ex præci-
 puis, qui apud nos maxime cogniti sunt, quædam paucis
 annotabo. Huc ergo pertinet Roberti *Scharroki* tractatus
de officiis secundum Jus naturæ, cujus idem vitæ Hobbianæ
 scriptor meminit p. 100. Contenta libelli fusius exponit,
 Excell. Beierus (*specim. 3. autorum Juridicorum* n. 4. p. 12.
 seq. cum judicio subjuncto, †) quod & meum facio, & mi-
 ror, Scharrokium æstimari a multis, cum tamen Epicuri
 hypothesin de voluptate assumerit; in Hobbium contra
 invehi plure, potissimum ex ea ratione, quod Epicu-
 reus sit. Idem Scharrokius etiam edidit: *judicia seu le-*
gum censuras de variis incontinentia speciebus, adulterio, po-
lygamia, concubinato, fornicatione, stupro, rapsu, peccato con-
tra naturam, incestu, & gradibus prohibitis, recusa Tubingæ
 1667. qui libellus quidem instar locorum communium esse
 poterit, de variis variorum sententiis circa hæc vitia, &
 quid potissimum jure Anglicano circa pœnas eorundem
 receptum sit; at hæc non satisfacient iis, qui de moralitate
 illorum actuum deductionem ex principis rectæ rationis
 solidis ac perspicuis desiderant, inprimis cum ipse Autor
 fateatur, †) iniquitatem horum actuum non ita clare in-
 notescere, sed multo difficilius, quam in cæteris omnibus
 delictorum speciebus & cerni, & ex certis naturæ indiciis
 deduci, ita ut & ipsi, præclari quantumcunque, Theologi
 & Criti in hoc argumento frequenter hæreant. Sed tamen
 ipse in hoc argumento suam hypothesin (illam lubricam,
 in tractatu de officiis secundum Jus Naturæ magis suppo-
 sitam, quam probatam) quasi adhuc firmam, ratam ac com-
 munem tantum præsumsit, *) per quam in his etiam casi-
 bus

bus phænomena morum & honestioris vitæ possint saltem aliquatenus resolvi, atque in ipso opere, nil nisi farraginem variorum testimoniorum ac legum civilium exhibuit. Edidit etiam Richardus *Cumberland* de *legibus naturæ* disquisitionem philosophicam *contra Hobbium*, Londini 1672. (recusam in Germania A. 1683.) eodem scil. tempore, quo Pufendorffius suum opus de jure naturæ & gentium publicabat, in quo opere **) à controversis Theologicis abstrahendo, fundamentum juris naturæ in communi benevolentia posuit, ac ita hypothesin Stoicorum de socialitate defendendam sumsit; Pufendorffii ††) & nostro judicio inter adversarios Hobbessii maxime commendandus. Adjiciemus paucis tractatus quosdam adversariorum Hobbessii, scriptori vitæ ejus non cognitos, scilicet Francisci Julii *Cesarii* *Philosophiam juris veram*; ad potestatem & obligationem universam juris systema referentem; editam Lipsiæ 1650. & Samuelis *Strimesii* *Praxiologiam apodicticam seu Philosophiam moralem demonstrativam Pythagorice Hobbesianæ oppositam*, Francofurti 1677. de quibus vide latius Excell. Beierum d. specim. 3. n. 5. & 6. Huc etiam pertinet *Kortholphi* Theologi Kiloniensis *Tractatus de tribus magnis impostionibus* editus 1680. de quo hic saltem illud noto, quod, cum ad refutandum aut denigrandum Hobbesium p. 97. integrum carmen cujusdam Angli, virulentum certe & contumeliosissimum imprimi curaverit, huic carmini lector impartialis omnino jungere debeat carmen ex Angelo Politiano præfixum titulo vitæ Hobbessii, & examinare postea, quodnam ex istis duobus magis cum veritate conveniat. Ego certe nollem Kortholto, cujus eruditionem & scripta alias valde veneror, scriptum hoc honesto viro, tantum abest Theologo, parum dignum excidisse, quod ad nil magis aptum est, quam ut incauta ingenia vel ad calumniandum adue-

adhaerere, vel in erroribus atheisticis Spinosæ magis confirmet.

†) Quod contineat multa utilia, sed tamen non satis perspicue & distincte fundamentum Juris Naturæ posterit. at probaverit.

††) In præfat. circa finem. *) In præfat. d. l. paulo ante.

***) Pufend. Erid. Stand. p. 208. †††) Ibid. p. 207.

XII. Sed nec defuerunt etiam, qui Hobbesium defenderent, aut vestigiis ejus insisterent; quamvis pauci. Prodiit Amstelodami 1651. scriptum Anonymi, cui titulus: *dissertatio de principiis justis & decori, continens apologiam pro tractatu clarissimi Hobbii de civitate*. Hoc unicum scriptum Auctor vitæ Hobbii p. 112. reperit in Hobbesii defensionem susceptum. Et tamen vereor, ne & ibi plus sit in rubro, quam in nigro. Nequaquam enim expectes doctrinas Hobbesii fundamentales omnes in eo scripto esse defensas, & adversariis fuisse responsum, quod Apologiæ titulus postulabat. Ipse fatetur in præfatione, & statim ab initio dissertationis p. 2. quod Hobbesii non omnia probet. Præterea obscurus & confusus autor est, si quisquam. Fuit autem Lambertus *Velthuysius*, Medicus Belga, de quo & ejus operibus plura dixi in cogitationibus mensuris germanicis 1688. mense martio p. 349. seqq. Summam tractatus hujus exhibet Excell. Beierus Specim. l. n. 1. Non solum ejus sed & alterius affinis libelli ejusdem auctoris *de naturali pudore & dignitate hominis*, summam exhibui ipse, & fundamenta utriusque destruxi in dissert. de fundam. caus. matrim. aliter jaciendis. §. 87. seq. Breviter *): deserit Velthuysius principia Hobbesii de jure omnium in omnia, de statu belli omnium contra omnes, de pactis, fonte omnis obligationis &c. solum retinuit studium se ipsum conservandi, sed ex aliis plane rationibus deductum, scilicet ex consideratione sapientiæ divinæ & ordine ac fine hominis, item ex Scripturæ

Ejusdem defensores.

ræ Sacræ historia de creatione & lapsu Adami. An vero hoc sit velle defendere Hobbesium, alii judicent. Apud nos tamen invenit virum celebrem & eruditum, qui propius defenderet principia Hobbesiana, scilicet Ioh. Christophorum *Becmanum*, Theologum Francofurtanum, qui in *Politicis Parallelis* dissert. 1. non solum à criminatione atheismi eum liberavit, sed & principia ejus de statu bellorum omnium contra omnes, de hominis societatem natura non apperente (dissert. 4.) adversus Pufendorfium defendere voluit. Unde postea non difficile fuit, prolixiorē defensionem Hobbesii adversus illud convitium athei parare Celeberrimo Gundlingio. †) nostro. Maxime sobriū præterea est iudicium Pufendorffii de Hobbesio in præfatione ad opus de Jure Naturæ & Gentium: *Sic & Thomas Hobbes in operibus suis, ad civilem scientiam spectantibus, plurima habet quantitatis pretii; & nemo, cui rerum ejusmodi est intellectus, negaverit, tam profunde ipsam societatis humanæ & civilis compagem rimatum fuisse, ut pauci priorum cum ipso hic comparari queant. Et qua a vera aberrat, occasionem tamen ad talia meditanda suggerit, quæ fortasse alias nemini in mentem venissent. Sed quod & hic, in religione peculiaris sibi & harrida dogmata sinxerit, hoc ipsa apud multos non vitra rationem sui aversationem excitavit. Quanquam & illud non raro contingere videas, ut ab illis maximo cum supercilio damnetur, a quibus minime lectus fuit aut intellectus.* His verbis commentarii loco esse poterunt, quæ leguntur in Eride Seandica p. 206. integro §. 6. *Post Grotium circa jus naturale operam quoque posuit Thomas Hobbes, vir summo ingenii acumine; qui uti ipse studiis mathematicis innutritus erat, ita & dupliBem demonstrandi, mathematicis usitatam, doctrinam morali accommodare, licet non usque quaque modo scholastico adornatam laboravit, Cui sibi etiam certam doctrinam suam*
bypo-

hypothese[m] substravit, in quam ultimo demum demonstrationes ipsius resolverentur. Arrisit autem ipsi potissimum vetus Epicurorum hypothese[s] vel genii convenientia, vel quod eam in praxi civitatum, omnia fere ad sui conservationem & utilitatem referentium, conspiceret; vel etiam, quod aliquando suspicatus sum, exemplo & emulatione viri amicissimi Petri Gassendi; qui cum in physicis maxime Epicurorum dogmata recolenda suscepisset, Hobbes ejusdem in moralibus tradita novo schemate induta in theatrum orbis eruditi producere instituit. Ni miris dicere, ipsum vim ingenii ostentare voluisse, suscepta defensione hypotheseos tam exosa vulgo, & paradoxa. A quo non multum abit, quod Serenissimus Magna Britannie Rex ante aliquot annos Samueli Sorbierio de hoc Hobbeseo dixerat: se illo viro uti invicem ursi ad molossorum vires tentandas & acuendas. Quicquid hujus sit, id sane adparet, hoc precipue ipsum agere, ut potestatem regiam adversus turbulentos homines, qui tunc Angliam sub obtentu libertatis graviter exercebant, assereret, simulque jus circa sacra summo imperio civili adversus fanaticos vindicaret. Quod institutum uti in se quidem magnopere probandum est, modo isthoc jus legitimis terminis coerceatur: ita ferri plane non possunt hypothese[s] ipsius ita crude assumpta, & quae eidem superstruuntur dogmata quadam a sana ratione abeuntia, & non exiguam labem rebus humanis inferre idonea. Ne de iis memorem, in quibus circa religionem christianam a vero sensu divinarum literarum diversus abit; quibus destruendis operam impendere aliorum est. Neque tamen quicquam rerum intolligens inscius iverit, inter multa mala reperiri quoque plurima, exquisire bona, & quantivis pretii; & illa ipsa, quae ab eo falsa traduntur, ansam praeberunt, scientiam moralem & civilem ad fastigium perducendi, sic ut de non paucis, quae ad perfectionem istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem venisset, absque Hobbeseo si fuisset.

rum

rum oppugnatuſ eſt iſte tum a ſua nationis hominibus, tum ab alijs, qui tamen non omnes parem ingenii laudem ea nomine adepti ſunt. Quantum tamen mihi conſtat, ipſius hypotheſin inter Anglos ſolidiſſime deſtruxit Richardus Cumberlanduſ, libro erudito & ingenioſo de legibus naturæ; ſimulque adverſam hypotheſin, qua ad Stoicorum placita proxime accedit, firmiſſime aſtruxit, quorum utrumque & mihi propoſitum fuit. Et fateor me magnopere gaudiſum, cum id ſcriptum in diverſa terrarum parte eodem anno prodiſſe conſpicerem, diſpari quidem facie adornatum, ſed quod tamen eandem mecum hypotheſin aſſereret, & pleraque a me in Hobbeſio notata deſtrueret. Nec ideo alterutriuſ noſtrum opera minoris eſt, cum uterque præter illa communia etiam peculiaria quadam habeat: nec minus dexteritatem ſuam adprobet jaculator, qui eundem cum altero ſcopum eodem tempore tetigit.

*) Vide diſput. modo citat. §. 90.

†) Tom. I. Obſerv. ſelect. obſerv. 2.

Seldenus de
J. Nat. &
Gent. ſecun-
dum diſci-
plinam He-
braeorum.

XIII. Solent vulgo etiam ſcriptoribus juris naturalis accenſere Seldenum. Sed tantum abeſt, ut iſte liber huc pertineat, ut vel tituluſ oſtendat *) eſſe ſaltem hiftoriam ſententiarum Rabbinarum de jure Naturæ, & tractatuſ ipſe oſtendat, ne hoc quidem in eo contineri, ſed ſaltem †) explicationem legum ſeptem, quas Rabbinii dicunt Noacho à Deo publicatas eſſe, ut adeo Seldentiſ magis ad hiftoriam juris divini poſitivi univerſalis pertineat. Huc pertinet locus Puſendorffii in præfat. ad opus de J. N. & G. Johannes Seldenuſ nemini forteſſe ſecundum haberi poſſet, ſi ei propoſitum fuiſſet, eadem angliſca juſ naturale ad univerſum humanum genuſ, quam ad tradita Ebraeorum accommodare; aut, ſi uniuſ populi ſcitiſ pro ſufficiente promulgatione juris omneſ genteſ obligaturi poſſint haberi. Et latiuſ in Eride Scandica p. 200. §. 1. Qui naturalia jura à poſitivis accurate diſcerne-
ret, & iſta in pleniſ ſyſtematiſ, rotunditateſ diſponere aggredere-
retur,

retur, ante Hugonem Grotium nemo extitit. Equidem in legibus Ebraorum, & origine divina, & antiquitate quam maxime venerabili vix ullum est caput juris naturalis, quod tactum non sit. Sed uti in ipso legum codice, ita & in commentariis, quibus eas leges istius nationis Doctores illustratum rvere, positiva naturalibus immixta conspiciuntur, ad qua curiose digerenda, sese accinxit Iohannes Seldenus, honesta, uti apparet, & minime livida adversus Grotium emulatione, & quia alias precipuas juris Ebraici partes illustrandas susceperat: Sic ut ab hocce in peculiare volumen colligeretur, separatum ab eo jure, quod duntaxat inter cives ejusdem Reip. valebat. Quo minus tamen eruditissimum & quantivis pretii opus vicem pleni, & ad captum omnium popolorum attemperati systematis in jure naturali subire queat, tres potissimum causa mibi obstare videntur. Prima est, quia ibi non satis exposita reperiuntur ea, qua ad padiam juris naturalis pertinent. Per eam autem intelligimus illa velut praecognita, qua ad praeccepta legis naturalis, earumque rationes plene & distincte intelligendas requiruntur, & quidem qua velut domestica sunt huic juri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumuntur. Ex quo genere est doctrina de indole rerum moralium in genere, de principis actionum humanarum, earumque naturae, & affectionibus, de principio moralitatis, de legibus in genere, de statu, conditione & natura hominis in respectu ad actiones morales, de natura & requisitis pactorum, de origine & natura sermonis, & dominii, de modis acquirendi, de pretio rerum. De natura & varietate contractuum, de origine & natura tam societatum primarum, quam civitatum, de imperio civili, ejusque partibus & affectionibus, & si qua sunt alia. Deinde Seldenus legem naturalem non deducit ex tali aliquo principio aut hypothesis, cujus evidentiam omnes nationes agnoscant, aut ad quam agnoscendam argumentis ex rationis lumine petitis adduci queant. Nam fundamenti loco substernit septem illa

M

pre-

præcepta Noachidarum, quorum autoritas apud Judeos antiqua traditione nitebatur, quam adstruere, aut elevare meum non est. Etsi mihi quidem valde probabile videatur, primos homines potius ex divina quadam & peculiari informatione, quam propria ratiocinatione præcepta legis naturalis hausisse. Verum ut quis omnibus populis & auctoritas ejus traditionis, & numerum istorum præceptorum argumentis utrinque admissis persuadeat, id vero valde arduum fuerit. Præsertim cum nec circa id sollicitus fuerit Seldenus, ut istorum præceptorum necessariam convenientiam cum natura humana, aut eorundem sufficientiam ad regendas omnes actiones hominum morales demonstraret. Denique & illud tantum agit Seldenus, ut quid Doctores Ebraorum senserint, exponat; quam accurate autem istorum sententia cum sana ratione congruat, parum examinet. Quod tamen necessarium erat, si quidem plene systematis vicem istud opus subire debebat; quippe cum populus judaicus se ipsum quidem eminenti dignatione, alias autem nationes sat maligna estimaverit. Cum tamen jus naturale ad gustum totius generis humani adaptaturum necessum sit ponere, omnes homines circa fruitionem juris naturalis esse æquales.

*) Confer Pufend. d. præfat. Becman. d. dissert. 1.

†) Synopsis ejus exhibuit D. Buddens peculiari libello.

*Pufendorfi
elementa &
libri de J.N.
& G.*

XIV. Pergo ad Pufendorfium. Docuerant scholastici ob interesse cleri pontificii, quod moralia non cadant sub demonstrationem, ut ita laici adigerentur determinationem actionum justarum & injustarum ab ipso clero & scholasticis petere. Paucis hæc assertio suspecta visa fuit. Primus, ut videtur, Conringius variis locis monuit, demonstrationes perinde in practica atque speculativa Philosophia habere locum, & prolixius id thema persecutus est, capite singulari & in propoliticis pariter & in libro de civili prudentia †). Sed ipse manum operi ulterius non admovit. In Academia vero Ienensi Erhardus

hardus Weigelius Professor Mathematicum peculiari libro, quem *Ethicam Euclideanam* *) vocat, tentavit, annon doctrinam moralem methodo mathematica demonstrare posset: nostrumque Pufendorhium horrtatus est, ††) ut in isto genere quid conaretur. Edidit igitur Pufendorsius in Belgio tum temporis degens Anno 1660. elementa jurisprudentiæ universalis, quæ postea Ienæ anno 1669. iterum impressa & appendice de Sphæra morali aucta sunt. Hic autor lib. 1. definitiones 21. rerum moralium præmisit; iisque libro 2. axiomata duo & observationes quinque subjunxit. Dedicatum est opusculum Carolo Ludovico Electori tum Palatino, idque gratum fuisse Electori testatur Epistola ejus, jam ab aliis **) relata, & quod Pufendorsius ab Electore statim anno subsequente 1661. primus in Germania Professor Juris Naturæ & Gentium in Academia Heidelbergensi fuerit constitutus. †††) Etsi vero fundamenta majoris operis de jure N. & Gent. jam in illo libello contingerentur, non tamen memini, litem ipsi à quoquam tum temporis fuisse motam. Anno 1663. illustris Baro Boyneburgius, minister status apud Electorem Moguntinum, pro singulari affectu ac patrocinio, quo ferebatur in promovenda studia & literas Reipublicæ utiles ad Forstnerum, Conringium, Bœclerum & ipsam Pufendorhium scribebat, eosque ad scribendam historiam recessuum imperii, item ad edendum corpus legum naturalium adhortabatur. Quid à singulis responsum sit, videri potest in libello alias exigui pretii, quem Anno 1677. Gœrlicii edidit Henricus Petrus *Haberkornius*, sub titulo *solis resplendentis Jurisprudentia Justinianea* ***) capite 2. p. 22. seq. Nimirum Pufendorsius mentem suam de doctrina juris naturæ & gentium libere aperiebat. Ibid. p. 29. seq. *Epist.* 3. Communicata hac Pufendorffii Epistola Conringio & Bœclero, ho-

rum iudicium de intentione Pufendorffii expetebat Boyneburgius. Modeste id fecit Conringius, Epist. 4. & 6. ibid. at Bœclerus Epist. 5. & 7. cum maximo contemptu Pufendorffii †††) nil nisi talia evomebat, quæ de ejus invidia & odio erga illum testarentur, & unde maxime confirmari poterunt ea, quæ supra §. 5. in fine de Bœcleri ingenio jam adnotavimus. Quemadmodum autem Pufendorffius in Epistola ad Boyneburgium quædam de instituto suo scribendi Jus Naturæ & Gentium, quamvis paulo obscurius, indicaverat, Bœclerus autem d. Epist. 7. p. 37. seq. nimis scabiose de ipso senserat, ac si veteres latinos græcosque scriptores ignoraret, nec intelligeret; ita postea, cum opus suum de Jure Naturæ & Gentium Anno 1672. Londini Scanorum publicaret Pufendorffius, & ibi per singula capita doctrinam suam ex veteribus iisque optimis græcis & latinis autoribus illustraret, calumniam istam ipso facto refutavit. In hoc opere relicta methodo mathematica, qua ante in elementis usus erat, haud dubie tanquam inamœna, neque etiam ad Grotii imitationem usurpata methodo inexpectata, etsi grata & artificiali, jus naturæ methodo plane naturali & facillima, ac se ipsam sponte quasi suppeditante exposuit, Grotium, ubi obscurius esset, exposuit, ubi dubia, aut parum verosimilia traderet, correxit, ubi deficeret, supplevit, Hobbesii pariter tradita modo secutus est, modo ea refutavit, potissimum autem scholasticorum doctrinas morales in Germania primus impugnavit, non solum demonstrationes, in doctrinam moralem cadere, evidentissime ostendit; sed & perfeitatem scholasticam actuum, qui iuris naturæ objectum sunt, (quam cum socialitate conjunxerat Grotius) fortiter oppugnavit, naturam entium moralium distincte exposuit, eaque sub certis generibus & classibus collocavit; uno verbo: Jus Naturæ & Gentium in justam formam artis primus

mus redegit, quod ante eum tentaverat quidem Grotius, sed non perfecerat.

† *Ipsè Cowring, in Epistola ad Boyneb, ab Haberkorn, in Jurispr. Inst. sole resplendescit, p. 36.* *) *Possideo fragmentum MSC. huius libri, qui non est impressus, nec etiam ab autore absolutus. Huc etiam pertinet Weigelii Arithmetische Beschreibung der Moral Weisheit edita Jenæ 1674. in quarto.* ††) *confer Præfat. Pufend. ad Elem. jur. univ.* **) *Dn. Ludovici Hist. Jur. Nat. p. 28.* †††) *Vide ipsum Pufend. in Epist. Josua Schwarzii ad Wildschützium, B. 3. t. ***)* *Ad hunc factum pertinent ea, qua leguntur in Eride Scandica p. 146. Sed nimiram Doctrina juris (Nicol. Beckmanni) infallibile exhibet argumentum eruditionis tue, & te non minus utilia opera elaborare quam alios ICTos, parisi pretii cum Syndici Gôrlicensis abortu, vix grano cassa avena digno. Item p. 150. Juruprudensiam usque adeo non neglexit (Pufendorffius) ut non parum opera posuerit, quo ipsa solidis nixa radicibus exsurgeret. Soles tamen Gôrlicii resplendescentes pro ignibus fatuis habet, ac dolet, tui simites asinos pro triginta unciabibus titulum sibi doctorum posse emere. Denique p. 163. Quamquam alias Phæbus Gôrlicensis, cuius facula resplendescens nuper in atbere se stitit, plus radiorum in Beckmanni lucubrations projicere poterat.* ††††) *Vide istas Epistolas quinque hæcenus allegatas infra in Appendice. 2.*

XV. Cum vero hæcenus etiam in Academiis protestantium istæ papatus reliquiæ remansissent, ut doctrina moralis secundum principia scholasticorum fuisset inculcata, & adeo timerent Professores Academici, ne ex nova hac methodo damnum pateretur eorum autoritas, & compendia vilescerent, omnem lapidem moverunt in Academia Lundensi Petrus Winstrupius & Josua Schwarzius, ut opus illud Pufendorffii supprimeretur. Quare Josua Schwarzius indicem quendam *) novitatum ex opere Pufendorffiano conscripsit, & in aulam misit. Sed vigilante hic Pufendorffio, & calumnias à Schwarzio commissas aulæ demonstrante, jussus est ab aula Schwarzius quiescere, & cum initio pertinacior esset atque desistere nolle, minæ sunt additæ,

Index novitatum.

ditæ, quibus ipsi denunciabatur meritum eum esse, ut severe in eum animadverteretur, hac tamen vice ipsi veniam dari, sed sub conditione, ut deinceps caveret, ne clementia regia abuteretur. Quibus insidiis ac technis Schwarzii ac sociorum totum negotium gestum fuerit, latius narrat ipse Pufendorfius in apologia. †) Verum indicem hunc à Regia Majestate suppressum Nicolaus Bekmannus, Professor Juris in Academia Lundensi, additis hinc inde notis clanculum Holmiæ & Giessæ Anno 1673. imprimi curavit. Sed jussu regio index hic à carnifice combustus atque ipse Beckmannus publice cum infamia relegatus est.

*) *Quem vide in fine Apologia Pufendoriana, Erid. Scand. p. 72. seq.*

†) *Erid. Scand. p. 62. seq.*

*Christiani
Vigilis dis-
sertatio de
Polygamia,
Sincero Wa-
hrenbergio
opposita.*

XVI. Antequam vero Pufendorfius opus suum de Jure Naturæ & Gentium ederet, conscripserat Holmiæ D. Balthasar Menzerus Epistolam *super divortio*, quam postea ipso inscio sacerdos quidam impressam divulgaverat. Aliquanto post *) prodiit *Dialogus de Polygamia* epistolæ illæ oppositus, sub ficto nomine Sinceri *Wahrenbergii*, sub quo nomine postea creditus fuit communiter latere Johannes *Lyserus*, qui sub Athanasii Vincentii & Theophili Alethæi nomine postea Polygamiam non solum licitam, sed & præceptam esse defendere voluit; sed Pufendorfius alibi †) dicit, sub Sinceri *Wahrenbergii* nomine laluisse medicum quendam Suecum. Illo vero tempore per non pauca Germaniæ loca disseminatum fuit, a viro non obscuræ famæ **) ac si Pufendorfius autor scripti *Wahrenbergiani* esset. Et cum Fridericus *Gesenius* Superintendens Garlebiensis, sub nomine *Christiani Vigilis* dissertationem *super Polygamia simultanea* Sincero *Wahrenbergio* oppositam ederet, de Sincero *Wahrenbergio* ita scripsit, ut diserte quidem Pufendorfium ejus autorem esse non assereret, sed iis tamen verbis uteretur,

tur, ††) quæ a quovis impartiali lectore sic intelligerentur, ac si Pufendorffium argueret, quasi sub isto Wahrenbergio latitaret.

*) *Eris Scand. p. 3. seq.* †) *In Epist. Job. Schwarzii ad Wildschützium B. 2. b.* **) *Er. Scand. d. p. 3. quem etsi sibi non nomet Pufendorffius, non tamen est dubium, quin intelligat Johannem Adamum Scherzerum.* ††) *Verba ipsa vide ap. Dn. Ludov. in Hist. Jur. nat. § 57.*

XVII. Edidit igitur Pufendorffius Anno 1674. apolo- Pufendorffii
Apologia.
logiam pro se & suo libro adversus autorem libelli famosi, cui titulus: Index novitatum &c. in qua non solum calumnias Indicis solide refutat, sed & Christiano Vigili acriter respondet, & de injuria sibi facta, quod pro Sincero Wahrenbergio ab ipso habitus fuerit, conqueritur. *)

*) *Er. scand. p. 4.*

XIIX. Non tacuit Gesenius, sed eodem Anno 1674. Christiani
iniquitas Pu-
fendorffii
contra jus
natura.
edidit aliud scriptum, cui titulus: *Samuelis Pufendorffii contra Vigilis ini-
jus natura iniquitas, inque illius scrutinio infelicitas.* In quo
scripto neque confessus est, neque negavit, se Pufendorffium
pro Autore scripti Wahrenbergiani declarasse, sed solum
omnia, quæ scripserat, ex pio & Christiano animo profecta
esse testatus est, simulque Pufendorffium grauter accusavit,
quod is primus injuriam ipsi intulisset. Disputavit etiam
pro sententia communi de perfeitare scholasticorum adver-
sus socialitatem Pufendorffii, ac persuadere lectori voluit, ac
si venenum doctrinæ Hobbianæ lateret sub principiis Pu-
fendorffii. Passim etiam defendere aggressus est Theolo-
gorum Lundensium insultus adversus Pufendorffium, eos-
que in fine scripti adhortatus est, ut in Lutheri animositate
contradogmata Pufendorffiana continuarent. &c.

XIX. Respondit Pufendorffius his accusationibus Ge- Pufendorffii
Epistola ad
Scherzerum.
senii, sed cum facile sentiret, imparem sibi esse adversarium;
scriptum apologeticum non ad ipsum direxit, sed in *epistola*
eodem Anno 1674. *ad Johannem Adamum Scherzerum*, edita
refu-

refutavit latratus Gesenii, ac Scherzerum provocavit, ut ipse adversus se, aliquid publice ederet, ac clandestinas persecutiones omitteret, omnem rursus humanitatem in responsione ei promittens. Quod vero Scherzerum huic negotio immisceret, haud dubie ideo factum fuit, quod crederet, Scherzerum primum autorem esse disseminatæ in Germania famæ, ac si Pufendorfius sub Sincero Wahrenbergio lateret, *) & quod putaret, instinctu ejusdem, virulentum Gesenii scriptum modo memoratum produisse. Accedebat & alia ratio, quam in fine epistolæ non dissimulavit, quam, quia in nova editione hujus Epistolæ, quæ extat in Eride Scandica, est omissa, †) huc apponere non pigebit. Postquam a Nicolao Becmanno editus Index novitatum etiam Lipsiam pervenisset, ac in nundinis Lipsiensibus per illustres Consistorii supremi Dresdensis præses Scherzero comite tabernas librarias Lipsiæ inviseret, inque libellum Pufendorffii incidere, relatum fuit Pufendorffio, Scherzerum monuisse Præsidentem super indice novitatum, adjunxisseque, librum Pufendorffii cupide legi, eoque grave periculum juventuti imminere. Istum vero Dresdam reversum in Consilio de ista re mentionem inecisse, atque ita a Consistorio supremo facultatis theologicæ Lipsiensis judicium fuisse exquisitum. Eo vero mandato accepto facultatem Theologicam, in qua Scherzeri tanquam capitæ præcipuæ partes fuerint, nihil aliud quam indicem novitatum transmisisse, tanquam qui fallere non posset. Quamquam vero primarius consistorii assessor Theologus (D.M.G. **) D. censuisset, rem in medio esse relinquendam, prævaluisse tamen cæteros, ut nomine Electoris rescriptum ††) in Academiam Lipsiensem mitteretur, in quo in jungebatur facultatibus tribus, Theologicæ, Juridicæ, & Philosophicæ, ut data occasione studiosam juventutem

tem in lectionibus admonerent, de cavendis novitatibus periculosis Pufendorffii in indice notatis,

- *) *Vide modo notata ad §. 16.* †) *Cur in Eride Scandica ea, quæ Scherzerum spectant, omiffa sint, vide infra §. 40.* **) *Id est Doctor Martinus Geierus.* ††) *Verba rescripti recensentur in Wildschützii discussione, & apud Dn. Ludovici in Hist. Jur. Nat. §. 53.*

*Christiani
Vigilis christiana benedictio.*

XX. Sed Scherzerus quidem, etsi alias plurimis scriptis eristicis, nostri temporis Theologo parum honorificis, testatus esset, quod si adversarios sui similes nactus esset, pronissimus esset ad scripta polemica, subterfugiebat pugnam cum Pufendorffio, quam ob causam, facile divinare poterit quilibet, utque ea taciturnitas ipsi dedecori non esset, impetrabat aliud rescriptum a Consistorio Ecclesiastico, (non sine ratione sibi cavente, ne & ipsum ulterius litigio illi immisceretur) *) ut ad provocationem Pufendorffii non responderet. Prodibat tamen loco Scherzeri iterum in scenam Christianus Vigil, *Christianam benedictionem adversus impiam & immanem maledicentiam Pufendorffii in epistola ad Scherzerum adhibitam*, anno 1675. edens, ubi sub specie benedictionis, pro more ejusmodi hominum, se ipsos infallibiles & puros puros Christianos esse, vel ob ipsam ignorantiam genuinæ iurisprudentiæ naturalis sibi persuadentium, nil nisi venenum iracundiæ immanissimæ in Pufendorffium effutiebatur, excerpens ex Monzambano, quæ tum temporis pro fœtu ingenii sui nondum agnoscebat Pufendorffius, veritates tum quidem odiosissimas, eumque tantum non crimine læsæ Majestatis Imperatoriæ accusando, imo nomen blasphemii libri Monzambano imponendo, ac contestando, quod totius mundi honores & opes ipse Christianus Vigil possidere nolleret, si conjuncti essent cum fama publica, quam de se ipso confiteretur Pufendorffius, quod sit autor Monzambani. Cæterum repetebat injurias in scripto præcedente Pufendorffio

N

illatas

illatas, & maxime urgebat, quod Pufendorfius non responderet formaliter, negando aut majorem, aut minorem: neque fateri volebat, quod Theologos Lundenses & indicem novitatum in scripto præcedente voluisset defendere, interim tamen Nicolaum Becmannum, ut virum, quem Regia Majestas Svecica tanto munere dignata sit, & cui non nisi post exploratam iuris scientiam, publici doctoris insignia & titulos contulerit amplissima Jurisconsultorum Facultas, prædicabat. Denique Pufendorfius purum putum scarabæum factum esse calumniabatur, & vindictam divinam minabatur, addito Germanico Rhythmo: *Wer Obrigkeit und Priester schändt/nimmt selten ja ein gutes End/* & dicto Paulino, quod maledici convitiatores regnum Dei non sint accepturi, item, quod Pufendorfius vel tantum propter probra in se jacta æternæ salutis sit incapax, aliisque similibus, subiecto tamen in fine hujus Christianæ benedictionis isto pio, ut vocat, *voto, ut Deus det Pufendorfo penitentiam, ut respiciat a laqueis diaboli principis calumniantium, quibus hætenus captivus fuerit, in quo pio voto etiam desinebat, & Pufendorfius salvere &c. jubebat.* Ego ista legens, recordabor pauperis cujusdam ex historia ecclesiastica, qui Abbati cuidam superbo obviam factus, eleemosynas ab ipso instanter petens, & semper, etiam in ultimo saltem obulum petiisset, repulsam ferens, tandem rogabat, ut solum paternam ei benedictionem dare vellet, eoque statim impetrato, facete dicebat: O Vir pie & sancte, si benedictio tua saltem obulam valeret, eam mihi tam promte non dedisses.

*) *Scripte etiam Pufendorfius in invenuto pullo Veneris Lipsie p. 31. Regem Sueciae literas exprobratorias ad Electorem Saxoniae misisse. Vide etiam primam editionem speciminis controversiarum.*

*Veltbemii
disputatio.*

XXI. Interim scholasticæ doctrinæ defensores, alique viri obscuri in Academiis Germaniæ, sentientes, quod Pufendor-

fendorfius adversarios suos ægre ferret, atque iis responde-
 re dignaretur, ex sua re esse putabant, ut unus post alterum *nes, de acti-
 bus per se bo-
 nestis.*
 Pufendorfio publice oblatraret, partim, ut, si rationibus
 non possent, saltem copia eum obruerent, partim ut illu-
 strem adversarium sibi eligendo, & ipsi inclarescere incipe-
 rent, honori sibi putantes, si pipere Pufendorfiano, etsi
 mordaci, conspergerentur, cum scilicet antesignani & cory-
 phæi adversariorum Pufendorfianorum illo quidem tempore
 adhuc regnarent in Academiis Protestantium, maxime
 Saxonis, & faventes haberent ministros aulicos. Ergo
 etiam surgebat Jenæ Valentinus *Veltbeinus* moralium Pro-
 fessor, & anno eodem 1675, in duabus disputationibus quæ-
 stionem proponebat, *num actus dentur per se honesti vel tur-
 pes, quique ideo in sua natura sint debiti vel illiciti.* In priore
 intendebat, veram, ut aiebat, & hætenus receptam senten-
 tiam de actibus per se honestis aut turpibus, inque illorum
 natura fundatam obligationem defendere, & nonnulla, quæ
 Pufendorfius in tractatu de Jure Naturæ & Gentium exceperat,
 examinare, in *posteriore* ad objectiones ejusdem in præ-
 fato libro & in Apologia respondere volebat. In his disser-
 tationibus etsi modestiam & placidam discussionem promississet
 autor, ac subinde non absque honoris præfamine de Pu-
 fendorfio loqueretur, vincebat tamen subinde affectus, ut in
 priore statim disputatione §. 10. in fine assereret, rudem eum
 in questionibus metaphysicis ac scholasticis esse, idque
 aut ignaviæ aut fastidio delicatissimo Pufendorfi esse adscri-
 bendum, Pufendorfioque objiceret (§. 11.) quod contra om-
 nem rationis vocem & sensum loqueretur, falsissima ac
 vanissima, nugæ item ac vana & torpida effugia (§. 13.) pro-
 ferret, ac cum Antelapsariis (§. 14. in fine) & ejus furfuris
 pluribus sentiret; denique (§. 17. in medio) quod in alienum
 sensum detorqueret dicta Scripturæ Sacræ contra antiquio-

rum Doctorum Ecclesiæ nostratiumque Theologorum interpretationes & doctrinas, & contra expressam sacri Codicis literam. Interim ubique in istis dissertationibus apparent syllogismi formales, sed, quod tamen mireris, tantum hypothetici, non categorici. Credo, ut non sic evidenter transpareret statim legentibus parum cautis ineptitudo consequentiarum. &c.

*Pufendorffii
appendix ad
jecta disser-
tationibus a-
cademicis.*

XXII. Anno 1677. Pufendorffius, dum decem dissertationes Academicas selectiores conjunctim in uno volumine ederet; iis p. 575. seq. appendicem subijciebat, in cujus prima parte doctrinam suam de origine moralitatis in actionibus humanis contra clamores & sophismata Velthemii ejusque primæ disputationis perspicue vindicabat, dum scilicet isto tempore nondum videre ipsi licuisset dissertationem secundam, de qua tamen p. 593. non injucunda proferebat, quæ in actu disputatorio gesta fuerant inter Velthemium & opponentem Magistrum quendam, & simul p. 595. quasdam ineptias alias a Velthemio in Synopsi Institutionum Juris Naturæ manuscripta commissas annotabat. In secunda parte appendicis Gesenii nuditatem, impudentiam, & vesaniam in Christiana illa benedictione latentes repellere volebat, in fine testatus, si in posterum Gesenius furere pergeret, optimum responsi genus futurum, contemnere & silere.

*Velthemii
introduc-
tio in Grotium.
Alberti com-
pendium Ju-
ris Natura
orthodoxum.*

XXIII. Et de Gesenio ab hoc tempore nihil auditum amplius vel lectum fuit, etsi is demum anno 1687. fuerit mortuus. Interim alii adversarii Pufendorffii nondum quiescebant. Ediderat enim *Velthemius* jam A. 1676. suam *introductionem in Grotium*, quam forte Pufendorffius sub titulo synopsos manuscriptam viderat, in quo litem cum Pufendorffio actam hinc inde repetebat. Eodem tempore *Valentinus Alberti*, Professor Lipsiensis, *Compendium Juris Natura Orthodoxæ Theologia conformatum* publici Juris faciebat, in quo, etsi com-

communem Scholasticorum doctrinam, de convenientia & disconvenientia actionum humanarum cum sanctitate divina antecedenter ad divinam voluntatem & actibus per se honestis & turpibus deseruisset, & ejus loco convenientiam actionum cum statu integritatis & disconvenientiam ab eodem substituisset, passim tamen dogmata Pufendorffii & hypothesein de socialitate, fundamento Juris Naturæ, impugnat.

XXIV. Transferat interim Nicolaus *Beckmannus* (cujus publicatum indicem novitatum a carnifice combustum eumque cum infamia relegatum esse diximus) ejurata religione Lutherana in castra Pontificiorum. Ibi vero se liberioriorem calumniandi licentiam nactum esse arbitratus libellum famosum, sub nomine *Veridici Constantis* adversus Pufendorffium ediderat. Scriptum ipsum nunquam vidi, nisi quod ex responsione Pufendorffii constat, Beckmannum ipsi maxime nefanda & horrenda crimina objecisse. Verba Beckmanni adducit Wildschitzius in discuss. calumn. p. 145, seq. *Beckmannus*, ait, *in Veridico suo Constante, qua tibi objecit, hæc fuere.* Tempus te in templo ridendo, nugis, fabulis, vel novellis narrandis assidentes in sacris meditationibus impediendo, & eludendo concionatorem cum omnium piorum scandalo impie consumpsisse, domi te inter pocula missas cecinisse, *hoc est, in corona puellarum, ad pridignam tuam die dominica, qua invisebant solennia illa publica benedictionis verba: Dominus vobiscum editiori in loco, & pallio quidem indutum te cecinisse, quod scandalose per urbem ferebatur, inibique explicandum hic venit, quod tu, cantatio ista missarum quid sibi velis, te capere dissimulaveris.* Ille porro constanter dictum fuisse, sodomiam Soræ te commississe, & in honestam quandam ejusdem loci virginem famosum carmen conscripsisse scribit. Ille te Heidelbergæ contra indefinentes uxoris tuæ gemitus

Nicolai Beckmanni libellus famosus, sub nomine Veridici Constantis.

& plāctus viri cujusdam satis noti uxorem, ut & coquam tuam, 30. annorum mulierem, tanquam duo grata entia moralia, juxta actionum tuarum moralium indifferentiam cum totius urbis scandalo libidinosè corrupisse. *Hac inquam, tibi & multa alia Beckmannus objecit; an improbitate, ut ais, vel calumniandi animo, me non interest: æque vera tamen hac omnia esse scribit, ac Deus vivit, ipseque regni caelorum particeps fieri desiderat.* Ex his Wildschützii verbis lumen accenditur iis, quæ Pufendorfius in Epistola ad amicos (in Eride Scandica p. 125. & 129.) pro defensione sua adversus istas calumnias Beckmanni attulit.

Pufendorfii epistola ad amicos per Germaniam. XXV. Huic libello famoso Beckmanni Pufendorfius opponēbat Epistolam ad Amicos suos per Germaniam, in qua non solum a nefandis istis criminibus se purgabat, & Beckmannum evidentissime calumniæ convincebat, sed & rursus Beckmanni vitam ac res gestas in Academia Lundensi vivis coloribus depingebat *), addens etiam nonnulla ad propriam vitam pertinentia, notatu haud indigna †). Et cum verosimiliter Beckmannus in suo libello etiam Scherzerum in partes vocasset, admiscebat & hic Pufendorfius varia Scherzerum spectantia, atque operam dabat, ut ejusdem censuris, quibus (postquam ab Aula mandatum accepisset, ne contra Pufendorfiū publice scriberet,) in lectionibus tamen privatis notare voluerat Pufendorfiū, responderet: quæ postea Pufendorfius nescio quam ob causam **) in Epistola hac sua in Eridem Scandicam relata p. 133. sq. omisit, ut ex asteriscis ibi positis constat, legi tamen possunt, in aliis editionibus prioribus, ac etiam illa, ubi epistola Pufendorfii ejus specimini controversiarum anno 1678. edita est subjuncta ††)

*) In Eride p. 113. ad p. 120. †) Ibid. p. 126 sq. **) Sed vide infra p. 40.

††) Sed cum tamen illæ editiones jam non ubi vis sint obvix; in gratiam lectoris ad supplendam historiam loca illa in Eride

Eride Scandica omiffa hic apponam. Post verba p. 133: *gavifurum fit, ita de Scherzero fcripferat Pufendorfius. Nec Scherzerus inique adeo Lipfa Diflatorem agit, ut reliqui omnes in iftius gratiam fe fe profuturo velint. Nam omnia, qua ibi atque Dresda contra me acta funt, ab ipfo folo promanaffe liquido mihi conflat, & hoc ipfum in Epiftole mea provocatoriâ fati infinuavi. Sic ut nemo quidquam coram, qua in ea epiftole dicta funt, prater Scherzerum & Gefenium in fe trahere debeat. Equidem Facultatis Theologicae mentionem feci. Sed qui aliter poteram? cum refcriptum Dresdenfe ejusdem Facultatis relationem allegaret. Et ipfe uique reliquos omnes à culpâ ejus rei excuit. Multo minus autem hac res ullum ex reliquis Lipfenfibus Profefloribus tangit, qui utique Dresda non faciunt quefti, librum meum à recepta doctrinâ publice abire. Quos de cætero erga recentiorum fcripta aquisimâs esse per feptennium, quo inter eos vixi, fati perfpexi. Eadem pag. 133. post verba: injuriosus fuiſſe cenſebitur, ſequentia funt omiffa. Cæteram Scherzero à me fat honoris exhibitum, licet peſſimo de me merito, quod campum ipſi aperuerim, ubi illuſtrius ſpecimen ingenii & eruditionis ſue poſſe exhibere, quam compilato Manuali Eufachiano & Aurifodina Diſtinctionum, ubi diu viſo pallidus foſſor gedit, erutoque concolor auro. Nunc quid de ipſo ſentire debeat, neſcio, poſtquam apud venerandum Conſiſtorium Dresdenſe impetraſſe ipſum conſtat, ut ſibi pro imperio injungeretur, ne ad provocationem meam reſponderet, & nihil ominis video, ipſum ſiniſtris opinionibus ex libello famoſo hauſtis, mordicus inbarere, easque omni ſtudio transplantare in juventutem incautam, & quæ nondum ſuſpicari poſſet, ſub tam venerabili roga tantum malignitatis aut inſcitia latitare. Ne gratis hac dixiſſe videar, pauca quadam loca, qua in manus meas pervenerunt, notabo ex collegio ipſius ſuperiori anno habito, ut appareat, ex aurifodinis etiam ſcorias effodi. In loco IX. de lege §. 9. theſis ponitur de juſtitia Dei eſſentiali archetypa ſeu originali, quæ abſolutè lex æterna dicitur, quæque in ipſo Deo fit: contra quam Deus nullo modo facere poſſit, ubi Auguſtinus contra Fauſtum citatur. Inde, dum errores ſubjiciuntur, hæc quoque verba occurrunt. Eſſentialem juſtitiam Dei eſſe prototypum juris naturalis, negat*

negat Pufendorfius de J. N. & G. p. 163. seqq. *Heic dico mentem & scopum meum a Scherzere malitiose aut per imperitiam decurveri.* Atque hic locus etiam ideo meretur, ut suppleatur, quia alias ea, quæ sequuntur in Erude Scandica, vix intelligi possunt. Similis est ratio lacunæ, quæ deprehenditur in Erude Scandica p. 135. quæ hic est supplenda. *Quod neque Scherzerus, neque ullus mortalium, prestare potest. An autem hæc difficultates metodo, quæ Scherzerus & alii Theologi jus natura in locis suis tractant, obfens, & quomodo ista ex scriptura S. dissolvenda sint, ea cura me non tangit. Nam mihi tanquam Laico, & qui clavem scientiæ divina non teneo, sufficit simpliciter credere, Deum essentialiter esse justum & eundem Legis naturalis esse autorem. Porro in eodem loco §. 12. hanc obfens ponit Scherzerus: Legem Natura cordibus hominum inscriptam esse &c.*

Nicolai Becmanni legitima defensio.

XXVI. Quæ vero de Becmanno Pufendorfius in ista ad Amicos Epistola memoraverat, etsi talia essent, ut vix sibi concipere possent lectores impartiales, possibile esse, ut homo anima rationali præditus tantopere insaniret, adeoque multi crederent, Pufendorfi multa ibi affectui iracundiæ dedisse, aut leviores nævos Becmanni nimis exaggerasse; facile tamen postea convincebantur, nullum stultitiæ, insanitiæ, ac futuri generis dari posse, cujus Nicolaus Becmannus non esset capax, postquam videlicet hic Anno 1677. novum libellum famosum, quamvis nomine suo apposito publicasset, cui titulum tulerat, *Nicolai Becmanni ICti legitima defensio, contra M. Samuelis Pufendorfi execrabiles fictitias calumnias, quibus illum contra omnem veritatem & justitiam, ut carnatus Diabolus, & singularis mendaciorum artifex per fictitia sua entia moralia (Diabolica puto,) toti bonesto, & erudito orbi malitiose ac ignominiose exponere voluit:* Additis aliis pluribus lineis, furoris Becmanni evidentissimis signis in ipso schedæ titulo. Ipsum vero scriptum tot insulis & ridiculis sui ipsius encomiis, tot horrendis calumniis in Pufendorfi a capite ad calcem reple-

repletum est, ut nescias, an homini irasci an vero ex misericordia ipsi helleborum & catenas commendare debeas.

XXVII. Igitur persona sua indignum esse arbitrabatur Pufendorfius, ut aperte amplius cum homine infano ipse pugnaret. Prodiit ergo eodem anno 1677. scriptum facetum sub nomine: *Petri Dunai p. t. in Academia Carolina Pedelli secundarii epistola ad virum famosissimum Nicolaum Beckmannum, totius Germania convitiatorem & calumniatorem longe impudentissimum.* Ubi tamen quilibet facile subodorabitur ex stylo, ipsum Pufendorfiū esse autorem.

*Petri Dunai
epistola ad
Beckmannum.*

XXVIII. Eodem anno prodiit aliud scriptum alterius Autoris, qui sub nomine *Johannis Rolleti* latere volebat sub titulo *discussionis calumniarum, quas absurdissimas, de illustri viro Samuele Pufendorfo relegatus e Swecia nequam Nicolaus Beckmannus per causam defendenda fame non ita pridem in vulgus sparfit.* Auctori *Klingero* nomen erat, Jurium candidato, tum in Academia Jenensi viventi. Cum vero in isto scripto non solum infanientes calumnias Beckmanni in Pufendorfiū acri & mordaci sed festivo stylo repressisset, sed & Velthemii ineptias introductioni ejus ad Grotium infertis multo sale satyrico notasset, *) ac parum caute talia ausus esset, inter hostes Pufendorfiū degens, carceri mancipabatur Rolletus noster, & nescio ob quod crimen intentatum ad articulos, ut amici retulerunt, inquisitionales numerum centenarium excedentes, sed de meris quæstionibus metaphysicis ac moralibus agentes respondere cogebatur. Atque haud dubie graviore poena ipsum notasset Velthemius, & qui Pufendorfo male cupiebant, ejus collegæ, nisi re a prudentioribus in aulas nutriciorum Principum Academiae Jenensis delata, inquisitorius ille Processus mandato principali suffocatus, & Rolletus libertati restitutus fuisset. Sic tamen terror iste improvisus & metus majoris mali, altas radices in animo Rolleti egerat, ut non

*Rolleti di-
scussio cala-
umniarum
Beckmanni.*

multos post annos vita excefferit, diuturniore vita & fortuna magis secunda dignus.

*) *Vide Erid. Scandic. p. 165. seq.*

*Pufendorffii
specimen
controversiarum.*

XXIX. Pugnaverat hæcenus Pufendorffius, cum variis adversariis suis per quinquennium & ultra. Jam igitur tempus esse ratus, ut controversiis istis finis imponeretur, edebat Anno 1678 specimen controversiarum circa jus naturale ipsi nuper motarum, in quo, postquam nonnulla de adversariis suis in præfatione monuisset, (quorum tamen illa, quæ Scherzerum spectant, in Eride Scandica p. 199. 208. iterum omiſſa sunt, & asteriscis notata, ex prima adeo editione ¶) petenda) ac nonnulla ad Josuam Schwarzium p. 196. seq. e jusque vitam pertinentia memorasset, *) ipsas controversias sex capitibus inclusit. Primum agit de origine & progressu disciplinæ Juris naturalis, ubi p. 200. seq. de Seldeni jure naturæ secundum disciplinam Hebræorum, p. 205. de Grotii opere, de scriptis item Hobbesii, p. 206. libere, sed erudite sententiam suam exponit, & inter alia memorat, quod liber ejus de jure naturæ & gentium a Jesuitis Viennæ in mercatu publico nescio ob quam causam vendi fuerit prohibitus. Secundum caput de novitatibus Philosophicis agit, easque ingenio scriptori vitio nequaquam esse vertendas adversus Gesenium p. 212. & Velthemium p. 214. demonstrat. In tertio capite de statu hominum naturali contra Josuam Schwarzium, seu Autorem Indicis novitatum disputat. p. 220. seq. Quartum caput prolixius de fundamentali propositione juris naturalis differit, & doctrinam Pufendorffii ab objectionibus Velthemii p. 232. seq. & Autoris indicis novitatum p. 242. seq. vindicat; Simul autem novi adversarii Valentini Alberti censuris respondet. Ac compendium quidem Albertinum, quod supra §. 23. memoravimus, nondum visum fuisse Pufendorffio ex isto capite constat. Cæterum jam ante illius editio-

editionem Alberti in proœmio & protheoria annotatorum in Grotium, in calamum Auditoribus dictatorum Pufendorſium notaverat, cui ſatisfacere hic ſtudet Pufendorſius p. 247. ad 266. Diſputat etiam adverſus communem doctrinam de notitiis innatis, p. 265. ſeq. & Velthemii propoſitionem fundamentalem juris naturæ: honeſta eſſe facienda, turpia omittenda, impugnat, p. 270. ſeq. In quinto capite de origine moralitatis & indifferentia motus phyſici in actione humana diſputat iterum adverſus Albertum p. 279. & p. 280. ſeq. contra Velthemii diſſertationes duas ſupra §. 21. recenſitas, item p. 308. contra aliam diſputationem Jenenſem Anno 1675. ſub Præſidio celebris Icti habitam, p. 316. contra Joſuam Schwarzium, & p. 318. contra alium quendam, cujus nomen tacet Pufendorſius, denique p. 321. contra Geſenium, Caput ultimum p. 323. ſeq. de examine doctrinarum agit, Docuerat enim Pufendorſius, expedire Reipublicæ, ut publice civitas ejuſmodi doctrinis velut perſonet, quæ cum fine & uſu civitatum congruant, ſimulque animi civium a puero iſtis imbuantur, utque ejuſmodi doctrinæ, quæ ſive ſub ſpecie religionis, ſive alio modo, obtrudantur & tamen ſua natura animos hominum ad turbandam pacem diſponant, ac jus naturale & principia ſanæ Politicæ convellant, adeoque exitiabiles morbos in civitate producere aptæ ſint, a ſummo imperio civili ad examen revocentur, & e civitate plane proſcribantur. Hanc doctrinam Pufendorſii Joſua Schwarzius & Nicolaus Becmannus, ita per calumniam inverterant, ac ſi doceret Pufendorſius cum Machiavello, religionem ſtatui Reipublicæ eſſe accommodandam, & pro inſtrumento ejus habendam, quorum cenſuram poſtea commendaverat Geſenius. Quibus in hoc capite reſpondet Pufendorſius.

†) In præfat. ad Lectorem Erid. Scand. p. 199. poſt. verba: *me manu-*

sea enecaret, supple sequentia: Sed maximum firmamentum partibus addere creditur Johannes Adamus Scherzerus, Theologus Lipsiensis, si modo aliis omnibus tansi foret, quanti sibi ipse est. Esti haftenus post principia sibi cavere, & tacito supercilio & clandestinis calumniandi fraudibus grassari tutum duxerit. Nam cum praevideret, sophisticationes suas, quibus recentes Magistros tantopere exercuit, in hac pugna parum roboris habituras, a splendidissimo collegio, (quod ut in librum meum abs se non lectum tam immitemi censuram ferret, indaxerat,) literas impetravit, ne publice super injuria facta rationem redderet. Et nihilo facius calumnias de me in imperitos juvenes propagare non desistit, simulque, si quem senserit, aequiora de scriptis meis sentientem, in quem malignitatem suam exserere possit, acerrime perstringit. Et postea circa finem capituli. i. p. 208. post verba: cocyffare pergunt, ita continuandum est. Et cum judicaream, commodissimam hanc fore viam controversia isti penitus excutienda, si, qui maxima sapientia persuasionem inter obrectatores meos turgere videtur, D. Scherzerum, theologum Lipsiensem in publica scriptiois certamen provocarem, ut pote in quo plurimum videbatur facultatis ad expronenda omnia, ob qua liber meus istis sapientia divina & humana delantibus sese approbare haud potuerit, ea quoque spe finiendi litem tam infausam excussus sum, postquam iste quidem a superioribus literas impetravit, quibus inscitiam suam non apricari juberetur, & nihilominus in privatis lectioibus apud studiosam juventutem talium ignaram calumniis me onerare non desinit.

*) Cum & hæc ad historiam controversiæ pertineant, ea hic exhibebo. Quamquam nescio, inquit, an primo huic (Nic. Beckmanno) cessurus sit Josua Schwarzzius, quippe ex cujus cerebro, Index Novitatum progenitus est, qui solus exprimendo viri animo ingenioque sufficit; & qui novam apud sciam symboli vicem subit. Istum hominem in me impegit genis scavitas turbis ferendis nata, & quod hac velut compendio ad famam singularemque eruditionis opinionem grassari in proclivi duceret, postquam bonas per artes tenebris sese eripere non dabatur. Ac statim quidem cum post absolutam peregrinationem, quam ad exemplum imperatoris Hadriani pedibus fere obieras, in patriam revertisset, obtentu zeli oestro potius, id turbarum dedit, ut, ni Godanum profugisset, capiti supplicium subiturus

turus fuerat; Quod totum negotium in Pomerania Electorali notorium est. Cum Gedani se non satis tutum crederet, Holmiam se penetravit, ubi prima cura erat fami depellenda quid circumspicere, simulque bipotentem braccarum portam obstruere. Inde Pastoratus indagabatur. Et cum sub id tempus munus concionatoris Teutonici Holmia vacaret, magno cum ambitu, & non sine turbis in plebe excitatis ad idem ne quidquam adspirabat. Sed mox cum de instituenda Academia Carolina ageretur, ut importunum flagitiatorem aliquo extruderent, Concionatorem Teutonicum Londini ipsam agere jubent, adjuncto extraordinarii Professoris titulo, ut ansam haberet studia sua ulterius excolendi. Sed postea cum qui vocatus erat celeberrimus Theologus accedere abnuisset, Viro, qui tunc gratia quorundam regni procerum florebat, adulando adrepsit, quo procurante Professoris Theologia vocabulo potitus est. Talem in locum protruso facile quidem erat, turbulentia & rixositate famam acquirere, mota vanorum litigiorum serie, in quorum pramium parum aberat, quin munere dimoveretur. Sed eruditionis opinionem sibi circumponere difficile fuerat ei, qui ex universa Philosophia præter vocabula etnchorum sophisticorum & ex Theologia recentes quasdam controversias, crepare nihil poterat. De cætero in linguis orientalibus, patribus, historia & antiquitate ecclesiastica, elegantioribus literis ac solidis Philosophia plane hospes; ingenio insuper ita infelici, ac tardo, ut ad jejunam concionem consarcinandam integra septimana opus esset, eoque annorum spatio vix duæ aut tres miscellæ dissertationes procederentur, modici tyronis specimen; nisi quod aculei calumniarum, quibus posteriores duæ referta sunt, insignem arti sycophantisæ peritiam præ se ferunt. Igitur cum mire gestiret ostendi, & dici, hic est, uno momento ex numero obscurorum virorum emeritum se sperabat, siquam maculam operi meo, mihiq; posse adstergere; cum speraret prætextum zeli theologi apud imperitos applausum & si secures cecidisset, excusationem sibi paraturum. Præsertim cum nativum ipsius stuporem & tenuitatem eruditionis singularis quadam facultas suppleret, innocentiissime dicta detorquendi & vis quadam, qualis in certo muscarum genere deprehenditur, proluvie sua estrema optima carnes poluendi. Sicuti & de istius hominis pia & candida iudicatione hoc testari potest, quod, cum silentium ipsi aspectum cum in-

O 3

crepa-

crepatione & comminatione foret impostum, hoc solatio istam ignominiam sibi levavit, quod a suo amico & socia Nicolao Becmanno tanta mihi per libellum famosum contumelia foret inferenda, ut ex illa multum detrimenti existimatio mea per Germaniam sit captura. Hisce igitur si conjungamus fraudes circa hoc negotium adhibitæ, quas in Apologia mea satis exposui, & quarum pleraque à Schwarzii malitia promanarunt; sane nemo cordatus fuoriet, quin agnoscat, mitius quam pro meritis Asinium Tenebriorem vapulasse. Caseram ut qua mihi intentabantur calumnia, majore cum pondere procederent, in partes quoque irabatur Petrus Winstrupius, Scania Episcopus, qui cum Schwarzio nuper atrocissima lite collisus fuerat, cui hicce & errores circa religionem, & neglectum officii & animum Regi infidum objecerat; qua lites demum, cum in exitium Schwarzii eruptura viderentur, mea potissimum opera compositæ sunt, pro quo officio tam egregiam mihi gratiam Schwarzius paulo post retulit. Quod autem Winstrupius ille, quem per quadriennium ego omni observantia & sincera amicitia exhibitione coluissem, tam facile negotio permoveri potuerit, ut in fabula tam inficeta primarum partium actor esse vellet, una quidem causa fuit, quod illi nunquam moris fuit, actiones suas ad sanam rationem exigere, sed coeco potius impetu ruere. Alteram autem, quod solo officii sui vocabulo me oppressurum se speraret. Enim vero auctoritatem & munus istius viri calumniis in me jactatis parum ponderis addidisse nemo mirabitur, qui cogitaverit, impudenter sperasse, sui ullam rationem habitum iri, cui cum talibus tam foedo in negotio societatem cojisse religio non fuit. Prasertim cum nulli mortalium minus quam ipsi perspectum foret, quid proprie in controversia esset, quippe cui vocabulum juris gentium vix fando auditum foret, & cui nullo alio argumento erronea quadam libro meo contineri constabat, quam quia Schwarzio tale quid fabulanti fidem adhibuerat.

Zentgravii
de origine ju-
ris naturalis
secundum
disciplinam
Christiano-
rum.

XXX. Sed frustra quidem speraverat Pufendorfius, se edito specimine controversiarum finem imposturum litigiis, quæ ipsi super opere Juris Naturæ & Gentium motæ fuerant ab adversariis. Nam eodem anno 1678. Johannes Joachimus Zentgravius, Philos. pract. Prof. in Academia Argentoratens-

ratensi, ediderat disquisitionem *de origine, veritate & immutabili rectitudine juris naturalis secundum disciplinam Christianorum, ad Gentilium captum*, in quo prolixè de origine moralitatis & legis naturalis agens defenderat, dari actus antecedenter ad voluntatem divinam honestos vel turpes, seu bonos & malos, etsi non sint antecedenter ad voluntatem divinam præceptæ vel prohibitæ, disputaverat etiam cum cura, contra indifferentismum actionum a Vasquio, Rada, Caramuele, Szydlovio, Rhætorforti, Twisso, Hobbesio, defensum, simul autem negaverat, socialitatem esse juris naturalis fundamentum, sed potius id in conformatione creaturæ rationalis cum Deo ponendum esse, ac præterea etiam doctrinam communem de notitiis moralibus in infantibus defenderat. Cum vero in singulis hæc assertis Pufendorfius diversam foveret sententiam, & ea propter impugnaretur ab adversariis hætenus memoratis, credebant plurimi, Zentgravium etiam Pufendorfii doctrinam in hac disquisitione voluisse suspectam reddere. Recenset etiam Dn. Bejerus hunc Zentgravii tractatum Specim. 3. n. 8.

XXXI. Porro Valentinus Alberti, uti tum magnæ auctoritatis Lipsiæ erat, & præterea Scherzerum (adversus Pufendorfium saltem mussitantem) affinem habebat, metuebatque, ne recepta Pufendorfii doctrina ejus collegia in Grotium & compendium illud orthodoxum juris naturæ ad statum integritatis conformati vilescerent, ita sibi dedecori esse putabat, si Pufendorfio statim post primum conflictum palmas tenderet, aut post ejus specimen controversiarum obmutesceret. Accedebat, quod perspicuitate in docendo & per quotidiana exercitia disputatoria applausum studiosæ juventutis Lipsiæ sibi parasset, ac Ephorus stipendiatorum esset, ut adeo juniores Magistri tanquam beneficiarii Electorales ab ejus patrocínio penderent, & promotionem ejus suffragio

*Valentini
Alberti spe-
cimen vindic-
tiarum.*

fragio sibi pollicerentur, unde spem alebat Albertus, hoc non defuturos esse, quo minus in subsidium ipsi venirent, si solus Pufendorfium in pugna continuata vincere nequireret, sed forte vapularet. Pollebat etiam scribendi genere in speciem placido & modesto, sed tamen hinc inde aculeato, & lectoribus extra partes positus non displicente. Adde quod methodum disputandi optime calleret, ac speciem accurati disputatoris præse ferret, neque more Velthemiano & Geseniano, strepitu syllogismorum nauseam moveret lectoribus paululum delicatis, interim tamen, ut aculeata dicta, ita & sophisticas responsiones artificiose occultare nosset; atque adeo his dotibus instructus inter adversarios Pufendorffii solus videretur præ reliquis aptus esse, qui Pufendorffii famam, si non destruere, saltem valde minuere posset. Hæc omnia, inquam, & Albertum, gloriæ valde cupidum, instigabant, ut pertinacius reliquis calamum adversus Pufendorffium fringeret. Ergo cum specimen controversiarum a Pufendorffio vix vulgatum esset, mox eodem anno 1678. Albertus edebat specimen Vindicarum. Apposuerat Pufendorffius titulo speciminis versiculum Propertii: *Maxima de nibilo nascitur historia*; Apponebat Albertus suo specimini versum Horatii occulte mordacem: *Dixit adhuc aliquid? Nil sane, quid placet ergo?* Hic omnibus viribus operam dabat, ut doctrinam Pufendorffii tanquam periculosam ac damnosam depingere pergeret, ac suam hypothesin de statu integritatis tanquam unicum pharmacum occulto illi veneno repellendo aptum commendaret.

*Strimesii
Praxiologia
apodictica
& origines
morales.*

XXXII. Anno 1677. Samuel *Strimesius* Professor in Academia Viadrina dissertationes morales quasdam antea in cathedra philosophica ventilatas conjunctim ediderat, sub titulo *Praxiologia Apodictica, seu Philosophia moralis demonstrativa, Pythagorologia Hobbesiana opposita*, cujus jam mentionem

tionem supra fecimus §. 11. In hoc opere naturam virtutis posuerat in amore intellectuali, seu in imitatione divinæ bonitatis & sapientiæ, sive in habitu suum cuique tribuendi. In Pufendorffio vero notaverat p. 43. quod praxi & moralitati statum tantum corruptum & ab omni integritate alienum tanquam hypothesin, non quidem veram sed fictam, præstruxisset; item p. 89. seq. quod statum hominis in naturalem & adventitium distinxisset, & (p. 220.) boni justique fontem societatem constituisset, ac (p. 232.) moralitatem omnem actionum humanarum demum à voluntate divina deduxisset. Idem autor tamen in eo cum Pufendorffio adversus Albertum consenserat *), non confundendum esse jus naturale cum Theologia, adeoque jus naturale non deducendum esse ex christiana & perfecta status integritatis ex sacris literis cognitione. Cæterum tamen simul negaverat, statum integritatis, seu, ut ipse corrigendum esse putat, statum creationis gentilibus non fuisse cognitum. Quæ de re postea inter Albertum & Strimesium novæ lites sunt ortæ, quæ tamen ad nostrum scopum parum spectant. Cum vero animadverteret D. Strimesius, tradita in priori tractatu hinc inde ulterioris declarationis aut confirmationis indigere, anno 1679. edebat *origines morales*, seu dissertationes vera moralium fundamenta complexas, ubi præterquam, quod controversias cum Pufendorffio memoratas repeteret, etiam Petri Poireti & Cartesianorum in genere doctrinam de origine veritatum omnium à Deo diversarum ex voluntate divina refutare conabatur. Prolixiorem synopsin hujus tractatus exhibet Dn. Bejerus Specim. 3. n. 7.

*) Vide *praxiol. p. 44. juncta præfatione ejusd. autoris ad origines morales.*

*Pufendorfi
spicilegium
controversiarum.*

XXXIII. Pufendorfius igitur publicato anno 1680. *spicilegio controversiarum* in capite primo respondebat doctrinis & objectionibus Zentgravii, de origine moralitatis, de bono & malo antecedenter ad voluntatem divinam, & de actu humanorum indifferentia, de imputativitate actionum moralium, de socialitate, de conformatione creaturæ rationalis cum creatore, de notiis moralibus innatis &c. In capite 2. doctrinas suas contra vellicationes Albertinas defendebat, & inconvenientiam doctrinæ de juris naturalis disciplina, ad normam status integri formanda, ad oculum monstrabat. Denique in capite 3. vindicabat dogmata sua ab objectionibus Strimesii, tam in praxiologia apodictica, quam in tractatu de originibus moralibus, propositis.

*Alberti Pa-
ranesis,
Zentgravii
vindicta,
Strimesii E-
picrisi.*

XXXIV. Neque sic tamen finis erat controversiarum. Nam Valentinus Alberti anno 1681. in *paranesi ad studiosam juventutem post pestem extinctam Lipsiam redituram* adversus Pufendorfi spicilegium varia differebat, de philosophiæ Christianæ præstantia præ vulgari, de doctrina juris naturalis, tanquam parte illius philosophiæ Christianæ, de juris naturalis deductione & statu integritatis, denique de præstantia doctrinæ suæ. Quin & scholia ipsi textui spicilegii Pufendorfiani addebat, variis dictionibus ex poetis & oratoribus græcis & latinis petitis exornata. Zentgravius autem editis eodem anno 1681. *vindictis originum juris naturalis* initio mentem suam declarabat, quod ea, quæ in originibus juris naturalis contra indifferentissimum actionum humanarum protulisset, non Pufendorfium, sed autores alios, supra §. 30. nominatos, respicerent, tum, in illis, in quibus adhuc à Pufendorfio dissideret, modeste sententiam suam ulterius declarabat, scilicet de doctrina juris naturalis secundum disciplinam Christianorum tradenda, de origine moralitatis & legis naturalis, de ratione formali actionis

nis

nis moralis, de indifferentissimo actionum moralium, de socialitate, an sit fundamentum juris naturæ, de conformatione creaturæ rationalis cum Deo, quomodo jus naturæ & an in infantibus detur, tandem an jus naturæ dirigat etiam actiones interiores. Denique *Strimesius* anno 1682. in *epicristi in spicilegium Pufendorfanum* sententiam suam de statu hominis naturali, de bono & malo in modo concipiendi nostro voluntate divina prioribus, & de socialitate inadæquato moralitatis principio adversus Pufendorfiū defendere satagebat, acriori tamen scribendi genere usus, quam fecerat Zentgravius.

XXXV. Istitis tribus libellis Pufendorfi loco respondebat *Julius Rondinus* anno 1683. sive sub hoc nomine lateret ipse Pufendorfius, sive Rolletus ejus autor esset, edita *dissertatione epistolica* *), breviter adversariis Pufendorfi *pro Pufendorfo* ostendens, ubi vel mentem Pufendorfi non assecuti essent, vel data opera ejus sententiam aliter ac par erat, protulissent, vel alio modo a legibus bonæ disputationis aberrassent. Atque sic quidem finis, quantum mihi constat, impositus fuit controversiis cum Zentgravio & Strimesio; sed quod Albertum attinet, plura adhuc de ejus litigiis restant dicenda.

(* *Erid. Scand. p. 391. seq.*)

XXXVI. Scilicet paulo post Albertus *defensionem adversus Julii Rondini scriptum* edebat, cui Pufendorfius *pufensio. Pufendorfi E-* publicata 1686. *Eride Scandica*, alias nihil nisi collectionem scriptorum hactenus pro Pufendorfo editorum continente, in *ris Scandica.* *præfatione* sub *Julii Rondini* nomine iterum paucula regerebat. Cæterum illa præfatio Eridis Scandicæ novam occasionem præbebat, ut litigium illud Albertinum diutius ex parte Alberti duraret.

XXXVII. Nimirum vir illustris *Seckendorfius*, *Mini-* *Seckendorfi* *judicium de* *non controversia* *Stater Status & Cancellarius Saxo - Numburgicus*, Patronus

*inter Pufendor-
dorsium &
Albertum.* non solum eruditorum, sed & ipse solide eruditus (& in studiis quidem, non subtilibus illis & speculativis ac inutilibus, sed in humaniore literatura & disciplinis, vitæ civili inservientibus,) liti huic immiscebatur paululum invitus, ita tamen, ut nescires, an ipse magis in causa fuerit, an Albertus. Etsi enim Seckendorffius antea ipse socialitatem pro fundamento juris naturæ agnovisset, & ejus utilitatem etiam in controversiis cum infidelibus, qui sacram scripturam non agnoscunt, commendasset, *) postea tamen in annotationibus ad Statum Christianismi editi anno 1685. mentionem faciens controversiæ Pufendorffii cum Alberto, nescio qua de causa, commendaverat hypothesin Albertinam, ut jus naturale & gentium ex principiis Christianismi deducatur, & Pufendorffii doctrinam ex solo lumine naturæ socialitatem suam deducentem inutilem esse asseruerat, cum Turcæ ac ethnici libros nostros non legant, & adversus hos magis machinis & gladiis, quam ratione pugnandum sit; ac præterea juventus ex recentibus hypothesibus ansam arripiat, ut veteres regulas non amplius magni æstimet, recentibus autem non constanter fidem adhibeat.

*) In Entwurff vom natürlichen Recht. p. 440, 442. seq. Loca ipsa excerpti in dissert. præm. ad Instit. Jururpr. Divin. p. 70. seq.

*Querela Pufendorffii ad-
versus istud
judicium.*

XXXIIX. Ægre id judicium ferebat Pufendorffius, vel ideo, quod crederet, ex hoc judicio viri inter suos non exiguæ autoritatis, Alberto non modicos spiritus accessisse, unde, quia in illum à partibus non esset compromissum, ac in Republica literaria lex ea vigeret, ut is, qui ultro circa controversiam quandam sententiam pronunciare aggrediretur, non ægre ferre deberet, si tantisper è tribunali descenderet, & suum judicium alterius judicio iterum subjici pateretur; sub persona *Julii Randonii in præfatione ad Bridem*

SEAN-

Scandicam simul respondebatur Seckendorffio, ac ad singulas ejus rationes nervose & cordate, sed modeste tamen excipiebatur.

XXXIX. Hic vero Albertus sibi haudquaquam quiescendum esse credens, scripta pariter pro se, haftenus, & à se & ab aliis publicata, conjunctim edebat sub titulo *Erotis Lipsici*, addita præfatione & defensione, in quibus & suas doctrinas & judicium Seckendorffii de methodo Pufendorffii & Albertina jus naturæ tradendi defendere nitebatur. Inscribebat hunc fœtum ingenii sui Seckendorffio, additis in ipsa defensione & libelli titulo elogiis Seckendorffii variis, quæ inter præcipuum erat, quod Seckendorffium appellaret *Heroem de toga immortaliter meritum*. Potissimum autem id agebat, ut Pufendorffio iterum occineret, parum christiane eum egisse, quod finxisset primum hominem fuisse miserimum, cum tamen Scriptura Sacra contrarium revelasset. Imputabat etiam Pufendorffio inter alia, quod Scherzeri, interea mortui, nomini & famæ contra fidem datam non percipisset in Eride, *) cum tamen Scherzerus ea, quæ in *systemate Theologico* manuscripto contra Pufendorffium in calamum dictasset auditoribus suis, postea in impressis exemplaribus omisisset.

*Alberti Eros
Lipsicus.*

*) *Vide Pufend. invenust. pull. p. 30.*

XL. Pufendorffius valde indignatus Albertum fiducia Seckendorffii magis quam antea ferocire, atque ab amicis audiens, Seckendorffium per literas Albertum incitasse, ne litem hanc aliquando intermori pateretur, *) sed ipsi porro molestias crearet, (quam circumstantiam, postea etiam Albertus & Seckendorffius nec negabant, †) nec confitebantur, aut saltem frigide negabant) anno 1688. edebat *commentationem super invenusto Veneris Lipsica pullo, Valentini Alberti calumniis & ineptiis oppositam*, in qua non solum acri-

*Pufendorffii
invenustus
pulus Veneris
Lipsica.*

lixivio calumniam toties repetitam, ac si finxisset, hominem primum fuisse miserum, abluabat; sed & Seckendorffio, quem compatrem Erotis Lipsici dicebat, quædam duriora & parum jucunda objiciebat, maxime vero blanditias **) & elogia ab Alberto data, & inprimis, quod illum appellasset Heroem de toga immortaliter meritum ††) inania, ac utrique parum digna esse asserebat. Docebat etiam, se fidem Scherzero datam servasse ***), (quod scilicet in Eride Scandica omnia, quæ ad Scherzerum pertinerent, omiserit.) Quod autem titulus ejus epistolæ præfixus manserit, per id ipsius famæ nihil decedere; cæterum tanto majorem laudem in Scherzero mereri istam animi moderationem, quod mature pedem è via, quam minus considerate ingredi cœpisset, retraxerit, cum contra Albertus, qui tanquam Doctor Paradisiacus exemplo suo statum integritatis repræsentare voluerit, pravitati insistere, & injurias injuriis cumulare pergeret. Ita Eros Lipsicus majorem incendio ansam dederat, tantum abest, ut flammam litigii extinguere fuisset aptus.

*) *Invenust. pull. p. 31.*†) *Alberti Epist. ad Seckend. p. 4. & 25.***) *Inven. pull. p. 6.*††) *Ibid. p. 32.****) *Conf. supra §. 19.*

Alberti Epistola ad Seckendorffium, anno 1688. e debet epistolam ad Seckendorffium, commentum Pufendorffii de invenusto Veneris Lipsica Pullo refutantem.

XLI. Neque adhuc tacendum sibi ratus Alberti, sed potius gloriæ sibi reputans comite Seckendorffio vapulare, anno 1688. e debet epistolam ad Seckendorffium, commentum Pufendorffii de invenusto Veneris Lipsica Pullo refutantem. Hic vero, ut apertum calumniatorem tractabat Pufendorffium, (etsi ipse calumniam Pufendorffianæ doctrinæ impactam, de figmento miseriæ in primo homine, eique ab illo toties in os rejectam rursus evomere continuaret:) blanditiis autem erga Seckendorffium nimis indecenter repetitis, tantum non nauseam movebat lectori impartiali. In eo etiam parum prudentem se gerebat, quod Seckendorffii annotationes

tiones ad scriptum Pufendorfianum ipsi, ut monita ibi data in responsione sua observaret, transmissas, ipso incio simul imprimi curaret, sub prætextu, quod ea paulo tardius & cum ejus epistola jam sub prælo esset, accepisset.

XLII. Erat & alius cliens Sekendorffii, qui & ipse gratiam Patroni sui merericupiens, sine tamen ipsius consilio adhibito, jam anno 1687. ediderat scriptum virulentum in Pufendorfium, sine mensura convitia in eum projiciens, quod eo securius committebat, quia non appposito nomine suo, se latiturum esse sperabat. Sed obscuritas styli, Autori plane peculiaris, & quod coram ipso Seckendorffio & hujus clientibus aliis latere noluisse, Pufendorffio autorem facile detegebat *). Titulus libelli erat: *Samuel Pufendorffius modestie castigatione admonitus.* De controversiis Pufendorffio motis in libello altum silentium, ut quæ captum autoris superarent.

Pufendorffius modestie admonitus.

*) Vide infra §. 45. circa fuer.

XLIII. Idem annus 1687. proferebat etiam aliud scriptum, non minori copia, quam præcedens; sed non cum tanto lectoris tædio, injurias in Pufendorfium evomens, sub titulo: *Discussio calumniarum Samuelis Pufendorffii, in diis errorum suorum causa, venerabili uni viro indignissime impostarum, instituta per Severinum Wildschütz.* Autor ejus erat haud dubie *Josua Schwarzius*, privigni sui nomine in titulo abutens. Hic omnium litium, Pufendorffio motarum, primus Autor, ægerrime ferens, quod index novitatum jussu regio à carnifice combustus, & ipsi sub gravioribus minis silentium impositum fuisset, adeoque coactissime tacens, ad tot acerbas veritates ipsi à Pufendorffio in singulis scriptis apologeticis dictas, & sæpius repetitas, illo tempore libertatem respondendi mira ratione nactus, non poterat diutius motus iracundiæ retinere, sed eos circiter per quindecim

Severini Wildschütz Discussio calumniarum Pufendorffii.

nium utcunque, sed difficillime tamen suppressos, maximo cum strepitu erumpere sinebat. Nimirum cum interea occasione belli Dano-Svecici Rex Daniæ maximam partem Scaniæ occupasset, Schwarzius sibi persuaderi permittebat, ut cives Lundenses publica concione hortaretur, ut victori temporario Regi Daniæ, tanquam Domino superiori tributæ penderent. Postea vero hoc à Svecis Schwarzio imputabatur, acsi contra officium boni civis subditos à justo domino seducere tentasset, unde Schwarzius caute in tempore ex Sveciâ abierat, & post aliquam in aula Danica melioris fortis ac promotionis expectationem Superintendens Generalis in ducatu Schlesvicensi factus erat. Cum ergo Pufendorfius in Eride Scandica sæpius facinora Schwarzii vivis coloribus despinxisset, & in præfatione insuper, ultimi facti Schwarziani mentionem parum honestam fecisset, voluit Schwarzius per hoc scriptum famæ consulere, & Pufendorffium, tanquam qui falsa dixisset, convincere. Sed idem fuit fatum hujus scripti ac defensionis Becmannianæ, cujus jam supra §. 26. mentionem fecimus. Nimirum, si tacuisset Schwarzius, plurimi cogitassent, Pufendorffium in describendo ejus stupore ac malitia multa affectui dedisse, ac nævos minores flosculis rhetoricis auxillis. Sed discussione hac emissa, quæ nihil nisi encomia Schwarzii, undecunque emendicata & corrasa, misera tamen & prudenti lectori nihil persuadentia, item aperta mendacia in Pufendorffium & in vitæ Schwarzianæ descriptione, quamvis præter intentionem, picturam pedantæ & hæretificis in idea, vivis coloribus adumbratam, continet, cuilibet lectori apparebat, non potuisse à Pufendorffio Schwarzium nigriorem describi, quam ipse se hic inscius & invitus descriperat. Et merentur sane scripta Becmanniana, & hoc Schwarzianum, ut in gratiam posteritatis conserventur, & Eridi Scandicæ

jun.

ungantur, cum alias posteri possibilibatem tantæ stultitiæ in istis duobus sociis haudquaquam sibi sint persuasuri.

XLIV. Ergo istud scriptum Schwarzianum magis risu quam ira dignum videbatur. Et risu etiam dignatus est amicus quidam Pufendorfianus, (G. T.) sed erudito, & qui ingenio homine non esset indignus. Hic simulans; ac si nomine Becmanni Wildschüzio de devicto & triumphato Pufendorfo gratulari vellet, ita lepide genium Becmanni expressit, ejusque stylum, ita stultitiam scripti Wildschüziani, ad oculum tanquam aliud agendo monstravit, ita satyram in omnes pene omnium facultatum ac scientiarum nævos adhuc hodiernum in Academiis regnantes, sale & pipere conditam scripsit, ut multi horum gnari fassi fuerint, & hodiernum fateantur, Erasmi encomium Morix & colloquia, item Hutteni epistolas obscurorum virorum, nihil esse ad istum Parmenontis suam. Simili modo in fine scripti exceptus est etiam autor Pufendorfi modestiæ admoniti, & nomine Tobix de Sartagine indicatus.

Nicolai Becmanni epistola gratulatoria ad Wildschüzium.

XLV. Contentus esse poterat Pufendorfius isto scripto, sed voluit tamen & ipse Schwarzium castigare, atque adeo imitatus amicum, sub nomine ipsius *Josue Schwarzii dissertationem epistolicam ad eundem Wildschüzium* scripsit, in qua quidem multæ circumstantiæ ad vitam Schwarzii & historiam sociorum pertinentes continentur, scitu non injucundæ, interim tamen cum Pufendorfius hic genium suum ad inconveta applicare voluisset invitum, scriptum hoc, ne dimidiam quidem gratiam, apud lectores inveniebat quam præcedens. Erat enim genius Pufendorfi ita comparatus, ut suam personam si ageret, scripta ejus summa cum delectatione legerentur: Quodsi aliorum personas exprimere vellet, etiam amœnæ alias cogitationes, amittebant pristinam gratiam. Inserta est huic Epistolæ (D. 4. b. usque

Josue Schwarzii dissertatio epistolica ad Sever. Wildschüz.

Q

E. 4.

E. 4. b.) elucidatio Disputationis Josuæ Schwarzii, de notis veri & falsi Doctoris, in qua Pufendorffium ex insidiis aggressus erat, Pufendorffius autem in ista elucidatione responderat. Etiam epistola Alberti ad Seckendorffium supra recensita in hac epistola Schwarziana pro merito excipitur, Seckendorffius autem, inter quem & Pufendorffium jam tum ab Amicis communibus amicitia tractabatur, rogatur, ut certamine hoc exesse velit, nec reliquis veteranis ducibus prærepta loci prærogativa, præjudicium amplius creet, gratis tamen actis, pro studio in partes Schwarzianas oblataque opera, ac promissa sepositione eximie portionis, si præda inter socios aliquando divideretur. Sed & ista superior (§. 42.) modestiæ admonitio Pufendorffii castigationi conjuncta (J. 3. a. b.) cujus autor ex fama refertur quidam *Sibota Napfnerus* (i. e. Tobias Pfannerus) autori suo bene scalpta & lota remittitur, & Slevogtus Jenensis (J. 4.) nescio quibus sapientum judiciis ex Parnasso partem spoliorum ex lite cum Pufendorffio ambiens, sua portione, quamvis modica domum ablegatur. Denique Hartungus Diaconus Wittebergensis, qui illo tempore pro concione dixerat, non mirandum esse, quod quidam melancholicus illo tempore laqueo gulam sibi fregerit, quia videlicet Pufendorffii libellus de habitu religionis ad Rempublicam in ejus toga inventus fuerat, brevissimo monito dimittitur.

Alberti judicium de nupero scripto Pufendorffiano.

XLVI. Atque sic depugnatum videbatur ab utraque parte, cum vix restaret, quod de novo dici posset, & hætenus non fuisset utrinque dictum; sed Albertus tamen convenientius statui Paradisiaco esse arbitrabatur, ut ipse ultimus esset, qui publice loqueretur, & adversario insultaret. Cum tamen sentiret, tractatus pacis inter Pufendorffium & Seckendorffium pene ad finem pervenisse, properandum sibi esse putabat, eodem anno 1688. *judicium e-*

dens

dens de nupero scripto Pufendorffiano, quod dissertatio epistolica D. Josua Schwarzii ad Privignum suum inscribitur. Interim revera hic nihil fuit dictum de novo, quod non ante pluries fuisset inculcatum. De stylo vero & animo autoris, vel ex initialibus verbis loci ex Hieronymo in titulo operis positi judicare poterit lector: *Consecutus es, quod volebas; Nobilis es factus in scelere, &c.* Scilicet videbantur autori Hieronymi quam Christi verba aptiora esse ad bellum secundum normam status integri finiendum.

XLVII. Quamvis vero Albertus ita apud stipendiatos Lipsienses consequeretur gloriam ultimi ictus, adversario illati, plus tamen perdebat, scilicet gratiam & amicitiam Seckendorffii. Hic non sine ratione ægre ferebat, quod intempestivis illis & adulatoriis encomiis Albertinis litigio huic plus quam vellet immixtus esset, & quod Albertus ipso inscio, & non rogato, animadversiones ejus in scriptum Pufendorffii, durioribus subinde expressionibus utentes, imprimi curasset. Ergo ab illo tempore animus ejus ab Alberto incipiebat esse alienior, & non ingratum ipsi erat, quod amici communes litem suam cum Pufendorffio componerent. Accedebat, quod cum Seckendorffius Halam vocaretur à Potentissimo Rege nostro, ut novæ Academiæ Cancellarius esset; opportunior se offerret occasio, amicis communibus, ut Berolini, quo profectus erat Seckendorffius, amnestiam inter ipsum & Pufendorffium neutri parti pudendam firmare possent. Sentiens hæc omnia Albertus, atque animo suo volvens, se ita solum relinqui, ac jure metuens acrem responsonem, quam ipsius ultimum scriptum meruerat, omnem movebat lapidem, ut in ista sive pace sive amnestia & ipse comprehenderetur. Neque hic difficilem se præbuit Pufendorffius, partim tricis illis fessus, & ad negotia publica destinatus, partim expendens, à sapientibus

Pax inter Seckendorffium & Pufendorffium. Item inter Albertum & Pufendorffium.

pro prudentiore haberi, cum, qui primus taceret. Ergo sic tandem & istud jurgium fuit finitum.

*Institutiones
Jurispru-
dentia divi-
na.*

XLVIII. Accedebat & alia status Albertini ratio, quæ ipsi valde suaderet, ut cum Lipsiæ haberet, quod ageret, Pufendorffii silentium tantopere expeteret. Scilicet edideram eodem anno 1688. *institutiones jurisprudentia divina*, in quibus inprimis operam dederam, ut in libro primo Pufendorffii doctrinas vindicaret ab insultibus omnium ejus adversariorum, maxime vero ab insultibus Albertinis, etsi in prima illa editione neminem nominassem. Graviter id ferebat Albertus, & omnem movebat lapidem, ut me ex patria expelleret. Cum tamen simul in iisdem institutionibus Jurisprudentiæ divinæ primus legem divinam positivam universalem stabilivissem, nunc vero eam iterum, ex justis rationibus destruxerim, convenientior se offeret occasio, persecutiones meas in patria, & quomodo hic se Albertus gesserit, suo tempore & loco, in historia juris divini positivi universalis, fusius recensendi.

*Pufendorffii
epistola gm-
tulatoria ad
Albertum.*

XLIX. Interim Albertus desiderans, ut publicum aliquod testimonium exstaret, quod Pufendorffius ipsi reconciliatus fuerit, hunc anno 1690, invitaverat ad nuptias filiarum suarum, & carmen gratulatorium ab ipso expeterat. Sentiens Pufendorffius, qua de causa id fieret, epistola falsa, & multo pipere condita respondebat, hoc pacto putans fore, ut Albertus eam non curaret inprimi. Sed maluit tamen Albertus suo affectui indulgere, ac eam epistolam publicavit, quam etiam in posteritatis gratiam conservavi, in cogitationibus mensuris germanicis mense ultimo anno 1689. p. 1057. seqq.

*Alia via dua
occultiores
adversario-*

L. Victoriæ Pufendorffii agre terentes ejus adversarii in posterum cautius sibi procedendum esse arbitrati sunt, duplicem adeo eamque diversam plane & adversam sibi

sibi viam eligentes. Alii enim jus naturæ ejusque studium insigniter commendantes, Grotium tamen ex manibus studiosæ juventutis non esse extorquendum strenue defenderunt, aut factò suo approbarunt. Alii contra omne studium juris naturæ noxium aut inutile esse scriptis defenderunt, intendentes utrobique, ut hoc modo doctrina juris naturæ à Pufendorfio proposita, aut ab aliis postea hinc inde emendata supprimeretur.

LI. Prioribus præiverat Albertus, eamque in rem notabilis est locus in Pufendorfii specimine controversiarum cap. 4. §. II. p. 85. seq. *Inde exponit Albertus, quæ via ipse tanto malo mederi constituerit, ut nempe jus naturæ cum sua orthodoxa fide in gratiam reduceres.* 1. Ut disciplina juris naturæ & gentium studiosæ juventuti maximè commendetur & inculcetur. *Addiderim & ego; eidem sanctè confirmandum, quam bonæ frugis eam inde hausturam, quam ex affinis sui (Scherzeri) Aurisodinis, Manualibus, Opera Pretiis Orientalibus & Occidentalibus, ipsoque, quo nominato Priscianus semper ringitur, Vademecum.* 2. Grotium manibus juventutis extorqueri nec posse, nec debere. *Valde obesa naris vero oporteret esse, qui deprehendere non posset, hoc axioma id agi, ut juventus à meis scriptis arceatur. Ast, si Albertus nosset, quam parum mea interfit, an ab istis hominibus mea legantur, minus anxie dictatis & collegiis suis Veltthemique manuscriptis metueret. Quisquid tamen de meis libris fiat, id salva veneratione, qua Grotianum ingenium opusque prosequor, dicere mihi fas est, cum Grotius maxime præstabilem quidem operam in jure naturæ eruendo & digerendo posuerit, ut tamen nequæ omnia, quæ ad eam disciplinam pertinent, attigerit, aut plene satis deduxerit, neque injusta formam artis id jus disposuerit, & præter admixta multa heterodoxa materiam de bello fusius tractaverit, quam in generali disciplina requirebatur: nihil sanè cause ap-*

paret, quo minus & possit & debeat juventus disciplinam istam ex aliis autoribus haurire. Qui tamen omnes, cum non possint non subinde lectores ad Grotium, tanquam qui primus glaciem hic fregerit, remittere, huic semper bonos atque existimatio sua salva constabit. Revera igitur institutum Alberti huic producere effectum est idoneum, ut disciplina juris naturalis nunquam ad plenam perfectionem adsurgere queat, usque aded ex Grotiano-
 vus quidam Magister sententiarum evadat, qui à variis vario modo frustulim concisus, edisceratus, extorsuatus ac diversicoloribus velut jusculis commentariorum, notarum, observationum, animadversionum, compendiorum, tabellarum & analyseon per quicquid, atqui, ergo, (quod pedanticissimum ferculum est) perfusus atque adornatus, juvenuti proponatur; cui hæc persuasio animo sit infixæ, apicem scientiæ hujus sese attigisse, si textum Grotianum utcunque intelligat, sicuti, postquam schola Aristotelem in oraculi vicem adorare cœpissent, exinde omnis philosophantium labor circa consarcinandos commentarios in Aristotelem absumentus fuit, & nisi hoc demum seculo egregia quadam ingenia istud servitium egerare ausa fuissent, per octodecim amplius secula adhuc solida rerum scientia velatum quidem unguem promovisset &c. Scilicet & is fructus erat hujus methodi, ut doctrina scholasticorū de actibus per se honestis & turpibus, quam Grotius cum doctrina de socialitate conjunxerat, saltem aliquo modo à plenario interitu conservaretur; utque commentaria in opus Grotianum scribentes, & tamen prudentia juris naturalis destituti, non plane obmutescerent, sed occasione obscuritatis Grotianæ, aut immixtarum quæstionum theologicarum ex aliorum glossis saltem aliquid differerent; denique, ut studiosa juvenus, finitis collegiis in Grotium, aut finita lectione tabularum, synopsis, notarum variarum in opus Grotianum, incertiores inde recederent, quam accesserant, & ita
 auto-

autoritas doctrinarum receptarum, & veterum Doctorum utcumque facta tectaque maneret. Huc pertinent Tabulæ in Grotium Philippi Mulleri; Klenckii, Simonis, Sveceri, Schæfferi, Vitriarii, compendia in Grotium, Becmani, Tesmari, Obrechtii, Gronovii, Gerhardi von der Meulen &c. notæ in Grotianum opus, Kulpisii Collegium Grotianum, Hedingeri Sicilimenta philosophiæ juris ex Grotii opere, versiones Grotii, in idioma Gallicum, & Germanicum. Non tamen confundendi sunt illi, qui ante Pufendorfium talia ediderunt cum iis, qui post ejus scripta adhuc continuaverunt ejusmodi labores. Ex his posterioribus forte quidam etiam magis gustui suo inservierunt, quam ut ex invidia in Pufendorfium id facerent. Inprimis Kulpisii Collegium Grotianum valde commendandum, partim ob brevitatem & perspicuitatem, partim quod controversias juris naturæ succincte proponat, & erudite definiat; partim quod ipse Kulpisius, dum simulat, quod in Grotium commentari velit, subinde tamen noviores doctrinas Pufendorffii introducat & defendat. Obrechtii vero notæ Tesmari editioni operis Grotiani junctæ, uti tanto viro dignæ non sunt, ita valde verosimile est, vel editorem nomine hoc præfixo lectorem decipere voluisse, vel Tyroni cuidam ad percipiendam ipsa arcana juris naturæ nondum apto, Grotium saltem logice fuisse ab Obrechtio resolutum, aut ab hoc illa leviora saltem ex discursu Obrechtii annotata esse.

LII. Qui studium Juris naturæ oppugnarunt vel occulte id fecerunt, vel aperte. Occulte, qui studium Juris naturæ commendarunt quidem, sed eum in finem saltem, ut doctrina juris naturalis designetur ex disciplina Christianorum. Huc pertinent tres dissertationes Johannis Ludovici Praschii, potissimum *Secunda* & *Tertia* anno 1688. & 1689. editæ:

Vel oppugnando studium juris naturæ. Praschii scripta huc pertinentia.

editæ: *De lege charitatis* commentatio, ad Grotii opus de jure Belli & Pacis. *Designatio juris naturalis ex disciplina Christianorum*: Disquisitio nova & necessaria *de Jure Gentium maxime Christianarum*. Recensui eas; ac inconvenientiam propositi ostendi ac ad replicas Praeschii respondi in cogitationibus mensuris Germanicis anni 1689. mense Februario, Martio, & Aprili p. 79. seq. 206. f. 295. f.

Autor der
ersten Ent-
deckung des
Lichts und
Rechts.

LIII. Aperte oppugnavit disciplinam juris naturalis anno 1704. tenebrio quidam anonymus, in der ersten Entdeckung Licht und Recht. cap. 2. cujus rubrica est: De Jure naturæ & ejus abusu, qui in eo totus est, ut ex principiis Theologiæ cujusdam pseudomythicæ, rectam rationem, & ex ea deductam disciplinam juris naturalis, conquisitis undecunque variis ratiunculis supprimat, & Dd. juris naturalis, Pelagianismi, Naturalismi, Scepticismi & Atheismi per evidentem calumniam suspectos reddat. Quod scriptum uti infinitis contradictionibus repletum est, ita hactenus eum, quem frustra quæsit, applausum non invenit, nec responsione ulla dignum est, sed relinquendus est autor judicio Dei *) & insanienti suæ sapientiæ. Inventus tamen est alius anonymus, qui eodem anno innocentiam & necessitatem juris naturalis & doctrinæ ejus, adversus istum lucifugam etiam in idiomate Germanico modeste & solide demonstravit, ac in fine scopum prioris scripti, scilicet dominatum in conscientias satis evidenter detexit. Ignoravit tamen hic autor & alium scopum illius lucifugæ. Nimirum Potentissimus Rex Borussiae in statutis Facultatis juridicæ Hallensis cap. I. §. 7. etiam doctrinam juris naturalis facultati nostræ vindicavit, his verbis: *Porro, cum professio juris natura & gentium à Facultate Juridica separari nequeat, utpote quod exinde, tanquam ex Jurisprudencia universalis potissima Juris Romani fundamenta dependant, eaque propter ere*
cupi-

cupida legum juvenentis sit, ut his studiis probe instruat, arbitrio collegii juridici relicto, cui pra aliis hac professio sit injungenda. Atque hoc sapientissimi nostri Regis institutum inaudita audacia traducere & refutare voluit. Ite tenebrio §. 29. p. 93. seq. tantum non ipsa verba statuti illius germanice reddita adducens. Wann aber angewendet wird, daß man doch in der Jurisprudenz dieses Recht der Natur gar nützlich gebrauchen könne, so scheint solches von größser Erheblichkeit zu seyn, sintemahl das jus privatum aus dener principiis des natürlichen, Völder- und Bürgerlichen Rechts genommen, und daher ohne Wissenschaft des natürlichen Rechts nicht kan erkläret werden. Es dienet aber darauf zu wissen, daß zwar das jus privatum aus dem natürlichen Recht genommen, indem insonderheit die Pandeekten aus den Schriften der Heydnischen Jurorum gezogen, welche nicht anders als nach dem Licht der Natur haben schreiben können, daraus folget aber nicht, also muß das Recht der Natur das einige Fundament unserer Jurisprudenz bleiben. In einer Christlichen Republicque soll billich die S. Schrift das einige Fundament und Principium der Jurisprudenz seyn, weil der Hauptzweck der Jurisprudenz ist, daß Recht und Gerechtigkeit in aller Welt möge gehandhabet werden, welches, wie es in Wahrheit geschehen müsse, die S. Schrift viel deutlicher, als das Recht der Natur anzeigt. Was aber die interpretation der Geseze betrifft, so ist wieder zu bedencken, ob wegen der einigen materie de interpretatione nöthig sey, denen Studiosis das ganze Jus naturæ weitläufig und systematice vorzulesen. Kan nicht gar leichtlich ein Professor, wenn etwan nöthig einen legem ex jure naturæ zu illustriren, solches mit zwey Worten ohne Umbeschweif thun. Auch die ganze Materie wie die Geseze zu interpretiren, kan ohne viel Mühe in wenig Grund-Sätzen vorgetragen werden, daß es daher nicht nöthig, die Jugend auf, und zu accurater Erlernung

nung des Juris naturæ, wie solches in Form einer disciplin vorgetragen wird, anzuhalten. Hat dann nicht schon ein jeder das Licht der Natur bey sich, oder muß es ihm der Lehrer allererst geben. &c. Wie nun aber ein Gesetz aus dem andern zu erklären, dergleichen, wie diejenige Gesetze zu erklären, deren Verstand undeutlich und zweifelhaftig ist, das fließet zwar aus dem natürlichen Verstand, aber es kan solches der Jugend in einer Stunde gezeiget werden, daß man deshalb das weitläufftige studium juris naturæ nicht nöthig hat. Nescias quid hic magis mirari debeas; hominis effrenem audaciam, an Facultatis Juridicæ silentium & patientiam. Sed cui arcana illorum temporum nota sunt, facile mirari desinet. Interim floret per Dei gratiam florebitque in hac Alma nostra studium juris naturæ, non obstantibus latratibus paucorum, qui sub larva simulatæ pietatis hæcenus per breve temporis spatium incautis imposuerunt. Ut adeo de alio æque insulso scripto, quod idem tenebrio ternæ detractioni illius Urim & Thumim inseruit, ubi pariter jus gentium cap. 2. p. 36. seq. calumniis similibus impudentissime traducere voluit, vel verbum addere non sit opus.

*) Quod quidem, dum ista scriberem, nec prævidere poteram, nec Autori optabam; quamvis eventus sæpe mihi occasionem dederit meditandi dictum Prophetæ: *Justus es, Domine, & justa sunt judicia tua.*

F I N I S.

APPEN.

APPENDIX I.

Dixeram suprâ cap. ult. §. 5. quod Jcti Argentoratenſes ægre tulerint, quod Bœclerus Hugonis Grotii opus de J. B. & P. ſtudioſæ juventui commendaverit. Poſtea in diſſertatione de emendatione adminiſtr. juſtit. non impoſſibili ſed difficili §. 25. ſequentia ea de re diſtinctius annotaveram. *Exalaveras hæcimus ab Academia, etiam ſtatuum proteſtantium, vera & genuina philoſophia de moribus, cujus potiffima pars eſt doctrina de differentiis juſti & injuſti. At poſt annum 1660. incipiebat in Academia Argentoratensî I. H. Bœclerus Grotii libros de jure Belli & Pacis cum magno applauſu ſtudioſorum juris explicare: ægre hoc ferens Rebbanius, Jctus illo tempore celebris, in programme, nomine Facultatis Juridicæ anno 1663. edito graviter in hunc conatum invectus erat, timens, ne pretium juri Juſtiniæno detraberetur, & loco juris certi introduceretur æquitas cerebrina & jus incertum. Huic programme Anonymus ſub titulo: Coll. Gell. cenſura programme, Argentorati d. 7. Dec. A. C. 1663. editi ſeu vindiciæ pro ſtudiis civilibus, veraque juris prudentia, acrem cenſuram oppoſuit, in qua falſe oſtendit, ſequeſtrationem ſtudii juris naturalis potius leguleios aut tabulas facere cum multo juſtitia damno. Verofiſimileter ipſe Bœclerus iſtius ſcripti autor, Collegii Gelliani, tum Lipſiæ florentis nomine, cum bona pace collegarum, & præcipue Ziegleri, (qui & ipſe inter primos fuit, qui Grotium prælegit, & in eum commentatus eſt) uſus fuit, ut vindictam Rebbanii evitaret. Unde nec locus impreſſionis, nec bibliopolæ impenſas ferentis nomen adjectum fuit. Cum igitur iſta cenſura ob dictas cauſas rarior ſit, & ad illuſtrandam hiftoriam juris naturalis non*

parum conducatur, putavi non injucundum fore, si eam hic appendicis loco adjiciam.

CENSURA.

Prodiit Argentorati, ante diem VII. Decembris, anno superiore, Programma. Neque enim nominis controversiam illi movebimus, etsi programmata litteratis tantum usus tribuat. Est autem certe indoctum, improbum, dupondio dignum. Invitare debuit cives Academicos ad concelebrandum actum doctoralem. Sed revera deterret, abigitque, non invitat. Nec tamen id mirum cogitantibus, etiam in fabulis leonem asini buccinatoris voce animalia evocare. Summa inauspicati præconi est, exagitatio fœdissima prudentiæ civilis, Juris publici, æquitatis jurisque naturalis, & antiquitatum Patriæ. Quæ profecto & insignis impietas in Deum, scientiarum ac rerum istarum fontem; & contumacia in leges Academicas, quæ studia illa commendant, sanciunt, ordinant, & ingratae mentis nota in hos, qui maximo humani generis bono primitus tradiderunt; & injuria docentium pariter & sectantium; fraus imperitæ juventutis, cui salutis suæ & publicæ munimenta dolose subtrahuntur; & dedecus jurisprudentiæ, ipsiusque adeo præconis. Ac proinde non dubitamus, laudatissimam Rempublicam Argentoratensem, officii sui ultro memorem, æternis tenebris damnaturam esse infaustam cartam, & silentii pœna imposturam audaciæ modum. Interim & stylo reprimenda est protervia: quo & perniciosi errores, cum programme late jam sparsi, diluantur, & contemtores litterarum infamia publica notentur. Aggredientibus itaque propositum scriptum, occurrunt in ipso adito superbi auctoris tituli.

DECANUS, SENIOR.

Quis hoc suspicaretur, nisi ipse nunciaret? aut quis
ex

ex programmatibus *συτάσι* reperire posset? Decanus ergo est, non tam merito suo, quam beneficio ordinis. Decanus est, non honestiore illo sensu, sed quo ipse voluit, *vetularum incubum* facetissime interpretatus. Senioris dignitate existimationem suam apud nos non auget. Nam fortuna & ætas, per quæ talis est, nihil in se laudis habent: accedant alia necesse est. Non paucos videbimus, annis & cæsarie senes, pueros animo & doctrina. Erubescere debuit, conscientia inscientiæ suæ, & in melius consilia referre, cum scriberet hunc titulum: nisi invictissimæ esset frontis, & suæ pariter existimationis prodigus, & alienæ. Quid enim sequitur?

DOCTORES ET PROFESSORES FACULTATIS JURIDICÆ.

Sed heus, Decane *vetularum*, cur ad robur malitiæ tuæ comparandum, Amplissimi Collegii Juridici nomine abuteris? An æquo animo passurum hanc injuriam putas? An contraire molitionibus tuis non ausurum? si nescis bone Vir, antea tibi sunt scribenda, quæ non dedeant totum ordinem, aut non vocandus ille in societatem criminis & infamiæ. Ominis de cetero plenum est, aut altioris consilii, quod Doctores & Professores seorsim nominans, ex hoc numero se excludit. Cum adjectione vocis reliqui, aut similis, semet includere si voluisset, facile potuisset. Scimus namque & alias de meritis suis candidissime inter familiares eum judicare, & quam nulla sua spe in ordinem illum sit adscriptus, mirantibus narrare. Quæ cum & nobis plane persvadeat, non apparet, cur in periculosam potius litem descendendum sit, quam utraque manu accipienda simplex hominis confessio.

IN ALMA HAC ARGENTORATIENSIS STUDIORUM UNIVERSITATE.

Elegans Academiæ *επιφραση*: cujus tamen mox obliviscitur, dum ejectis in exilium tot nobilibus disciplinis, ex studiorum

diorum universitate paucitatem nobis reddit. Et hæc de titulis, qui Arcadem nostrum, velut pellis lenonina, ornant. Nunc ad declamationem ipsam : cujus principium sane magnificentum incipit ipsi à simili.

AEQUE AC ILLI, QUI SOLI LUMEN
MUTUARE PRÆSUMUNT.

Quam veremur, ne critici postremæ huic voci bellum moveant; adeo comparet loco alieno, & absurdo habitu. Sed quare tandem, qui civiles colunt artes, lumen soli fœnerare conantur? An quod sine doctrina perse ipsæ cunctis patent? An quod satis superque hodie sunt excultæ, & ad fastigium perductæ, ut adjici nihil queat? An, quia Jurisprudencia, tanquam sol, his adminiculis nihil egeat? Neque enim *ἀνταπόδοσιν* cum similitudine ipsa dilucide connectere, aut rationem ejus explanare, infantia homini permisit. Sed quodcunque horum dixeris, falsum dixeris. Neque enim, quod ad primum pertinet, prudentia civilis esset prudentia, si cunctis per se innotesceret: tum, quot homines, tot darentur Reipublicæ moderandæ artifices. Jus publicum, pro diversitate locorum adeo diversum, sine studio sciri ab omnibus, aut nobiscum nasci, nemo affirmanti tibi credat. Naturalis vero juris, si tam obvia est cognitio, etiam post amissam primi temporis sanctitatem, integræ sunt hominis vires: quod Pelagianismum redolet. Sin minus sunt, uti quidem exemplis totarum etiam gentium liquet, multa certe industria & ingenio eruendum illud est à doctioribus, & tui similibus per modum scientiæ insinuandum. Jam antiquitates sine antiquorum assidua lectione nulli per somnium patefieri, vel Programmatistæ exemplo orbi constat. An ergo perculsa hodie penitus sunt illa studia? An Augusto quodam seculo degimus? *Omnia jam vulgata?*

gata? Nihil dici posset imperitius, aut ad ingeniorum excitatorum impetus retundendos efficacius. Quanto aliter sentiet, qui nostra cum veteribus accurate contenderit? qui excussis singulis, immanes hiatus, relictamque acutis infinitam gloriæ materiem, vel ipse observaverit, vel indicantibus passim eruditis crediderit? sed pudet certe, his tam claris immorari. Qui fruges ignorant, illis etiam glandes sapiunt. Ac licet obtineret, quod vellet, præco; num inde condiceretur, non esse amplectenda studia illa, vel docenda? quo ad prisecam scilicet barbariem recidant. Non intelligis, homo lepidissime, quantopere pertimescendum sit jurisprudentiæ hoc argumentum? Artu hoc dicebas, facile carere juris studium his adjumentis; quibus impediatur nempe magis, quam expediatur. Scite: tanquam jurisprudentia sit ultimus hominis finis, ad quem referre omnia conveniat. Esto, non indigere eam his artibus: Ergo projiciendæ sunt, & aspernandæ, ut alium non habentes usum? Sed vide, quam operose nugas agas. Jus publicum, alteram & principem jurisprudentiæ partem, obscuras: æquitatem & jus naturæ, id est, ipsa legum fundamenta, subruis: cognitionem antiquitatis, sine qua tenebricosa ut alia omnia, ita & jus Romanum, ipsum quoque antiquum, antiquare *presumis*. Quantulum est, quod relinquis jurisprudentiæ? At non ita certe animati jure consulti veteres; qui *Philosophiam*, eamque *veram non simulatam*, affectarunt, & affectare docuerunt; duasque juris studii positiones inculcarunt, *publicum & privatum*; passimque in varia eruditione vestigia ponunt, & jus vetus novo jungunt. Quorum tu nihil habes, discipule degener, præter inane nomen explicandi fastus tui instrumentum. Sed pergamus tandem ad reliqua.

MERI.

MERITO QUOQUE ASPERNANDI SUNT.

Plenius loqui amat, quem ipsæ res deficient. Aspernari autem, pro autoritate sua, jubet Prætor. Neque enim satis dicturus sibi videbatur, si non sectari aut negligere juberet, graviora meritos. Quibus sane verbis suspicionem cultarum ab se scientiarum, quarum indicem subtexit, omnem removit. Jubet enim magno animo contemni: at se ipsum utique despici nemo postulat: Quinam vero illi sunt, quos aspernari debemus? nempe frivolas aut infames utique exercent artes. Imo alii demonstrantur.

NOVI ISTI CIVILIS, QUAM VOCANT,
PRUDENTIÆ (SORDET ENIM JIS-
DEM JURISPRUDENTIÆ NOMEN)
SECTATORES.

Novos dicit: an quia prudentiam hanc excogitarunt nuper, veteribus ignotam? An quod jam olim cognitam, novo ac portentoso modo tradunt? Elige, ex utro mendacii reus fieri velis. Nam si ideo tibi novi, quod ingeniose exornant, & amplificanc; verendum, nequis te pessimæ notæ hominem prædicet, qui laude digna, rubiginoso dente petas ac vituperes. Deinde, *quam vocant*, inquit: puto; quia barbarum est, prudentia civilis. Incerti autem ferimur, Politicifne, quos vocant, an Jureconsultis alludat hæc oratio. Si enim cogitamus, prudentiam civilem intelligendam esse de prudentia juris, juxta novum hunc interpretem; in eam venimus opinionem, ut hujus sectatores pipulo differri à jocante satyrisco existinemus. E contrario, si putamus nobiscum, non cadere tantam insipientiam in tantum virum & justitiæ sacerdotem, ut se ipse, instar Polypi, ac suos velit rodere, & ponat, quæ mox destructurus sit; non possumus non ad Politicos hæc referre: quod & verius videtur. In
arca-

arcanis scilicet habent multi, confidenter reprehendere, quæ nesciunt, ut consueto consilio nescire videantur. Quæ autem furia (nam libere loquendum est) inquietant hominem? cur tollit è Republica scientiam, tantopere continentæ illi necessariam? cur septum, quo determinatur forum à consilio publico, docuit, & in unum cinnum omnia confundit? similis plane est muscæ, quam splendor lucis, quem ipsa non capit, insanire facit, & dum extinctum oprat, alas misere amburere.

*Ac veluti magno in populo, cum saepe coorta est,
Seditio, sevitque animis ignobile vulgus.*

à procerum cæde fit initium: ita hic Enceladus, terræ cœlum permisturus, reginam scientiarum gradu primum dejicit, securas ultro cæteras sperans. An persuasum fuit homini ineptissimo, jurisprudentiam, velut Delphicum gladium, quibuscunque negotiis conficiendis esse accommodatam, ac per se sufficientem? In eos nunc aciem vertit, qui naturam æquitatis & *μηχανα*, ex altioribus principiis ducunt; & jus naturæ, id est, Dei, præsidii paulo amplioribus, quam vel gentium, vel regnantis barbariei tempore, tractant. Neque enim obscurum est, quo tendat, aut quid mordeat hominem.

ÆQUITATIS VENUNDATORES.

Et ipsi scilicet novi. Apparet in ea miserum versari opinione ac metu, excolendo jure naturali, civile obumbrari & negligi, uniusque incrementum diminutionem esse alterius. Non est ita. Jus naturale ad civile ultro, quasi manu, ducit, ac præparat animum futuri Jureconsulti instruitque, & à divinis ad humana, ab universalibus ad particularia, naturali quodam ordine dimittit. Si clarius scire vis, Bocote, quid civili juri præstet intelligentia naturalis, sancendum subministrat, sancitum confirmat, obscurum

S

ex.

explicat, injustum corrigit, immitetemperat, deficiens supplet. Denique scire ipsum per se pulcrum est, nec arbitrii nostri sed necessitatis. Sicut enim civis non est, qui leges civitatis non agnoscit; ita nec homo, qui insuper habet leges, naturæ humanæ ab ejus conditore, partim per dæctata rectæ rationis, quæ nunquam fallit, partim per dæalogum, uberrimamque divinarum scripturarum interpretationem, datas. Olim pro certissima regula & traditum est & habitum, *ubi desinat Ethicus, ibi incipere Jureconsultum*. Quam sententiam non ita credimus accipiendam, quasi in hac palæstra satis desudaverit Jurisconsultus, si definitionem ethices, undecimque virtutum, & harum extremorum, in numerato habeat; gnarus etiam, quid justitia universalis, quid particularis; quid proportio arithmetica, quid geometrica: quod quam parum conferat de jure respondentem, sine ullo perspicillo omnes vident, a) Sed hoc

a) Recte hæc monentur. Et tamen communiter hæctenus Jcti, etiam Protestantes, usque ad tempora Struvii in explicando titulo Institutionum vel Pandectarum de justitia & jure grillos Philosophiæ Aristotelicæ de justitia universali & particulari, item proportione Geometrica vel Arithmetica immiscuerunt, cum tamen ad nihil magis quam ad obscurandas doctrinas perspicuas apti sint. Et præterea Jcti Romani, quorum fragmenta extant in Pandectis, non Aristotelici sed Stoici erant, grillos istos ignorantes, vel contemnentes.

voluerunt præsci, per immensa honestatis jurisque naturalis spatia longo tractu excurrendum illi esse, evolvendosque humanorum actuum sinus, qui in studio legali operæ pretium facturus sit. Non est ullus Jure Consultus paulo clarior, nec inter veteres, nec juniores, quin plurimum hujus juris intellectui debeat, eoque maximam operum partem impleat, etiam cum hoc se agere nescit. Quod si tantum

tantum sæpe adipiscuntur nomen, qui sola ingenii bonitate, quid naturaliter justum & injustum sit, dignoscunt: quantam illi emerentur laudem, qui in parte disciplinæ solide hæc acceperunt? Andabatarum igitur more pugnas, dum juris naturalis consultos cum legum civilium interpretibus committis. Quasi illi dicerent, à lege scripta recedendum esse, propter quamlibet rationem naturalem. Sed ubi definit jus civile, non sane infinitum, aut jus amplius non est, ibi incipit naturale: cujus notitia non ad usum fori modo, sed ad omnem vitam ordinandam & tuendam, gravissimis momentis pertinet: adeoque certis & immotis nititur principiis, ex divina mente expressum, quam scientiæ contemplativæ. Et hanc ob causam *semper firmum & immutabile permanere*, ex Institutionibus Justinianeis scire poteras. Sequitur in prætorio edicto alia spernendorum natio,

MORUM PATRIÆ ANTIQUORUM ET ANTIQUATORUM BUCCINATORES.

Ad contemptum omnia describentis verba sunt composita: ut, quod præceperat, statim ostenderet exemplis. Nisi autem fallimur, partim historiæ, partim eruditionis (ita enim absolute vocant veteres disciplinam illam, quam tam constanter odit noster) jugulum hæc petunt. Et ut antea novatoribus, ita nunc antiquariis sanguinem mittit, qui ne eadem pateretur, & antiquis abstinuit & novis. Quo adducimur, ut credamus, si Lipsius inter mortales adhuc ageret, non usurum amplius; symbolo, *moribus antiquis*: ne per imprudentiam receptaret, quibus aqua & igni interdixisset prætoris nostri sapientia. Ac ne putes, de gentium moribus ad nos nihil pertinentium agi, sermonem diserte concipit, de moribus patriæ, id est, Germaniæ; quos in-

tercidere & ignorari, utilissimum illi censer. Si licet inquire in rationem, tam notabilis legislationis, quatuor maxime rebus permotum verosimile est: sicut ipse partim indicat. Primo illo, quod discendi, docendique labor non parum ea re expediretur ac minueretur: deinde, quod illis, qui rerum Germanicarum notitia clarent, hac ratione defuturum esset, quod contumeliose objicerent senibus imperitis, studiorumque seris: tertio, quod isti mores antiquati ac desiti, nec fas ab inferis revocare mortuos: postremo, quod in agendis rebus, vel ad usum, vel ad decus, nihil proficiunt; speculatione vero supersederi optime potest. Nihil est, quod his talibus nunc opponamus, præter stultitiam Augusti Principis: de quo Sulpitius Carthaginensis:

*Jusserat bac rapidis aboleri carmina flammis,
Virgilius, Pbrgium qua cecinere ducem,
Tucca vetat, Variusque simul: tu, maxime Caesar,
Non finis, & Latia consulis historia,
Infelix gemino cecidit prope Pergamos igni,
Et pane est alio Troja cremata rogo.*

Quæ ludibundus aliquis hunc in modum possit imitari:

*Jusserat antiquos patria contemnere mores
Perdix, b) dum secum cuncta perire cupit.*

- b) Perdix, Germanice Rebhuhn. Unde constat, hoc programma à Rebhahnio esse confectum, vel certe ejus jussu, & Bœclerum esse Autorem hujus censuræ, Conringio quoque forte non contradicente, quamvis hic saltem à Bœclero cum in finem videatur esse allegatus, ut plures Rebhahnio excitarret adversarios.

*Tu, melior Bœclere, vetas: Conringius auctor
Non finis, & patria consulis historia.*

Infe-

*Infelix gemino cecidit prope fumere virtus,
Et tumulus nostros obruit alter avos.*

INPRIMIS VERO JURIIUM PUBLICORUM.

Quid hæc, amabo, sunt comerita, ut validius ceteris sperni debeant? An non scriptio status publici, in quo recumbit omnium salus, publico jure comprehenditur? Sed heus, tibicen, ad incudem: civisnetu es & Jurisconsultus? & juri publico vis funus ducere? & confectaris ejus professores? vel illos potius, quorum auspicio, jussu, & auctoritate isti profitentur? Non inultam certe abire patientur hanc injuriam, *dabis, improbe, pœnas*. Neque enim hæc jocando vindicari volunt. Sed mirum, nisi hoc quoque nomine prudentiam civilem designare voluit stupor. Et hæcenus communiter in civilia studia peroravit: Nunc fingillatim quædam notat.

MAJESTATUM, ET POTESTATIS CÆSAREÆ PLENITUDINVM.

Quot hic summa nobis fingit? quot uni orbi soles accendit? Ebriis oculis hæc videtur aspicere: geminantur illi rerum imagines.

RESERVATORUM, SUPEREMINENTIARVM.

Omissis rebus, vana nomina jactari, queritur. Ovirum acerrimi judicii! cui nemo hominum satisfacit. Quanto pleniora solidi fructus ille daret, si in his ineptiis collocare se vellet?

NEC NON JURISDICTIONUM CUM STATIBUS IMPERII IN SUIS TERRITORIIS, ETIAM IN CAUSIS DE TRIBUS CAPELLIS VEL AGELLIS, CONCURRENTIÆ.

Si bene calculum ponas, non tam illos lacerat, qui talia scribunt, quam qui faciunt; adeo in omnes porrigi voluit proscriptionis tabulas hic Sylla. Annon enim in Republica videmus toto die hæc disceptari? & majoribus quidem momentis, quam quæ statim appareant Legulejo. Nisi propter phrasin forte hæc affluit.

PARATROGOEDI LEPIDI.

Sine dubio binæ hæ voces demirantur, quomodo hic convenerint; si tamen prior illa vox est, ac non Africanum potius monstrum. Sed Ulyxem, puto, imitari quæsit, animalium tam disparium junctura. Non invidere tamen nobis voluit festivam hujus chimeræ tragicocomicæ definitionem, ex superioribus repetitam, exposito primum ejus fine.

QUI UT SUAM IN JURE TRADENDO
ET RESPONDENDO VELENT IGNO-
RANTIAM.

Sagacitatem hominis! ipsa pectorum arcana apprehendit ac referat. Scilicet ad Professionem Juris, vel in Academia, vel in Republica (ita enim dividit) tanquam unicam metam, omnium studia feruntur. Quam cum omnibus assequi non detur (neque enim cuivis cum Phormione nostro Corinthum adire contingit: *Dixi geniti potuerit.*) mox auloedi fiunt, qui citharædi nequeunt, id est, ad prudentiam civilem, & alia paræ facilitatis studia, repulsi veniunt, atque in his crassissimæ ignorantia præsidium quærunt. Etsi novimus, qui hæc olim inverterent. Obsecro autem quid tu hominis es, quod ex omnibus hominibus *Juristas*, & quidem *puros puros*, vis effingere? quod e foro totam rempublicam extruis, nec quicquam præter offendentium & reclamantium rixas cogitas? deliras certe senio, & vaticinaris, non præcipis.

NON

NON TANTUM HÆC SEQUIPEDALIA.

Bene est: metuebamus, ne barbariem in prædictis vocabulis olfaceret, accusaretque: Sed ecce, grandiloquentiam quandam observat Criticus: ejus quippe captum superant. Quasi vero, qui res ipsas pertractandas suscipit, hæc & talia nomina devitare omnino possit, aut debeat.

GRANDESQUE COTHURNOS AMANT, ET SIBI. APTANT.

Quid grandes aliis cothurnos objicis? talibus certe quondam videre te evinctum pedes, & invidere Corydonem, sunt qui meminerunt; an etiamnum geras, nesciunt. Sed ad paratragedos: quorum primo describit licentiam ampullandi: secundo consilium subvertendæ Jurisprudentiæ. De priorè dictum: De posteriore, quod fingi monuimus exercitii causa nunc subjungit.

VERUM ETIAM ARTEM ÆQUI ET BONI, JUS ROMANUM.

A laude Jurisprudentiæ Romanæ, cui unice metuere se simulat, perite refutationem auspicatur: quam arcessit à definitione Celsi. Sed & hic definit jus communiter, qua jus est, non qua Romanorum, & id *παχυλῶς* ac sermone populari, ex solenni plenius loquentium formula. Nec tamen quisquam indignetur, Romanorum Juri per figuram & excellenter hoc laudis tribui, ut *ars æqui & boni*, aut etiam *æquitatis fons* dicatur; cum præsertim hæc laus sit tuum, qui tam parce bibisti ex hoc fonte, vituperium: modo constat, disciplinam æquitatis & juris naturalis, omnibus suis partibus ac numeris absolutam & contextam, unde plurimum sane trahit, ex illo non hauriri, sed proprias alibi sedes, & cubilia posuisse; nec justitiæ sacerdotes vicinorum philosophorum jura involemus.

QVOD

QUOD SUBTILISSIMO ANIMO ET DIVINO QUODAM MOTU CONDITUM MERITO CREDITUR.

Non potest negari, divinæ providentiæ munus esse salutare leges. Sed in Romano jure an omnes omnino tales sint, cum Theologorum, tum Jurisperitorum esto judicium. Quare fortius quam cautius ac non sine nasututorum risu, aliquando in cathedra coaxasti: *Si vel syllaba esset in Romano jure, rationi recte parum congrua, velle te eradere.* Est: erade: nisi, ut vox tua habet, rigidus Jureconsultus, aut plane ethnicus vis haberi. Scilicet inter hominum scripta, & sacrum codicem, qui solus fortasse ab omni labe est immunis, justum laudis instituendum est intervallum, nec mortales in solum divinitatis attollendi. Ac subtilissimo animo, quoniam ita loqui placet, conditum esse Jus Germanicum quoque; tum reverentia erga Patriam tum conditorum dignitas, prudentia, numerus, credere nos jubet. Verum & hoc elogium valde laudibus tuis, contra, quam speraveras, obstat. Si enim, quo modo quicque constitutum est, eodem facillime percipitur; Jus Romanum autem subtilissimo animo est compositum; oportet te ejus plane esse rudem & expertem: qui ingenio Bæotico celebris, eorum numerum aucturus es, quæ in stupidos jactari solent; ut non minus perdicēs, c) quam corcæbi, fungi, stipites saluentur.

c) Repete modo dicta lit. b.

ANTIQUATIS ET SUBLATIS ILLIS PRIMIS
ET SANCTISSIMIS EJUSDEM PRINCIPIIS,
HONESTE NEMPE VIVERE, NEMINEM
LÆDERE, SUUM CUIQUE TRIBUERE.

Pessimos certe homines narras, si posses ostendere. Sed facile ex vestigiis apparet, quo evadat fera. Non in-

ingrediemur Disputationem vastam, de *præceptis* hîsce, ut alii rectius vocant, *juris*: fecerunt viri, te non nihil doctiores. Quibus rite consideratis, parum abest, quin, quos alibi quæris, domi tuæ invenire videaris.

AD NOVAS QUASDAM AB IPSISMET EFFICTAS ÆQUITATIS IMAGINARIÆ (VERAM ENIM ET NEC SIMULATAM ÆQUITATEM, UTPOTE NON CUIVIS STATIM PERVESTIGABILEM, IGNORANT.) REGULAS EXACTUM.

Duplicem facit æquitatem: *veram, frenatam* (in quo confundit æquum cum equo, veteris historiæ immemor) *peritam, ex juris analogia, non e privati cerebro haustam*; & huic adversam *commentitiâ, imaginariâ, simulatam, cerebrinam*: quæ *virus sit pestilentissimum*, teste Baldo & Garcia; *quæ certissimam juris rationem convellat*; quæ *vitiis fores portasque pandat*. Prorsus ut jurisprudentia tribui posset, in veram & simulatam; quæ inani nomine, hircina barba, turpicanitie, tristi supercilio, stentoreo clam ore, suas tuetur partes; cui te non immerito quis operari credat, Doctorem imaginarium. Indubiæ hæc sunt veritatis: cæterum æquitas illa cerebrina, ut quidem à te explicatur & applicatur, annon ipsa sit commentum cerebrinum, valde dubitamus. Sed quid dicimus autem stolidi? quasi tu habeas cerebrum, quod una cum æquitate paratrægoedis illis transcripsisti. Quænam vero sunt illæ regulæ novæ & effictæ? quæ æquitas imaginaria? eloquere. Non potest, aqua illi hæret. Age, dicamus pro Rabula. Nempe, quicquid in naturali, & visceribus rerum, ad humanos usus optime observatur, nec civilium legum codice continetur. Id tu fictum & imaginarium vocas. Quomodo autem æquitas vera, id est, explicata-

T

plicatione commentitia, scripta, minus sit per vestigabilis ea, quæ ratione demum est indaganda; & nihilo secius tibi tam sit obvia, & percognita, juxta cum ignarissimis scimus: Ad miracula confugiendum erit. At *analogiam juris*, singulare *ἀνύφειον*, calles. Non contemno, si quis arte, id est, modo tibi insolito, tractet: verum hoc ex iis est, quæ interdum, non quæ semper locum inveniunt. Et non ipsum quoque, fodes, ad cogitationem sapientis & naturæ jus redundat? Cujus certissimis ex regulis definitiones causarum, tunc directo petere, cum proclivius est, tum tutius ob causas supra delibatas. Itaque nihil absurdi habent, quæ sequuntur.

CAUSASQUE CONTINGENTES DIU- DICATAS VOLUNT.

Non fecisses male, si hæc melius concinnasses: & cura quæso in posterum facias.

QUORUM TEMERITATEM UTI OMNIUM FACILLIMUM ESSET EVIDENTIUS DE- TEGERE.

Præsertim tibi, tanto Philosopho & Oratori: quem ut te jam nunc præstare voluisses, optandum est. Quid si enim illi, verso in te gladio suo, temerarium ex his jam dicant eum, qui jus divinum, contra omnem rationem ac morem, ad humani normam exigi, indeque vires sumere jubet.

ITA FORTE EXPEDITISSIMUM, NEGLI- GERE.

O te felicem, si hoc consilium, priori etiam melius, sequi maluisses. Ita enim

*Turno rata vita maneret,
Nunc manet infansem gravis exitus.*

NISI

NISI CUPIDA LEGUM JUVENTUS.

Academiae certe Patrem refert Socraticus ille tuus in juvenes amor. Dolendum est, tam bonam voluntatem viribus destitui.

PELLICIIS HISCE,

Quod bona cum venia tua fiat, rescribimus, *pelliciis*. Nam *pelliciis*, ne delicatorum aures radat, aut ne pelvim postulent, cautio est.

A VETERE ET BENE FUNDATA JURIS CIV. ADDISCENDI RATIONE AVERTE-RETUR.

Nisi omnia nos fallunt, vetus & bene fundata juris addiscendi ratio à Philosophorum scholis, & moralibus maxime præceptis, proficitur. Sed tu nempe hoc vereris, ne in illis desideant auditores, majestate & soliditate doctrinae pellecti, tua subsellia & crumena vacent; & aranearum plena sint; hinc illæ lacrymæ, hinc ille contemptus.

METUENDUMQUE ESSET, QUIN ALIQUANDO TRIBUNALIUM SUBSELLIA.

Narramus tibi, si tu perges ita Gothice & Vandalice loqui, solus facies auditorium, & *vacua regnabis in aula*: licebitque tibi, quantum voles, *tribunalium subsellia* voce rumpere.

HOMINIBUS JURIS IMPERTIS, QUIBUS NIHIL EST INIVSTIVS.

Etiam sententias loquitur artifex. Quis non credat, cum hæc legit, à Papiniano aliquo proferri? tantâ confidentiâ imperitos juris fulminat.

REPLERENTVR,

Desine aliquando, si placet, excubiarum pro salute publica obtentu, privatas spes celare velle. Vides arca-

num tuum esse elatum foras : aliud ineundum tibi ac tenendum iter est.

CUM CERTISSIMO JURISPRUDENTIÆ ET TRANQUILLITATIS PUBLICO EXITIO SUBSECUTURO.

Nescis, Germania, quantum illi viro debeas : hic est, qui imminens exitium à cervicibus tuis prudentia sua divinatrice depellit, fulcrum Jurisprudentiæ, pestransquillitatis publicæ : hic etiam detrahere personam histrionibus pulcre novit.

JACTENT LICET, QUOD ÆQUE RATIONE ET INTELLECTU PRÆDITI SINT.

O temeritatem hæc jactantium!

PARITER AC JURISCONSULTI INTER ÆQUUM ET INIQUUM, JUSTUM ET INJUSTUM DISCERNERE, ET DE JURE RESPONDERE POTES.

Ita ne fastidium tibi movet similitudo, ut horreas dicere, *possint*? O te in media barbarie superbum! imo & præ studio iniquum! Nam quod illi de Jure Naturali, quod sapissime repetunt leges, sentiunt; tu ad civile trahis, & causam improbe confundis. Etsi & in civili jure, quantum tu sapias, facile etiam alii sapere forsitan possunt.

NEC ENIM QUISPIAM CORDATUS NEGAT, HOC JACTARE ESSE.

Nam tu cordatos omnes suffragia rogasti, scilicet. Quidsi vero omnes tibi diffideant? Quidsi censeant, omnino illos partem juris maximam & nobilissimam callere?

IMMO VERUM ESSE, QUI LIBET CREDIDERIT, SI SCILICET JURIS INIQUI ET ÆQUI DECISIO INDIGESTO EORUNDEM MOTUI RELINQUENDA,

Sancte

Sancte affirmamus, vix nos sensum insulsissimæ contentionis, quam non sine periculo legerit febriculofus, assequi. Quid autem est, motus indigestus? in indigesto hoc dithyrambo scientiæ indigestæ proditor? Quam velles loqui, si posses proloqui.

ET CAUSÆ NON VERA RATIONE, SED PERVERSA INCLINATIONE ET AFFECTU TRACTANDÆ ET DECIDENDÆ FORENT.

Etsi orationis tuæ filum non perspicimus, nec quomodo ad affectus à judiciis prohibendos delabaris, intelligimus; quod rem ipsam tamen attinet, prorsus huic sententiæ adscribi cupimus. Judiciorum enim norma est unica, lex & ratio. Quibus ad controversias rite applicatis, non timendum est, quod subsequitur:

QUEM ENIM PRÆTERIT, JURIS IMPERITIS NEMINEM AD RESPONDENDUM DE JURE ESSE PROMOTIOREM ET CÉLERIOREM?

Non caret hæc res mysterio. Si enim ipse in respondendo jure, itidem ut in paratragœdiando, esset promptus & celer, quod interdum haud dubie est ingenii perspicacis & subacti; nunquam celeritatem imperitiæ juris assignaret, aut tam secure suggillaret. Id quod amplius colligitur ex vicinorum verborum profluvio ac vehementia:

SIQUIDEM, QUEMADMODUM VASA INANIA, ET VACUA, MAGIS TINNIUNT: SIC HIS QUOQUE SEMPER RESPONSIONES SUNT PRÆSENTES ET PARATÆ.

Si usquam locus est dicto, *omne simile claudicat*, certe hic esse debet. Quod enim convenit loquentibus multa & arroganter, veluti locutulejis & forensibus ranis; id optatur his, qui respondent cito, & temere. Illa melius;

SCREANT RELATIONES ET SENTENTIAS, SI-
VE, UT STYLO SACRO LOQVAMUR, ERU-
CTANT SENTENTIAS.

Duæ nimirum sunt malorum Referendariorum classes. Primo screatores, qui nullo negotio, & ad nutum, inconsulta consilia expuunt: Deinde cacatores, (fari enim certe vecordia hominis cogit) qui magno conatu magnum malum pariunt. Illos insectatur *noſter*, hos sectatur. Non contentus vero latine ista enuntiasse, Germanico eadem habitu reddit; ratus forsân, ut ipse vernacula melius intelligit, alios quoque intellecturos. Nisi forte Germani *ἰμφοτινῶτεροι* ructant: aut nisi tam delectabilis hæc figura, ut omnibus modis repeti debuerit. Sed ne putes, bilinguem tantum esse nostrum, en infra & græce tumultuatur; tribus linguis, serpentium instar, micans. Ecstasin passi sumus, cum videremus. Quæso, dic nobis verum; quis commilitonum requirere voces græcas in Scapula te docuit?

VERUM INDIGESTAS, INCONSULTAS, INIQVAS,
INEPTAS,

Indigestas, ut videtur, dicit, quæ confarcinatae non sunt ex Digestis. Scilicet ut ex verbis Imperatoris male detorta, adeoque cerebrina regula habet, *erubescimas sine lege loqui*. Quo vehementius miror, in tota hac invectiva, ne unam quidem legem tibi succurrisse; cum præsertim hæc res explendæ & pingendæ miserrimæ cartæ, prohibendisque tot tautologiis, inprimis fuisset accommodata. Dic, age, non hoc erubescis? Certe alias, si non sententias, ut diximus (multum enim temporis absumit evolutio Consiliorum, Responsorum, Decisionum, Interpretum, Lexicorum,) saltem leges secundo pectore ructare, & excernere soles: quibus ea probes, quæ nihil vel ad quæstionem juris attinent, vel dubitationis habent; idque similiter indigeste, inconsulte, inique, inepte.

SED

SED PRÆSTAT MOTOS COMPOSERE FLUCTUS.

Ex his apparet, magis in promptu tibi esse Virgilium & Menandrum, quam Justinianum. At cave, ne discipuli, philologos aspernari abs te docti, & cupida legum juvenus, initium faciat a Magistro. An & tu, fili, pellicis hisce legentium oculos, ut alioqui jocos theatralibus, fascinare præsumis? Postquam igitur fluctus in simpulo moverat, eosdem nunc componit, Aeolus idem & tridentifer Neptunus. At quomodo componit? Num hætenus asserta deserit, mitigat, restringit? num regulis suis cerebrinis addit explicationes, exceptiones, fallentias? minime. Novum audies consilium.

ET TUTIUS ESSE VIDETUR, NE ET NOS QUOQUE IN CENSUM RIGIDORUM JURISCONSULTORUM REFERAMUR, CAUSAM HANC EXTRANEORUM SUBMITTERE ARBITRIO.

Ridiculum: ne in censum Jureconsultorum referatur, metuit. Quiesce vero sane; nemo est, qui in illorum censum te referre cupiat; nec illi forte, si quis cupiat, patiantur. Nondum adeo evilit Jure consulti nomen, ut in communionem ejus admittantur indocti rabulæ, & forensia pecora: quid enim sibi & admiratoribus suis quisque videatur, respiciendum non putamus. Nec sane Hodogeta, d) cum omni-

d) Et hæc vox indicat, Rebhabnium, qui *Hodogetam juris scripsit*, hujus programmatum autorem fuisse. Eo etiam ducit in sequentibus mentio *climatum & parallelorum*. Pertinent etiam eò *Paralipomena*.

bus suis climatis & parallelis, illud efficit. Sed nec Paralipomena, sive coeca illa congeries eorum, quæ collegium J. A. negligenda sibi putavit; etsi Titulum sacrum præterant: nec reliqua etiam obscuræ diligentiae specimina. De quibus omnibus in medio sunt magnorum Jureconsultorum judicia.

At

At ne rigidus existimere, times. Licet hic animadvertere tuum stomachum: neque enim *rigidus* vis haberi, nec *modestus*. Quæ inter quid sit medium, præter excordem Centaurum, parum liquet. Interim si rigidus est *αυριβής*, vel in speculatione, vel in actione, quod scientiam juris ponit; rursus te securum plane esse jubemus: Si importunus, iniquus, pertinax, eodem negotio duo peccas. Primo, quod peccatum tuum non agnoscis, sed cum provinciam tuam, in quam impetum fieri somniaveras, tot doctorum virorum injuriis, velut armis defenderis; mortemque millies oppetere malis, quam Jus Rom. vel in syllaba errasse confiteri; candoris tamen generosi laudem ambis, una clausula salvatoria, facto contraria, extra omnem teli conjectum positum te existimans; & infirmissimam causam fulcire amplius satagis. Deinde quod proprio crimine, quamvis insignito, non contentus, partem ejus, in alios etiam Jureconsultos, tantis laudibus a te ipso cumulos, per causam arbitrii invidiose transfers; & non rigidos modo, sed etiam vates, qui coercituram hodie litem præviderint, ac pro te sententiam tulerint, vis efficere. Non condemnant illi regulas æquitatis, ex rectæ rationis, numinisque imperio profectas, & jus, quod inter Gentes obtinet, sed commendant: nec opinione niti, errore pridem a doctissimis veterum, Tullio maxime, exploso, prædicant. Opiniones fanaticas, a lege & ratione devias, ex affectibus pravis ortas, denique iniquas, e judiciis exterminant: quod & nos, & omnes boni faciunt. Nec probamus, aut contractus temere infirmari aut excusari dolum, & corvis veniam dari: etsi binum illud brocardicum, quod alienissimo affers loco, nec absolvere placet, nec damnare. Sed quis velit omnibus næniis excutiendis tempus perdere? Noli desiderare rem iniquam. *Sat præt a biberunt*: excidit nobis tandem patientia, subit fastidium, inardescit ira. Ito in ignem, infesta bonis litteris ac feralis

ralis carta : satiato iracundiam nostram. Quodsi frigore tuo tuta, flammæ vim contemseris ; alius te locus, alia fata manent. Ad vos me converto, quibus melior sensus amore scientiæ civilis generosum pectus acuit. Quanta βαλα-
 νος illius insolentia, inscitia, procacitas, quamque pernicio-
 sa sit exemplo,

Ante oculos, interque manus sunt omnia vestras.

Scilicet de causis & remediis mali paulo altius cogitare, & cogitata promere, non fraudabimus vos re secreta. Nimirum tria sunt maxime, quæ in litteris hodie peccantur : unde tot humani generis turriæ, & rei litterariæ publicæque turba-
 menta. Primum est, nimia hominum multitudo, qui dant nomen litteris, averfa Pallade, repugnante Phœbo, plorantibus musis. Quo fit, ut quemadmodum in Civitatibus opificia, ubi hominum, præsertim sciolorum & pauperulo-
 rum, copia laborant, ita & literæ jaceant, & obsolescant, ipsasque, & per ipsos premant, qui maxime profitentur. Alterum, quod non ante omnia imbuuntur studiosi agnosce-
 re Deum atque colere : quod nec in principio ille, & quasi vestibulo, ut auctor & præses artium, humano generi salu-
 tarium, cui hoc nomine sint agenda gratiæ; nec in ipsis pas-
 sim scientiis, per quas sparsus est gratus Numinis velut odor, diligenter demonstratur; quod denique scientiæ, proprie huc facientes, veluti moralis, non impensius reliquis exco-
 luntur, & cum lacte teneris immulgentur. Quo fit, ut nec bonæ literæ debito modo amentur, æstimentur, perdiscantur; & audeant tam multi in diverso, quamvis citra contro-
 versiam honesto & utili doctrinæ genere versatos, strenue contemnere, & contemnendos aliis præbere. Tertium est, quod in doctrinis ipsis vulgo nec ordo nec gradus accurate custodiuntur; nec interior contextus partium cujusque di-
 sciplinæ ab idoneis magistris explicatur; nec partes ipsæ, nisi carptim, & per locos communes, sine judicio, sine arte, sine
 gratia,

U

gratia, & deductione ad ipsum fontem, ac multiplicem rei usum inter varios scopulos & cautelas pertractantur, longaque & seria animi commentatione exhauriuntur, atque adeo, quod magis os, quam animum, plerique instruentes, τὸ λέγειν utcunque consequuntur, τὸ πείθειν procul habent. Testamur satius esse, literas nescire, quam hoc modo scire. Nihil enim hæres parit, præter inanem scientiæ pervasionem; sicut ille:

Ipsa domus puerum quem videt, ipsa senem.

Non intelligit vastitatem orbis, sed suam domum, suam villam, exemplo Tytiri Virgiliani, maximam putat: quod porro parit confidentiam & superbiam, iudicium de rebus neutiquam intellectus; opinionem pessimam de disciplinis optimis; sive somnium de exultis abunde litteris, & beatissima eruditorum messe, aureoque sæculo; in ceteris quoque opiniones erroneas, monstrosas, noxias; in Republica vero prava & inconstantia consilia; eaque recti specie adornata; arma nocendi; postremo Atheismum, certissimum semi docti hominis characterem. Qua propter sapientes omnes & ernditos negotii gravitas huc vocat, ut, quemadmodum occurrendum sit his pestibus, in medium consulant, & suffragia dicant. Nos, tametsi in his nomen minime profitemur nostrum, tamen, si quis animi sententiam exquirat, ei ut faciles nos præbeamus, ratio muneris ac Professionis exigit. Notum est, antiquis, hominibus sane prudentissimis, gravissimisque in more positum fuisse, ut sapientiam non offerrent nudam, sed per varia involucria, per ambages carminum, prodigia fabularum; figuras animalium, tenebras symbolorum, similitudines apologorum, ne Salvatori quidem fastiditas. Summus vero Aristoteles, maligna brevissimi sermonis obscuritate hoc profecit, ut quæ edidisset, non edita viderentur. Quibus aut
fimi-

similibus modis an hodieque litterarum arcana, qua licet, tradi expediat, equidem nescimus. Invitat enim primo, exemplum vetustatis, quod merito esse normam posterorum, contra juratum ejus hostem asseveramus. Accedit ratio, ut obscenæ istæ volucres, quæ immundo omnia contactu foedant, & profanum vulgus à sacris arceantur; exclusivæque araneis, quærentibus, quo Rempublicam venient, apibus intacti sapientiæ flosculi serventur. Quid? quod ingrati indignique mortales, subtractis thesauris, quos pro carbonibus spernunt, injustissime punirentur, & fatali suæ ignorantiae relinquerentur. Ad hoc, judicium de causis & controversiis litterariis, à foro, quo sæpissime videmus trahi, ad litteratos solos, id est, idoneos suos judices, hac ratione optime revocaretur, & Minerva suum sibi tribunal haberet; apud quod sine periculo doctoribus liceret agere. Præterea & exercitandi ingenii campus, & parandæ gloriæ seges hæc uberrima. Denique multa in se non adeo probabilia, necessitate temporum, & ingenio hominum se commendant: quemadmodum & priscos multa experientia huc perpulsos, vero simile est. Sed eruditorum senatui, qui vicissim promere sententiam suam haud gravabitur, pensitanda hæc relinquimus,

F I N I S.

U 2

APPEN.

APPENDIX II.

Ad cap. ult. S. 14.

Mentio ibi facta est Epistolarum Pufendorfi, Conringii & Bœcleri ad illustrem Boineburgium, quas hic me exhibiturum promisi, cum scriptum illud, unde desumsi, ob ineptias, quibus repletum est, ferè emtorem non invenerit, sed ad viliores usus adhibitum & sic rarius factum fuerit. Subjungam tamen etiam singulis epistolis judicium singulare ipsius viri obscuri, quod pro sua, qua pollebat, legulejistica eruditione, de re captum ejus transcendente, dare voluit, additis brevioribus notis lectori fortè non displicituris.

EPISTOLA I.

In qua Pufendorfius mentem suam de emendanda philosophia morum & ponendis fundamentis jurisprudentiæ naturalis, declarat.

SI aliqua mihi vel ingenii vel studiorum fiducia foret, merito mihi gratulari deberem, de tanti viri favore ultro oblato, quem omnibus obsequiis demereri potuisse, pars magnæ felicitatis erat. Huc enim cum ad nos nuper legatus appelleres, inter publicorum negotiorum curas mei quoque memoria locum invenit. Ultro alloqui voluisti, & de nostris studiis sermones miscere, cum ego valde dubitarem, annon parum modeste foret, tale quid inter ipsas occupationes abs Te petere. Postquam blandissime exceperas, & ut tua humanitate frui auderem, confirmares, jam animo percipiebam insignem voluptatem, pari utilitate conjunctam, quam allatura erant privata cum ejusmodi viro colloquia, movendis aut emendandis meditationi-

tationibus, in quæ nescio, quo fato ingressus sum, nec quicquam a tenuitatis meæ conscientia absterritus. Verum ista quidem bona inopinatus discessus interceptit, qui utut festinaretur, intermittere tamen noluisti, quo minus literis affectum tuum denuo consignares. Sed ne sic quidem à verecundia mea impetrare poteram, ut cogitata mea per literas, quas tamen vulgo non erubescere dictitant, apud te exprimerem, nisi demum illæ, quas nuper accepi, eam mihi necessitatem admovissent, ut aut fœda cujusdam inhumanitatis nota subeunda foret, aut immaturæ meæ & nondum satis digestæ cogitationes tam limato judicio subjiciendæ, cui sese, si parum approbaverint, in pudorem me erant daturæ, quod de attingendo ejusmodi opere audaciam unquam concepissem ac insequenti dolore frustra temporis impensi, mactatura. Quanquam spem eam mihi tua humanitas suggerit, ut quo simplicius hic egero, eo benignius errantem sis admoniturus, aut ubi operam non penitus lusisse videbor, quam deinceps ingredi debeam viam, monstraturus. Denique utcunque res acciderit, qualiacunque hæc, ipsa obsequii professione, veniam merebuntur. Nisi ergo excell. Vir, renuis, rem paulo altius repetam, & qua occasione, ad isthæc primum studia animum appulerim, exponam. Aliquot jam annos Philosophiæ, quæ vulgo Aristotelica audit, dederam, & quæ tyronum est præsumptio, parum à culmine sapientiæ mihi abesse videbar, cum nescio qua occasione magis magisque ista mihi scientia vilior haberi, & de plerisque, quæ ante hoc oraculorum instar veneratus eram, dubitatio suboriri cœpit; Postquam semel ea religio exoleverat animo, nefas esse a dictatis præceptorum discedere, haud obscure videbar cernere, quantum inane esset in plerisque disciplinis, quæ intra contemplationem solam subsistunt circa illam sapien-

pientiaē partem, quæ de moribus ad rectitudinem fingendis se acturam pollicetur, duo præprimis mihi oppido quam dura digestu apparebant; Unum, quod nulla firma scientia, & cui immota mens posset acquiescere, istis inesse disciplinis diceretur, quarum tamen observatio præmiis & pœnis foret sancita; alterum, quod nec vulgares isti libelli, id, per quod sese venditant, nomen possint tueri, cum in iis vix quicquam, præter nomina virtutum deprehenderetur. Quæ res adeo me movit, ut fere omne id genus studiorum fastidire, & tempus antiquis scriptoribus evolvendis cœperim impendere. Postea accidit, ut in Hassniam profectum subita illa à Svecis suscepta obsidio clauderet. Nec hæc calamitas sola. Ansa arrepta, quod frater meus apud Svecos degeret, in custodiam me dant, inque ea per 8. menses detinent, exclusum ab omni supellectile literaria & eruditorum conversatione. Hinc ut sensum miseriarum fallerem, subibat recolere ea, quæ quondam apud Grotium & Hobbesium legeram, ac additis nonnullis, pro meo arbitrio digerere. Quæ tamen ut aliquem essent usum habitura, præterquam ad otii illius ingrati molestiam discutiendam, nec per somnium tunc quidem in mentem poterat venire. Dein cum ad Batavos essem delatus, non nemo amicorum, cujus iudicio plus, quam meo tribuebam, de abolendis istis medijs cogitantem hortari cepit, ut politura aliqua adhibita auderem Doctorum iudicia publice super iis experiri. Isti quod tam pronas adhibuerim aures, nihil magis excusandum habeo, quam juventæ imprudentiam, spei quam metui fiderem a) quæ aliter iudiciorum secuti, ne-

a) Exhibeo uti apud Autorem solis resplendentis p. 30. inveni. Nam ipse fateor, me non intelligere, quid hic paragraphus dicere velit. Et hinc inde, etiam in aliis Epistolis, sufficientia iudicia sunt, Autorem vel ex negligentia, vel ex stupiditate, eas aliter ac scriptæ erant, exhibuisse

que

que irreverentem, neque securum, eo potissimum argumento ad istud impulit, quod favor ætatis apud æquos etiam improbis sæpe ausis, lenocinari soleret, ni supra votum aliquot huic similium judicia eximia, benigna invenissem. Præterquam enim, quod scriptum illud longe accuratiore lima opus habebat, ac postquam primus ille amor, quo recentes nostros fœtus amplectimur, deflagrarit, mihi ipsi quam maxime displicebat, eo ipso mihi quandam necessitatem videor imposuisse quædam accuratiora & magis absoluta, in isto genere molendi. Quod quemadmodum non sit pro hisce humeris opus, quotidie magis persentisco. Fateor equidem, si quis ab ingenio se satis instructum deprehenderet, multa esse, quæ ad tale opus concinnandum calcar possint subdere. Nosse quid in vita humana sit justum, quid injustum, res est cum omnibus hominibus necessaria; tum præprimis per splendidissimas occupationes quondam habebat jus dicere. b) Huic muneri aptus hodie fere non creditur, nisi qui

b) Er hic vel aliquid omissum, vel minus recte scriptum videtur. Reliqua ipsius lectoris diligentia & judicio annotanda relinquo.

tetricas Romani juris & quomodo per illud manifestissimæ causarum tenebris involvi, & in infinitum extrahi queant, calluerit. Inde factum, ut cum pleraque ingenia altiora & elegantiora ab illis tetricis abhorreant, justitia ut plurimum inter *legistarum* libidines destituta miserrime agitur. At vero, quo quis ingenio aut animo nobilior, eo magis rationibus regi gaudet, & indignatur ideo tantum sibi aliquid credendum, quia *Ulpianus* id dixit, aut quod turpius *Bartolus*, quem eximia quadam justitiæ rectitudine supra communem mortalium sortem fuisse vix cordato alicui persuaseris. Crediderim ego hominibus gubernanda versantibus, gratum fore, si quis certa & indubia fundamenta constituat omnis
ejus,

ejus, qua homines reguntur, justitiæ, & ex iisdem, quæ incidere solent & possunt, controversias, quantum ejus fieri potest, deducat. Sic enim illi, quibus semper opinari molestum est, habebunt aliquid, quod tuto sequantur, & tetricæ illæ ambages à scientia juris rescabuntur, ut qui posthac istas cognoscere neglexerit, vix aliud, quam propriam desidiam accusandam sit habiturus. Tali opera, ut *GERMANUS* quis potissimum manus admoveat, patriæ causa cupere debemus. Hanc enim non sine rubore nostratibus hominibus ab exteris objici auidi socordiam, ad innumera, quæ ab illis in lucem protruduntur, paucos ingenium afferre: Cæterum pleraque labore inglorio, & infatiabili scribendi prurigine obstetricante, edi. In hac autem materia poterit utique dici aliquid, quod non dictum sit prius. Equidem qui inter eos, quos illæ curæ hactenus occupatos tenere; *Gratio* primas non tribuerit, vix dignus habebitur, ut judicii ipsius aliqua hic ratio habeatur. Neque tamen inficias quis ibit, multa addi debere, ut perfectum aliquod juris naturalis corpus componatur, & multa ipsum posuisse tanquam subio carentia, quorum rationes investigari adhuc opus erat, præterquam quod communem ingenii humani labem, non utique effugiat. Neque *Hobbesii* acumen laude sua est privandum, etsi ille vix ultra principia progrediatur, & ejusdem hypotheses nescio quid profani videantur sapere. Multum quoque præstitit illorum hominum industria, qui de *casibus conscientia*, deque *justitia & jure* scripta edidere, sed præterquam quod isti libri, mole sua laborant, & horrore dictionis ingenia elegantibus innutrita literis protelant: nescio quantum illud multis non sit ad palatum, quod pleraque tantummodo videantur ad staticam illam sacram dirigere, nec semper, uti par erat, judicii libertatem usurpare. Admoverunt huic

huic materiæ alii quoque manum, sed plerique circa partem duntaxat occupantur. Nonnullis volupe est, non tam hanc disciplinam stabilire, quam ejusmodi fundamenta, quæ hæcenus credita sunt subinnuere. In *ICtorum* libris pleraque huc spectantia invenerit, qui accurate novit discernere, quando auctoritatibus & legibus (quas vocant positivas) nituntur, & ubi sua dicta rationibus stabilitum eunt. Quod tamen in universum videntur observasse circa pleraque, qui hic aliquid operæ posuerunt, alios a *juris*, alios à *Philosophia* peritia non satis fuisse instructos cernimus, quorum nullum tamen deesse debet illi, qui aliquid se præstiturum hic speraverit; Inde quoque factum, quod meri *legista* multa fastidiverint, tanquam nimis subtilia & nulli usui futura, quam torquendis ingeniis; *Philosophi* contra ad pleraque ista descendere fastidiverunt, veluti crassa nimis & popularia, aut si alteruter pedem in alterius foro ausus figere, ludibrio imperitiam suam exposuit. Illud enim altioris indaginis, quomodo sit procedendum, si quis ejusmodi disciplinam perfectam concinnare aggrediatur, quæ *juris naturalis* nomen, sustinere possit? Mea sententia duæ hic dantur viæ, quarum alterutram secuti deprehenduntur, qui disciplinis in justam formam redegerunt. Unam secuti sunt potissimum *Mathematici*, qui ex paucis principiis immensam vim graduum elicere amant. Alteram ingressi sunt, quibus *res naturales* investigare cordi fuit, scilicet ut ex observatione & collatione plurium singularium, tandem aliquod concluderent generale decretum. *Posteriorem* quoque *hanc viam* in hac materia mihi insistendam esse, nonnulli me admonuerunt; Colligendum esse nimirum, quid apud singulas gentes justum habeatur, & in quod omnes & singuli consentirent, id demum pro jure naturali declarandum, Enim vero lubrica, infinita, & fere invia

est hæc via. Ab orbe condito plurimi populi floruerunt, moribus atque institutis longe diversissimis, & sæpe nostris adversa fronte repugnantibus, de quibus nulla, aut tenuia monumenta nobis reliquit diuturni temporis edacitas. Quorundam nomen vix fando ad nos pervenit. Imo hodie in tanto literarum cultu, postquam improba mercatorum solertia omnes terrarum angulos perreptavit, paucos invenies, qui numerum ac nomina omnium populorum, callere sese jactent. Tantum abest, ut unius hominis industria omnium instituta legesque colligere aut animo complecti queat. Nec est, quod quis dicat, nos non esse debere sollicitos de *gentibus barbaris*, sufficere nostro fini, illa quæ *moratiores* inter populos observantur, ex harum collatione posse perfectum aliquod Jus gentium compilari. Sed præterquam quod & hoc vastæ molis opus est, quis sincere judicabit, quæ gens inter barbaras, quæ inter cultas sit censenda? Pauci populi Europæi jam humanitatis laudem nobis vindicamus, ceteros alto supercilio barbariei nomine despiciamus. At profecto sunt populi, qui non minus abjecte de nobis sentiunt, quam nos de ipsis. Cui ignotum *Cbinensium* de *Europæis* judicium. Hinc *Japonenses* in nulla re se nobis inferiores agnoscunt, præterquam sola imperitia, arma illa ignivoma tractandi. Et ne nobis nostra plus justo blandiantur, fateri cogimur, ingenioso aliquo luxuriæ apparatu fortasse plerisque nos palmam præripere, morum innocentia, queis vera cultura censeri debet, non paucis concedere, qui barbari nobis audiunt. Ac multi populi, qui in horrida illa morum simplicitate ac paucissimis legibus prope ad brutorum iastar degunt, vitam æque sibi quietam agi fatentur, atque nobis, queis tanta legum multitudine cupiditates circumscribuntur. Unde haud absurde quis inferat, multas leges, quæ nobis tanquam per naturam

naturam traditæ habentur, ad societatem humanam ita absolute non esse necessarias. Denique si hanc viam insistimus, non jus aliquod naturale exstruemus, sed illud penitus eversum ibimus. Vix enim credo dari ullum præceptum juris naturalis, in quod non impingant publice approbati & recepti alicujus gentis mores, quibus quidem ipsi ita sibi placent, ut cæterorum contraria instituta despiciant. Et apposite huc trahi poterit illud historici: *diversa cupiditates & aliud cuique fas, nec quicquam illicitum.* Id tamen fateor, concinnato semel juri naturali vix decentius ornamentum accessurum, quam si ad singula quis capita annotaverit, qua ratione gentes diversæ suas vel temperaverint, vel violaverint. Rejecta itaque hac methodo, ego *Mathematicos* hic potissimum sequendos censerem, scilicet, ut immotum aliquod principium. & quod nemo sanus in dubium vocare ausit, constituatur, ex quo quid perpetui & naturalis sit juris, deducatur. Quale tamen fundamentum invenire non est ita in proclivi. Ad *sana rationis dictamen* provocare maxime plausibile hætenus plerisque est visum. At nisi immoto aliquo principio nitamur; quis arbiter erit, ab utriusque partibus sana ratio stet? Quoruscunque eruditorum est, qui, ubi aliquem ab opinione sibi probata dissentire intellexerit, mente ipsum satis constare putet? Et abjecti habetur ingenii, dissentientes non pro stupidis habere. Sed & ille modus non admodum facilis est solutu, quomodo *ex mero rationis nostræ dictamine* ita possimus obligari, ut contrarium plane nobis sit illicitum. Sane ea potissimum ratione *Seldenus* motus videtur, ut non de jure naturæ in universum tractaret; sed duntaxat de eo, quod apud Hebræos pro tali habeatur, & ut obligationem ab *expresso Dei mandato* derivaret. Cæterum ejus disciplinæ, de qua nunc sermo est, *dua* videntur

tur instituendæ partes c) In priori agendum de *fundam-*

c) Scilicet cum ista scriberet Pufendorfius, jam anno 1660. in Belgio publicaverat Elementa Jurisprudentiæ universalis, methodo Mathematica, quam hic recenset, (ex doctrina Weigelii) elaborata.

mentis juris naturalis, ubi consideranda venit natura entium moralium in genere, moralitas animarum, impositio, imputatio, qualitates & quantitates personarum & rerum, obligatio, Imperium, lex, meritum, pœna, & similia. Inde *systema* aliquod componendum, in quo *specialia juris capita* ex dictis fundamentis demonstrantur: Cui insignia ornamenta possunt accedere ex testimoniis autorum, variorum populorum institutis, & controversiarum illustrinm exemplis. Enim vero tale opus quam non sit pro viribus meis, d) satis est in propatulo. Ingenium hic

d) Sed qua fronte talia scribere poterat Pufendorfius, cum tamen cuilibet constaret, Elementa Jurisprudentiæ universalis ab ipso hac methodo edita esse, & ipse in hac Epistola superioris fassus esset, se persuasione Amicorum tale quid tentasse. At salva res est. Loquitur enim hic Pufendorfius non amplius de elementis, sed de justis institutionibus, vel potius de pleniore systemate, & quidem multis ornamentis hic recensitis aucto.

requiritur acre, judicium rectum, & præconceptis opinionibus ne quicquam obnoxium, supplex literaria copiosa, altum otium, quorum nihil nobis adest. Accedat huc oportet, ut quis cum multis eruditis super hac re sententiam suam communicaverit, illorumque judicia perceperit, quo vix utilius subsidium huic materiæ exasciandæ. Præterea, cum hic labor totam hominis vitam requirat, aut tantum annos florentiores, etsi vestri similibus favor quantumvis adeste debeat, tamen non potest fortunarum nostrarum tenuitas istas nobis cogitationes suggerere, ut
ne,

ne, dum tantum honesta studia neglectis lucrosis sectamur, illam bonæ mentis sororem nimis arcto fœdere nobis adjungamus: Præsertim cum jam tum animadvertam, illos, qui *Rabulas* foro formant, e) livorem suum parum diffi-

e) Ad ea, quæ hic dicuntur, intelligenda, supponendum est Jctos Argentoratenses jam illo tempore ægrè tulisse, quod Bœclerus Grotium explicaret studiosis, qua de re dixi indisputat. de emend. administr. justit. difficult. §. 25. Vide appendixem I. hic.

mulare, & hoc institutum suggillare, atque depressum ire, idque non tantum apud imperitam pubem, quæ frontem ac linguam quam primum locare audet, sed maxime apud nonnullos cordatiores, quorum aures adulando sibi velut proprias possident. Scilicet metuunt isti, ne aucupia ipsorum minus lucrosa esse incipiant, si arcanum illud vulgatum fuerit, posse etiã aliunde, quam ex ipsorum libris justum quid addisci. Quia tamen prope necessitas aliqua mihi est injuncta, in hac materia aliquid operæ ponendi, mecum constitui, postquam Grotium absolvero, id quod intra paucos menses fiet, quædam circa illa fundamenta juris naturalis meditari, & ipsam quoque Grotium intra privatos parietes revocare; nam uti video, talia in publicas cathedras afferre, frustra est, cum pleraque hæc subtiliora studia frigeant, & paucissimi talibus rebus capiantur, ideo, quia non capiunt. Nequaquam tamen præcipiti partu mihi quicquam elidere deinceps, sed & *semel hic peccasse sufficiat*. Merito ludibrium cordatis debet, qui non luxuriosissimum sibi spatium indulget ad consideranda ea, quæ ubi semel emaruerunt, revocari nequeunt? Et semper mihi displicuerunt, qui libros suos ipso sub prælo in magnitudinem improvisam excrevisse, quasi præclarum aliquod facinus, jactant, prorsus acsi ceteri omnes fungi essent,

ut admirari cogherentur, quæ ipsis inter prurientis calami anhelitus exciderunt. Sed jam dudum vereor, ne mea loquacitas patientiam tuam consumserit. Novi equidem, isthæc non esse tanti, ut iis legendis gravissimas tuas occupationes interrumpere debeas; Malui tamen opportunitatis nomen subire, quam ut voluntati tuæ, quæ apud me imperii vicem obtinet, parum prompte videar paruisse. Tu simplicitatem obsequii mei benigne interpretaberis, & postquam cætera mihi desunt, animum Tibi devotum gratiosè tuo favore dignabere. Bene vale. H. 19. Jan. 1663.

PER ILLUSTRIS GENEROS.
ADDICTISSIMUS.

S. P.

JUDICIUM LEGISTÆ DE PRÆCEDENTE
EPISTOLA PUFENDORFII.

Tertia (Epistola) Autorem gloriosum a) videtur in-
 a) Hoc vero Legistæ judicium apertè indicat autorem
 judicio omni & tantum non sensu communi carentem, & ta-
 men, pro moribus istius temporis, | Cui non infimè notæ,
 dicare, quod non tantum ipsam Philosophiam Aristoteli-
 cam in dubium vocet, sed & asserat, neminem credi fere
 hodie aptum ad jus dicendum, nisi qui tricas Romani juris
 & quomodo per illud causarum manifestissimæ tenebris in-
 volvi, & in infinitum extrahi queant, calluerit. A quibus
 tetricis altiora ingenia abhorreant. Arbitratur etiam, jus
 nostrum esse corroboratum autoritate humana Ulpiani &
 Bartoli, ideoque potius jus esse constituendum, cujus fun-
 damenta certa & indubia sint, cui operi ut Germanus quis
 manus

manus admoveat, patriæ causa nos debere cupere, & in hac materia posse aliquem quid dicere, quod non dictum sit prius. Laudat hac in parte Grotium, cui tamen putat multa adhuc addenda esse, ut perfectum corpus Juris naturalis componatur; De cujus corporis forma consilium suggerit tandem hoc, nempe ut instar Mathematicorum, qui ex paucis principiis immensam vim gradationum elicere amant, corpus juris ita cudatur, ut in priore parte agatur de fundamento Juris naturalis, ubi considerari debeat natura entium moralium in genere, immortalitas animarum, impositio, imputatio, qualitates & quantitates personarum & rerum, obligatio, imperium, lex, meritum, pœna & similia. In posteriori vero specialia juris ex dictis fundamentis demonstranda capita, cui insignia ornamenta possint accedere ex testimoniis autorum, variorum populorum institutis & controversiarum illustrium exemplis. Non autem provocandum esse ad sacræ rationis dictamen, cum ab utriusque partibus videatur sana ratio stare; At vero de immoto aliquo principio nobis debere constare. Enim vero b) quemadmodum jurisprudentissimus Ulpianus, li-

b) Jam incipit Legista judicium, de cuius singulis nævis non opus est multa dicere, sed sufficet paucis annorare, totum hunc ejus discursum continere ignorantiam elenchi, logomachias, ineptas consequentias, varia indicia legulejismi, pedantismi & generis differendi, quod Galli noto galimatias nomine denotare solent &c.

cet animadverteret constitutionem aliquam juris duram esse, c) non tamen ausus est, interpretatione sua eam

c) Communis cantilena interpretum, rextu Ulpiani ad ineptissimas assertiones defendendas abutentium, quod latius ostendi in dissert. de usu pract. jur. Justin. in for. Germ. §. 41. & 42. p. 99. seq.

circumscribere & determinare, quantumvis ad latus etiam Prin-

Principis fēderet, sed satis habebat respondisse: ita legem scriptam esse, gnarus injuriam fieri legi & legislatori, si judex vel interpres ea se prudentiorem arbitretur vid. B. Tabor *in Tractat: de regim. imperant. Ecclesiast. lb. 24. p. m. 31.* Nempe contemptorem juris civilis vincula non modo judiciorum, sed etiam utilitatis vitæque communis revellere. d) Et boni civis officium in eo verti, ut secundum d) Tu de cepis loqueris, Pufendorfius de alio. leges vitam instituat, non vero de legibus judicet, e) Ita e) Confundis officium Judicis & Jcti seu Professoris Juris. & cavillatorix istæ nugæ in Jus Romanum f) eructatæ a f) Confundis jus Romanum & tricas juris Romani, tanto viro abesse deberent, cui non conveniebat, jus nostrum tricas atque tenebras appellare, cum tamen satis concinne & artificiose istud secundum methodum causarum compilatum comperiamur. At satis etiam clarum & perspicuum istud atque imperiali remedio illuminatum est, §. 5. *prover. Instit.* & nihil magis legibus Justinianeis proprium est, quam claritas *Novell. 107. in pr.* placetque in legibus magis simplicitas, quam difficultas §. 7. *Instit. de fideic. her.* simplicitas enim legibus amica, g) §. 3. *Instit. de legit. agnat.* g) Omisisti potissima, esse etiam quandam simplicitatem non solum stultitiæ amicam, sed & ipsam stulticiam *cap. non effote vers. sicut equi & asini Cod. Davidico dist. 32.* *success. l. ult. §. 1. C. de furtis*, quæ tanta est in corpore juris justinianeis, ut nulla etiam lex in illo alteri contrarietur. *per l. 3. §. 15. C. de J. V. E. conf. l. 2. §. 1. C. d. t. & l. 1. §. 4. eod.* modo probe notetur causa, locus, tempus, persona, rigor, novitas, antiquitas, bonitas, τὸ véto, consulo, præcipio, de quib. Forster. *tractat. justinian. ad instit. juris in proloqu.* & quæso quid clarius & certius esse potest ipso Deo, fonte Jurisprudentiæ Justinianæ, quod confirmat Grotius *d. J. B. & P. in prolegom.* qui Deus noster everis per lapsum bonis

nis spiritualibus, prospexit de mediis supernaturalibus, quibus illa pro modulo hujus vitæ recuperare possimus; prætereaque reliquit tantum ex naturalibus & moralibus donis, quantum ad vitam decenter honesteque transigendam necesse poterat videri. Dn. Alberti in *Comp. J. Nat. in præfat. ad lectōr. p. m. 6.* Quemadmodum igitur in claris non admittuntur in foro Advocatorum cavillationes, Marpurgenf. *vol. 4. constit. 42. n. 105.* ita & h) autoris Epistolæ hu-

h) Est eadem consequentia, ac si quis pro Pufendorffio subsumeret: *ita & Autor solis resplendentis est lunaticus.*

jus tertiæ investiva erga jus justinianeum non attendenda. Et quærere conjecturas in claris infirmitas potius est intellectus, quam subtilis ratiocinatio. *Wes, in π. de R. N. n. 8.* Ipsa hæc claritas etiam & veritas seu principia congenita non in mendacium instar gentilium convertenda, *Rom. 1. v. 25.* maledicunt autem communiter homines ad similitudinem Dei cæteroquin facti *Jac. 3. v. 9.* Fallitur porro autor, autoritate humana Ulpiani & Baldi corroboratum esse jus Justinianeum, est enim jus istud imperiali remedio illuminatum & vallatum §. 5. *proœm. Instit.* quo plenissimum ei robur accommodatum, §. seq. 6. *proœm. Instit.* Cui qui repugnat, & in dubium vocat, sacrilegii i) nefandum crimen i) Vides hic animum crudelem Legistæ in Pufendorffium & huic similes,

committit. *l. 3. C. de crimine Sacrileg.* Quod robur imperiale accessit non dicis gratia, sed quia ita istud dicitant & sudent congenita nobiscum principia practica, quæ è statu integritatis k) in nobis supersunt, Dn. Alberti *c. l. p. 14.*

k) Habes hic novum specimen deficientis judicii. Nunquam Justinianus, aut alii etiam Jcti intenderunt, cum Alberto jus naturæ ex statu integritatis deducere.

& nos ad recte faciendum impellunt, a delicto vero avocant, *Cicer. de Legib. lib. 2.* Ulpianus itaque & Baldus non sunt

funt causa efficiens l) juris Justiniani, sed tantum inter-

l) Stulta disputatio, cum Pufendorfius nunquam dixerit Ulpianum & Baldum esse causas efficientes juris Justiniani. pretes & Doctores. Desiderium cœteroquin, Germanum aliquem admovere manum corpori juris naturalis, qui id dicat, quod non sit dictum, itidem est nullius momenti, *conf. dicta supr. c. 1. p. 38. 39.* cum tale corpus m) nobiscum

m) Quantz ineptiz! Hoc nunquam dixit nec Cicero nec Alberti. Confundit Autor potentiam & actum. Omnes disciplinz ex dictamine rationis deducendz hoc intuitu & ratione potentiz nobiscum natz, & postea cum id factum fuerit, à natura haustz dicuntur. Sed propterea non frustraneam dicuntur navare operam, qui v. g. philosophiam rationalem, naturalem, moralem, civilem in formam artis redigunt & ineptiis scholasticorum larvas detrahunt.

fit concreatum, atque hodie adhuc implantatum, quod non scriptum est, sed natum, quod non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripuimus, hausimus, expressimus, ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus, ex Cicerone Dn. Alberti *c. 1. p. 6.* ut impossibile sit humana opera tale corpus posse inveniri, n) quan-

n) Necessè est mentis deliquio laborasse autorem, dum hæc scriberet. Communi sensu ea dicuntur humana opera non posse inveniri, quæ nobis non sunt concreata aut connata, sed vires humanæ naturæ excedunt, ea vero, quibus jam à natura imbuti sumus, & quæ adeo possidemus, non dicimus esse impossibilia, ut humana natura ea inveniatur, sed dicimus inventionem esse superfluam, frustraneam, stultam.

tumvis hoc ipsum jus naturæ mediantibus scintillulis imaginis divinæ superfluis intueri, excoli, & cum toto suo omnibus modis conferri queat, quod ipsum jam dum ministerio Jctorum o) præstitit D. Justinianus, cujus Sy-

o) Nova furentis contradictio: Si impossibile est, humana opera tale corpus posse inveniri, quomodo potuit esse possibile,

ut

ut D. Justinianus id inveniret ministerio Jctorum, & horum ope systema juris naturalis seu corpus juris naturalis conscriberet? An Jcti illi præ aliis hominibus præditi fuerunt viribus supranaturalibus.

stema p) in manibus nostris est. Grotium quod attinet, ei

p) Aliud insanientis sapientiz specimen. Nunquam in mentem Justiniano venit, ut voluerit systema juris naturalis scribere. Et disertè ait, systema suum collectum esse ex principiis naturalibus gentium & civilibus. Adeoque hic mixta sunt tantum non ubique naturalia & civilia. Quodsi quis cogitationes promiscuas philosophicas, medicas, juridicas, theologicas conscriberet, etsi methodo aliqua (arbitraria plane) observata, forte eas observationes in certos libros & titulos distinxerit, quis adeò deliraret, ut assereret, optimum in istis cogitationibus contineri systema vel philosophicum, vel medicum, vel juridicum, vel theologicum?

laus merita utique apponitur; rem tamen non omnem acu semper tetigit, consensum namque parentum q) in nu-

q) Hic iterum absque judicio disputatur de re, quæ non erat in quæstione. Neque enim Pufendorfius neque ullus alius, quod sciam, dixit, Grotium rem omnem acu semper tetigisse. Ergo contra quem disputat hic noster Legista? Deinde & in rebus majoris momenti quam in quæstione de valore nuptiarum absque consensu parentum contrahatarum, Grotius aberravit à via veritatis: sed tamen autor verosimiliter hanc quæstionem elegit, ut eo facilius exscribere posset Gerhardum & Menzerum, & hac occasione lectori indicare, quod Menzerus fuerit ejus proavus maternus. Tertio, non mirandum equidem est, quod Theologi Lutherani circa hanc quæstionem à Grotio dissentiant. Uti enī apud istos, qui præ aliis *ymōiōr*; tales vocari desiderant, ad hæc usque tempora plus valuit præjudicium autoritatis, quam usus rectæ rationis, ita vel ex Oslandri nota ad dictam th. 10. Grotii p. 761. patet, istum dissensum à Grotio in materia præsentī deberi primario illi fundamento, quod Lutherus & Chemnitius ita docuerit. Contra Jcti, & quidem impar-

les ac Legulejis & Legiftis oppofiti, ut Zieglerus ad d. I. Grotii p. 274. nullam caufam effe putant, cur ab hac Grotii fententia recedere debeant; aut faltem eam perfpicuis diftinctionibus exponunt, & fic fimul occafionem fuppeditant diffidentibus vel cum Grotio conciliandi, vel illorum argumentis refpondendi. Vide quæ hac de re latius dixi in inftit. jurispr. div. lib. 3. cap. 4. n. 76. feq. & in difput. Lipf. de valid. conjug. invit. parent. contracti §. 15. feq.

ptiis non adeo neceffarium effe ait, ut eo deficiente propterea irritum ftatim matrimonium pronuncietur, *l. 2. c. 5. n. 10.* pro qua fententia ftabilienda adducit Efavi conjugium. Cum tamen non indifferenter exempla fequi, fed legibus ftare jubeamur, *l. 13. Cod. de fentent. & interlocut. omn. jud. l. 12. ff. de offic. prefid. Locam. ad §. ult. I. d. fatisdat.* Et Efavi defponsatio non in jure fed factò fundata eft, nec etiam Deo nec ejus parentibus matrimonium hoc gratum fuit, fed parentibus Efavi ea propter cordis contritionem eximiam accerfivit. *Gen. 26. v. ult.* quam ob caufam non impunitus relictus a Deo, fed privatus benedictione, & jure primogenituræ itemque promiffione ei facta de terra Canaan & Meffia ex ejus fanguine nafcituro, derivato tandem in ipfius minorem natu fratrem Jacobum *Gen. 27.* Neque alias denegatum erat Efavi parentibus illud de factò ab illorum filio contractum matrimonium annullare: quod autem non annullarint, hoc ipfum ipforum indulgentiæ, quæ plurima in liberis tolerat, adfcribendum. Interim a remotione facti id remotionem juris non valet collectio. *Gerhard. p. m. ad Gen. c. 26. v. ult. q. 6.* Nec decet hominem chrittianum ad imitationem trahere vitia aliorum. *Beat. Proav. meus matern. Dn. Menzer. tractat. de conjug. fub tit. de confens. Parentum.* Parum efficit, ex promiffione hujus auctum effe populum, iftud fiquidem evenit ex promiffione Abrahamo facta. Quod fupereft, Grotius, Arminianus

nus iste r) non Systema juris naturalis condidit, nec præ-

r) Vides autorem esse Jctum non solum Justinianeum, sed & γρησίως orthodoxum, & adeo spiritu hæretificationis tanquam præcipuo talium requisito, repletum. Quomodo enim fieri potuisset, ut Arminianus ille (etsi notum sit, Arminianos in præcipuo à reliquis Reformatis dissensu propius ad Lutheranos accedere) in Synodo Dordracena ab adversa Arminianorum parte, cum aliis Arminianis damnatus disciplinam aliquam, ex dictamine rectæ rationis deducendam, sed à viris γρησίως orthodoxis vel neglectam vel etiam, salva venia, confusam, & corruptam, cum applausu Jctorum, istorum orthodoxorum sputa lingentium, in ordinem redigere aptus fuerit? Et quis talia legens abstinere possit, quin si non exclamet, saltem cogitet:

O Corydon Corydon - - - - ?

De reliquis quæ sequuntur adversus Grotium & Pufendorfium adductis ineptiis judicet ipse lector. Nam & tædet & piget ulterioris purgationis hujus fimetis. Interim illis, qui adhuc ejusmodi lætucis delectantur, commendo electorum Bœcleri, id est, diligentem lectionem censuræ in programma Argentoratense, in append. prima exhibitæ.

cepta artificialia, secundum quæ justitia edicenda, proposuit, sed exemplis potius jus naturale nobis insitum illustrat, & effectum ejus demonstrat, atque recenset. Neque consilium suppeditatum è re est, ita enim in parte generali ea, quæ ad juri ancillatrices Philosophiæ disciplinas pertinent, tractarentur, & confusum omnium disciplinarum chaos efficeretur, cum ad jus non pertineant, nisi quæ sapiunt vim justitiae, quæ autem non sunt juris, ejusque horizontem egrediuntur, ad ejus corpus non trahendæ qualitates rerum & personarum in jure nostro Justiniano, quatenus justitia de iis pronuntiatur, satis sufficienterque describuntur, ceu illis etiam cognitum, qui primis labiis jus degustarunt. Partis specialis complexum, testimonia autorum, vario-

rum populorum instituta, & controversiarum illustrium exempla frustra constituerent, non enim exemplis, sed legibus judicandum, quantumvis hæc rei quadantenus satisfecisse videamus Imperatorem Justinianum, qui jura ex omnibus antiquorum juribus, & præcipue commentariis Caji tam Institutionum, quam rerum quotidianarum aliisque multis commentariis composuit *Vid. §. 5. prooem. Instit. conf. ea, quæ diximus supra c. 1.* Imo ex natura entium moralium qua tali neque exemplis istis certum jus derivari potest, cum tamen adeo Autor dictæ epistolæ tertiæ fundamenta certa & indubitata requirat. Tandem ipse confitetur morum innocentia veram culturam debere censer: quo ipse concedit, quoad rectitudinem moralem seu rationem vitæ instituendæ duci homines principiis innatis ad virtutem, normamque juris naturalis esse rationem sanam & rectam, per quam homo studet se ad imaginem Dei, ad quam creatus, accommodare, & attributa Dei, sanctitatem scilicet bonitatem, justitiam, misericordiam, sapientiam, veritatem, quæ symphoniam & analogiam quandam habent virtutis moralis, pro viribus sequi, sæpissime citatus Dn. Alberti in *Epit. jur. nat. p. 11.* Quantum igitur iterum erret epistola illa, cum non provocandum esse ad sanæ rationis dictamen velit, cum ab utriusque partibus videatur sana ratio stare, in conspicuo versatur. Ipsa enim lex naturalis nihil aliud est quam recta ratio, quæ originarie à statu integritatis perfectissimo derivatur; Non vero ratio ista est imaginaria, fictitia & excogitata, sed certa & firma, quæ egregie est in decalogo expressa, Dn. Alberti d. l. p. 2. 12. & 13. Unde jus naturale tanquam jus ad amissum perfectum, etiam dicitur universum mundum imperandi prohibendique sapientia regere. Naturalia, enim universalia deprædicantur. Idem *d. l. p. 1. §. 4.* Quod jus naturæ cum excultum probe fit

fit à Jctis illis, quorum ministerio tanquam causa instrumentali usus Justinianus Imperator in compilando corpore juris, istud merito exosculamur, & post S. Biblia meliorem non reperiri librum iterum atque iterum exclamamus. Denique Mathematicorum methodus non accommodari potest Jurisprudentiæ. Certum equidem est, in Mathesi data linea sequi angulum, planum, circulum, tanquam principia unicuique primo intuitu vera, unde conclusiones inferuntur certæ, uti ante Autorem docuit Selden. *de Jur. Nat. & Gent. l. 1. C. 7. p. 86.* Tamen non ita in moralibus procedi potest, ubi unumquodque objectum magnam per se habet latitudinem. Igitur alia methodo omnino opus fuit, vid. Aut. *Epist. ult. s)* & quidem ea, quam sequuntur Justiniani.

s) Id est 8. p. 44. & seq. Sed quæ planè non videtur pertinere ad doctrinam Pufendorffii, nec etiam ad Boineburgum scripta est, neque de autore constat, quis fuerit.

EPISTOLA II,

In qua Conringius plerumque Pufendorffii approbat, paucissimis monitu adjectis.

AD omnes tuas responderam jam nudius tertius, cum afferuntur cum P. quas 29. Jan. Moguntiæ exarasti. P. plenas esse elegantiæ, si dictionem spectes, nemo non facile judicaverit. Sed indubie quæris, quid de rebus ipsis sentiam, quas tractat? Primum itaque justas arbitror ejus querelas, de iis, qui vulgo jus morale docendum susceperunt, & tamen omnem illi disciplinæ demonstrandi vim detrahunt. Haud immerito idem de Aristotelis defectu conqueritur. Nollem autem ejus mali causam quoque attulisset.

set. Recte quoque censet, gentium variarum circa mores & instituta consensum, non esse firmum ejus, quod vere justum est, cognoscendi, statuendique principium. Denique & id bene tacet; dictamen rectæ rationis non itidem esse idoneum moralis Philosophiæ principium. Quas tamen postremæ illius thesisi affert rationes, non perinde placent, quoniam non nihil sapiunt scholam scepticam. Rectius, me judice dixisset: principium illud esse nimis forte generale, convenire scilicet omni omnino certæ scientiæ: Idonea autem demonstrationum principia debere esse propria. Optarem etiam, id addidisset P. quænam ipso judice sint denique veræ Philosophiæ hujus principia, præsertim cum Hobbesiana nolit probare. De nullo non horum jam dudum sententiam meam dixi in publico. Fortasse tamen præ occupationum necessitate & multitudine, non ea satis hæcenus satis advertisti. At vero demonstrationes perinde in practica atque speculativa philosophia habere locum, breviter in epistola præfixa Viotti libro de demonstrat. tum altera præmissa Hopperiano operi, monui: prolixè autem persecutus sum singulari capite, & in Propolit. pariter & in libr. de civil. Prudent. Qua parte Aristotelis moralia minus firmo stent talo, & quare, indicavi aperte epistola ad Rachel. Consensionem gentium sive omnium sive multarum, sive moratorum, probabilitatem duntaxat, non scientiam parere, notissimum est ex logicis, & passim à me ibidem inculcatum. Non obscure quoque libr. tum de civil. Prudent. tum in Propolit. alibiquè ostendi, ut justis civilis unicum principium est utilitas civitatis: ita moralis justis esse utilitatem humanæ cujusque naturæ. Hanc vero non posse recte constitui, nisi probe cognita humana natura, eaque humanæ mentis immortalitate & præmiis, pœnisque à Deo ipsi decretis, quæ cum Aristoteles non agnovit, non potuisse

tuisse itaque in omnibus fatis firmas demonstrationes, ab ipso in moralibus afferri. Vides ergo, illustrissime Domine, quam illud sit exiguum, quod equidem in P. desiderarem. Meo adminiculo non illum egere arbitror (valet enim ingenio & judicio) meis tamen lectis, poterit major nonnihil fiducia illi nasci: Tu urgeas illum, quo pergat, spretis vulgi oculis, in tam præclaro instituto, ne quæso desistat. Neque enim dubito, ab illo nihil non exiguum a) expectari, non in morali tantum, quam nunc excolen-

a) Puto, Conringium scripsisse: *eximium*.

dam sumsit, sed Politica etiam Philosophia, ubi ad illam animimum aliquando appulerit. Vale & salve plur. Wolfenbütt. 25. Jan. 1663.

*Tua illustr. Excell.
Studios.*

H. C.

JUDICIUM LEGISTÆ DE EPISTOLA CONRINGII.

Quarta epistola approbat maxima ex parte præcedentem, desiderat tamen in ea justiciæ civilis & moralis principium. Illius dicit esse utilitatem civitatis, moralis vero utilitatem humanæ cujusque naturæ, quæ non possit recte constitui, nisi probe cognita natura humana, humanæ mentis immortalitate & præmiis pœnisque à Deo decretis. Sed justum civile & ethicum quidem differunt in se, interim tanquam principiata ratione unius causæ, & principii conveniunt, ideoque utriusque principium decretis divinis attribuendum. Quodsi enim justiciæ civilis principium imputandum utilitati civitatis, a) in monarcho-

a) Injuriam facit Conringio cavillator, dum utilitatem civita-

Z

tis

tis opponit utilitati communi humanæ naturæ, quam Conringius haud dubie huic subordinatam intellexit.

machorum præcipitia incideremus, defenderemusque principium magis Epicureum, & Machiavellisticum, quo facit illud Euphemii dictum apud Thucididem: *Regni aut civitatis imperium habenti, nihil injustum est, quod utile*, de quo Grotius noster b) *d. l. de I. B. & P. in Proleg. in init.* Quor-

b) Tuus Grotius? quid hoc novæ rei est? cum in censura præcedente Grotium ineptum scriptorem, tanquam Arminianum, esse dixeris, cum potius Justinianum tuum prædicaveris. Sed salva res est. Haud dubie Legista noster hæc ex alio autore, Grotium magis æstimante excrispsit, & absque judicio hanc vocem: *noster* retinuit.

sum refertur illud Horatii satyr. l. 1. 3.

Ipsa est utilitas justii prope mater & æqui.

Qua ratione haberemus potius injustitiam, quam justitiam in civitate, prout istud erudite admodum notat Dn. Albert. *d. l. p. 8.* Quapropter stringendus erat & Autor præcedent. Epist. quod in suo tractat. *de officio hom. & civ.* juxta leges naturales & quidem *in præfat. ad lect.* socialitatem pro fundamento juris naturalis substernat. Secus faciebant olim jureconfulti, qui disceptabant causas omnes non tantum ex capite utilitatis, sed præcipue honestatis, certi, *ὃ καλόν*, honestum & æquum esse fundamentum juris naturalis & superioris, τὸ vero *συμφερον* præcipue ad juris inferioris & civilis in specie dicti constitutionem pertinere. Imo *ἀπὸ τῆ καλῆ* juris regulam imprimis arbitrabantur, v. Ciceron. 3. *de offic. 65.* Unde & Harmenopulus jus non definit artem, τῆ *συμφερόντος*, sive ejus, quod utile tantum sit; sed simpliciter *τέχνη τῆ καλῆ*. l. 1. Tit. 1. §. 17. Et ut in Basilicis additur *καί ἴσα*. Plato ipse in Clitiphonte *την πολιτικὴν ἐπιστήμην* definit. *καλῶν καὶ συμφερόντων ἐπιστήμη ποιητικὴν δικαιοσύνης ἐν πόλει*. Eo scil. ordine, quo Claudianus seriem

seriem rei composuit, *panegy. 2.* in laudes Stiliconis: *Ju-
stitia utilibus rectum proponere suadet.* A qua sententia non
discesserunt, nisi homines Athei & Epicurei, e quorum
grege quoque fuit Horatius d. 1. *Quemadmodum hos
iplos vocat Doctor noster B. Tabor c) b. m. in Corollario Com-
mentationi synoptica de jure cerevisario adjecto. p. 107.*

c) At notum est, Taborem non solum fuisse inimicum Conrin-
gii, sed & Legulejorum illius temporis antesignanum.

EPISTOLA III.

*In qua Bœclerus nimis scabiose de Pufendorffio sentit, & contra Gro-
tium suum nimis extollit.*

DE scripto P. liberanda est fides tibi obstricta, a) quam-
a) Uti communiter sermo hominum mores & tempe-
ramenta detegit potissimum vero in conversatione
familiari, ita vel maxime etiam literæ ad amicos vel patro-
nos datæ, quas ad publicam cuiusc. notitiam haud quaquam
perventuras esse credunt scriptores, eundem usum præstare
solent. Genium Bœcleri ex judicio Sarcmasii &, circum-
stantiis, quomodo in lite cum Sarcmasio se gesserit Bœcle-
rus, supra cap. ult. §. 5. descripsi. Egregie eundem depin-
git præsens Epistola.

quam alias excusari in hoc negotio mallet. Sed tuum
erit, Illustris Domine, obsequendi studio audacem venia
prosequi & libertatem benignius interpretari, P. ingenii
um habile, promptum, ad magna iturum, si modestiam
magistram adsciverit, amo & æstimo. b) Sincerius id quidem

b) Periculosissimum hominum genus, quod sub specie laudis
vel amicitiz, & addito encomiis aliorum semper aliquo NI-
SI, famæ illorum detrahere allaborat.

candidiusque quam hodie fieri solet. c) Deum habeo hu-
c) Id est: Alii forte Pufendorffium nimis commendant & lau-
dant, etsi ei non faveant; alii nimis eum vituperant pravis

affectibus corrupti. Ego sincere & absque affectibus de eo judico.

ius animi testem, d) cujus me adeo non pœnitet, ut malim

d) Sed tamen ad Deum testem provocat Bœclerus de sinceritate sua. Quis verò putaret, Bœclerum eò impictatis prolapsum fuisse, ut contra conscientiam propriam falso ad Dei testimonium provocaret? Verum nec hujus vitii eum reum facio. Qui se nel habitum adulandi & aliorum famæ detrahendi per insidias acquisivit, more pharisaico miserrimam suam non agnoscit, sed sibi ipsi firmiter persuadet, se amare proximum, se in mediis vitiorum actionibus Deo opus gratum facere. Ita Inquisitores sacri, dum innocentes igni tradunt, putant se id facere in gloriam Dei; ita Pharisei, dum Christum cruci affigebant, sibi persuadebant, quod opus Deo gratum facerent.

de omnibus omnia bona dicere, ipsorumque dotes liberalius extollere, quam censura ad alios exitura e) uti. Ve-

e) Id est: publice laudavit quemvis, & saltem clanculum & per insidias calumniatus est sibi displicentes.

rum tua jussa mihi sanctiora sunt, quam ut audeam quicquam de sententia mea obtegere, certa spe fretus, te non minus, ubi erravero, veniam daturum, quin si quid recte judicavero, tua altiore censura & examine ad limam revocaturum esse. Principio ergo mirari subiit, quod apud te

tantum Mœcenatem, cui in ratione studiorum nihil ignotum aut obscurum esse potest, jactantius agere instruit, & quasi sibi primum observata venditat, f) quæ publice

f) Habes hic specimen adulationis pariter erga Boineburgium & impudentis simul calumniæ erga Pufendorfium. Nusquam enim Pufendorfius illa, de quibus hic agitur, tanquam sibi primum observata venditavit, sed solum recenset, qua occasione & quibus meditationibus ipse ad agnitionem errorum communium pervenerit.

g) nota erant, non dicam, antequam P. sed pene antequam

g) Quæ postea apud Bœclerum sequuntur, ipsa docent, quibusdam

busdam quidem paucis eadem fuisse cognita. At quæ pauci sciunt, non nisi per affectum vitiosum dici possunt, esse publice cognita.

Theognis naceretur. Imperitæ juventutis aures crebro his acroamatis demulcentur; Sed apud viros graves talis oratio minime fuerit morata. Hujus generis est, quod tanquam singulares observationes suas ponit. 1) Intolerandum esse quod moralibus certa scientia denegetur. Ergo Hornejum h) suum non legit, (ne de aliis plurimis

h) In Horneii Philosophia morali equidem hac de re nihil invenio. Et aliud est Philosophiam moralem scribere ex Aristotele, aliud scribere demonstrationes morales.

i) dicam in hac quæstione serio & vehementer versatis)

i) Hac figura Rhetorica si non plerumque, sæpius tamen utuntur, qui nihil, quod restet, dicendum habent.

qui pro certitudine, quam vocant, moralis Philosophiæ tanquam pro aris & focis depugnant. Denique inter cives cordatos k) hæc thesis semper certa & firma fuit: certam

k) Et hæc figura loquendi jam nimis nota est, ut parum attendi soleat à vere cordatis. Nam cordati plerumque vocantur illi, qui nihil minus sunt, quam cordati, sed qui adulantur illis, qui pro autoritate loquuntur, vel docent.

hic quoque & firmam dari sapientiam. 2.) Eo pertinet, querela de libellis nihil præter undecim virtutum nomina continentibus. Jam olim in commentario Nepotis moveram istam querelam, l) quæ tamen quo desinat P. valere non

l) Sed quid inde. Neque enim Pufendorfius sibi inventionem primam querelæ attribuerat.

potest. m) Errant enim qui ex talibus libellis habitum v.

m) Sed cur non? Et quo desinat (sic enim credo legendum esse) Pufendorfius suam querelam? Novum specimen invidiæ, ne Pufendorfius etiam in illis, in quibus cum Bœclero consentit, æstimetur, aut ametur à Boineburgio.

g. ethicum comparari posse putant. Sed qui novit cum P.

contemnere eos, facile invenit meliores autores, utinam veteres! in quibus tamen certum est, non tam versatum esse P. quam jactitat. Constat mihi ea de re invictis argumentis. Omnibus votis ego optarem tantam P. cum veteribus Græcis latinisque contraxisse familiaritatem, quantum ille vult videri jam consecurus esse: Nemo me facile hic deceperit, nimis diu hoc saxum volvi. n) Et longe

n) Bœclerum inter primos fuisse ex Professoribus Philosophiæ in Germania, qui sepositis grillis pure Aristotelicis vel Scholasticis bonos autores Græcos pariter & Latinos ex veteribus diligenter perscrutati sunt, ad laudem ejus omnino pertinet, modo non ipse hic istius laudis ebuccinator esset. Interim nimis contemptus Pufendorffii intuitu similibus studiorum rursus docet, quantum vitiosis suis affectibus indulserit Bœclerus, & Pufendorffius calumnias has Bœclerianas de neglectu scriptorum antiquorum non efficacius refutare potuit, quam ipso facto, in institutionibus juris naturæ & gentium postea editis illos autores passim allegando & inde testimonia vel exempla adducendo. Quamvis Bœclerus insequentibus hoc calumniæ genus continuet, & cum summa sui ipsius prostitutione vix finem dicacitati suæ hic imponere possit.

alia jam vestigia talis peritiæ extarent, in opere P. si composset hujus facultatis: quum ne in Grotio quid satis intelligere eum aut astimare persuasissimum habeo. Scis, illustrissime Domine, melius, quam alii verbis possunt exprimere, rarissimam hujus decoris, quod verbo tenus omnes adfectant, laudem esse. Quid mihi de antiqua Philosophia venditet, qui Græca cum P. perfunctorie attigit, qui Aristotelem, Platonem & alios non nisi alieno ore loquentes intelligit, qui interpretes ipsorum Græcos infinita doctrina plenos, qui Pœtas cum doctissimis Scholasticis græcis, omne denique scriptorum græcorum genus, ne à limine quidem salutaverit? Pauca sunt, quæ de latinis habe-

habemus. At Græcorum thesauri immensi & inexhausti sunt. Quovis pignore deposito audeam certare, P. in alio orbe erraturum, si huc vocetur, & nimium mihi videtur, quod non verecundatur apud Te, Illustr: Domine, qui in luce rerum vivis, jactare ea, de quibus nescit rationem reddere. (hæc res misera, eruditionis simulatio, artibus jactantiæ instructa, plerumque se ut vulgaris fæmina pro matrona venditat.) Progredior 3) ad commendationem operis de justis injustique scientia fundamentali, qua nihil opus est: Vino vendibili non est opus suspensa hedera. Et hanc cogitationem primum in capite P. natam, quam parum eget demonstratione? Et nescio, quomodo etiam post Grotii rectissima consilia minus mihi sapiant cœtus eorum, qui Grotio sua debere dedignantur, & post Homerum Iliada rectius elaborasse videri volunt. 4.) Maxime ingenuum est, quod fateatur P. se in Grotio & Hobbesio lecta in ordinem digessisse. 5.) Hoc adeo verum est, (legi enim per-

o) Nec hic fideliter sensum Pufendorffii exprimit, dum non solum Pufendorffius addit, se nonnulla Grotianis & Hobbesianis addidisse, sed & ipse de elementis à se editis modestè censet, quod emendatione & additione opus habeant.

functorie, & loca locis comparavi) ut elementa P. si quæras, quid præter ea Grotiana habeant, non possint solum magis ostentare, p.) Hinc ergo perveniendum est 5.) ad

p) Hoc vel ideo non verosimile, quia Bœclerus non negat, Pufendorffium etiam Hobbesiana digessisse, præter Grotiana. Igitur si ne solum quidem in elementis præter Grotiana extaret, vel falsum esset, Pufendorffium etiam Hobbesiana digessisse, vel dicendum foret, Hobbesium etiam nihil præter Grotiana attulisse, quorum neutrum verosimile est.

unicum illud & maximum problema: Quid post & supra Grotium vel præstiterit, vel præstiturus sit. In Elementis sane summo studio annisus est, ut Grotiana sua faceret non sine

sine ingenio, id enim semper dixi. Sed nec sine ambitione. Quid ergo tandem præstitit super Grotium? *ισωματοποίησεν*; corpus fecit hujus doctrinæ, & methodo digessit liberius à Grotio disposita. q.) Hinc plura quæri possunt: r.)

q) Et hoc non negat Bœclerus, nec negare potest. Et vel hoc intuitu ratione Grotii majorem laudem mereretur Pufendorffius, quod liberius à Grotio tradita in faciliorem, & perspicuorem ordinem redegerit, quam Bœclerus commentario suo in Grotium, quod in re etiam aperta dubia dubiis cumulando lectorem Grotii passim confusorem reddere intenderit, vel etiam præter intentionem confusorem reddiderit. Sane eruditio vera est, non, multa, etsi verissima, memoria tenere, sed ea ordinate scire & perspicua methodo veritatem cum veritate connectere, atque multas conclusiones ex paucis principiis derivare.

r) Si Pufendorffius talia contra Bœclerum scripsisset, forte Bœcleri admiratores clamassent, unum stultum plus quærere posse, quam centum sapientes respondere. Sed absit, ut amici Pufendorffii hoc axioma, ut pote à stultis, qui stultitiam suam non agnoscunt, inventum, Bœclero inculcent; Interim tamen & illud certum est, quæstionum cumulationem non raro indicium esse causæ non optimæ. Nam & sophistæ olim fallaciis plurium interrogationum, compositionis item, & divisionis, atque aliis in methodo disputandi alias optima per quæstiones, adversarios suos confundere solebant, & in Historia Evangelica Pharizæi sæpius Christum ejusmodi quæstionibus tentabant.

1.) Si Grotius, ut ipse fatetur in Prolegom. adeo non opus erat à P. inculcari, non totam jurisprudentiam naturalem & perpetuam exhaustit, sed aliis nobiles partes tractandas reliquit, qui fit, quod in Elementis P. ea non suppleantur, s.)

s) Responzionem ad hanc quæstionem invenies in ipsa Pufendorffii epistola versic: *Hinc ut sensum miseriatum fallerem* &c. imo ne quicquam (scio & fidenter sustineo hanc thesin.) præter

præter Grotii tradita attulit? 2.) Si methodi gloria t.) unice

c) Sed idem versiculus docebit, nonnisi per calumniam dici, quod Pufendorfius in illa methodo gloriam quæsierit.

quæsitæ est, an puret P. eam se adeptum? Negabunt hoc illi, qui non possunt methodum eruditam agnoscere & Mathematicorum exemplis dignam u) in eo, quod in primo

u) De gustibus non est disputandum: Alii contra invenerunt etiam in illis elementis methodum eruditam, & communi methodo Mathematicorum, si non in omnibus æquiparandam, certè ob evidentiam & perspicuitatem illi præferendam. Ego ipse hodiernum etiam in una pagina illorum elementorum plus iudicii & evidentiz invenio, quam in Bœcleri scriptis quibuscunque in decem vel pluribus paginis.

loco toties ad sua principia provocat, quæ utique præmitti debebant, neque tamen nisi in parte posteriore comparent.

Quid? quod contextus (ad *συναρτοποίησις* scilicet aptus) in toto opusculo plurimis dubitationibus locum & causam relinquit. w) Nam quod in materia de pœnis *ἀναίεως* x)

w) Non tamen ipse Pufendorfius tot infinita dubia suscitât, quot Bœclerus in scriptis excitare consuevit. Imo ipse contextus Pufendorffii multas ejusmodi dubitationes relinquit nonnisi in animis ejusmodi Dubitantiorum.

x) Viderur respicere ad doctrinam Pufendorffii quod magistratus non debeat pœnam delinquentibus, sed Reipublicæ, & quod delinquentes non obligati sint ad pœnam patiendam. Sed quod Pufendorfius hic rectè senserit ostendi in fundamentis juris naturæ & gentium. Cur vero Bœclerus dicit, ista *ἀναίεως* à Pufendorffio docta fuisse? An quia Professores Academici, & potissimum Theologi ferre non poterant, reliquias Papatus Politici in capite de pœnis à Mathematicis & Pufendorffio juventuti palpandas dari? An aliam ob causam? Sed posito, Pufendorffium hac parte in capite de pœnis errasse, in multo pluribus circa hoc caput erravit aureus ille Bœclero Grotius, ut passim commentatores docent.

utique ostendere voluit, se Weigelio & Mathematicæ ope-

A a

ram

ram dedisse, quale sit, vix inter eruditos dubitabile fuerit. 3.) An existimet y) P. Grotio illa principia Ethica (talia enim

y) Stulta est & invida hæc quæstio, cum Pufendorfius nunquam asseruerit, Grotium principia moralia ignorasse. Et æque ridicula hæc quæstio est, ac si quærere velim ex Bœclero: an putaverit Pufendorfius ignorasse pedanticam illam à Bœclero hic adductam distinctionem inter principia in actu signato, & in actu exercito? Æque pedanticæ sunt quæstiones duæ hic sequentes.

sunt) ignorata fuisse, & non potius eum illa in actu exercito potuisse, quæ P. in actu signato ostendere voluit. 4.) Et quoniam ita se res habet, an hæc jurisprudentia naturalis appelletur recta & bona fide? 5.) An vero jurisprudentia rectius illa appelletur, quæ ex istis moralibus principiis suas conclusiones per argumenta seu materias sui systematis deducit? ut fecit Grotius. Hactenus de eo, quod præstitit P. Nunc de eo, quod præstiturus videtur. z) Hic

z) De hac quæstione magis impartialiter & minus pedantice judicavit posteritas, postquam Pufendorfius & majus illud opus de Jure Naturæ & Gentium, & brevius illud compendium de officio hominis & civis edidit, videlicet, salvo encomio Grotio debito, relinquens opus Grotianum & Pufendorfi scripta nocturna diurnaque manu versans.

primo mirari subiit, quod Tibi illustr. Domine tam oculato judici annumerat tanquam novam methodum, aa) ac

aa) Hic vero facile quis ex ipsa Pufendorfi epistola eum excusare potuisset, nimirum Pufendorfius ex modestia, & qui ipse de elementis suis ibidem modestissime judicavit, credidisse, quod Boineburgius ea vel non viderit, vel nondum evoluerit.

nunc demum provisam, ac in futuro opere adhibendam, quæ ipsissima est elementorum methodus. Brevius dici poterat: utar ea methodo, qua me usum esse in elementis vides. Nescio an me candidius. Deinde vident hic aliquid plerique

plerique, i. e. posse corpus quoddam plenum juris naturalis methodo & ratione concinnari; Sed (memineris olim voti non vani) neque P. neque Feldenus, consummati hujus operis laudem qui ferant, idonei forte fuerint. Causæ in alto recessu, neque mihi incognitæ. Juro Tibi bb) Illu-

bb) Magnus abusus juramentorum, & iterum ad reliquias Papatus Politici referendus, jurato confirmare velle veritatem assertionum, quæ à meditatione & ratiocinatione & quidem in materia verosimili dependet. Quod nemo hodiè, qui sanæ mentis est, præstabit, nisi insaniente præsumptione, de se ipso, & de præstantia aut eminentia ingenii proprii, sit infatuatus.

stris Domine, nemo hominum eo gloriæ procedet in hoc opere, quo processit Grotius. Manet, manebitque incomparabile opus, quod qui ulla in parte superasse contendet, is posteris ludibrium debebit, imo fortasse (quod de plerisque non credo tantum; sed cur credere debeam scio) quam non perceperit rationes Grotio meditata, patefaciet. Hoc ad summam quæstionis pertinere puto. Addam quæ extrarem accedunt. 1.) Judicium de opere Grotii quasi non pleno (monuit ipse, ut antea dixi) & in quo posuerit pro certis quæ dubitationem admittunt, (hoc peræque P. fecit, & ubi Grotiana in dubium vocat, haut raro fortiter refelli potest) denique quod ingenii humani laborem non effugerit.

Ergo P. effugiet, cc) qui de liberorum debito erga parentes Nova cavillatio. Pufendorfus dixit, Grotium humani quid passum non omnia acu tetigisse, ergo Pufendorfus de se præsumsit, quod omnia acu sit tacturus. Quis ejusmodi ineptas argumentationes non deploraret.

tes cultu pene cynica impudentia dd) loquitur, ne de polydd) Vereor, ne impartialis lector, qui ea, quæ Pufendorfus in elementis de officiis parentum & liberorum l. 2. ob. 5. §. 8. 9. 10. docuit, perlegere voluerit, potius de Bœclero dicturus sit, quod non quidem cynica, sed verè canina impudentia

tia tale iudicium hic de Pufendorffio tulerit, ita ea, quæ ibi de liberorum cultu erga parentes dicuntur, sunt modeste dicta, etsi ubique de fundamento obligationis in societate paterna & Grotius & Pufendorffius reliquerit aliis occasionem, difficultates in eo doctrinæ capite restantes aliis mediis tollendi, ut in institutionibus juris divini latius à me ostensum est. gamia ee) & aliis dicam. Sed id nunc agendum est, 2) de ee) D. obs. 5. §. 7. ubi asserit polygamiam repugnare non juri naturali, sed saltem juri divino positivo. Quod hæc Bæclerus concoquere non potuerit, non adeo mirandum, cum peculiaris historia controversiæ de polygamia post publicationem majoris Pufendorffiani operis orta, doceat, tempore eo, quo Bæclerus ista scriberet, communem de polygamia jure naturæ prohibita doctrinam quasi pro articulo fidei fuisse habitam.

Legistis & Jctis veteribus & novis vel arguendis vel in subsidium vocandis puto me satis deprehendere vaga & non incorrupta loqui P. ff) 3.) De Scholasticis parum ad palatum

ff) Cum Bæclerus, ut ex appendice nostra I. apparet, de Legistis & Jctis eadem prope censeret, quæ Pufendorffius, saltem quoad hoc caput impartialis lector non expectare poterat, ut Bæclerus Pufendorffium notaret. Sed tamen & hic singularis illa & rara arrogancia Bæcleri ipsi non permittebat, ut absque nota eum dimitteret, etsi nota nimis generalis esset, & calumniæ proprior quam veritati.

facientibus & scriptoribus casuum conscientiaæ gg) itidem gg) Idem circa hanc censuram repetendum. Quasi scilicet impossibile fuerit, ut, quæ Pufendorffius bona observaverit, ab aliis etiam etsi paucissimis ante ipsum notata, adeoque non ubivis obvia, non ex ipsius ingenio profecta esse potuerint, sed potius credendum sit, eam illa aliis furto literario abstulisse. Ut iterum taceam, Pufendorffium in recensione suarum meditationum simplici & modesta nihil minus agere quam sui ipsius præconem.

alieno iudicio, autoritate sua pronunciat. 4. De publici hh) me-

hh) *methodo, mathematicorum scilicet à priori, & exem-*
 hh) Haud dubie legendum est *duplici*. Hic iterum impudens
 est censura Bœcleri, cum Pufendorfius nunquam asserat, se
 autorem esse hujus distinctionis.

plorum seu à posteriori, cur ut nova & nunc observata asse-
 runtur, quæ vel Grot. in Proleg. & alibi monuerat. 5.)

Quæ de diffensu Gentium in capp. Juris habet, ex Seldeno
 sumta sunt, ii) cujus consilium scribendi operis parum

ii) Pudet me impudentiæ Bœcleri. Docuerat Pufendorfius gen-
 tes habuisse mores diversissimos. Eadem dixerat Seldenus;
 ergo Pufendorfius illa sumsit ex Seldeno. Si Seldeno tam ini-
 micus fuisset, quam Pufendorfo, fortè dixisset, Seldenum
 illam assertionem furatum esse ex Cornelii Nepotis præfatio-
 ne. Quantæ iterum ineptiæ!

dextre hariolatur. kk) 6.) Methodum illam à priori nescio

kk) Novum odii specimen. Tu quidem id dicis, sed nulla ra-
 tione probas, cui ergo ex vobis credendum? An te putas ab
 omnibus pro oraculo haberi debere? Si non genuinam cau-
 sam attulit Pufendorfius, cur non aliam & meliorem quidem
 saltem duobus verbis indicasti? Credo habuisse Te alias cau-
 sas (& jam in vulgus nota est æmulatio honesta & modesta
 Seldeni cum Grotio) quas afferre potuisses. Sed vel ideo
 noluisti eas adducere, quia facile olfaciebas, tyrones esse ti-
 bi opposituros, propterea Pufendorfi non esse refutatum,
 cum unius rei plures possint esse causæ.

an satis candide opponat ll) *methodo autoritatum & exem-*

ll) Nova impudentia. Eodem candore has duas species me-
 thodi ut oppositas proposuit Pufendorfius, quo tu ipse cum
 Grotio tuo id modo feceras n. 4. Et vide quæso stultitiæ
 objectionis tuæ, & ut eo melius sentias, cape exemplum si-
 mile. Dixeras alicubi, homines ratione sexus dividi in ma-
 sculos & fœminas. Adversus hanc sententiæ tuam ita scri-
 pserat adversarius. Masculos Bœclerus an satis candide op-
 ponat fœminis, equidem nescio, cum Deus utrumque se-
 xum conjunxerit, & jungendos etiam esse in posterum.

præceperit. Jam quæso, quid ejusmodi Phantastæ respon-
surus fuisset Bœclerus? Id sibi tum dictum putare debuisset.
plorum, Cum & Grotius utramque conjunxerit mm) &
mm) Sed propterea tamen, quod Grotius hanc conjunctionem
fecerit & aliis svaferit, illa conjunctio non statim est com-
mendanda. Ipse Pufendorfius postea, ut latratus adversario-
rum suorum aliquo modo sifteret, in opere majore etiam
duas illas methodos conjunxit. Ostendi tamen in capit.
præm. ad fundamenta juris nat. & gent. §. 3. & 4. quod ma-
gis commendanda sit omisso testimoniorum & exemplorum.
veterum sententias in practicis disjungi non debere statue-
rit. Hoc quia jussisti nn) & parere decet jussis, si placet

nn) Jusserat equidem Illustrissimus Boineburgius, ut candide sen-
tentiam suam de proposito Pufendorffii ipsi aperiret Bœcle-
rus, sed non jusserat, ut vitiosas suas passiones invidiæ, co-
natus adulandi, calumniandi, nodos in scirpo quærendi, tam
vividis coloribus depingeret, & sic verosimiliter sibi ipsi plus
noceret apud Boineburgium quam Pufendorffio.

meam sententiam C. nostro oo) examinandam dare, me id
oo) Scilicet, ut Conringius viso hoc specimine etiam irritare-
tur adversus Pufendorffium. Sed Conringius erat pruden-
tior Bœclero.

non fiet nolente. Deus eminentissim. & sereniss. Electo-
rem nostrum & Te sospitet. Scrib. Argent. 26. Jan. 1663.

Illust. Tue Excell. Devotissimus

J. H. B.

JUDICIUM LEGISTÆ DE PRIORE EPI- STOLA BOECLERI.

Quinta refutat tertiam ac defendit autorem illius o-
mnia ex Grotio descripsisse, qui Grotius tamen sit
incertus & absque præceptis. Hoc est ipsum, quod
nos

nos antea monuimus. a) Jus enim si esse debet, certis præ-
 a) Par nobile fratrum. Sed nolim tamen Bœclerum compara-
 re cum nostro Legista. Eruditior haud dubie fuit Bœcle-
 rus, nec tanta stupiditate præditus. Sed nescio tamen, an
 hoc multum profuturum sit Bœclero. Nam quo major stu-
 piditas, eo minor esse solet malitia. Cæterum essent qui-
 dem & hic contra dicta Legistæ non pauca monenda. Sed
 credo pleraque, si non omnia, jam fuisse occupata in notis
 ad ejus judicium super duabus Epistolis præcedentibus.

ceptis notatum requiritur; Potestas enim Legislatoria non
 est privati hominis, puta Grotii vel alterius, sed quoad
 naturale jus Majestatis cœlestis regale. Porro serula cen-
 soria notat prædictum autorem 3. Epist. dicitque, quod ea
 ipsa, quæ loquitur de legistis & ICris veteribus & novis, sint
 vaga & non incorrupta. Methodum quoque de corpore
 juris naturalis pleno perficiendo carpit. Non repugnat
 tamen posse corpus quoddam plenum Juris naturalis meth-
 odo & ratione concinnari. Qua in re ipsi non assentior,
 utpote quod jus istud jam dum perfectissime decalogo sit
 inclusum, & per hunc primum cordibus humanis inscrip-
 tum, postea externa promulgatione repetitum, Dn. Al-
 berti *d. compend. Jur. nat. c. 3. §. 37.* Adeoque non opus est
 novo corpore, quantumvis largiar, istud per certas con-
 clusiones nobis innatas à ratione recta tanquam principio
 dirigente doctrinaliter & illustrari & explicari posse, quod
 ut plurimum factum in legibus Justinianeis, quæ propter-
 ea nunquam à jure naturali qua tales recedere feruntur.
L. 6. ff. de J. & J.

EPISTOLA IV.

*In qua Conringius iterum multo modestius de Pufendorfio quam Bœ-
 clerus sentit.*

CVM B. & L. traderentur, hærebam in villa inter ar-
 menta eoque respondere illo ipso momento non va-
 cavit.

cavit. Cum adveniat nunc P. literarum novum Apograp-
 phum, a) Musis mihi redditis paucissimis ad omnia re-

a) Videlicet non epistolæ illius prioris, quam supra exhibuimus,
 sed alterius subsequenter epistolæ, quam autor solis resplen-
 descens ipse non exhibet.

sponsi aliquid accipe, L. institutum perplacet, b) quod

b) Credo per L. hic denotari Lambecium.

sc. velit ille promere thesaurum Viennensium MSS. velim
 autem plenius instrui de illo thesauro, ne forte hiantes cor-
 vi deludamur. Igitur quæso cures indicem tibi mitti MSS.
 quales jam tum reperitur. Nam expectare L. novas cu-
 ras fortassis indidem fuerit. B. (quas reddo itidem bona
 fide & semper reddam) multum habent bonæ frugis, sed
 non satis perspicio, num petant tantum litteras illas, an vero
 etiam elementa P. Hæc non nisi currente lectione inspexi,
 neque hactenus in Bibliothecam meam resepi, eoqne nihil
 aliud de iis pronunciare possum, quam placere, quæ lecta
 mihi sunt, & expectare similia de reliquis. c) Fere quale

c) Vide quam modeste in comparatione ad Bæcleri immode-
 stiam hic scribat Conringius etsi ut ex seqq. apparet, per
 censuram liberiolem à Pufendorffio quodammodo lacestus.

quid olim de Heraclitibus fertur Socrates dixisse. In vete-
 rum lectione non perinde versatur P. & semper mihi
 visus est, imo visus est illorum contemtor, fretus
 sui ingenii fiducia, & tamen non dubito posse multa ipsum
 præstare, si ingenii vires intenderet; plura autem longe
 præstiturum, si veterum d) & recentiorum magis sollicitura

d) Ex his etiam apparet, cur Pufendorffius in majori opere
 veterum & recentiorum testimonia adjecerit. Repete di-
 cta superius ad Epist. 3. lit. mm.

libros voverit, igneos animi impetus temperaverit in cir-
 cumspectam aliquam moderationem. In postremis video
 mihi verti vitio, ab illo nimium Aristotelis cultum, quod sim
 solli-

sollicitus Aristotelem testem e) ad omnia pronunciata ex-

e) Hic quidem excusandus est Conringius, cum illo tempore moris esset, ut in quibusdam, etiam Protestantium Principum Academiis, Professores cogentur jurare in Aristotelem, citare, ut ab ipso dissentire prope piaculo ducam: quæso inquire, quid ille tandem meorum legerit, & ubi tale quid observarit. Quid in morali Philosophia Aristotelica ego desiderem, multis locis aperte indicavi, simulque haud dissimulavi, quid censeam de toto opere analytico Aristotelico, ne quid de aliis dicam. Majoris à me fieri Aristotelem non miretur; Lectus enim mihi ille est cum cura, non supine contemptus, aut more vulgari, quem ipse est sectatus, f)

f) Docet hic Conringius, quomodo quis etiam modeste adversarium pungeret possit.

mihi tritus. Fateor tamen, si abs me alicui g) id sit com-

g) Legendum haud dubie: *alicubi*.

missum, quod ille criminatur, culpam abs me commissam esse. Idem enim in aliis jam dudum improbavi, studui vero semper ita ab illa alienus esse, ne tamen ex adverso possim merito argui sprete Aristotelicæ sapientiæ. Quam ego mediator legumlatoriam prudentiam, diversam esse ab illa Juris naturalis prudentia sua recte advertit P. Ipsius enim Ethica est mea Politica, h) De legislativa in scientiæ for-

h) Hoc ita intelligo: Jus naturale est pars philosophiæ moralis. At Pufendorfius in jure suo naturali tractat potissimum de societate civili, qui tractatus ad Politicam spectat.

nam redigenda i) vix ante Hopperum quis cogitavit. Ita-

i) Notum est, Conringium jam anno 1656. Hopperi opus edidisse, & valde commendasse, & anno 1662. non solum pro politica, sed etiam tractatum de civili prudentia edidisse. Neque dissimulandum est, Conringio multum debere non solum JCtos sed & ipsum Pufendorfiu intuitu juris publici, quæ de re dixi in dedicatione novissimæ editionis notarum ad Monzambanum. Sed quod ejus propositum de forman-

da prudentia legislatoria attinet, laudandus quidem & hic est ejus conatus, verum quod hoc intuitu multa sunt in ejus modo citatis tractatibus notanda, fusius patebit ex iis, quæ differui in prioribus tribus capitibus de prudentia consultoria, potissimum capite 3.

que non miror Hopperiana paucos assequi. Fortasse dabo illis majorem lucem. k) Principium primum illorum,

k) Quod Hopperianum opus commendaverit Conringius, e quidem non mirandum, cum Hopperus methodo partim Platonica, partim Aristotelica & scholastica, opus illud elaboraverit, atque subtilibus & multiplicibus decisionibus & subdistingtionibus usus fuerit, secundum quam methodum etiam informatus fuerat Conringius, & excusari solebat tum temporis inepta ista multiplicatio divisionum vulgari axioma: (in se quidem bono, si recte intelligatur) *Qui bene distinguit, bene docet.* Sed tamen postquam coeptum est, & moralia & politica omiſſis grillis Scholastico-Aristotelicis & Platonice proponere sermone perspicuo ad captum omnis generis hominum, etiam terminos metaphysicos ignorantium, certo persuasus sum, hominem veritatibus perspicua simplicitate proponi solitis assuetum, non nisi cum maxima aversione & nausea legere posse Hopperi istud opus à Conringio hic commendatum.

quæ ad justitiam particularem attinent, esse naturam homini socialem, recte itid. habet P. Reliquarum autem virtutum ibidem sua sunt propria, itidem pertinentia ad naturam humanam, sed non in quantum illa socialis. l) Fac

l) Sed cur non? Sane liberalis homo, magnanimus, mansuetus, patiens &c. maximè (& præ cæteris, qui absque his virtutibus neminem quidem lædunt, sed nemini etiam beneficia vel officia humanitatis exhibent,) socialis est.

amabo, uti tentat, num possit demonstrare fortitudinem virtutem esse, non posita animæ immortalitate. m) Quin imo

m) Miror Conringio hanc objectionem excidisse. Si enim modo rectè explicetur fortitudinis natura, sive fortitudinem rogatam sive

sive sagatam intelligas, nullam rationem obstantem video, cur non utriusque moralitas, (æque ut v. g. temperantiæ, liberalitatis &c.) demonstrari possit abstrahendo à quæstione de immortalitate animæ. Ipsam hanc quæstionem vero quod attinet, utraque sententia defendi potest, & immortalitatem animæ esse ex natura demonstrabilem, & eam solum ex scriptura ut articulum fidei esse deducendam, prout *immortalitatis* vocem explices. Dixi in Cautel. circ. præcogn. Jurispr. cap. II. §. 74. & 75.

jube demonstrat, naturam humanam ita exigere societatem, ut illi n) utilitas specialiter præferenda sit, quæ non

n) Forte legendum, *illa*.

nisi o) socialia jura violat, nisi simul pœnas & præmia de-

o) Forte legendum, *quæ jura socialia non violat*.

functis expectanda. Utrumque si præstiterit, mutabo sententiam. Nec dubites autem illum id non posse, quum ipse S. Paulus diserte agnoscat, miserimos fore pios quosque, p)

p) Verba Pauli sunt I. Cor. 15. vers. 19. *Si in hac solum vita speramus in Christum, miserissimi omnium hominum sumus*. Sed falsum est, quod Paulus hic loquatur de piis omnibus, ut putat Conringius, sed potius contextus ostendit, eum vel loqui de Apostolis, qui multa patiebantur propter Christum, vel etiam de Christianis, quatenus persecutionibus Judæorum & ethnicorum erant expositi. Conf. Hammond. & Cleric. ad illum locum. Et nullum est dubium, non omnes pios in hac vita esse miseros, uti æque certum est, non omnes miseros in hac vita esse pios. Deinde uti Apostolus prolixè in eo capite disputat contra eos, qui negabant resurrectionem, ita perlectio totius capituli ostendit, eum etiam pro more disputantium ibi usum fuisse variis argumentorum generibus. At communiter receptum est, ut in defendenda thesi & refutanda antithesi passim utamur argumentis non solum probantibus, sed & illustrantibus; (de quibus, si separantur à probantibus, notum est proverbium: *Exempla non probant, sed illustrant.*) Imo non solum convincimus adversarios per assertiones hypothesium nostrarum, sed etiam

sæpè disputamus ad hominem, ostendentes, assertiones nostras etiam probari ex ipsis adversariorum hypothefibus, etfi fortè erroneis. Ad hanc posteriorem classem etiam referenda est doctrina de miseria proborum, qui injusta patiuntur ab improbis. Communis est hæc objectio, etiam eorum, qui inter ethnicos pro sapientibus habentur, etiam à nostris, & qui se inter Christianos putant esse prudentiores laicis, quod providentia & justitia divina sine articulo resurrectionis mortuorum defendi nequeat, quia nimirum in his terris sæpè probos miseria, improbos felicitas comitaretur. Notum est illud Claudiani initio poematis in Rufinum:

Sape mihi dubiam traxit sententia mentem &c.

Sed adversus hanc sententiam vide, quæ jam docuerim in der Einleitung zur Sitten-Lehre cap. 3. §. 20. & 21. nimirum falsum esse, vere probos esse etiam in hac vita miseros, falsum esse, improbos etiam in hac vita esse felices, sed illos pro miseris, hos pro felicibus haberi ab illis, qui erroneum conceptum de vera felicitate & infelicitate habent &c.

si nulla sit resurrectio, ideoque ponat, pietatem non esse viam impetrandæ felicitatis, nisi anima fuerit immortalis & defunctis sit beatitudo expectanda. Nolim tamen hoc illi statim indicari, sed demum ubi operam se perdidisse ipsemet senserit: facile autem sentiet, qua valet ingeni acrimonia. Quis vero est ille P. Collega, de cujus ille iudicio conqueritur? Vindicat vero sese non male: verissimum enim est demonstrari & moralia posse, quantumvis apud populum frustra id tentaveris; & ibi sufficiat imperantium autoritas, præmiis & pœnis munita. In quam sententiam differui, in ipsamet præfatione ad Vicelium. Similiter non ad politicam spectat iudicare, quid male, quid recte sit de moralibus demonstratum. Nam tantum, quæ doctrina publice in civitate admitti debeat, Politicæ cura est. Quæ in suis elementis docuit P. de naturali obligatione liberorum erga parentes, ut & de iuribus matrimonii, non sunt mihi lecta.

Video

Video autem eadem à B. damnata esse, itaque vereor q)

q) Uti hætenus Epistola hæc Conringii ipsius modestiam, & sapientem patientiam vivis coloribus depinxit, ita hic observa ejus singularem prudentiam. Quæ hætenus de Pufendorffio scripsit, satis testantur, quod plane aliter de ejus aptitudine ad exponendum jus naturæ senserit ac Bœclerus. Non tamen putavit tutum esse, si Bœclero in barbam contradicerit, cum Bœclerus hætenus cum ipso amicitiam coluisset. Ideoque fingit, acsi Pufendorffii elementa non legisset. Credo forte ante acceptam epistolam Boineburgii saltem superficialiter legisse Conringium dicta elementa. Credo etiam, non extitisse hæc elementa in bibliotheca Conringii, ut ab initio hujus epistolæ asserit. Sed vix mihi persuadeo, quod Conringius censuram Bœcleri adversus Pufendorffium, de animi Bœcleriani intemperie in omnibus lineis testantem, legens tam parum curiosus fuerit, ut hæc elementa non ab aho eolvenda accepisset.

ne quid habeant improbitatis. Legam & judicabo, ubi otium nactus fuero. In universum id habendum: pulchram esse Philolophiam illam, necessariam tamen scitu non esse, cum habeamus Magistros morum longe certiores & diviniore, fallere scilicet & falli nescios. Nihilo minus si perrexerit in instituto P. rem egregiam præstabit, id quod meo nomine ipsi poteris affirmare. Mitto libros meos in usum serenissimi Electoris uno volumine compactos, quos ut velis offerre, cum obsequii mei humillimi præmissu, etiam atque etiam rogo. Alia occasione habebis & tu Propolitica. Nunc suffecerit inspexisse isthæc. Vale illustriss. Domine, & ut plurimum salve. Helmstad. 1663. d. 20. Febr.

Illustr. Excell. Tux Studiosissimus.

H. C.

Bb 3

JUDI-

JUDICIUM LEGISTÆ DE EPISTOLA CONRINGII.

SEXTA (Epistola) quadantenus reprehendit Auth. Epist. 3. quod nimium fiducia ingenii inhæreat, parum ver-
setur autem in lectione Veterum. Nec placent ei ignei
impetus ejus viri; Nec legisse eum cum cura Aristotelem.
Ipse scriptor tamen sextæ Epistolæ confitetur, se legislatori-
am prudentiam diversam a juris naturalis prudentia medi-
tari. Quæ res nova est, parturiunt montes, nascetur ri-
diculus mus. a) Ita hac ratione Author iste in foro Juris

a) Scilicet de homine, cujus rusticitatem adversus Pufendorf-
fium hætenus ex eo excerpta fere in singulis paginis palpan-
dam exhibent, nequaquam sperandum erat, ut Conringio
non æque rustice insultaret in controversiis, quæ huic cum
Tabore intercedebant. Nimirum ægrè ferebat Tabor, quod
Conringius docuerat, jus publicum Germanicum male à Jctis
misceri cum doctrina Politica, & male etiam ab iisdem in
controversiis juris publici allegari leges Justinianeas, item
quod distinxerat Conringius inter jurisperitum, & jurispru-
dentem. Unde graves inter Taborem & Conringium con-
troversiz oriebantur. (Vide dedicat. edit. ult. notarum ad
Monzombanum, Joh. Jacob. Avianum in sylloge illustr. con-
trov. academ. controvers. 1. & 2.) communiter Jctis Tabori ut
Jcto celebri adherentibus & Conringium vi, clam, precario,
persequentibus. Sed vicit tamen successu temporis causa
Conringii justior. Non tamen cessarunt hostes Conringii,
quoties se offerret occasio, eum vellicare, & quo stupidiores
essent, eo insolentius etiam Viro Erudito insultabant, Tabo-
rem suum absque judicio exscribentes, & diversissima inter se
miscentes, ita ut lector imparialis putet se legere meros
sine mente sonos, non quidem hominum furiosorum aut
mente captorum, sed febre ardente ægrotantium, aut in somno
confusissimo loquentium. Cave autem, ne putes, me ex ni-
mio affectu Conringio favente ista scribere, sed, si ea de re
dubites,

dubites, lege saltem, & quidem cum attentione lege, præfens Legistæ judicium, & videbis, me in describenda hac infania, si peccavi, non in excessu, sed in defectu peccasse.

consultorum sibi partis docendi arogare, Jctos vero alios de sui latifundii possessione, ut fines eorum occuparet, de-
jicere videtur. Et quis hoc officium ei demandavit? Potestas legislativa ad summam pertinet potestatem, quam author tanquam privatus affectare non deberet. b) In re

b) Hic vero nescio, an risum tenere tibi possibile futurum sit, an potius sis ploraturus. Idem est, ac si quis increpare vellet autorem de prudentia sexus fœminei commentantem similibus verbis. *Sexus fœmineus fœminis proprius est nec communis cum maribus, quem adeò sexum autorem tanquam masculus contra ordinem divinum affectare non debet.* Aut (ne forte Legista nos-
ter secundum receptam Sophistarum methodum mihi ob-
jiciat, non valere instantiam meam à qualitate physica desum-
tam, in quæstione de re politica) si fortè autoris amicus scri-
bere voluisset de prudentia & imprudentia Syndicorum Gör-
licensium, & alius amicus autoris hunc increparet. *Quis tibi hoc officium demandavit? Syndicatus Görlicensis ad eum pertinet, qui à senatu Görlicensi hanc potestatem accepit, quem adeò au-
tor tanquam hac constitutione carens, affectare non deberet.*

ipsa forte arbitrabitur juris peritiam a Jurisprudentiæ se-
cernendam, c) ita ut jurisperiti leges tantum norint; pru-

c) Vides hic tangi ab autore controversiam Conringii & Ta-
boris, modo lit. a. breviter indicatam. Fortè non ingratum erit lectori, tam ad intelligendam miseram Jurisprudentiæ conditionem in illo tempore, quam ad eo melius percipiendam stupiditatem Legistæ, hoc loco Taborem absque mica saltem judicii exscribentes, si originem & progressum controversiæ Conringianæ paulo distinctius, quamvis breviter, hic proponam. Conringius natus circiter anno 1606. mortuus est anno 1682. ætatis 75. Tabor natus anno 1604. mortuus est anno 1674. ætatis 70. (vide Wittii diarium) Anno 1635. (vide edit. de anno 1652. statim ab initio dedicat. & p. 59. ma-
xime

ximè p. 69.) primæ editioni Taciti de moribus Germanorum Conringius præmiserat præfationem satis prolixam, in qua post monita erudita de maxima voluptate studii historici & hujus voluptatis causa, de ejus utilitate, neglectu, de historiarum selectu ad rempublicam aspirantibus & ad prudentiam civilem comparandam necessario, item de necessaria accurata notitia status imperii Germaniz, graviter notavit, in studiis juris publici vulgo duplicem committi errorem, primum confusione juris publici cum prudentia civili, alterum deductione illorum jurium ex legibus Romanis. Posterioris hujus erroris originem ex historia recepti juris Romani in scholis Italicis deducit, ac errorem ipsum breviter refutat, simul docens, Romanas leges Germanos nequaquam ex aliqua justitiæ necessitate obligare, & nunquam Imperium Germanicum in jus publicum Romanum consensisse. Anno 1643. (vide de morib. Germ. edit. 1652. p. 69. & de Or. Jur. German. edit. 1665. in Præf.) (4. b.) prima vice tractatum de Origine Juris Germanici ediderat Conringius, in qua cap. 23. seq. veram historiam reducti juris Romani in scholas & fora Italica, cap. vero 31. seq. historiam introductionis Juris Romani in scholas & fora Germaniz seculo 15. distincte exposuerat. Ægre hanc doctrinam Conringii ferebant JCrus, & vel maxime eo, quod Conringius professione medicus esset, unde non poterat ulterius tacere Tabor JCrus illo tempore & Professor in Academia Argentoratensi, sed eodem anno 1643. mense Febuario (vid. Tab. Racemat. p. 380) in disputatione quadam de metatis cap. 5. §. 4. seq. Conringii assertionem de jure publico Germanico nequaquam ex legibus Romanis deducendo, refutare aggressus est imbecillibus quidem, aut quæ statum controversiæ mutarent, rationibus, sed tamen modeste & absque contemptu Conringii. Et utinam in his terminis mansisset. Sed nescio, quo raptu commotus idem Tabor Anno 1645. dissertationes tres de metatis & epidemeticis conjunctim edidit, & Augusto Duci Brunsvicensi easdem dedicavit, in dedicatione vero conquestus est de quibusdam, humanitatis & doctrinæ mansuetioris ornamenta & insignia

inſignia præferentibus, ſive ut ſalutari ament, Ariſtarchiſ illuſtribus, artem juris & æqui in teſtino bello indefinenter oppotentibus, item de hominibus otioſis, & ſuarum rerum pertæſis, in alienis circulis agentibus, ſciolis, utramque juris prudentiæ poſitionem attentantibus, ita ut ex una parte juris publici profeſſio Themidi plane adimeretur, & nescio cui tandem Philoſophiæ parti assignaretur &c. Ubi quidem non nominaverat Conringium, ſed tamen inter alia meminerat *Medici noſtri* ſingulari phraſi de *verborum diarrhæa diffluentibus* utentis. Et in fine dedicationis non obſcure indicaverat, quod mînus Cancellariatus apud præſatum Ducem ambiret. Non tacuerat Conringius, ſed nescio, in quo ſcripto, aut quo anno publicato Tabori paulo ſenſibilius reſponderat; eique etiam inter alia objecerat affectationem Cancellariæ dignitatis (Verosimiliter id ſcriptum continetur in præſatione apologetica, quæ jam extat in edit. tertia de orig. jur. Germanic. p. 274. ſeq.) Meminit huius ſcripti Tabor in racemationibus criminalibus anno 1651. editis ad tit. ff. ſi familia furtum fecerit, p. 379. ſeq. idque famoſum & atrocem libellum appellat, & inauditiæ procaciæ contra omnes chriſtianismi regulas commiſſæ accuſat, ac de Conringio conqueritur, quod totam dedicationem ſibi aptet, & autorem illius calumniarum, arrogantis, immodetiæ & impotentis animi arguere & poſtulare, denique paradoxum ſuum non tantum defendere, ſed & multis abſurdioribus cumulare auſus fuerit. Conteſtatur etiam, ſe non magis in dedicatione illa de Conringio, quam de ludione Argentoratensi an das kleine krumme Geigerlein zu Straßburg cogitaſſe, & ſimul reſpondet ad objectam affectationem muneris cancellarii. Idem Tabor in iisdem racemationibus p. 544. ſeq. occasione quæſtionis de uſu hodierno juris juſtiniani in Germania, Conringii doctri nam in libro de origine juris Germanici paſſim propoſitam taxat, eamque increpat, atque ulteriorem refutationem ei minatur. Præterea etiam pag. 314. & 442. Conringium tacite pungit. Sequenti ſtatim anno 1652. Conringius novæ editioni Taciti de moribus

Germanorum post præfationem pristinam p. 59. seq. etiam adjungebat novum præmium (quod etiam deprehendes in editione tertia de Orig. Jur. German. p. 294. seq.) in quo non solum p. 61. seq. iterum epistolæ Epidemeticis præfixæ responderet, sed & p. 65. seq. fallacias Taboris, in Racemationibus commissas, distincte, quamvis breviter, proponit. In specie vero p. 76. seq. ea, quæ Tabor, nescio ubi, doctrinæ Conringianæ de testamenti factione præscis Germanis haud usitata, nec etiam multum Reipublicæ utili, opposuerat, destruit, (qui locus valde illustrat ea, quæ alibi in peculiari dissertatione de origine successionis testamentariæ differui.) Hac occasione autem p. 84. tale judicium de Tabore subjungit; *sanè sic factus doctum legulejum, & lati juris peritum sese ostendit passim, prudentem sive lati, sive ferendi juris perquam raro, de quo discrimine dictum alibi est accuratius, & Taborem fortasse jam docuit Antonius Faber, plenius autem docuisset Ioachimus Hopperus &c.* Non poterat non Taborem, utpote temperamento non parum ambizioso præditum, mordere, quod Conringius inter legulejos eum rejecerat, ac simul prudentiam juris ipsi negaverat; hinc mentis suæ parum compos anno 1653. d. 12. Septembr. in programme invitatorio ad promotionem solennem de testamentis differere incepit, quasi sacra funebria iis celebranda, aut herciscunda aliqua hereditas, aut mortis candidati in craftinum producendi essent, in Conringio vero traducendo & calumniando chartam omnem occupavit, non quidem prout siveverat alias, sed plane enormem in modum, iis calumniis, quas ne à scurra quidem aliquo, aut homine nequam, vel sceleratissimo nebulone se expectasse dicit Conringius, quia non falsis quidem diæteris eum exceperit, sed in corporis staturam, in doctrinam, in vitam & mores ejus infami more invecus fuerit, ac in fine programmatis annunciaverit, sequenti die candidatorum aliquem inquisitum esse: An probabilis sit novatorum distinctio inter jurisperitum & jurisprudentem? Denique in ipsa panegyri tum à Tabore tum ab aliis Conringius novatoris, stellionis & aliis convitiis maculatus fuit. Ipsum programma non vidi, sed refero saltem, quæ ipse Conringius

ringius inde excerptit in epistola ad lectorem operis de finibus imperii primæ editioni 1654. annexa & tertiz editioni libri de origine juris Germanici iterum subjuncta p. 810. seq. in qua Conringius, præmissa litis historia, sententiam suam de testamentorum usû & de distinctione inter juris peritiam & prudentiam confirmat, & ratione posterioris Taberi lectionem operis Hopperiani de vera jurisprudentia & imprimis quatuor ultimorum titulorum libri quarti commendat, & in specie crimen stellionatus ipsi a Tabore imputatum p. 318. removet. Eodem anno 1654. (vide præfat. ad edit. novioremi anni 1674.) publicaverat Conringius dissertationem ad l. 1. Cod. Theod. de stud. liber. urbis R. & Constant. in qua cum etiam politicam legis interpretationem proponere vellet, inter alia dixerat p. 54. Hopperum etiam agnovisse hanc politicam interpretationem dict. oper. lib. 4. tit. 16, & 23. Anno 1656. mense Februarii Tabor edita dissertatione de jure cerevisiario in fine partis primæ p. 29. probare voluerat, Hopperum ipsi à Conringio in dict. dissertatione commendatum, professoribus academicis politicam legum interpretationem potius dissuadere, quem in finem ex Hoppero priora d. tit. 23. verba adduxerat, eaque à Conringio dolose fuisse omissa annotaverat. Contra Conringius, qui eodem anno 56. novam Hopperiani operis editionem fieri curaverat, in dedicatione ejusdem inter alia ostenderat, Taborem vel fraude, vel ex inscitia mutasse statum controversiæ, (cujus adeo dedicationis excerpta huc pertinentia leges etiam in tertia editione de orig. jur. Germanici p. 322.) An adversus hæc postea Tabor novi quid scripserit, ignoro. Additum quidem legitur mez editioni de jure cerevisiario ann. 1656. corollarium de dazytho von Doppel-Biere. Sed tota pars secunda practica hujus dissertationis à p. 31. ad finem, (cujus appendix est dictum corollarium) videtur primæ absque nova ejus impressione esse adjecta, post aliquot annos ab ipsa disputatione habita, nec aliter esse potuit, cum in ipsa hac parte secunda p. 42. & 62. allegentur responsa juridica anno 1661. & 62. data. Dicitur ab initio

hoc corollarium esse adjectum in gratiam Fastosi Maximi, (ita enim Conringium vocat) in ipso corollario Salaputii nomine eum compellat, & totum corollarium aliquot foliis constans, non rationibus ullis, sed injuriis, tantum non scurrilibus & sarcasmis replet. Anno 1662. Conringius in libello de civili prudentia cap. 3. a p. 23. ad p. 45. fufius quidem ostendit differentias inter varias juris peritiz species & prudentiam civilem, & hac occasione quidem communem dissentientium sententiam & praxin notaverat & refutaverat, sed rationibus tamen generalioribus, & quæ in specie ad litem cum Tabore restringi vix possent. Prima hujus libri de civili prudentia rudimenta Conringius jam anno 1649 in gratiam electorum aliquot juvenum conceperat, ut ipse in præfatione eorum Anno publicationem civilis prudentiz sequente 1663. sub titulo Propoliticorum editorum indicat, in qua simul mentionem facit, quod in his propoliticis jam de differentia inter juris peritiam & civilem prudentiam disseruerit, & quod tamen hoc non obstante multi ex inciticia magnis præconiis ineptias suas continuare audeant. Ac tales chartas non ita pridem ipsi oblatas esse pergit, quarum autor cum nihil sapiat ultra maxime plebejam juris noticiam, non erubuerit tamen affirmare, suam illam peritiam solum Regiam esse & Regum, cæteras autem tantum instrumentales & administras: illam certam esse, finitam & perfectam, has vero vagas, fluxas, incertas & imperfectas; &c. quæ verosimiliter iterum Taborem respiciunt. Tandem anno 1665. Conringius tertiz editioni tractatus de origine juris Germanici novam præfationem adjunxit, in qua post medium, brevem synopsis controversiz cum Tabore exhibens, subjungit, quod post dissertationem de cærevisiario jure, & responfionem suam in Epistola, operi Hopperiano præfixa, aliquandiu inter ipsos quieta omnia fuerint, Tabore ad Aulicos cancellos nonnihil admoto, quos tantopere hæctenus, suæ ineptitudinis parum præ fastu gnarus ambiebat. Simulac vero jocante fortuna relapsus in scholam fuerit, rediisse statim homini pristinum furorem, recocto videlicet nuper (unde confirmatur observatio mea, quam modo de

corollarii illius publicatione dedi) cerevistario jure eique ad-
 juncto de Dizytho corollario: quod cum tantum convitiis &
 calumniis sit refertum, nolle Conringium cum istiusmodi ex-
 cetra committi, sed potius seipsum invitare quemvis ad ejus
 lectionem, ut ingenium sycoplantz discat & plusquam in spe-
 culo effigiem & inepti & maledici hominis ibidem deprehen-
 dat. Simul vero commendat Taboris Generum (Praschium)
 ut virum bonum & doctum, utpote qui, quam diversa in hac
 controversia à socero suo sapiat, indicaverit in elegante libel-
 lo de veo & personato Jcto nuper (id est 1664.) vulgato.
 Atque sic finita fuit illa inter Taborem & Conringium con-
 troversia. Cui paucissima adhuc liceat adjicere in declaratio-
 nem eorum, quæ Conringius de admoto nonnihil Tabore
 ad cancellos, & mox jocante fortuna in scholam relapso, di-
 xerat. Anno 1657. Tabor adhuc Argentorati dissertationem
 de regimine imperantium ecclesiastico edidit. Anno vero 1663.
 Academiz Giessensis Typographus quinque disputationes de
 confrontatione ab eodem Tabore jam ante in eadem Acade-
 mia Giessensi habitas conjunctim edidit, ubi in titulo Tabor
 vocatur Principis Hasso-Darmstadenfis Consiliarius, & Univer-
 sitatis Giessensis Cancellarius & Professor Primarius. Et me-
 mini me audivisse in juventute, quod Tabor circa annum
 1660. vel paulo ante ex Academia Argentoratensi in aulam
 Darmstadenfem vocatus fuerit, ut inter consiliarios non so-
 lum justitiæ, sed & intimioris admissionis vota ferret. Sed
 hunc honorem non diu durasse. Cum enim subditi Hassiaci
 conquesti essent de damno aliquo à vicino quodam Imperii
 Statu ipsis dato, & in consilio deliberandum esset, qua via
 brevissimè & subditis & interesse Principali consuleretur, con-
 siliariorum vero unus hoc, alter aliud medium proposuisset;
 Tabor cum ordo votandi ad eum pervenisset, fertur, mul-
 tis verborum ambagibus dixisse, se mirari, quod collegæ tan-
 quam de re dubia deliberarent, & consilia plane illegalia affer-
 rent, cum tamen diva jurisprudentia Justinianeâ jamdudum
 hitem omnem sustulerit, secundum quam videlicet instituen-
 da sit vel in Camera vel in judicio Aulico, nulla alia actio, quàm

legis Aquiliz, eumque in finem non solum multos textus juris Civilis sed & JCtos noviores illum allegasse. Cum vero Princeps in hac deliberatione præsens nauseam non levem ex hoc voto Taboris susciperet, & reliqui consiliarii legulejismi Taboriani jam diu impatientes, gauderent, se occasionem nactos esse, Principem in illa nausea confirmandi, dicitur, istud medium excogitatum esse, ut Tabor bona cum pace iterum ex aula dimitteretur, & in Academia Giessensi rerento titulo Consiliarii Principalis, Cancellariatus & Professionis in jure primariæ dignitate fungeretur. Atque ista relatio vel ex eo mihi semper visa fuit verosimilis, quod valde illustret controversiam Taboris cum Conringio, & in ipso Taboris exemplo confirmet sententiam Conringii, juris peritos non semper esse prudentes. Cæterum Conringium in eo, quod Taborum passim ut ambitiosum virum, & quidem ut stultè ambitiosum descripserit, non falsi quid dixisse, vel ex eo apparet, quod idem in titulo dissertationum de tortura & indiciis delictorum Anno 1668. editarum, JCtum *eminentissimum* vel se ipsum appellaverit, vel ab adulate re ita se nominari passus fuerit. Vocatur etiam ibidem Serenissimi Hassiæ aliorumque Principum ac Statuum Imperii Consiliarius &c.

dentes vero de suis etiam judicare, decernere, & statuere debeant. Sed prudentia si vulgariter accipiatur, d) qua utuntur
 d) Integer hic locus de vulgari prudentiæ præ œconomica prudentia acceptione, indicat iterum stupiditatem auctoris & novum argumentum præbet, quod nullum nisi confusissimum de prudentia quacunque conceptum habuerit.

tur œconomi, eam omnino transcendit scientia JCtorum, quod jam dum suo tempore observavit Pomponius in l. 2. §. fin. ff. *quis ord. in bon. possess. observ.* Et Cujacius in *recit. p. 1883.* unde & Cicero de Orat. in f. inquit. *Aliud est artificem esse cujusdam generis atq; artis; aliud in communi vita & vulgari hominum consuetudine nec bebetem nec rudem.* Quam prudentiam vulgarem si intelligit prædictus autor atque œconomicam, ea officium JCti non expletur, non sufficit enim eum imbutum esse vulgari pru-

prudencia aliqua, vel habere notitiam politicæ specialis, quam tamen politicam ego figmentum esse putavero, cum politica debeat esse ars, præcepta generalia e) definiens.

e) Novum stupiditatis indicium. Quasi pars cujuscunque disciplinæ specialis non possit tradere præcepta generalia: & quasi ex scala prædicamentali tyrones non didicerint, dari species intermedias, quæ alio respectu etiam generum classem occupant.

Quod nomen politicæ speciali non convenit; sed is debet habere divinarum atque humanarum rerum notitiam, atque sic talem, ut per hanc ei partes Reipublicæ administrandæ tuto committantur; postquam ipsa rerum tritura νόμος καὶ ταῖρα f) se eruditum ostenderit. §. ult. prooem. In-

f) Utinam noster saltem cum judicio Taborem exscribere didicisset, aut Græca intellexisset, non imprimi curasset ταῖρα sed πείρα i.e. experientia.

sit. *Novell. 82. in pras.* sicque jura noverit non tantum in thesi, sed etiam in hypothesi prudenter applicare allaboraverit. *Tabor tr. de regim. imperant. Eccles. in pras. p. 3.* Enim vero Politica ejusmodi prudentia generalis, cum jam dudum ab Aristotele sit confecta, nihil novi meditatur. Leges etiam alias atque alias à Jure Justiniano diversas effingere, relicta via regia, esset temerarium, imo etiam otiosum, cum Icti scientiam seu peritiam juris & prudentiam ejusdem juris pro synonymis & inseparabilibus habeant. *Vid. L. 1. §. 2. ff. de U. l. 9. de jur. & fact. ignorant. d. l. 17. ff. de jur. patronat.* B. Tabor in *tr. de regim. imperant. Eccles. th. 24. in fin.* g) Non itaque Icti munus arctioribus h) cancellis

g) Si lector solum velit conferre duo loca Taboris, hic a nostro Legista allegata, scil. p. 3. & §. 24. in fine dict. dissertationis, deprehendet, legistam nequidem fideliter allegare Taborem, sed ex citatis Taboris locis confusissime trajiciendo omnia & ex prioribus posteriora, ex his priora formando, integram prope paginam hic exscripsisse.

h) Omnia

b) Omnia, quæ hic disputat Legista, non feriunt statum controversæ, ut ex illis, quæ Conringius regeffit, & quæ supra lit. c. indicavi, apparet.

agendi, respondendi, cavendi &c. concludendum, sed latius extendendum, cum is examinet causas omnes, non tantum ex capite utilitatis, sed etiam honestatis, quare Jus nostrum etiam vocatur, ars æqui & boni. Hinc Tullius i) te-

i) Idem tamen Tullius etiam illius sententiæ autor est, quæ Jcti munus arctioribus cancellis incluserat, ut ex d. Corollario Taboris mihi p. 96. patet, quod cur exscriptor hic dissimulaverit, singulari ipsius astutiæ, scilicet, adscribendum videtur.

statum, fuisse Ictos non solum de omni jure civili & causis privatorum aditos, verum de omni etiam officio & negotio Republicæ ad eos relatum fuisse. Tab. in d. Corollar. ap. Tract. de Jure cerevis. p. 106. seq. Quod ipsum nec est à mente Joachimi Hopperi k) (quem adeo veneratur Autor, ut

k) Cave, ne putes Legistam ex suo ingenio sequentem Hopperi locum adjecisse, sed hoc totum, quicquid hic deprehendis, iterum exscripsit ex Tabore suo in fine partis r. de jure cerevisiario §. 10. p. 29. seq. unde etiam emenda hic vitiose descripta.

dicat ante eum de legislativa arte in scientiæ formam redigenda, vix quenquam cogitasse;) in Lib. 4. sua jurisprudent. tit. 23. alienum, dum ait: Politica juris interpretatio ab eo nomen habet, quod in senatu ac Republica, ubi de legibus condendis & corrigendis agitur, & utrum recte latæ sint nec ne, & l) inquiritur, potissimum versatur; & ideo

l) Hoc & delendum.

neque in communibus scholis tractari debet, ubi leges ipsas juvenes, non autem judicium de legibus, quas ut Deas debere m) oportet, addiscere debent; neque in

m) Legendum colere.

foro

foro ac tribunali, ubi secundum leges, non de iis, est judicandum. S. Recte. G. n) sed maxime omnium pertinet

n) Quid hoc sibi vult? Cave ne fortis putes, literas S. & G. denotare Syndicum Görlizensem, eumque hic & in sequentibus sibi ipsi applaudere, sed meminisse debes, Legistam describere locum ex Hoppero. At Hopperus, Platonem imitatus libros suos per modum colloquiorum elaboravit, ubi collocutores sunt *Seduardus & Gregorius*.

ad eos, qui arte Nomothetica instructi (nam inde proxime effluit) legibus in civitate sunt propositi, quos nocturnos iudices ac senes Plato in secunda Socratis Republica vocat: deinde ad summos etiam Dicastas, qui Nomothetis proximi, aliquam etiam circa leges inferiores constituendas ac corrigendas partem obtinent, ut post dicitur: Post ad maximos quosque legum Doctores, ætate, eruditione, & virtute præstantes, qui hanc facultatem cum iis seorsim communicare possunt, qui tricesimum quintum annum egressi, tales se jam in studiis & vita moribusque probaverint, ut, etiamsi quas leges inferiores non optime constitutas reperiant, non tamen ob id minus eas colendas, & tanquam tutelares civitatis Deas, ut dictum est, in pretio habendas putent, censentes tum quidem, se nondum satis eas intelligere, tum vero dominabus etiam discolis esse parendum. Quos utique in hac disciplina convenit exerceri, ut ubi ad Rempublicam venerint, eam quam oportet operam circa usum & exercitium legum navare possent. S. Probe. G. Sed qui aliter sunt affecti, quemadmodum ad interiorem illam partem Reipublicæ, ita nec ad hanc disciplinam admitti debent, ne eâ instructi, supra leges se efferant, & si quid in eis non verissimum fortasse inveniant, totas rejicere & abolere contendant, quemadmodum sæpe accidisse, & quidem hoc tempore contingere videmus. Nec alio pertinet, quod

Dd

dicit

dicit Dominus, non esse sanctum dandum canibus, nec projiciendas margaritas ante porcos, ne fortasse conculcent eas pedibus, & conversi dirumpant nos. o) Naturam ho-

o) Haecenus locus ille ex Hoppero. Et haecenus etiam prolixior illa digressio Legistæ occasione controversiæ Conringii cum Hoppero. Quæ nunc sequuntur, redeunt iterum ad censuram super epistola præcedente Conringii.

mini socialem non esse principium juris in anterioribus expositum fuit. De fortitudine quod addit eam absque animæ immortalitate non posse demonstrari, sapere verum non puto, nisi velit intellectam fortitudinem theologicam. p)

p) Cur non etiam fingit fortitudinem Juridicam & Medicam, aut etiam legulejisticam & rabulisticam, imprimis cum hæc posteriores quotidie occurrant, & ab impudentia non multum differant?

Ethica enim est mediocritas circa metum & confidentiam, cujus extrema sunt audacia & timiditas. Quid huic autem cum animæ immortalitate? Moralia cæteroquin demonstrari posse, assentior, qua ratione Ethica etiam scientia prædicari poterit, ratione propositionum æternarum, quarum quædam ex se notæ ac demonstrabiles sunt.

EPISTOLA V.

In qua Bæclerus iterum cynico more de Pufendorfio judicat.

DE foliis nostris propediem plura recipies, P. Epistolam remitto & controversiam quidem cum Fabricio callide expedit, & dissimulata vera causa, ob quam Fabricius publicæ censuræ optaret tales scriptiones expungi, a) exponit. In cæteris vult superbissime festivus vi-

a) Haud dubie spalma vel graphicum vel typographicum hic latet.

tet. Et putabam quidem hic & in præcedentibus epistolis male impressa emendari posse ex Johannis Grœningii Bibliotheca juris Gentium, cum deprehenderem, libro tertio cap. 9. ab eo easdem has epistolas fuisse exhibitas. Sed fefellit me opinio, cum ex collatione earum & comparatione Grœningii cum Legista nostro, deprehenderem, imbecillitate judicii illum hunc æquare, impudentia exscribendi & calumniandi vincere & superare. Docbat me etiam collatio illa epistolarum, Grœningium in epistolis omnia sphalmata retinuisse, imo eadem multiplicasse, atque adeo epistolas illas ab autore solis resplendentis mutuo sumsisse, aut potius, cum eum non nominet, plagiariorum more eum exscripsisse. Cæterum tota hæc Epistola Bœcleri posterior docet, Pufendorfium in altera sua Epistola, contra quam hic censuras suas Bœclerus eructat, paulo distinctius quædam de doctrina sua proposuisse, adeoque dolendum esse, quod Legista noster copia ejusdem destitutus eam cum reliquis non potuerit exhibere. Nam hoc si factum fuisset, haud dubie ex collatione hujus epistolæ Bœclerianæ cum illa Pufendorffii longe distinctius malitia & insania Bœcleri ostendi posset, quamvis etiam deficiente illa epistola Pufendorffii, inhumanitas & rusticitas Censoris ubique transpareat.

deri, i. e. geminat velut de plaustro injurias in viros innocentes, & longe diversis moribus à P. ingenio præditos. Scilicet quæ de polygamia & divortiis temerè, de liberorum adversus parentes debito impie scripsit, ideo reprehendent viri graves, quia muliercularum offensio rem animum metuunt? Credisne, Illustr. Domine, (oportet enim ut deposito in omnes studio rem ipsam judices) aliquid potuisse impudentius & nequius dici? Tantus hic homo sibi videtur, ut alios cerebrum in calcaneo gestare arbitretur. Vel potest ne homo mediocriter bonus & doctus (appello tuam fidem per somnium b)) quicquam suspicari de bonis viris?

b) Ne hoc intelligo, sed vitiose impressum aut descriptum esse arbitrator.

D d :

Si

Si ad mulierum consilia respiciunt, quoties philosophari volunt, jam quid illud, quod profanissime de parentibus & liberis c) effudit, ad foeminas seorsim pertinet? Sed &

c) Repete supra notata ad Epist. 3. lit. dd.

falsum est, ex mero Jure N. rem ita sese habere, nisi ex mero jure N. mera velis commenta P. facere. De polygamia d) scio disputari posse. De divortiis majori cautione

d) Repete iterum notata ibidem lit. ee.

opus est. De liberis & parentibus ne *χεν* quidem ad minuendam P. improbitatem dici potest. Quod nihil se à bonis scriptoribus juvari posse in suo instituto scribit, in eo valde mireris, si non cognoscas, ingenium à Grotianæ doctrinæ rationibus, i. e. optimis, immane quantum diversum, & ubi machinam suam absolverit, superest, ut ornatum exspectes ab hoc homine, Grotio longe illustriore. Si socialitas naturæ humanæ (utitur hac voce Plinius) primum P. principium est, primo scire debebat, non ipsius hoc ingenio deberi, sed Ciceronem in officiis & alios vel antequam Theognis natus esset, omnia Juris & officii præcepta ab ea origine repetivisse. Deinde quærebatur de methodo: Si secutus est methodum, quam prioribus literis descripsit, cur postremo loco posuit & post definitiones, eum definitiones hanc præcedant? Quod Hopperi scientia ab ipso A. tum hypotheseos causa adsumpta sit, nemo dicere aut credere potest, qui Hopperum legit. Itaque hic quoque nugatur P. Quod eò confidentius possem dicere, (quamquam quid evidentius est verbis Hopperi serio loquentis & serio intelligi volentis) quia scio Hopperum, cum in Galliam venisset, à Petro Gassendo & aliis monitum, ut errores manifestos emendaret, obfirmasse animum, & in notis sua commenta denuo communivisse. Quid clarius? De immortalitate animæ & pœnis, quæ habet P. satis ostendunt, eum

eum veram rationem juris (quam, quia in veteribus hospes est, Seldenus eum docere potuit) ignorare. De Cranis e) quæ addit, non possum satis intelligere, quia puto

e) Ita haud dubie addito signo abbreviationis scriptum erat in exemplari. Sed miror, etiam Gröningium hoc sphalma typographicum non emendasse, cum tamen contextus ostendat, imprimendum fuisse: *Conringianis*.

eum de Propolitica loqui. Illud miror, quod tam secure de Hoppero pronunciat, & auctoritatem magni JCrī sibi circumdat in rebus, quarum in solidum expertem esse nemo ignorat. Nam quod ipsum τὸ πρῶτον C. f) quoque cen-

f) Habes hic & adulationis intempestivæ, & scurrilitatis novum specimen, quamvis omni exceptione majus. Confer notata ad dict. Epist. 3. supra lit. oo.

sura superbiore prosequitur, ea res pene litem in nasum concivisset, si cuiquam irasci vacaret. Dixi satis in superioribus meis literis; sed & Græcus ille (ita huic Philosophastro per contemptum audit Aristoteles, quem nemo Philosophorum satis admirari potest) prurientis censuras calami & intemperiem non potuit effugere. Quasi vero cæteri viri eruditi fera pecora essent, & tantum auctoritate Aristotelis ducerentur, non rationibus. Iterum admiror g)

g) Nota hic adulatoriam irritationem Boineburgii in Pufendorfium.

quod non est reverentior tui judicii P. Non ignoras Illustr: Domine illum demum posse dicere: Non juro in hujus Magistri verba, qui intelligit & scit, quid Magister dicat. Ast si quis illis diligenter ignoratis nihil sibi cum Magistro illo dicat, ineptissime arrogans & stolidus habebitur. Sed nolo noctuas Athenas portare. Unum est, quod te semper & summe rogare opere non desinam, ut me tuo favore porro digne-

digneris. Deus cum eminentissimo & serenissimo Hero nostro Te sospitet, servetque scrib. Argent. d. 3. Febr. 1663.

Illustr. Tna Excell.

I. H. B.

JUDICIUM LEGISTÆ DE HAC EPISTOLA BOECLERI.

Septimæ epistolæ scriptor insultat erga autorem tertii epistolii, quod ex Jure naturæ mero, mera commenta effingat; quod gaudeat prurientis calami intemperie; quod thraonica verba edat, adeo ut credatur ejus ornatus longe illustrior Grotio: quod ex Cicerone omnia juris & officii præcepta scripserit; Quod multa nugetur, veram autem juris rationem ignoret.

F I N I S,

